

İLHAM
ƏLİYEV

**İNKİŞAF –
MƏQSƏDİMİZDİR**

İLHAM ***ƏLİYEV***

YÜZ OTUZ İKİNCİ KİTAB

NOYABR 2023 - DEKABR 2023

AZƏRNƏŞR
BAKİ - 2024

İLHAM ƏLİYEV

ÇIXIŞLAR * NİTQLƏR

BƏYANATLAR * MÜSAHİBƏLƏR

MƏKTUBLAR * MƏRUZƏLƏR

MÜRACİƏTLƏR

AZƏRNƏŞR
BAKİ - 2024

ƏLİYEV İLHAM

İnkişaf – məqsədimizdir. B., Azərnəşr, 2024, 392 səh.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin oxuculara təqdim olunan «İnkişaf – məqsədimizdir» çoxcildliyinin bu cildində dövlət başçısının Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri və Serbiyaya səfərlərinə, bu səfərlər zamanı BMT-nin «İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyası»nın tərəflər konfransının 28-ci sessiyası – COP28 Dünya İqlim Fəaliyyəti sammitinin, həmçinin Serbiya–Bolqarıstan qaz interkonnektorunun açılış mərasimlərində iştirakına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının baş katibi, bir çox dövlət rəhbərləri ilə görüşlərinə dair materiallar toplanmışdır.

Kitabda, həmçinin dövlət başçısının ADA Universitetinin və Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili mərkəzinin birgə təşkilatçılığı ilə keçirilmiş «Qarabağ: 30 ildən sonra evə dönüş, nailiyyətlər və çətinliklər» forumunda çıxışları və verilən suallara genişməzmunlu cavabları, o cümlədən «Euronews» televiziyasına müsahibəsi də yer almışdır.

Çoxcildliyin bu cildində Ali Baş Komandanın Qarabağa səfərinə, Xankəndi stadionunda ilk dəfə keçirilmiş futbol üzrə Azərbaycan kubokunun 1/8 final mərhələsində «Qarabağ» və MOİK komandalarının oyununun fasiləsində 2023-cü ilin idman yekunları ilə bağlı təşkil olunmuş mərasimdə idman ictimaiyyətinin təltif edilmiş nümayəndələri ilə görüşünə dair materiallar da verilmişdir.

ISBN 978-9952-8100-7-3

© Azərnəşr, 2024

ÖZBƏKİSTAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ŞAVKAT MİRZİYOEYEV İLƏ GÖRÜŞ

Daşkənd

9 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin noyabrın 9-da Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev ilə görüşü olmuşdur.

Şavkat Mirziyoyev: Özbəkistana bir daha xoş gəlmisiniz! Sizi salamlamağıma çox şadam. Mehriban xanıma mənim həyat yoldaşım və ailəmdən böyük salamlar var. Fikrimcə, biz hələ növbəti səfərlər zamanı birlikdə görüşəcəyik.

Dünən Azərbaycanda böyük bayram idi, düşünürəm ki, Özbəkistanda da böyük bayram oldu. Mən bütün Azərbaycan xalqını bu Qələbə münasibətilə təbrik edirəm. Biz həmişə buna inanmışıq. Siz Xankənddə bayraq qaldırdınız və biz bunun bütün məsələlərə nöqtə qoyduğunu gördük. Güclü Azərbaycan artıq irəliyə doğru addımlayacaq və Azərbaycan xalqının, Azərbaycanın dostlarının, o cümlədən özbək xalqının, Özbəkistanın və Özbəkistan rəhbərliyinin də uzun illər gözlədiyi uğurlara nail olacaq. Ümidvarıq ki, Qarabağ gələcəkdə Azərbaycanda çiçəklənən torpaq olacaq, çünki Siz çox işlər görürsünüz. Mən Şuşada və Füzuli-

də həyata keçirilən bütün işləri gözləri ilə görmüş insanam. Çox şadam ki, orada olmuşam. Mən də onların nələr etdiklərini, özlərindən sonra nələr qoyub getdiklərini və Sizin səyləriniz sayəsində görülməli işlər barədə danışacağam. Yaxın ölkə olaraq, Sizə daha böyük uğurlar diləyirəm. Azərbaycan xalqı kimi, biz də ədalətin onsuz da zəfər çalacağını, Azərbaycan xalqının öz Qələbəsini qazanacağını gözləyirdik.

Ən xoş arzularımı çatdırıram. Əminəm ki, tezliklə Qarabağ çox inkişaf edən diyara çevriləcək. Çünki Siz Şuşada, Füzulidə nələr olacağını mənə danışdınız, biz yeni aeroportu gördük, mən də orada oldum, əgər bunun Füzulidə olmasına inanmayan varsa, özü baxa bilər. Əslində bu Füzulidir və bütün infrastruktur öz həllini tapır. Həm də demək istəyirəm ki, bizim bütün razılaşmalarımız həyata keçirilir.

Özbəkistan Prezidenti əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsində qarşılıqlı səfərlərin rolunu vurğuladı. Şavkat Mirziyoyev qeyd etdi ki, Azərbaycanın bütün sahələrdə, o cümlədən iqtisadi sahədə uğurları Özbəkistanda böyük sevinc hissi doğurur.

Özbəkistan Prezidenti ikitərəfli əlaqələrin qarşısındakı illərdə də inkişaf edəcəyinə əmin olduğunu bildirdi.

İlham Əliyev: Şavkat Miromonoviç, sağ olun. Əziz qardaş, xoş sözlərə, təbriklərə görə sağ olun. Biz bütün işlərimizdə şəxsən Sizin və qardaş özbək xalqının dəstəyini hiss etmişik və edirik.

Dünən bizim qeyd etdiyimiz Zəfər Günü ilə bağlı təbriklərinizə görə də sağ olun. Qeyd etdiyiniz kimi, Siz Şuşa və Füzulidə olmusunuz. Mən də dünən o yerlərdə oldum və Füzuli şəhərinin yaxınlığından

keçəndə Sizin bizə təqdim etdiyiniz qardaş hədiyyəsinə – Mirzə Uluqbəy adına məktəbə bir daha böyük məmnunluq və minnətdarlıqla baxdım. Zənnimcə, Füzuliyə gələn hər kəs, orada yaşayanların hamısı belə münasibətə görə Sizə minnətdardırlar. Bu, ərazilərimizin bərpası prosesində qardaş dövlətdən aldığımız ilk hədiyyədir.

Azərbaycanın suverenliyinin bərpası ilə əlaqədar təbrikə görə minnətdaram. Bu, tarixi hadisədir. Biz sentyabrda separatizmlə bağlı çoxillik məsələyə son qoyduq. Bu gün Azərbaycan ərazisində Azərbaycan bayrağının dalğalanmadığı heç bir guşə yoxdur. Sizin bu məsələyə şəxsi münasibətinizi və qardaş özbək xalqının münasibətini, dəstəyini, həmrəyliyini çox yüksək qiymətləndiririk.

Sizi də böyük uğurlar münasibətilə təbrik etmək istərdim. Dünəndən Daşkənddə olarkən, düşünürəm ki, bu mənim hələ olmadığım şəhərdir. Çünki aeroportdan gələrkən və mehmanxananın pəncərəsindən gördüklərim həqiqətən də xoş təsir bağışlayır və sevindirir. Qısa vaxt ərzində Siz bu günün Özbəkistanını təcəssüm etdirən ən müasir infrastruktur yaradırsınız. Rəhbərliyinizlə, islahatlarınız və yorulmaz əməyiniz sayəsində Siz islahatlarınızı və quruculuq gündəliyinizi irəli aparırsınız. Biz, dostlarınız və qardaşlarınız kimi, buna səmimi-qəlbdən sevinirik. Sevinirik ki, Özbəkistan inkişaf edir, iqtisadi potensial, sənaye potensialı güclənir və əlbəttə, beynəlxalq arenada nüfuzunuz artır.

Bütün bunlar Sizin sayənizdədir, çünki son illər qazanılan bütün nailiyyətlər məhz Sizin adınızla bağlıdır.

Əminəm və bilirəm ki, Özbəkistan vətəndaşları bunu yüksək qiymətləndirirlər. Təsadüfi deyil ki, Prezident seçkilərində Sizə yenidən böyük etimad göstərilib. Seçkilərdən sonra ilk dövlət səfərini Azərbaycana etməyinizi biz hamımız çox yüksək qiymətləndiririk. Başa düşürük ki, bu, düşünülmüş addımdır, bizim qardaşlıq münasibətlərimizin nümayişidir.

Mütəmadi qarşılıqlı səfərlərin ikitərəfli əlaqələrin möhkəmləndirilməsində əhəmiyyətini qeyd edən dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, keçirilən görüşlərdə sənaye kooperasiyası, kənd təsərrüfatı, investisiya və digər sahələrdə qarşılıqlı fəaliyyət məsələləri müzakirə olunur. Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, həyata keçirilən əməkdaşlıq gələcəkdə iki ölkənin iqtisadi potensialının gücləndirilməsinə xidmət edir. Azərbaycan Prezidenti Özbəkistan Prezidentinin əlaqələrin genişləndirilməsinə töhfəsini yüksək qiymətləndirdi.

* * *

Görüşdə beynəlxalq təşkilatlar, o cümlədən İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu, energetika, sənaye sahələrində birgə layihələrin həyata keçirilməsinin, investisiya, nəqliyyat, humanitar və digər sahələrdə əlaqələrin genişləndirilməsinin yaxşı potensialı olduğu qeyd edildi, münasibətlərin dərinləşdirilməsi istiqamətində konkret sahələrdə fəal iş aparıldığı məmnunluqla vurğulandı.

Söhbət zamanı gələcək təmaslar və qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

İRAN İSLAM RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ SEYİD İBRAHİM RƏİSİ İLƏ GÖRÜŞ

Daşkənd

9 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin noyabrın 9-da İran İslam Respublikasının Prezidenti Seyid İbrahim Rəisi ilə görüşü olmuşdur.

Seyid İbrahim Rəisi: Mərhəmətli və rəhimli Allahın adı ilə. Mən çox şadam ki, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə toplantısı çərçivəsində biz Sizinlə görüşə, ikitərəfli və bizi maraqlandıran məsələləri müzakirə edə bildik. Xoşbəxtlikdən əlaqələrimiz qənaətbəxş səviyyədədir və müxtəlif sahələrdə işlərimiz, layihələrimiz uğurla davam edir.

Biz həmçinin çox sevinirik ki, Qarabağ uzun illərdən sonra öz əzəli ərazisinə qovuşdu. Bu Azərbaycandır. Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü bərpa edə bildi. Ümid edirik ki, Qarabağ yenidən qurulacaq və bərpa olunacaq. Biz bu planda əvvəlki kimi, Qarabağın bərpasında Sizə dəstək verməyə, öz xidmətlərimizi, o cümlədən mühəndis-texniki sahədə köməyimizi təklif etməyə hazırıq. İran şirkətləri Qarabağın bərpasında və ümumiyyətlə, Azərbaycanın

inkişafında Azərbaycandan olan əziz dostlarımıza kömək etməyə hazırdır.

Biz nəqliyyat və tranzit sahələrində vəziyyətin gündən-günə yaxşılaşdığını müşahidə edirik. Ölkələrimiz arasında nəqliyyat işi getdikcə artır. Bu həm sizin, həm də bizim hədəflədiyimiz məsələdir. Araz çayı üzərindən keçən Ağbənd marşrutu və bizim orada bir-birimizlə razılaşdıraraq həyata keçirdiyimiz layihələr hər iki ölkənin maraqlarına cavab verir. Bu, Azərbaycan, İran və Naxçıvan arasında nəqliyyat əlaqələrinə zəmanət verir və bu sahədəki qayğıları aradan qaldırır.

Əminik ki, rəqiblərimizin istəklərinin əksinə olaraq, münasibətlərimiz gündən-günə yaxşılaşır və əlaqələrimizə mane olmaq istəyən ölkələr öz planlarını həyata keçirə bilmir və məyus olur.

Biz əminik ki, Azərbaycan ilə İran arasındakı münasibətlər təkcə diplomatik qonşuluq əlaqələri deyil, iki xalq arasında çox dərin münasibətlərdir.

Xalqlarımız qəlbən bir-birinə yaxındır və münasibətlərimiz sarsılmazdır. Ona görə liderlərimiz də bu əlaqələrin inkişafına çox ciddi yanaşırlar. Sizinlə görüşdən dərin sevinc duyduğumu bir daha təkrar edirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Hörmətli cənab Prezident, mən də Sizi görməyimə çox şadam. Bu, ikitərəfli gündəliyin və regional əməkdaşlığın mühüm məsələlərinin müzakirəsi üçün yaxşı fürsətdir. Əvvəlki görüşlərimizi, həmçinin hər görüşdən sonra münasibətlərimizin inamlı inkişafına çox ciddi təkan verdiyimizi xatırlayıram. Azərbaycanın ərazi bütöv-

lüyünün və bütün ərazisində suverenliyinin bərpası münasibətilə təbriklərinizə görə Sizə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm.

Sentyabrda biz antiterror əməliyyatı keçirdik, nəticədə Azərbaycanda separatizmə son qoyuldu. Bu, Azərbaycanın daha fəal inkişafına şərait yaratmaqla yanaşı, həm də bütün regionda əlverişli mühit yaradır. Siz ikitərəfli münasibətlərimizin tarixində mühüm mərhələni, yəni Ağbənd yaxınlığında Araz çayı üzərindən körpülərin tikintisinə başlanılmasını qeyd etdiniz. Bu, böyük perspektivi olan layihədir.

İkinci Qarabağ müharibəsindən sonrakı 3 il ərzində Ermənistan öz öhdəliklərini yerinə yetirməkdən, məhz Azərbaycanın əsas hissəsindən Naxçıvana gediş-gəlişi təmin etməkdən imtina edirdi və imtina etməkdə davam edir. Bu onların seçimidir, düşünürəm ki, onlar böyük səhvə yol veriblər. Çox şadam ki, İran və Azərbaycan nümayəndələrinin birgə işi nəticəsində biz Araz çayının cənub sahili boyunca dəmir yolu və avtomobil xətti marşrutunun keçməsinə razılaşırdıq. Əminəm ki, bu layihə qısa müddətdə həyata keçiriləcək və Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizinin daha bir istiqamətinə çevriləcəkdir. Bizim artıq iki marşrutumuz olacaq: biri Astara çayı üzərindən, digəri Ağbənd ərazisindən. Hər iki marşrut İranla Azərbaycan arasında qardaşlıq münasibətlərinin möhkəmləndirilməsi işinə xidmət edəcək, həmçinin qonşularımız və digər tərəfdaş ölkələr üçün əlçatan olacaq. İki ölkənin yüksək səviyyəli nümayəndələri arasında çox tez-tez və müntəzəm təmasların olmasını da məmnunluqla qeyd

edərdim. İranın Xarici İşlər nazirinin səfəri, Azərbaycanın Baş Nazir müavininin səfəri, mənim nümayəndəmin səfəri və Sizin vaxt taparaq, onları qəbul etməyiniz əlaqələrimizin davamlı inkişafından xəbər verir.

Əvvəlki illərdə də biz regiondan kənar qüvvələrin İranla Azərbaycan arasında dostluq münasibətlərinə müdaxilə etmək cəhdlərinin şahidi olmuşuq. Bu cəhdlər nəticəsiz qalıb. Əminəm ki, indi də düşmənlərimiz öz məqsədlərinə çatmayacaqlar. İran və Azərbaycan bundan sonra da uğurla əməkdaşlıq edəcək və münasibətləri gücləndirəcəkdir.

* * *

Görüşdə Araz çayı üzərində Ağbənd istiqamətində dəmir yolu və avtomobil yolu körpülərinin tikilməsi və İran ərazisindən dəhlizin çəkilməsi ilə əlaqədar məsələlər müzakirə olundu. Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizi üzrə Azərbaycan ərazisində dəmir yolu infrastrukturunun ötürmə qabiliyyətinin artırılması və bunun tikintisinin Rəşt–Astara dəmir yolu ilə sinxron qaydada həyata keçirilməsi ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Söhbət zamanı energetika sahəsində əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu, 3+3 formatının əhəmiyyəti qeyd edildi, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq məsələlərinə toxunuldu.

**İQTİSADI ƏMƏKDAŞLIQ
TƏŞKİLATININ 16-cı ZİRVƏ
TOPLANTISI İŞTİRAKÇILARININ
ŞƏRƏFİNƏ TƏŞKİL OLUNMUŞ
RƏSMİ QƏBULDA İŞTİRAK**

Daşkənd

9 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 9-da İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 16-cı Zirvə toplantısı iştirakçılarının şərəfinə təşkil olunmuş rəsmi qəbulda iştirak etmişdir.

Səfər başa çatdı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin noyabrın 9-da Özbəkistan Respublikasına səfəri başa çatdı.

Daşkənd Beynəlxalq Aeroportunda Prezident İlham Əliyevin şərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Azərbaycan Prezidentini Özbəkistanın Baş Naziri Abdulla Aripov və digər rəsmi şəxslər yola saldılar.

**FƏLƏSTİN DÖVLƏTİNİN
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB MAHMUD ABBASA**

Hörmətli cənab Prezident!

Fələstin Dövlətinin milli bayramı münasibətilə Sizi və Sizin simanızda bütün xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ürəkdən təbrik edir, ən xoş arzularımı yetirirəm.

Keçən il Azərbaycanın Fələstində diplomatik nümayəndəliyinin təsis edilməsi ikitərəfli əlaqələrimizin inkişafı istiqamətində atılmış müsbət addım idi. Tərəfimizdən Fələstində məktəbin inşa edilməsi məsələsi də gündəlikdədir.

Biz Qəzzadakı gərginliyin tezliklə aradan qaldırılacağına ümid edirik. Azərbaycan Fələstin məsələsinə münasibətdə daim həmrəylik nümayiş etdirmiş və bu məsələnin BMT-nin müvafiq qətnamə və qərarlarına uyğun olaraq, iki dövlət prinsipi əsasında həllini dəstəkləyir. Ölkəmiz BMT-nin Fələstinli Qaçqınlara Yardım və İşlərin Təşkili üzrə Yaxın Şərq Agentliyinə bundan sonra da dəstək göstərməyə davam edəcəkdir.

İnanıram ki, ölkələrimiz arasında xoş ənənələrə malik dostluq əlaqələri və əməkdaşlığımız bundan sonra da uğurla inkişaf edəcəkdir.

Bu əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər, qardaş Fələstin xalqına sülh və əmin-amanlıq diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 13 noyabr 2023-cü il

ATƏT PARLAMENT ASSAMBLEYASININ PREZİDENTİ PİA KAUMA İLƏ GÖRÜŞ

13 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 13-də ATƏT Parlament Assambleyasının prezidenti Pia Kaumanı qəbul etmişdir.

Görüşdə Cənubi Qafqaz regionunda vəziyyətlə və ATƏT Parlament Assambleyasının rolu ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Cənubi Qafqaz regionunda artıq yeni reallıqlar yaranıb. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, regionda baş vermiş son hadisələr Ermənistanın Azərbaycana qarşı 30 ilə yaxın davam etmiş işğalı və hərbi təcavüzü kontekstində nəzərdən keçirilməlidir. Bu işğal və təcavüzün nəticələrinə baxılmadan regionun gələcəyi ilə bağlı baxışların irəli sürülməsi düzgün yanaşma olmaz.

Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, Ermənistan Azərbaycan torpaqlarının işğalını əbədləşdirməyə çalışırdı. İşğal dövründə həyata keçirilmiş vasitəçilik missiyaları tamamilə uğursuz olmuş, işğal və təcavüzün nəticələrini aradan qaldırmamışdır.

Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra imzalanmış 2020-ci il 10 noyabr Bəyanatından irəli gələn öhdəlikləri Ermənistan yerinə yetirmədi. Belə ki, Ermənistan nəinki Qarabağdakı

silahlı qüvvələrini ərazidən çıxarmamışdı, hətta həmin ərazini hərbi texnikanın, silahlı qüvvələrinin şəxsi heyətinin və minaların daşınması üçün məqsədyönlü şəkildə istifadə edirdi. Həmçinin Ermənistan Şərqi Zəngəzurla Naxçıvan arasında əlaqənin yaradılması ilə bağlı öz öhdəliklərini yerinə yetirmədi.

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, artıq bu məsələlər keçmişdə qaldı. Hazırda regionun sülh gündəliyi üçün çox yaxşı imkanlar vardır. Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra sülh müqaviləsi və onun əsasını təşkil edən prinsiplər təşəbbüsü ilə də məhz Azərbaycan çıxış edib. Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Azərbaycan Cənubi Qafqazda davamlı sülhün tərəfdarıdır və regional sülh gündəliyini, Ermənistanla münasibətlərin normallaşdırılmasını və sülh müqaviləsinin imzalanmasını dəstəkləyir.

Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, Azərbaycan hazırda birgəyaşayış və geri qayıtma hüququ ilə əlaqədar aydın və şəffaf proqram təqdim etsə də, azərbaycanlıların Ermənistana geri qayıdışı ilə bağlı geri qayıtma hüququnu Ermənistan inkar edir və bununla əlaqədar olaraq hər hansı bir baxış ortaya qoymayıbdır.

Görüşdə qeyd olundu ki, ATƏT Parlament Assambleyası Ermənistan və Azərbaycan nümayəndə heyətləri arasında etimadın qurulması baxımından səmərəli platforma ola bilər.

ÖZBƏKİSTAN RESPUBLİKASININ İNVESTİSİYA, SƏNAYE VƏ TİCARƏT NAZİRİ LAZİZ KUDRATOV İLƏ GÖRÜŞ

14 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 14-də Özbəkistan Respublikasının İnvestisiya, Sənaye və Ticarət naziri Laziz Kudratovu qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı ilk növbədə, Daşkənddə İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 16-cı Zirvə toplantısının yüksək səviyyədə təşkil olunduğunu qeyd edərək, həmin tədbir çərçivəsində Özbəkistan Prezidenti ilə görüşünü məmnunluqla xatırlatdı.

Dostluq və qardaşlıq münasibətlərimizin gündəliyinin çox geniş olduğunu və müxtəlif istiqamətləri əhatə etdiyini deyən Prezident İlham Əliyev iqtisadi, sənaye, o cümlədən sənaye kooperasiyası, kənd təsərrüfatı və digər sahələrdə nəzərdə tutulan birgə layihələrin önəmini qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı Laziz Kudratovun ölkəmizə səfəri zamanı qarşıdakı illərdə əməkdaşlığın gündəliyi və qarşıya qoyulan məqsədlərə nail olunması ilə bağlı səmərəli müzakirələrin aparılacağına əminliyini bildirdi.

Laziz Kudratov ilk növbədə, Özbəkistan Prezidentinin salamlarını və xoş arzularını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Şavkat Mirziyoyevə çatdırmağı xahiş etdi.

Qonaq Azərbaycan və Özbəkistan prezidentləri arasında mövcud olan dostluq münasibətlərinin əməkdaşlığımızın keyfiyyətə yeni səviyyəyə qalxması üçün möhkəm əsas yaratdığını bildirdi, hər iki dövlət başçısının qarşılıqlı səfərlərinin və görüşlərinin strateji əlaqələrimizin möhkəmləndirilməsi baxımından önəmini qeyd etdi.

Laziz Kudratov vurğuladı ki, Prezident İlham Əliyevin müdrik və uzaqgörən siyasəti nəticəsində ölkəmizin əldə etdiyi iqtisadi uğurlar və əhalinin rifah halının daha da yaxşılaşdırılması Özbəkistanda böyük sevinc doğurur. Qonaq qeyd etdi ki, özbək xalqı Xankəndi şəhərində Vətən müharibəsində əldə edilmiş Zəfərin 3-cü ildönümünə həsr olunmuş hərbi paradı qürur hissi ilə izləyib. Azərbaycan Prezidentinin qətiyyəti, möhkəm iradəsi və uğurlu siyasəti nəticəsində tarixi ədalətin bərpa edilməsinin mümkün olduğunu vurğulayan Laziz Kudratov Şuşa və Füzuliyə səfərləri zamanı orada gedən böyük yenidən qurulma və bərpa işlərinin şahidi olduğunu diqqətə çatdırdı.

Görüşdə sənaye kooperasiyası, iqtisadi, ticari, nəqliyyat, logistika əlaqələrinin dərinləşdirilməsi barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

**İSMAYILLIDA DOST İNKLÜZİV
İNKİŞAF VƏ YARADICILIQ MƏRKƏZİNİN
«DOST EVİ» FİLİALININ AÇILIŞI
MƏRASİMİ**

15 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva noyabrın 15-də İsmayılıda Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin DOST İnküziv İnkişaf və Yaradıcılıq Mərkəzinin «DOST evi» filialının açılışı mərasimində iştirak etmişlər.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi naziri Sahil Babayev dövlət başçısına və xanımına görülmüş işlər barədə məlumat verdi.

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə həyata keçirilən dövlət siyasətində sosial sahənin inkişafına və həssas təbəqənin sosial məsələlərinin həllinə daim xüsusi diqqət yetirilir. Bu istiqamətdə dövlət səviyyəsində icra olunan layihələrlə yanaşı, Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın təşəbbüsləri də xüsusi əhəmiyyəti ilə seçilir. Bu baxımdan DOST İnküziv İnkişaf və Yaradıcılıq Mərkəzinin yaradılmasını da qeyd etmək olar.

Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə yaradılmış mərkəzin əsas məqsədi şəhid ailələrinin üzvləri, əlilliyi olan şəxslər, valideynini itirmiş

uşaqlar, aztəminatlı ailələrin övladları sırasından istedadlı şəxslərin yaradıcılıq potensialının inkişaf etdirilməsidir.

Mərkəzin fəaliyyət istiqamətləri əsasən musiqi, təsviri incəsənət, rəqs, dulusçuluq, xalçaçılıq, toxuma, floristika, landşaft dizaynı və bağçılıq, bədii oyma, kulinariya, fotoqrafiya və sairidir.

Fəaliyyət dövrü ərzində 470 benefisiar mərkəzdə müxtəlif yaradıcılıq istiqamətləri üzrə təlim, sosial pedaqoji və psixoloji xidmətlərdən yararlanıb. Hazırda mərkəzdə 186 nəfərə xidmət göstərilir. Onlardan 131 nəfər əlilliyi olan şəxs, 21 nəfər valideynini itirmiş uşaq, 22 nəfər aztəminatlı ailələrin üzvləri, 12 nəfər isə şəhid ailəsi üzvüdür.

İsmayılıdakı «DOST evi» də həmin mərkəzin filialı kimi fəaliyyət göstərəcək.

Bildirildi ki, DOST İnküziv İnkişaf və Yaradıcılıq Mərkəzinin «DOST evi» filialı Muğanlı–İsmayılı yolunun 16-cı kilometrliyində yerləşir.

Müəssisə modern və konstruktiv elementlərlə, milli ornamentlər də əlavə olunmaqla müasir üslubda layihələndirilib, mühəndis sistemləri ən yüksək tələblərə cavab verir.

«DOST evi» birmərtəbəli olmaqla iki blokdan ibarətdir. Filialda 10 istiqamət üzrə 6 emalatxana – dulusçuluq, bədii oyma, misgərlik və zərgərlik, dərziçilik və kəlağayı, xalçaçılıq, toxuma və bədii tikmə, un məmulatları emalatxanaları fəaliyyət göstərəcək.

Sərgi və Satış Mərkəzində benefisiarların hazırladıqları əl işlərinin nümayişi, həmçinin satışı həyata keçiriləcək. Hazırda «DOST evi»ndə DOST İnküziv

ziv İnkişaf və Yaradıcılıq Mərkəzinin benefisiarları tərəfindən dulusçuluq, bədii oyma, xalçaçılıq, toxuma və tikmə, dərzilik, təsviri incəsənət, floristika, bağçılıq və landşaft dizaynı istiqamətləri üzrə hazırlanmış əl işlərindən ibarət sərgi təşkil olunub. Sərgidə 150-dək əl işi təqdim edilir.

Diqqətə çatdırıldı ki, bölgədə yaşayan və «DOST evi»nə cəlb edilmiş əlilliyi olan şəxslər və digər həssas qrupların hazırladıqları sənətkarlıq nümunələrinin də burada nümayişi və satışı həyata keçiriləcək.

Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva «DOST evi»ndəki emalatxanalarla tanış oldular. «DOST evi» bölgədə müvafiq peşə hazırlığı kursları üçün təlim bazası rolu oynamaqla yanaşı, özünüməşğulluq layihələrinin icrasına da dəstək olacaq. Burada 50 nəfərin məşğulluğu təmin ediləcək. Benefisiarlar, təlimçilər və digər işçilər əlilliyi olan şəxslər və digər həssas qruplar arasından seçiləcək.

Qeyd olundu ki, filialda 50–80 nəfər benefisiar üçün 6 ay – 2 il müddətində təlimlər və kurslar təşkil olunacaq, sonda isə onlara sertifikatlar veriləcək.

Əlilliyi olan şəxslər inklüziv kafə sahəsində işə cəlb edilərək, ictimai işə xidmətləri təşkil olunacaq.

Burada qonaqlara ekoloji təmiz məhsullardan hazırlanan və milli kulinariya nümunələri olan keyfiyyətli qidalar, un məmulatları təqdim ediləcək. Filialın biomarket sahəsində ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı məhsulları satılacaq.

Bir sözlə, «DOST evi» bölgədə yeni iş yerlərinin, o cümlədən əlilliyi olanlar, həmçinin digər həssas qrupların məşğulluq və gəlir imkanlarının artırılma-

sına, milli sənətkarlığın inkişafına və təbliğinə, bölgədə turizm imkanlarının genişləndirilməsinə, ekoloji təmiz məhsulların satışına, keyfiyyətli iaşə xidmətlərinin göstərilməsinə dəstək verəcək.

İsmayilli rayonunda belə bir müəssisənin yaradılması eyni zamanda, bu ərazinin abadlaşmasına imkan yaradır.

«DOST evi» Muğanlı–İsmayilli yolu ilə hərəkət edən insanlar, xüsusilə qonaqlar üçün gözəl asudə vaxt, istirahət və keyfiyyətli xidmətlər məkanı olacaqdır.

**OMAN SULTANI ƏLAHƏZRƏT
HEYSƏM BİN TƏRİQ AL SƏİDƏ**

Əlahəzrət!

Oman Sultanlığının milli bayramı münasibətilə Sizə və Sizin simanızda bütün xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi və xoş arzularımı çatdırmaqdan məmnunluq duyuram.

Belə bir əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər, dost Oman xalqına daim firavanlıq və əmin-amanlıq diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 16 noyabr 2023-cü il

**«QOŞULMAMA HƏRƏKATI»NIN
«QADIN HÜQUQLARININ İNKİŞAF
ETDİRİLMƏSİ VƏ SƏLAHİYYƏTLƏRİNİN
ARTIRILMASI» MÖVZUSUNDA
KEÇİRİLMİŞ KONFRANSIN
İŞTİRAKÇILARINA**

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

«Qoşulmama Hərəkəti»nin tarixində ilk dəfə olaraq «Qadın hüquqlarının inkişaf etdirilməsi və səlahiyyətlərinin artırılması» mövzusunda keçirilən konfransda sizi salamlayıram.

Üzv dövlətlərin yekdil qərarı ilə Azərbaycan 2019-cu ildə BMT-dən sonra ikinci ən böyük beynəlxalq təsisat olan «Qoşulmama Hərəkəti»nin sədri seçilmişdir. Sədrliyimizin müddətinin yekdilliklə 2023-cü ilə qədər bir il daha uzadılması Azərbaycanın Hərəkət çərçivəsində fəaliyyətinə verilən yüksək qiymətin göstəricisidir. Biz ölkəmizə olan bu etimadı yüksək qiymətləndiririk.

Azərbaycan sədrliyi dövründə Bandunq Prinsiplərinə sadıq qalaraq, «Qoşulmama Hərəkəti»nin gündəliyinin irəlilədilməsi və beynəlxalq aləmdə nüfuzunun artırılması istiqamətində mühüm səylər göstərmişdir.

«Qoşulmama Hərəkəti» COVID-19 pandemiya-sına qarşı global səylərin səfərbər olunmasında aparıcı rol oynamışdır. 2020-ci ilin dekabr ayında Azər-

baycanın təşəbbüsü ilə BMT Baş Assambleyasının COVID-19 ilə mübarizəyə həsr edilmiş xüsusi sessiyası təşkil edilmişdir.

Biz bəzi ölkələrin yürütdüyü «vaksin milliyyətçiliyi» siyasətinə səssiz qalmadıq və vaksinlərin ədalətli şəkildə bölüşdürülməsini təşviq etdik. Humanist dəyərləri əsas götürərək, Azərbaycan əksəriyyəti «Qoşulmama Hərəkatı»na üzv dövlətlər olmaqla, 80-dən artıq ölkəyə maliyyə və humanitar yardım göstərdi. Bununla yanaşı, bu il Azərbaycan Afrika və inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərində pandemiyanın fəsadlarının aradan qaldırılması məqsədilə maliyyə vəsaitinin ayrılması barədə qərar qəbul etdi.

Sədrliyimiz dövründə «Qoşulmama Hərəkatı»nın təsisatlanması istiqamətində də mühüm addımlar atılmışdı. Azərbaycanın təşəbbüsü ilə «Qoşulmama Hərəkatı»nın Parlament Şəbəkəsi və «Qoşulmama Hərəkatı»nın Gənclər Təşkilatı təsis edilmişdir. Bu ilin iyul ayında Hərəkatın Bakıda keçirilmiş konfransı zamanı «Qoşulmama Hərəkatı»nın Qadınlar Platformasının yaradılması təklifi tərəfimdən irəli sürülmüşdür.

Həmçinin Azərbaycan sədrliyi dövründə dekolonizasiya gündəliyinə xüsusi diqqət ayırmışdı. Biz bəzi ölkələr, xüsusilə də Fransanın yürütdüyü neokolonializm siyasətini qlobal səviyyədə ifşa etmiş, bu utancverici praktikaya son qoyulması tələbini səsləndirmişik.

Kolonializm qadınların hüquqlarına da mənfi təsir göstərmişdir. Bu xüsusda, konfransa paralel olaraq

müvafiq mövzuda tədbirin keçirilməsini alqışlayıram. Qadın hüquqlarının müdafiəsi, cəmiyyətdə rolunun gücləndirilməsi «Qoşulmama Hərəkatı»nın gündəliyində önəmli yer tutur. Hərəkat tərəfindən ardıcıl olaraq qəbul edilmiş sənədlərdə, o cümlədən 2019-cu il Bakı Zirvə toplantısının yekun sənədində bu mövzuya xüsusi diqqət yetirilmiş və bu sahədə üzv dövlətlərin öhdəlikləri müəyyən edilmişdir.

Qadınların ictimai, siyasi, sosial və humanitar sahələrə, o cümlədən elm və maarifçiliyin inkişafına verdikləri böyük töhfələr danılmazdır. Əsrlərboyu Azərbaycan qadınları zəngin mədəniyyətimizin, ənənələrimizin və ailə dəyərlərimizin qorunmasında, milli köklərinə sadıq nəslin yetişdirilməsində vacib rol oynamışlar. Hələ 1901-ci ildə müsəlman dünyasında qızlar üçün ilk dünyəvi məktəb məhz Bakıda açılmışdır. Azərbaycan əksər Avropa ölkələrini qabaqlayaraq, 1919-cu ildə müsəlman dünyasında qadınlara səsvermə hüququ verən ilk respublika olmuşdur.

Azərbaycanda qadın hüquqlarının təmin olunması və onların cəmiyyətdə və dövlət idarəçiliyində rolunun artırılması daim diqqət mərkəzindədir. Bu gün də Azərbaycan qadınları elm, təhsil, səhiyyə, incəsənət və digər sahələrdəki əzmkar və çoxşaxəli fəaliyyətləri ilə ölkəmizin rifahına və tərəqqisinə dəyərli töhfələr verirlər. Ali təhsil müəssisələrinin professor-müəllim heyətinin 63 faizini qadınlar təşkil edir. Dövlət tibb müəssisələrinin tibbi kadrlarının 70 faizi qadındır. Yerli özünüidarəetmə orqanlarında qadınların təmsilçiliyi 40 faizdir. Dövlət tərəfin-

dən özünüməşğulluq proqramlarına göstərilən dəstək tədbirləri nəticəsində fərdi sahibkar qadınların sayı artmaqdadır.

Torpaqlarımızın Ermənistanın 30 illik işğalından azad olunması, tarixi Zəfərin qazanılması Azərbaycan qadınlarının vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə etdiyi oğulların sayəsində mümkün olmuşdur.

Hazırda Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafının əsas prioritetlərindən biri işğaldan azad edilmiş ərazilərə böyük qayıdışı təmin etməkdir. Bu xüsusda, dədə-baba yurdlarına qayıdan keçmiş məcburi köçkün qadınlara iş imkanlarının yaradılması istiqamətində tədbirlər həyata keçirilir.

«Qoşulmama Hərəkatı» qadın hüquqlarının müdafiəsi sahəsində vacib rol oynamaq imkanına malikdir. «Qoşulmama Hərəkatı»nın Qadınlar Platformasının təsis edilməsi bu istiqamətdə fəaliyyətə müsbət təkan verəcəkdir.

«Qoşulmama Hərəkatı»na sədrliyimizin sonu yaxınlaşmaqdadır. Böyük qürur hissi ilə qeyd edirəm ki, Azərbaycan «Qoşulmama Hərəkatı»nın ən gənc üzvlərindən biri olmasına baxmayaraq, sədrliyi təhvil alacaq növbəti ölkələrə uğurlu miras qoyacaqdır. Ölkəmiz bundan sonra da «Qoşulmama Hərəkatı»nın məqsədlərinin və məramının beynəlxalq səviyyədə təşviq edilməsi istiqamətində söylərini davam etdirəcəkdir.

Əminəm ki, bu əlamətdar konfrans qadın hüquqlarının inkişaf etdirilməsi və səlahiyyətlərinin artırılması ilə bağlı səmərəli fikir mübadiləsinin aparılması üçün əhəmiyyətli platforma rolunu oynayacaq

və bu sahədə birgə fəaliyyətin aparılması üçün «Qoşulmama Hərəkatı»nın tarixində yeni bir dövrün başlanğıcının əsasını qoyacaqdır.

Konfransın işinə uğurlar və qonaqpərvər Bakı şəhərində xoş vaxt keçirməyi arzu edirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 16 noyabr 2023-cü il

**«DEKOLONİZASIYA: QADINLARIN
GÜCLƏNDİRİLMƏSİ VƏ İNKİŞAF»
MÖVZUSUNDA KEÇİRİLMİŞ
BEYNƏLXALQ KONFRANSIN
İŞTİRAKÇILARINA**

Hörmətli konfrans iştirakçıları!
Hörmətli xanımlar və cənablar!

Sizi «Dekolonizasiya: qadınların gücləndirilməsi və inkişaf» mövzusunda keçirilən beynəlxalq konfransın açılışı münasibətilə salamlayıram. Müxtəlif qitələri təmsil edən 18 ölkədən 40-dan artıq təmsilçinin növbəti dəfə Bakıya toplaşaraq, XXI əsrdə təəssüf ki, hələ də davam edən kolonializm siyasətini pisləməsi, müstəmləkə altında saxlanılan ərazilərdə qadınların vəziyyətinə dair gerçəkləri dünya ictimaiyyətinə çatdırması, müstəmləkəçiliyin aradan qaldırılması istiqamətində sistemli və ardıcıl iş aparması və təşkilatlanması sevindirici haldır.

Azərbaycanda tarixən qadına göstərilən hörmət, qadın adının uca tutulması xalqımızın ən ali mənəvi keyfiyyətlərindən biridir. Azərbaycan qadınları tariximizin bütün dövrlərində taleyüklü məsələlərin həll edilməsinə, habelə xalqımızın azadlıq mübarizəsində və torpaqlarımızın Ermənistan Respublikasının işğalından azad edilməsinə öz töhfələrini vermişlər.

«Qoşulmama Hərəkatı»nın sədri kimi, Azərbaycan Respublikası hər zaman bəşəriyyət üçün aktual olan məsələlərə xüsusi diqqət ayırmış, xalqların üzləşdiyi ədalətsizliklərin aradan qaldırılması istiqamətində səmərəli iş aparmışdır. Bu xüsusda, qadın və kolonializm mövzularının bir araya gətirilməsi, dekolonizasiya prosesində qadınların rolunun gücləndirilməsi zamanın tələbidir. XXI əsrdə qadınların təəssüf ki, hələ də koloniyalarda köləliyə və istismara məruz qalması fundamental insan hüquqlarından məhrum olması deməkdir.

Azərbaycan kolonializmin hələ də davam etməsindən, xüsusilə koloniyalarda qadın və uşaqların hüquqlarının kobud şəkildə pozulmasından olduqca narahatdır. Hazırda 13 dənizaşırı ərazini müstəmləkəsi kimi idarə edən, həmçinin dünyanın müxtəlif qitələrində yerləşən keçmiş müstəmləkələrinin daxili işlərinə qarışan Fransa beynəlxalq təşkilatların və müstəqillik uğrunda mübarizə aparan xalqların uzun illərdir tələblərinə baxmayaraq, neokolonializm siyasətini davam etdirir.

Bəşəriyyətin kolonializm tarixinin qanlı cinayətlərinin çoxu məhz Fransa tərəfindən törədilmişdir. Afrika, Cənub-Şərqi Asiya, Sakit okean, Atlantik və Hind okeanı regionunda, Latin Amerikasında onlarla ölkəni işğal edən, sərvətlərini talan edən, xalqlarını uzun illər əsarətdə saxlayan Fransa həmin ərazilərdə hərbi və bəşəriyyət əleyhinə çoxsaylı cinayətlər törətmişdir, fransız silahlı qüvvələri etnik və dini mənsubiyyətinə görə yüz minlərlə dinc sakini soyqırımına məruz qoymuşdur. Fransanın fəal su-

rətdə məşğul olduğu qul ticarəti insanlığın ən utancverici səhifələrindən biridir. Milyonlarla afrikalı Fransanın qul siyasətinin qurbanı olmuşdur. Mən «Qoşulmama Hərəkatı»nın sədri kimi, bir neçə dəfə Fransanın işğal etdiyi ölkələrdə həyata keçirdiyi insanlıq əleyhinə çoxsaylı cinayətləri, törətdiyi vəhşilikləri faktlarla sadalamışam. Əlcəzair, Mərakeş, Tunis, Mali, Cibuti, Nigeriya, Çad, Senegal, Benin, Kot-d'İvuar, Mərkəzi Afrika Respublikası, Qabon, Toqo, Kamerun, Vyetnam, Qəmər Adaları İttifaqı, Haiti və digər ölkələrdə bir neçə milyon günahsız insan, o cümlədən qadınlar və uşaqlar Fransa tərəfindən qətlə yetirilib. Fransa eyni zamanda, 1994-cü ildə Ruandada tutsi qəbiləsinin 800 mindən çox üzvünün öldürülməsində bir-başa məsuliyyət daşıyır.

1975-ci ildə Qəmər Adaları İttifaqının Mayot da daxil olmaqla, arxipelaqın müstəqilliyini elan etməsinə və BMT Baş Assambleyasının Qəmər dövlətinin Mayot adası üzərində suverenliyini təsdiq etməsinə baxmayaraq, Fransa bu gün də Mayot adasını öz departamenti kimi idarə etməkdə davam edir.

BMT Baş Assambleyası 20-dən artıq qətnamə qəbul edərək, Qəmər Mayot adası üzərində suverenliyini təsdiq edib. BMT həmçinin Fransa hökuməti tərəfindən Qəmər arxipelaqının Mayot adasında təşkil edilmiş referendumları pisləyib və etibarsız hesab edib. Eyni zamanda, Qəmər arxipelaqının Mayot adasında bundan sonra Fransa tərəfindən hər hansı digər formada referendum və ya məsləhətləşmələrin təşkil edilməsini, adıçəkilən adada istənilən

formada fransız müstəmləkəçiliyini leqallaşdıran hər hansı bir xarici qanunu rədd edib. Həmin qətnamədə BMT Mayot adasının Fransa tərəfindən işğalını BMT-nin üzvü olan Qəmərini milli birliyinə kobud qəsd kimi qiymətləndirib. BMT Baş Assambleyasının çoxsaylı qərarlarına baxmayaraq, Fransa beynəlxalq hüququ kobud şəkildə pozaraq, Mayot adasında bundan sonra da referendumlar keçirib. Bu səbəbdən referendumların nəticələri qeyri-qanunidir.

BMT ilə yanaşı, Afrika İttifaqının İcraedici Şurası və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı da Mayot adasının Qəmərə aid olması ilə bağlı qərarlar qəbul edib. Beynəlxalq təşkilatların və beynəlxalq birliyin çağırışlarına məhəl qoymayan Fransa 2003-cü ildə Mayotu öz Konstitusiyasına daxil edib. 2011-ci ildə Mayot Fransanın 101-ci departamenti, 2014-cü ildə isə Avropa İttifaqının ultraperiferik bölgəsi olmuşdur. Mayota Avropa İttifaqının ultraperiferik bölgəsi statusunun verilməsi faktı Mayotun Fransanın tərkib hissəsi kimi tanınmasıdır.

Göründüyü kimi, Fransa BMT Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvü statusundan sui-istifadə edərək və beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərini kobud şəkildə pozmaqda davam edərək, başqa ölkənin ərazisini zorakı yolla öz ərazisinə qatıb. Bu, açıq-aşkar işğal və anneksiyadır.

Əsrlər keçsə də siyasət və təfəkkür dəyişmədiyi üçün Fransa kolonializminin utancverici yeni metodları bu gün də davam etməkdədir. Bu konfransa toplaşan dənizasıırı ərazilərin xalqları uzun illərdir müstəqillik uğrunda mübarizə aparırlar. Kolonia-

lizm tarixindən əl çəkə bilməyən Fransa Avropadan kənarda, Sakit, Hind və Atlantik okeanlarında dənizaşırı icma və ərazilərində yaşayan xalqların azadlıq arzularına və hüquqlarına hörmət etmir, bu arzuların reallaşmasının qarşısının alınması üçün hər vəchlə çalışır. Həmçinin Afrika qitəsindəki keçmiş müstəmləkələrinin daxili işlərinə kobud müdaxilələr etməkdə davam edir, burada sabilliyin əldə edilməsinə mane olur. Fransa kolonializmi barədə dənizaşırı regionlardan olan siyasətçilərin səsləndirdiyi fikirlər dəhşət doğurur.

Fransa təkcə keçmiş və indiki müstəmləkələrində deyil, eyni zamanda, bizim regionumuzda – Cənubi Qafqazda sabilliyi pozur, separatizm meyillərini və separatçıları dəstəkləyir. Ermənistanı silahlandırmaqla militarist siyasət həyata keçirir, revanşist qüvvələri təşviq edir, regionumuzda yeni müharibələrin başlanması üçün zəmin hazırlayır. Eyni zamanda, Fransa BMT Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvü statusundan öz qərəzli, qeyri-obyektiv siyasətini yürütmək üçün sui-istifadə edir, müxtəlif regionlarda geosiyasi intriqalarla məşğul olur, Qərb təşkilatlarını digər dövlətlərə qarşı təzyiq vasitəsi kimi istifadə etməyə cəhdlər edir.

Fransa Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsinin Sakit Okeanda keçirdiyi nüvə sınaqları ilə bağlı qərarlarını yerinə yetirməli, başqa dövlətlərə dərs keçmək praktikasına son qoymalıdır.

Biz Fransada neokolonializm meyilləri ilə paralel olaraq irqçilik, ksenofobiya və islamofobiyanın da geniş vüsət aldığını müşahidə edirik. Belə narahat-

edici və təhlükəli meyillərlə mübarizə aparmalı olan Fransa hakimiyyəti daxilindəki ciddi problemlərə diqqət ayırmalıdır. Fransa qoşunlarının bu yaxınlarda Mali, Niger və Burkina-Fasodan qovulması onun Afrikadakı amansız neokolonializm siyasətinin uğursuzluğa məhkum olduğunu bir daha göstərdi. Qanlı cinayətlərlə zəngin kolonializm tarixinə görə utanmalı olan Fransa törətdiyi vəhşiliklərə görə üzr istəmək əvəzinə, digər ölkələrdə uydurma etnik təmizləmələrdən danışır.

Azərbaycan «Qoşulmama Hərəkatı»nın sədri kimi, kolonializmə qarşı mübarizə aparan və azad olmağa çalışan xalqları dəstəkləyir. Sizin 2023-cü ilin 6 iyul və 20 oktyabrında Azərbaycanın «Qoşulmama Hərəkatı»na sədrliyi çərçivəsində Bakıda keçirilmiş Nazirlər Toplantısı zamanı, həmçinin cari ilin 22 sentyabrında Nyu Yorkda BMT Baş Assambleyasının qərargahında, bu gün isə yenidən Bakıda bəşəriyyət üçün xüsusi aktuallıq kəsb edən kolonializm, onun fəsadları və neokolonializmlə mübarizəyə həsr olunmuş tədbirdə iştirakınız Azərbaycanın «Qoşulmama Hərəkatı»nın sədri kimi, bu məsələyə göstərdiyi dəstəyin əyani göstəricisidir.

Neokolonializmlə mübarizə mövzusunun bütün mümkün platformalar vasitəsilə beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırılması olduqca vacibdir. Bu xüsusda, BMT Baş Assambleyasının 4-cü Komitəsinin fəaliyyəti və beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində mübarizə daha da canlandırılmalıdır. Qadınların rolu daha da gücləndirilməli, onların deko-

lonizasiya yolunda mübarizəsinə daha güclü dəstək verilməlidir.

Bugünkü konfrans kolonializm, onun fəsadları və neokolonializmlə mübarizə ilə bağlı qlobal gündəlikdə dayanan çağırışlar və imkanların müzakirəsi üçün əlverişli fürsətdir. İnanıram ki, konfrans çərçivəsində aparılacaq müzakirələr kolonializmə qarşı mübarizə sahəsində birgə səylərin səfərbər olunmasına, bəşəriyyətin rifahı və gələcək nəsillərə «kolonializmdən azad dünya» miras qoymaq məqsədilə yeni ideya və təşəbbüslərin irəli sürülməsinə töhfə verəcəkdir.

Sizə ən xoş arzularımı yetirir, konfransın işinə uğurlar diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 20 noyabr 2023-cü il

**İRAQ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ƏBDÜLLƏTİF CAMAL RƏŞİDİN
QARŞILANMA MƏRASİMİ**

20 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasına rəsmi səfərə gəlmiş İraq Respublikasının Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşidin noyabrın 20-də rəsmi qarşılama mərasimi olmuşdur.

Hər iki ölkənin Dövlət bayraqlarının dalğalandığı meydanda İraq Prezidentinin şərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev İraq Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşidi qarşıladı.

Fəxri qarovul dəstəsinin rəisi İraq Prezidentinə raport verdi.

Prezident Əbdüllətif Camal Rəşid Azərbaycan əsgərlərini salamladı.

Dövlət başçıları Fəxri qarovul dəstəsinin qarşısından keçdilər.

İraq Respublikasının və Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnləri səsləndirildi.

Azərbaycan nümayəndə heyəti İraq Prezidentinə, İraq nümayəndə heyəti isə Azərbaycan Prezidentinə təqdim olundu.

Fəxri qarovul dəstəsi hərbi marşın sədaları altında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və İraq Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşidin qarşısından keçdi.

Dövlət başçıları rəsmi foto çəkildilər.

**İRAQ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ƏBDÜLLƏTİF CAMAL RƏŞİD
İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ**

20 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin noyabrın 20-də İraq Respublikasının Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşid ilə təkbətək görüşü keçirilmişdir.

Dövlətimizin başçısı İraq Prezidentinin «Qoşulma Hərəkəti»nin Zirvə toplantısı çərçivəsində Azərbaycana səfərini və keçirdikləri görüşü məmnuniyyətlə xatırladı. İraq Prezidentinin ölkəmizə ilk dəfə rəsmi səfərə gəlməsindən məmnunluğunu bildirən Prezident İlham Əliyev bu səfərin və səfər zamanı aparılacaq müzakirələrin ölkələrimiz arasında əlaqələrin daha da inkişafına mühüm töhfə verəcəyinə əminliyini ifadə etdi.

Dövlətimizin başçısı iqtisadi-ticari, elmi, texniki və mədəni əməkdaşlıq üzrə hökumətlərarası birgə Komissiyanın yaxın vaxtlarda İraqda iclasının keçiriləcəyini və onun iqtisadi-ticari əlaqələrin daha da genişlənəcəyində mühüm rol oynayacağını diqqətə çatdırdı.

İraq Prezidenti Azərbaycan ilə əlaqələrin daha da inkişafında əzmlı olduqlarını vurğuladı, səfər çərçivə-

sində imzalanacaq sənədlərin əlaqələrimizin genişlənməsinə böyük töhfə verəcəyini bildirdi.

Görüşdə ölkələrimizin beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində daim bir-birinin mövqelərini dəstəklədiyi məmnunluqla vurğulandı, Azərbaycanın və İraqın işğaldan əziyyət çəkdiyi, amma bu vəziyyətin keçmişdə qaldığı qeyd edildi.

Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında iqtisadiyyat, energetika, mədəniyyət, elm, təhsil və turizm sahələrində əməkdaşlıq məsələlərinin inkişafı üçün əlverişli imkanların olduğu bildirildi.

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

20 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin noyabrın 20-də İraq Respublikasının Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşid ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.

İ l h a m Ə l i y e v: Cənab Prezident, hörmətli qonaqlar, bir daha Azərbaycana xoş gəlmisiniz!

Biz artıq cənab Prezidentlə əməkdaşlığımıza, regionlarımızda siyasi proseslərlə bağlı müxtəlif məsələlərə dair çox yaxşı müzakirələr apardıq. İndi isə biz nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə vacib məsələlərin müzakirəsini davam etdirəcəyik. Gələn ay bizim nümayəndə heyəti hökumətlərarası birgə Komissiyada iştirak etmək üçün İraqa səfər edəcək. Biz artıq ticarət, iqtisadi və enerji gündəliyimizlə bağlı məsələləri qismən müzakirə etdik.

Beləliklə, ilk növbədə, biz cənab Prezidenti Azərbaycana rəsmi səfərdə qəbul etməkdən çox şadıq. Bu, ikitərəfli əlaqələrimizin tarixində çox əlamətdar hadisədir. Bu, Azərbaycan müstəqil ölkə olandan bəri İraq Prezidentinin Azərbaycana ilk rəsmi səfəridir. Əminəm ki, səfər çox yaxşı nəticələr verəcək. Beləliklə, indi biz iqtisadi-ticarəti əməkdaşlıqla bağlı mühüm məsələlərin müzakirəsini davam etdirəcəyik. Bu həmçinin gələn ay Bağdadda keçiriləcək görüşün yax-

şı nəticələrinə müsbət töhfə olacaq. Cənab Prezident, bir daha xoş gəlmisiniz!

Əbdüllətif Camal Rəşid: Təşəkkür edirəm, cənab Prezident, Sizi görmək hər zaman xoşdur. Əlaqələrin gücləndirilməsi, ticarət, siyasət, eləcə də beynəlxalq məsələlərə dair Sizdən məsləhət almaq çox yaxşı haldır. Biz iki ölkə arasında əlaqələrimizi daha da gücləndirməkdə çox qətiyyətliyik. Gələn ay sizin nümayəndə heyətini qəbul etməyi gözləyirik və ümidvaram ki, o çox səmərəli olacaq. Azərbaycana bütün səfərlər səmərəli olur. Bu gün bizim nümayəndə heyətlərimiz iki ölkə arasında bəzi Anlaşma memorandumlarının imzalanmasına hazırdırlar.

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

20 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və İraq Respublikasının Prezidenti Əbdülrəşid Camal Rəşidin iştirakı ilə noyabrın 20-də sənədlərin imzalanması mərasimi olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi naziri Sahil Babayev və İraq Respublikasının Əmək və Sosial İşlər naziri Əhməd Cassim Sabir əl-Əsədi «Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi ilə İraq Respublikasının Əmək və Sosial İşlər Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyinin sədri Fuad Nağıyev və İraq Respublikasının Turizm Xidmətinin rəisi Zəfər Mahdi «Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi ilə İraq Respublikasının Mədəniyyət, Turizm və Tarixi Abidələr Nazirliyi arasında turizm sahəsində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər naziri Ceyhun Bayramov və İraq Respublikasının Xarici İşlər nazirinin müavini Məhəmməd Hüseyn Bəhr əl-Ulum «Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi ilə

İraq Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi arasında siyasi məsləhətləşmələr haqqında Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev və İraq Respublikasının Mülki Aviasiya Baş İdarəsinin rəisi İmad əl-Əsədi «Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İraq Respublikası Hökuməti arasında hava əlaqəsi haqqında Saziş»i imzaladılar.

**İRAQ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ƏBDÜLLƏTİF CAMAL RƏŞİD İLƏ BİRGƏ
MƏTBUATA BƏYANATLARLA ÇIXIŞLAR**

20 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və İraq Respublikasının Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşid noyabrın 20-də mətbuata bəyanatlarla çıxış etmişlər.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin bəyanatı

Hörmətli cənab Prezident!

Hörmətli qonaqlar, xanımlar və cənablar!

Cənab Prezident, bir daha Azərbaycana xoş gəlmisiniz! Sizi yenidən görməyə çox şadam. İraq Prezidenti ölkəmizə bu ilin əvvəlində «Qoşulmama Hərəkəti»nin Zirvə görüşü ilə bağlı səfər etmişdi və görüşümüz zamanı mən cənab Prezidenti Azərbaycana rəsmi səfərə dəvət etmişdim. Çox minnətdaram ki, dəvətim qəbul olundu və Prezident bizim qonağımızdır.

Əminəm ki, bu səfər ölkələrimiz arasında dostluq münasibətlərinin güclənməsinə töhfə verəcək və əməkdaşlığımızda yeni səhifə açacaq. Yeri gəlmişkən, bu, diplomatik əlaqələr tarixi boyunca İraq

Prezidentinin Azərbaycana ilk rəsmi səfəridir. Ona görə də bu, tarixi səfərdir.

Biz təkbətək görüşümüz zamanı və nümayəndə heyətləri ilə görüşdə ikitərəfli gündəliyimizin bir çox məsələlərini müzakirə etdik, faktiki olaraq, gələcək əməkdaşlığımız üçün əsas istiqamətləri müəyyənləşdirdik. Biz sözsüz ki, beynəlxalq təsisatlarda bir-birimizi dəstəkləməyə davam edəcəyik. İraq və Azərbaycan müxtəlif beynəlxalq təsisatlarda hər zaman həmrəylik nümayiş etdirir. Biz BMT-də, «Qoşulma Hərəkatı»nda, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatında hər zaman bir-birimizi dəstəkləyirik, bir-birimizin suverenliyini və ərazi bütövlüyünü müdafiə edirik.

Cənab Prezident qonşu Ermənistana da səfər edəcək. Ona görə də mən fürsətdən istifadə edərək, iki ölkə arasındakı hazırkı vəziyyətlə bağlı qonağımı məlumatlandırmaq istəyirəm. Əlbəttə, hazırda baş verənlərin dəqiq təhlili üçün bizim hamımız keçmişimizə, ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində nə baş verdiyinə nəzər salmalıyıq.

Keçən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində Ermənistan Azərbaycana qarşı təcavüzə başladı, bu, Azərbaycanın beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazilərinin təqribən 20 faizinin işğalı ilə nəticələndi, etnik təmizləmə siyasəti həyata keçirdi ki, bu da 1 milyondan çox azərbaycanlının keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin və ətraf rayonların ərazisindən fiziki qovulması ilə nəticələndi.

Beləliklə, qeyd etdiyim kimi, bu, ərazimizin təqribən 20 faizini təşkil edirdi və uzun illər ərzində onlara məxsus olmayan ərazini geri qaytarmaqdan

imtina edilirdi. Faktiki olaraq, sıfır nəticəyə gətirib çıxarmış müxtəlif beynəlxalq vasitəçilik söylərinə baxmayaraq, Ermənistan bizim torpaqlarımızı həmişəlik işğal altında saxlamaq istəyirdi. Mandatı işğala son qoymaq üçün həll yolu tapmaqdan ibarət olan ATƏT-in Minsk qrupu yaradıldı. 28 il sonra Azərbaycan beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazilərini özü döyüş meydanında, hərbi gücdən və BMT Nizamnaməsinin özünümüdafiə hüququna dair 51-ci maddəsi ilə bizə verilmiş qanuni imkandan istifadə edərək işğaldan azad etdi.

Biz ümid edirdik ki, bundan sonra Ermənistan öz öhdəliklərinə əməl edəcək və hərbi kontingentinin qalan hissəsini Azərbaycan ərazisindən çıxaracaq, lakin bu, baş vermədi. Biz, demək olar ki, 3 il çox səbirli olduq, Ermənistanla birbaşa təmaslarımız, beynəlxalq vasitəçilər vasitəsilə mesaj göndərməyə çalışdıq ki, bu qəbul edilməzdir, biz hətta Azərbaycanın kiçik bir hissəsində qanunsuz separatçı rejimin olmasına imkan verə bilmərik. Qeyd etdiyim kimi, işğal olunmuş ərazilərin böyük hissəsi 2020-ci ildə azad edilmişdi. Əfsuslar olsun ki, Ermənistan hökuməti bizə qulaq asmadı, Qərbdəki məsləhətçilərinə qulaq asdı. O məsləhətçilər isə onlara yaxşı məsləhət vermədilər. Əfsuslar ki, onların məsləhəti hərbi kontingenti bizim ərazimizdə mümkün qədər çox saxlamaqdan ibarət oldu.

Bizim səbrimiz bu ilin sentyabrında tükəndi və biz beynəlxalq hüquqa tam riayət edərək, öz suveren ərazimizdə antiterror əməliyyatı apardıq. Bu əməliyyat 24 saatdan az davam etdi və mülki əhali arasın-

da itkilər olmadı. Düşünürəm ki, indi Yaxın Şərqdə müşahidə etdiklərimizə münasibətdə bu antiterror əməliyyatı mülki əhali arasında hərbi əməliyyatları itkisiz necə aparmaq lazımdır nöqteyi-nəzərindən bir örnək hesab olunmalıdır.

Bunun nəticəsində Dağlıq Qarabağdakı qeyri-qanuni rejim süquta uğradı. Onun qeyri-qanuni olması na baxmayaraq, onlar özləri «Dağlıq Qarabağ respublikası» adlandırdıqları bu qeyri-qanuni qurumu buraxdılar. Biz suverenliyimizi bərpa etdik və indi Azərbaycan bayrağı ərazimizdə hər yerdə dalğalanır.

Beləliklə, bu, vəziyyətin tarixçəsidir. İndi isə biz növbəti mərhələyə gəlirik. Növbəti mərhələdə isə biz – mən bunu cənab Prezidentə bildirdim – Ermənistan-dan təklifimizə dair qeydləri gözləyirik. Biz bir neçə dəfə sülh müqaviləsinin layihəsi ilə bağlı təklifləri mübadilə etmişik. Sentyabrın 11-dən bəri Ermənistan hökumətindən bu qeydlərlə bağlı rəyinin nədən ibarət olduğuna dair cavab verməsini 2 aydan artıqdır ki, gözləyirik və bizə heç bir cavab gəlməyib.

Yenə də bunun səbəbinin onlara pis məsləhətlərin, xüsusilə Fransadan pis məsləhətlərin verilməsinin olduğunu düşünürəm. Fransa Cənubi Qafqazda çox destruktiv rol oynayır. Əslində indi Ermənistan Fransa hökumətinin marionetinə çevrilib və bu, regional sabitliyə ciddi təhlükə ola bilər. Bizə heç bir müharibə lazım deyil. Biz öz ərazimizdə vuruşurduq və ədaləti, beynəlxalq hüququ bərqərar etdik. Lakin Ermənistan hökuməti və siyasi istebliş-menti qisas haqqında düşünür. Fransa hökumətindən gələn yanlış mesajlar əslində Ermənistan hö-

kumətində və ola bilsin, ictimai rəyində onların Azərbaycana qarşı növbəti hərbi təcavüzə başlaya biləcəklərinə dair illüziya yaradır. Ermənistanı silahlandırmaqla, hansı ki, Fransa qürur duyur və bunu ictimai şəkildə bildirir, Ermənistan yeni bir müharibəyə başlamaq qərarı versə, bu ona kömək etməyəcək. Nəticə eyni olacaq. Heç kəs onlara kömək etməyəcək. 3 il əvvəl Fransa onlara kömək etdi? Xeyr. 2 ay əvvəl onlara kömək etdi? Xeyr. Onlar burada nə edə bilərlər?! Heç nə.

Odur ki, Ermənistan öz gələcəyini regionumuzdan uzaqda yerləşən ölkələrin ambisiyaları üzərində deyil, öz milli maraqlarına əsasən planlaşdırmalıdır. Xüsusilə qanlı müstəmləkə keçmişinə malik olan ölkələrin ambisiyaları üzərində qurmamalıdır. Bunların müstəmləkə siyasəti əsasən dünyanın müxtəlif yerlərində müsəlman əhalisinə qarşı yönəlmişdir.

Hesab edirəm ki, qeydlərimiz ilə bağlı Ermənistandan nə qədər tez cavab alsaq bir o qədər yaxşı olar. Heç bir beynəlxalq təzyiq Azərbaycan xalqının və Azərbaycan hökumətinin iradəsinə təsir göstərə bilməz. Ermənistan indi dünyanın müxtəlif yerlərində olan diaspor təşkilatlarından Azərbaycana hər yerdə hücum etmək üçün istifadə edir. Lakin onlar üçün bu, sıfır nəticə verəcək. Biz sülhə hazırıq, lakin ədalətli sülhə, hər iki ölkənin ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin tanınması əsasında olan sülhə. Biz sağlam düşüncəyə və tarixi ədalətə əsaslanan sülhə hazırıq. Beləliklə, mən həmkarımı bu barədə məlumatlandırdım ki, Cənubi Qafqazda real vəziyyəti daha yaxşı anlamaq mümkün olsun.

Bizim ikitərəfli əlaqələrimizə gəldikdə demək istəyirəm ki, biz iqtisadi əməkdaşlıq məsələsini geniş şəkildə əhatə etdik. İki həftədən sonra nümayəndə heyətimiz hökumətlərarası birgə Komissiyanın yeni iclasının keçirilməsi üçün Bağdada səfər edəcək. Bizim qarşılıqlı ticarətin necə artırılması ilə bağlı böyük planlarımız var. Həmçinin bu gün enerji sahəsində əməkdaşlıq məsələsini də müzakirə etdik. Növbəti ay nümayəndə heyətimizin səfəri zamanı bu məsələ yenə müzakirə olunacaq.

Biz müdafiə sənayesi, turizm sahələrində əməkdaşlıq imkanlarını müzakirə etdik. Artıq bizə bu gün nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə keçirilən görüşdə məlumat verildi ki, iki paytaxt arasında birinci birbaşa uçuş baş tutub. Növbəti həftələrdə Kərkük, Ərbil və Bəsrə şəhərlərinə də birbaşa reyslərimiz olacaq. Biz hər iki istiqamətdə çox sayda turistlərin səyahət edəcəyini gözləyirik. Əlbəttə, biz vizaların verilməsi prosesini sadələşdirmək üçün növbəti hansı addımların atılmasını da müzakirə etdik. Əminəm ki, səfərin nəticələri çox yaxşı olacaq. Biz bir daha ölkələrimiz arasında dostluq münasibətlərinin olduğunu təsdiq etdik. Dialoqumuzun davam etdirilməsi əminəm ki, yeni yaxşı nəticələrə gətirib çıxaracaq və bizim əməkdaşlığımız güclənəcək. Bir daha, cənab Prezident, xoş gəlmisiniz və bizimlə bir yerdə olduğunuz üçün Sizə təşəkkür edirəm.

İraq Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşidin bəyanatı

Cənab Prezident, hörmətli həmkarlar, xanımlar və cənablar!

Burada olmağa çox şadam. Bu mənim cənab Prezidentin nəzakətli dəvəti ilə Azərbaycana ikinci səfərimdir. Bizi buraya dəvət etdiyiniz üçün Sizə təşəkkür edirəm.

Düşünürəm ki, səfərimiz çox səmərəli və çox faydalı oldu. Əməkdaşlığımız keçmişdəkindən daha da güclü olmaq üzrədir. Biz bir çox fəaliyyət sahələrində – infrastrukturun inşası, ticarət, neft və qaz, transmilli layihələr, eyni zamanda, İraqa investisiyalar, eləcə də turizm və təhsilin, həmçinin iki ölkə üçün çox əhəmiyyət kəsb edən sahələrin təşviqi ilə bağlı əməkdaşlıq edə bilərik.

Cənab Prezident, icazə verin, Sizə yeni İraqı qısaca təsvir edim, mən onu yeni İraq adlandırıram. Əminəm ki, zati-aliləri bizim tariximizi, uzun müddət ərzində – diktatorluq dövründə, xalq tərəfindən sevilməyən müxtəlif hökumətlər, hərbi hökumətlər, eyni zamanda, birpartiyalı hökumətlər və ya bir şəxsin hökuməti dövründə çəkdiyimiz əziyyətləri bilir. Bu, xeyli müddət davam etdi və bizdə daxili münaqişələrə, bəzən müharibələrə, İraqdakı icmalar arasında, icmalar və hökumət arasında toqquşmalara, İraqla qonşu ölkələrimiz arasında müharibələrə, hətta beynəlxalq ictimaiyyətə meydan oxumağımıza səbəb oldu. İraqın davranışı beynəlxalq ictimaiyyət və qonşularımız tərəfindən qəbul edilmirdi. Bu da İraqın

işğalına gətirib çıxardı və eyni zamanda, işğaldan sonra biz terror hücumlarından əziyyət çəkdik. Sonuncu terror hücumları İŞİD-in İraq əhalisinə, İraq şəhərlərinə və İraq mərkəzlərinə hücumları oldu.

Lakin bunun keçmişdə qaldığını Sizə məlumat verməkdən şadam. İraq yaxşı, sağlam vəziyyətdədir. Bizdə sülh, təhlükəsizlik hökm sürür, eyni zamanda, xalq tərəfindən seçilmiş hökumət vardır. Geniş parlament fəaliyyətimiz vardır, İraq parlamentinin üzvlərinin ümumi sayı 330 nəfərdir. Biz hökuməti seçmişik və İraq Prezidentini seçmişik. Bu dövr ərzində, baxmayaraq ki, bu qənaətə gəlmək çox vaxt apardı, bu, İraq dövləti üçün faydalı oldu. Çünki biz bu qərarları İraqdakı müxtəlif millətlərlə, müxtəlif dinlər və müxtəlif siyasi partiyalarla dialoq, anlaşma və əməkdaşlıq sayəsində verdik. Onların hamısı bu nəticəyə nail olunmasına öz töhfəsini verdi.

Qeyd etdiyim kimi, hökumət bir il bundan əvvəl formalaşdırılıb və Prezident hökumət seçildəndən əvvəl seçilib. Bizim parlamentimiz bir ildir ki, fəaliyyət göstərərək, İraqdakı məsələlərlə məşğul olur və hökumət ehtiyac olanları həyata keçirməyə çalışır. Biz məsuliyyətimizi iki əsas hissəyə bölmüşük. Birincisi, infrastrukturumuzu inkişaf etdirmək, ikincisi, xidmətlərimizi yenidən qurmaq. Münaqişələr, müharibələr dövründə İraqdakı bütün infrastruktur zədələnmişdi və bütün xidmətlər geri qalırdı, ona görə də biz İraqın ehtiyacı olduğunu yenidən qurmağa, inkişaf etdirməyə və möhkəmləndirməyə çalışırıq.

İraqın iqtisadiyyatı yaxşıdır. Biz neft hasil edirik, bu, gündə 4-4,5 milyon barrel təşkil edir. Bizim kənd

təsərrüfatımız, su ehtiyatlarımız vardır. Düşünürəm ki, İraq iqtisadiyyatı indi yaxşı vəziyyətdədir və gələcəkdə hətta daha da yaxşı olacaqdır. Biz enerji, neft, kənd təsərrüfatı və digər sahələrlə bağlı çox-millətli layihələrə start vermişik.

Hesab edirəm ki, bizim buraya səfərimiz faydalıdır və ümid edirik ki, bu səfərlər təkrarlanacaqdır. Çox şadam ki, Azərbaycan nümayəndə heyəti tezliklə İraqa səfər edəcək. Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, cənab Prezident, biz yenə də əməkdaşlıq üçün, bir çox sahələrdə əməkdaşlığın başlanması üçün zəruri olan bütün məsələləri müzakirə edəcəyik.

Hesab edirəm ki, Azərbaycan üçün İraqda biznes imkanları ilə bağlı yeni bir mühit yaratmalıyıq. Cənab Prezident, Azərbaycanda sülh və sabitliyə nail olmağınız münasibətilə Sizi təbrik edirəm. Eyni zamanda, Ermənistanla sülh müqaviləsinin yekunlaşdırılması məsələsində Sizə uğurlar arzulayıram. Düşünürəm ki, müharibə və münaqişələr yalnız vəziyyətin pisləşməsinə gətirib çıxara bilər. Bununla heç bir problem həll edilə bilməz. Hesab edirəm ki, bütün problemlərimiz dialoq, qarşılıqlı anlaşma və əməkdaşlıq əsasında həll olunmalıdır.

Əfsuslar olsun ki, bütün Yaxın Şərq regionu – bu hətta bütün dünyaya da təsir edib – yeni münaqişədən, fələstinlilərin hüquqları ilə bağlı olan münaqişədən əziyyət çəkir. İraqın bu məsələdə mövqeyi çox aydındır. Biz bütün fələstinlilərin hüquqlarını tamamilə dəstəkləyirik, istər onlar Qəzza zolağının qərb sahilində olsun, istər Qəzza zolağında və yaxud dünyanın başqa bir yerində olsun. Biz ümid edirik ki,

fələstinlilər öz milli hüquqlarını tamamilə əldə edəcəklər və tezliklə fələstinlilərin öz dövləti olacaqdır.

Bu münaqişə real olaraq həll olunmazsa, bütün regionda gərginlik qalacaq, sülhə və sabitliyə nail olunmayacaq. Biz Fələstin xalqının dərdinə şərikik və Fələstin xalqını dəstəkləyirik. İraqın bu məsələdə mövqeyi birinci gündən çox aydındır və biz beynəlxalq birliyi öz mövqemiz barədə məlumatlandırmışıq. Biz Qəzzada mülki əhaliyə hücum edib öldürülməsi, məktəb və xəstəxanaların, yaşayış binalarının və mülki infrastrukturun dağıdılması hallarını qınayırıq. Ümid edirəm ki, bu böhranlı vəziyyət tezliklə sona çatacaq və Fələstin xalqı öz torpaqlarında öz hüquqlarına yiyələnəcək.

Cənab Prezident, hesab edirəm ki, təfərrüatı ilə müzakirə edə biləcəyimiz bir neçə mövzu var, lakin mən bu razılaşmalara nail olmaq və ya mövcud olduğu halda açıq qalan problemləri həll etmək üçün bunu hər iki ölkədən olan müxtəlif nazirliklərin və təşkilatların öhdəsinə buraxıram.

Hər iki ölkə arasında əməkdaşlığın daha da yaxşılaşması məni sevindirir və biz Sizinlə əlaqə saxlayacaq və nümayəndə heyətinizi onlara münasib olan vaxtda və zəruri olduqda iki ölkə arasında birbaşa reyslər vasitəsilə nəqliyyat əlaqələrini qurmaqla qəbul etməyə və eyni zamanda, Sizin təcrübənizdən faydalanmağa hazırıq.

Yekunda əldə etdiyiniz nailiyyətlər münasibətilə Sizi təbrik etmək istəyirəm. Mən təkcə Bakını görmüşəm, başqa yerləri görməmişəm. Lakin Bakıda infrastruktur, binalara və şəhərdə təşkilati məsələlərə mü-

nasibətdə gördüklərim əsasında Sizi təbrik edirəm. Bu, istənilən ölkə üçün heyrətamiz bir nailiyyətdir və siz hamınız Bakıda yaşamaqdan qürur hissi duymalısınız.

Bir daha, cənab Prezident, bizi dəvət etdiyinizə görə çox sağ olun. Sizin həmkarlarınızla bir yerdə vaxt keçirmək bizim üçün çox xoş idi. Bir daha Sizə ən xoş arzularımı çatdırır və gələcəkdə uğurlar diləyirəm.

**İRAQ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ƏBDÜLLƏTİF CAMAL RƏŞİDİN
ŞƏRƏFİNƏ VERİLMİŞ RƏSMİ
NAHARDA İŞTİRAK**

20 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin adından noyabrın 20-də İraq Respublikasının Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşidin şərəfinə rəsmi nahar verilmişdir.

Hər iki ölkənin Prezidenti naharda iştirak etdilər.

**BÖYÜK BRİTANIYA VƏ ŞİMALİ
İRLANDİYA BİRLƏŞMİŞ KRALLIĞININ
XARİCİ İŞLƏR, BİRLİK ÖLKƏLƏRİ
VƏ İNKİŞAF OFİSİNDƏ PARLAMENTLƏ
ƏLAQƏLƏR ÜZRƏ DÖVLƏT KATİBİNİN
MÜAVİNİ, AVROPA VƏ ŞİMALİ
AMERİKA ÜZRƏ DÖVLƏT NAZİRİ
LEO DOKERTİ İLƏ GÖRÜŞ**

22 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 22-də Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının Xarici İşlər, Birlik Ölkələri və İnkişaf Ofisində Parlamentlə əlaqələr üzrə Dövlət katibinin müavini, Avropa və Şimali Amerika üzrə Dövlət naziri Leo Dokertini qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı Leo Dokertinin Azərbaycana səfərinin ikitərəfli, eləcə də regional gündəliyin müzakirəsi üçün yaxşı imkan yaratdığını bildirdi.

Azərbaycanın gözəl bir ölkə olduğunu qeyd edən Leo Dokerti səfərindən məmnunluğunu ifadə etdi, ölkələrimiz arasında əlaqələrin zəngin tarixə malik olmasından qürur hissi duyduğunu vurğuladı.

Qonaq Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının regional sülh və sabitliyin təmin olunmasına hər hansı bir töhfə vermək işinə müsbət yanaşdığını diqqətə çatdırdı, uzun illərdir Azərbay-

can ilə çox mühüm siyasi, iqtisadi, ticarət və enerji əlaqələrinin mövcudluğu ilə fəxr etdiklərini bildirdi.

Leo Dokerti vurğuladı ki, Azərbaycan yalnız Avropanın mühüm enerji təchizatçısı deyil, həm də Cənubi Qafqazın vacib, məsuliyyətli ölkəsidir və Azərbaycan Avropada sülh və təhlükəsizlik olmazdı.

Prezident İlham Əliyev iqtisadi əlaqələrimizin enerji sahəsində əməkdaşlıqdan başladığını, bp şirkəti ilə uzun illər səmərəli və qarşılıqlı etimada əsaslanan işbirliyinin həyata keçirildiyini qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı ölkəmizə qoyulan investisiyaların bizə göstərilən inamı nümayiş etdirdiyini məmnunluqla vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, bp şirkətinin uzun illər bundan əvvəl Azərbaycanda fəaliyyətə başlaması ölkəmizin iqtisadi inkişafında və respublikamızda investisiya layihələrinin həyata keçirilməsində mühüm rol oynayıb. Dövlətimizin başçısı hazırda Azərbaycan–bp əməkdaşlığının bərpa olunan enerji sahəsi ilə bağlı yeni mərhələyə qədəm qoyduğunu və bunun region üçün çox gözəl nümunə olduğunu bildirdi.

Ölkələrimiz arasında siyasi əlaqələrin yüksək səviyyədə olduğunu qeyd edən Azərbaycan Prezidenti bir daha Leo Dokertinin səfərinin əlaqələrimizin inkişafı ilə bağlı məsələlər barədə fikir mübadiləsinin aparılması baxımından əhəmiyyətinə toxundu.

Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, antiterror tədbirləri nəticəsində Azərbaycan suverenliyini tam şəkildə bərpa edibdir.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan ilə Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin imzalanması üçün artıq hər hansı əngəlin olmadığını nəzərə çatdıraraq, ölkəmizin regional sülh gündəliyini dəstəklədiyini, sülh müqaviləsi və iki ölkə arasında münasibətlərin normallaşdırılması üçün Azərbaycanın Ermənistan ilə dialoqa hazır olduğunu vurğuladı.

Qonaq da öz növbəsində, ölkəsinin bu prosesə dəstək verməyə hazır olduğunu ifadə etdi.

**BAKİ EKSPON MƏRKƏZİNDƏ MƏRKƏZİ
ASİYA ÖLKƏLƏRİNİN İQTİSADİYYATLARI
ÜÇÜN BMT-nin XÜSUSİ PROQRAMI –
SPECA HƏFTƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ
AZƏRBAYCANIN XÜSUSİ TƏŞƏBBÜSÜ
İLƏ «SPECA ÖLKƏLƏRİNİN SƏRGİSİ:
DAYANIQLI İNKİŞAF ÜÇÜN REGIONAL
ƏMƏKDAŞLIQ» SƏRGİSİNİN AÇILIŞI
MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK**

22 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 22-də Bakı Ekspo Mərkəzində Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün BMT-nin Xüsusi Proqramı – SPECA həftəsi çərçivəsində Azərbaycanın xüsusi təşəbbüsü ilə keçirilmiş «SPECA ölkələrinin sərgisi: dayanıqlı inkişaf üçün regional əməkdaşlıq» adlı sərginin açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov dövlətimizin başçısına sərgi ilə bağlı məlumat verdi.

Paytaxt Bakı Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün BMT-nin Xüsusi Proqramı – SPECA həftəsinə ev sahibliyi edir. Proqrama üzv dövlətlər Azərbaycan, Qazaxıstan, Tacikistan, Qırğızıstan, Türkmənistan, Özbəkistan və Əfqanıstandır. 1998-ci ildə yaradılmış proqrama Azərbaycan 2002-ci ildə qoşulub və birliyin fəal üzvlərindəndir. Proqramın məqsədi üzv

dövlətlər arasında əməkdaşlığın inkişafı və dünya iqtisadiyyatına integrasiyanın dəstəklənməsidir.

SPECA-nın yaradılmasının 25 illiyi münasibətilə təşkil olunmuş sərgi Azərbaycanın xüsusi təşəbbüsü ilə keçirilir. Bakı Ekspo Mərkəzinin 4000 kvadratmetrlik sahəsini əhatə edən sərgidə ancaq SPECA ölkələrinin stendləri yer alır. Həmin stendlərdə Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Tacikistan, Türkmənistan və Özbəkistandan dövlət müəssisələrinin və özəl şirkətlərin məhsullarının nümunələri nümayiş olunur. Bütün stendlər Azərbaycan tərəfindən vahid dizayn formatında quraşdırılıb.

Prezident İlham Əliyev «Azərxaç» ASC tərəfindən hazırlanmış «Bizi birləşdirən dəyər» instalyasiyasının üzərindəki ağ örtüyü götürməklə sərginin rəsmi açılışını etdi. Bu instalyasiya SPECA ölkələrinin əməkdaşlıq əlaqələrini əks etdirir.

Sərgidə Azərbaycanın milli stendinin mərkəzində «made in Azerbaijan» markası ilə istehsal olunmuş məhsullar nümayiş etdirilir. Burada Azərbaycanın 33 şirkətinin istehsal etdiyi spirtli içkilər, meyvə şirələri, konservləşdirilmiş məhsullar, qənnadı məmulatları, qurudulmuş meyvələr, süd məhsulları, kosmetik vasitə çeşidləri və ABAD-çı sənətkarların hazırladıkları əl işləri təqdim olunur.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın milli stendi ilə tanış oldu.

Milli stend iqtisadi inkişaf, sənaye, kənd təsərrüfatı, rəqəmsal inkişaf və innovasiyalar, nəqliyyat infrastrukturu və tranzit, energetika, müdafiə sənə-

yesi, turizm, işğaldan azad olunmuş ərazilərin bər-pası və inkişafı kimi istiqamətləri əhatə edir.

Müdafiə Sənayesi naziri Vüqar Mustafayev dövlətimizin başçısına məlumat verdi ki, sərgidə nazirliyin müəssisələrində istehsal olunan müxtəlif növ atıcı silahlar, yaxınməsafəli döyüş vasitələri, minaatanlar, müxtəlifçaplı döyüş sursatları, pilotsuz uçuş aparatları və s. olmaqla 88 adda müdafiə təyinatlı məmulat nümayiş etdirilir. Əvvəlki sərgilərdən fərqli olaraq, bu sərgidə ilk dəfə yeni yaradılmış AH-12,7 iriçaplı pulmyot da təqdim olunur.

Sərginin iqtisadi inkişaf blokunda ölkəmizin zəngin iqtisadi resursları, dayanıqlı və inklüziv inkişaf modeli, rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı istiqamətində görülən işlər, iqtisadi-ticari əlaqələrə dair məlumatlar əksini tapıb. Blokda, həmçinin davamlı makroiqtisadi sabitliyi şərtləndirən amillərlə yanaşı, ölkə iqtisadiyyatına cəlb edilmiş investisiyalar, dövlətin dəstək mexanizmləri və reallaşdırılan Dövlət proqramları barədə məlumat verilir. Qeyd olunur ki, son 20 il ərzində ölkəmizdə ümumi daxili məhsul istehsalı (ÜDM) 6,2 milyard ABŞ dollarından 78,7 milyard ABŞ dollarına çatıb, yəni ÜDM-in real həcmi 4 dəfə artıb. Dövlət büdcəsinin gəlirləri isə 2002-ci ildə olduğu 0,9 milyard dollardan 20 dəfədən çox artaraq 18,01 milyard dollara yüksəlib. Stenddə ölkəmizin iqtisadi inkişaf göstəricilərindən bəhs edən videoçarx da nümayiş olunur.

Sənaye blokunda isə ölkədə aparılan uğurlu sənayeləşmə siyasəti nəticəsində əldə olunmuş nailiyyətlər, zəngin xammal resursları, sənaye istehsalının rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi, sənayenin inkişaf istiqa-

mətləri, eləcə də sənaye parkları və məhəllələri, qeyri-neft sənayesinin dinamik inkişafı barədə məlumatlar əks olunub. Diqqətə çatdırılır ki, 2002–2023-cü illərdə ölkədə 4095 sənaye müəssisəsi yaradılıb. 2002-ci ildə sənayedə istehsal həcmi 1,6 milyard dollar olduğu halda, 2022-ci ildə bu rəqəm 10,4 milyard dollara çatıb.

Sərgidə «Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Programı»nın icrası istiqamətində görülən işlər, ərazilərin bərpası, milli iqtisadiyyata sürətli integrasiyanın, dayanıqlı inkişafın təmin olunması, ən müasir infrastrukturun qurulması, mədəni-tarixi abidələrin bərpası və layiqli yaşayış şəraitinin yaradılması istiqamətində həyata keçirilən genişmiqyaslı tədbirlərdən bəhs edilir. 2021–2023-cü illər ərzində 10 min kvadratkilometrdən çox ərazidə bərpa-quruculuq işlərinin həyata keçirilməsinə dövlət büdcəsindən 7 milyard dollar vəsait ayrılıb.

Bu sərgidə ümummilli lider Heydər Əliyevə həsr edilmiş xüsusi stend də nümayiş olunur. Burada ulu öndərin 100 illiyinə həsr olunmuş videoçarx, ulu öndərin həyat və yaradıcılığından bəhs edən 11 kitabın nüsxəsi və markalar təqdim edilir. Bundan başqa, stenddə «AzerGold» QSC tərəfindən ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100-cü ildönümü münasibətilə istehsal edilmiş «100 il və onun fəvqündə bir irs» adlı qızıl sikkə də nümayiş olunur.

Dövlətimizin başçısı SPECA-nın digər üzv dövlətlərinin – Qazaxıstan, Qırğızıstan, Tacikistan, Türkmənistan və Özbəkistanın stendləri ilə də tanış oldu.

Stendlərdə üzv ölkələrdə istehsal olunmuş məhsullar nümayiş etdirilir.

Sərginin məqsədi iştirakçı ölkələrin iqtisadi potensialını nümayiş etdirmək, birlikdə qarşılıqlı faydalı tərəfdaşlıq imkanlarını müzakirə etmək və üzv dövlətlər arasında regional iqtisadi əməkdaşlığı gücləndirməkdir.

Mərkəzi Asiya ölkələri və Azərbaycan iqtisadiyyatı, demografiyası və geosiyasi potensialı ilə dünya siyasətində strateji əhəmiyyətə malik vahid tarixi-mədəni və coğrafi regiondur. Son dövrlər dövlət başçılarının qarşılıqlı səfərləri ölkələr arasında iqtisadi əməkdaşlığın ikitərəfli formatda inkişafını təşviq edir. Eyni zamanda, bu regionun beynəlxalq arenada artmaqda olan nüfuzu ölkələrimizin sıx əməkdaşlığını labüd edir. Bu baxımdan SPECA çərçivəsində fəaliyyət çoxtərəfli əməkdaşlığın inkişafı üçün münbit zəmin yaradır.

Sərgidə İqtisadiyyat Nazirliyi və «Azərxaça» ASC-nin təşkilatçılığı ilə ümummilli lider Heydər Əliyevin 100 ildə həsrləndirilmiş «Triptix» üçlü xalça kompozisiyası təqdim olunur. Burada, həmçinin «44» kolleksiyası da nümayiş olunur. Bu xovlu xalça kolleksiyası «Qasım-uşağı» adlı Qarabağ xalçasının nadir kompozisiyasından ilhamlanaraq məhdud sayda – 44 ədəd toxunub.

Sərginin açıq sahəsində iştirakçı ölkələr tərəfindən nəqliyyat vasitələri, həmçinin sənaye, kənd təsərrüfatı, müdafiə sənayesi, energetika və digər sahələrə aid avadanlıqlar və ağır texnika nümayiş olunur.

Sərginin sonunda sahibkarlar üçün biznes-forum keçirilməsi nəzərdə tutulur.

İSLAM ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATININ BAŞ KATİBİ HÜSEYN İBRAHİM TAHA İLƏ GÖRÜŞ

22 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 22-də İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının baş katibi Hüseyn İbrahim Tahanı qəbul etmişdir.

Azərbaycan Prezidenti baş katib Hüseyn İbrahim Tahanın İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin Əmək nazirlərinin V Konfransında iştirakının önəmini qeyd edərək, onunla bundan əvvəlki görüşlərini məmnunluqla xatırladı.

Prezident İlham Əliyev hər zaman Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə göstərdiyi dəstəyə görə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına, islam həmrəyliyinə görə təşkilatın üzv dövlətlərinə bir daha təşəkkürünü bildirdi. İki ay əvvəl Azərbaycanın öz suverenliyini tam şəkildə bərpa etdiyini vurğulayan dövlətimizin başçısı Qarabağ münaqişəsinin artıq tarixdə qaldığını qeyd etdi.

Azərbaycanın da daim islam həmrəyliyi prinsipinə sadıq olduğunu vurğulayan Prezident İlham Əliyev ölkəmizin təşkilatın fəaliyyətini dəstəklədiyini, o cümlədən quruma könüllü maliyyə ianələrini bundan sonra da davam etdirəcəyini diqqətə çatdırdı.

Azərbaycanın «Qoşulmama Hərəkatı»na dördillik uğurlu sədrlik etdiyini deyən dövlətimizin başçısı ölkəmizin sədrliyi dövründə təsisat çərçivəsində aparılan fəaliyyətlər barədə də məlumat verdi, «Qoşulmama Hərəkatı»na sədrliyi çərçivəsində bu günlərdə Bakıda dekolonizasiya mövzusunda həsr olunmuş mötəbər tədbirlərin keçirildiyini, ölkəmizin bu prosesə öz dəstəyini verdiyini qeyd edərək, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin də tarixən müstəmləkəçilikdən əziyyət çəkdiklərini, bu mövzunun Təşkilatın gündəliyində saxlanılmasının vacibliyini vurğuladı.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının baş katibi Azərbaycanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü təmin etməsi, eyni zamanda, Qarabağda aparılan bərpa-quruculuq işləri ilə əlaqədar təbriklərini çatdırdı.

Baş katib İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının fəaliyyətinin dəstəklənməsini, Azərbaycanın könüllü maliyyə ianələrini çox yüksək qiymətləndirdi, bunun təşkilat üçün vacib olduğunu qeyd etdi. Hüseyn İbrahim Taha qəbula, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının tədbirlərinin mütəmadi olaraq Azərbaycanda keçirilməsinə və ölkəmizin maliyyə dəstəyinə görə Prezident İlham Əliyevə şəxsən təşəkkürünü bildirdi.

Görüşdə Azərbaycanda keçirilən tədbirlərin, o cümlədən Təşkilata üzv dövlətlərin Əmək nazirlərinin V Konfransının və Bakıda İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Əmək Mərkəzinin yaradılmasının əhəmiyyəti qeyd olundu.

**İSLAM ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATINA
ÜZV DÖVLƏTLƏRİN ƏMƏK
NAZİRLƏRİNİN V KONFRANSI
İŞTİRAKÇILARINA**

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Sizi İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin Əmək nazirlərinin V Konfransının açılışı mü-nasibətilə səmimi-qəlbdən salamlayıram.

Azərbaycan İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı ilə əla-qələrə xüsusi əhəmiyyət verir və Təşkilat çərçivəsində əməkdaşlığın bütün sahələrdə inkişaf etdirilməsinin tərəfdarıdır. 2009-cu ildə islam mədəniyyətinin paytaxtı elan edilmiş Bakı şəhəri İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin sahəvi nazirlərinin bir çox iclaslarına ev sahibliyi etmişdir. Bugünkü konfrans da İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlər arasında əmək, məşğulluq və sosial müdafiə sahələrində əməkdaşlığın genişləndirilməsi və birgə səylərin gücləndirilməsi baxımından böyük önəm daşıyır.

Azərbaycan İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının fəal üzvü kimi, dünyada islam həmrəyliyinin möhkəmləndirilməsi istiqamətində Təşkilatın səylərini davamlı olaraq dəstəkləyir. Qlobal böhranların, bəşəriyyət qarşısında duran yeni sınaq və çətinliklərin, islamofobiyanın geniş yayıldığı dövrdə müsəlman

dövlətlərinin bir-birinə qarşılıqlı dəstək göstərməsi, islam birliyinin gücləndirilməsi olduqca vacibdir.

2023-cü il Azərbaycan üçün xüsusilə əlamətdar il oldu. 30 il ərzində ərazilərimizdə mövcud olan «boz» zonanı aradan qaldıraraq və separatizmə son qoyaraq ölkəmizin suverenliyini, Konstitusiya quruluşunu bərpa etdik, bununla da beynəlxalq hüququn və ədalətin təntənəsini özümüz təmin etdik.

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı Ermənistanın Azərbaycana qarşı 30 il davam edən təcavüzünü və işğalçı siyasətini hər zaman pisləmiş, həm İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı, həm də postmüharibə dövründə Azərbaycanın haqq işini, ərazi bütövlüyünü daim və ardıcıl şəkildə dəstəkləmişdir. Buna görə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərə minnətdarlığımızı bildiririk.

Təəssüflər olsun ki, işğal illərində şəhər və kəndlərimiz Ermənistan tərəfindən qəsdən dağıdılmış, talan olunmuş, mədəni və dini abidələrimiz məhv edilmişdir. Bundan başqa, Ermənistan işğal altında saxladığı ərazilərimizdə ilkin qiymətləndirmələrə görə 1 milyona yaxın mina basdırmış, burada urbisid, kulturosid və ekosid törətmişdir. Xalqımızın mədəni irsinə qarşı soyqırımı törətmiş ermənilər məscidlərimizi yerlə yeksan edərək, yalnız bizim deyil, bütün dünya müsəlmanlarının hissələrini təhqir etmişlər. İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı əvvəllər işğal altında olmuş ərazilərimizdə islam tarixi və mədəni abidələrinin, ziyarətgahlarının Ermənistan tərəfindən dağıdılmasını və talan olunmasını qəti şəkildə pisləmiş, məscidlərin təhqir olunmasını şiddətlə qınamışdır.

Buna görə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərə və Təşkilatın Baş katibliyinə bir daha təşəkkürümüzü bildiririk.

Hazırda işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə genişmiqyaslı bərpa və yenidən qurulma işləri aparılır, vacib infrastruktur layihələri həyata keçirilir. Böyük Qayıdış Proqramı çərçivəsində keçmiş məcburi köçkünlər artıq dədə-baba yurdlarına – Laçın və Füzuli şəhərlərinə, o cümlədən 3 kəndə qayıdılar. 2026-cı ilin sonunadək 140 mindən çox insanın Qarabağa və Şərqi Zəngəzura geri dönməsi nəzərdə tutulur.

Əlamətdar haldır ki, 10 il əvvəl də Bakıda İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Əmək nazirlərinin konfransı keçirilmişdi. Burada qəbul edilmiş «Çərçivə sənədi»nə əsasən, əmək, miqrasiya və sosial müdafiə sahələrində təcrübə mübadiləsinə dair gələcək prioritetlər müəyyən olunmuşdu. Konfrans çərçivəsində, mənzil-qərargahı Bakıda olmaqla, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Əmək Mərkəzinin yaradılması təşəbbüsü tərəfindən irəli sürülmüşdü və bu təşəbbüsü üzv ölkələr yekdilliklə dəstəkləmişlər. Ötən dövrdə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Bakıda Əmək Mərkəzinin yaradılması istiqamətində mühüm işlər görülmüşdür. Mərkəzin üzv ölkələr arasında əməkdaşlığın daha da güclənməsində vacib rol oynayacağına əminəm.

Bugünkü tədbirin mövzusu innovativ həllərə, eyni zamanda, əmək və məşğulluq xidmətlərinin rəqəmsallaşdırılmasına həsr edilib. Müzakirə oluna-caq məsələlər hər bir ölkə, o cümlədən Azərbaycan

üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanda son illər ərzində sosial sahədə rəqəmsallaşma üzrə mühüm işlər görülmüşdür. Dövlət sosial xidmətlərinin innovativ yanaşmalar, müasir texnologiyalar üzərində qurulması, sosial sahədə vətəndaşlara şəffaf, çevik, keyfiyyətli, əlçatan və vətəndaş məmnunluğuna uyğun xidmətlər sisteminin formalaşdırılması sosial islahatlar proqramının əsas hədəflərindən biridir. Bu istiqamətdə «ASAN xidmət» modeli, DOST konsepsiyası, sosial xidmətlərin geniş miqyasda elektronlaşdırılması proqramı həyata keçirilmişdir.

Əmək, məşğulluq və sosial müdafiə sahələrində dövlət xidmətlərinin tam elektronlaşdırılması, bu sahələrdə əhaliyə 140-dan artıq elektron xidmətin göstərilməsi və vahid əmək münasibətləri platforması əhaliyə ciddi dəstək mexanizmini formalaşdırıb. Ölkəmizdə həyata keçirilən kompleks islahatlar nəticəsində məşğulluq imkanları artmış, işsizlik və yoxsulluğun səviyyəsi ciddi şəkildə azalaraq 5,5 faizə düşmüş, sosial ödənişlərdə dəfələrlə artımlar edilmişdir. Təkcə son 4 ildə qəbul edilmiş 4 sosial islahat paketi ilə əhalimizin 40 faizi əhatə olunmuş, minimum əməkhaqqı 2,7 dəfə, əməkhaqqı fondu 2,6 dəfə, median əməkhaqqı 2,1 dəfə, minimum pensiya 2,5 dəfə, orta aylıq pensiya isə 2 dəfə artmışdır.

Əminəm ki, bugünkü konfrans İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlər arasında əmək, məşğulluq və sosial müdafiə sahələrində əməkdaşlığın genişləndirilməsinin yeni imkanları ətrafında faydalı fikir mübadiləsi aparmaq və səyləri əlaqələndirmək üçün əhəmiyyətli platforma olacaq, qarşılıqlı faydalı tərəf-

daşlığın yeni məzmunla zənginləşməsinə töhfə verəcəkdir.

Sizə ən xoş arzularımı çatdırır, konfransın işinə uğurlar diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 23 noyabr 2023-cü il

**BMT-nin AVROPA ÜZRƏ İQTİSADI
KOMİSSİYASININ İCRAÇI
KATİBİ TATYANA MOLÇAN İLƏ GÖRÜŞ**

23 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 23-də BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının (UNECE) icraçı katibi Tatyana Molçanı qəbul etmişdir.

Azərbaycanın 1993-cü ildə BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasına üzv qəbul olunmasından etibarən ölkəmiz ilə bu təsisat arasında sıx əlaqələrin qurulduğunu deyən dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Azərbaycan bu Komissiya ilə ətraf mühitin mühafizəsi, nəqliyyat, gömrük, enerji, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin həyata keçirilməsi və digər sahələrdə uğurlu əməkdaşlıq edir.

Prezident İlham Əliyev BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının nümayəndə heyətlərinin ölkəmizdə Azərbaycanın sədrliyi ilə təşkil olunan beynəlxalq tədbirlərdə iştiraklarını məmnunluqla qeyd etdi. Dövlətimizin başçısı bu xüsusda Bakıda keçirilən BMT-nin Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Proqramı (SPECA) Zirvə görüşündə BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının və BMT-nin Asiya və Sakit okean üzrə İqtisadi və Sosial Komissiyasının icraçı katiblərinin iştirakını SPECA çərçivəsində əmək-

daşlığa verilən əhəmiyyətin nümunəsi kimi qiymətləndirdi.

Azərbaycan Prezidenti SPECA yarananda üzv ölkələrin müstəqilliklərinin ilk mərhələsində, fərqli geosiyasi və coğrafi mühitdə olduqlarını xatırlatdı, ötən müddət ərzində üzv ölkələrin müstəqil dövlətlər olaraq uğurlu inkişaf yolu keçdiklərini vurğuladı.

SPECA Zirvə görüşünün Bakıda keçirilməsinin Azərbaycan ilə Mərkəzi Asiya ölkələri arasında əməkdaşlığın hərtərəfli və dinamik sürətdə inkişafının bariz nümunəsi olduğunu deyən Prezident İlham Əliyev son illər ərzində Azərbaycan ilə region ölkələri arasında siyasi, iqtisadi, nəqliyyat və digər sahələrdə əməkdaşlığın genişlənməsini məmnunluqla qeyd etdi. Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, SPECA-nın üzvü olan dövlətlər sıx əməkdaşlıq nəticəsində uğurlu regional model təqdim edirlər. Bu həmçinin Azərbaycanın və Mərkəzi Asiya ölkələrinin vahid siyasi, iqtisadi və geosiyasi bir məkanı ifadə etmələrinin bariz təzahürü, Azərbaycanın Mərkəzi Asiya ölkələri ilə əməkdaşlığı daha da genişləndirmək əzminin və niyyətinin nümunəsidir.

Dəvətə görə təşəkkürünü bildirən Tatyana Molçan Azərbaycanın SPECA-ya uğurlu sədrliyini vurğuladı və ilk dəfə bu formatda Zirvə görüşünün keçirilməsinin mühüm nailiyyət olduğunu dedi.

Azərbaycanın sədrliyi ilə bu çərçivədə əməkdaşlığın daha böyük perspektivlərinin olduğunu qeyd edən qonaq sammitin SPECA-nın yaranmasının 25-ci ildönümünə təsadüf etməsini və bu xüsusda, BMT Baş Assambleyasında SPECA-nın təsis edilməsinə dair qətnamənin qəbul olunmasının əhəmiyyətini vurğuladı.

Tatyana Molçan SPECA-nın Sammitində BMT Baş katibini təmsil etməsindən məmnunluq duyduğunu bildirdi. O bu sammitin SPECA-ya üzv ölkələr arasında qarşılıqlı maraq doğuran sahələrdə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, prioritetlərin və çağırışların müzakirəsi baxımından böyük əhəmiyyət daşıdığını bildirərək, BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının sammit çərçivəsində aparılacaq müzakirələrdə həmsədr qismində iştirakının məmnunluq doğurduğunu dedi.

Görüşdə nəqliyyat dəhlizləri, urban-meşə konsepsiyası və şəhərlərdə yaşıllaşdırmanın artırılması, Azərbaycanın tarazlaşdırılmış və uğurlu şəkildə bərpa olunan və «yaşıl enerji» konsepsiyasına keçidi, bu istiqamətdə ölkəmizin irəli sürdüyü təşəbbüslər ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Mərkəzi Asiya ölkələri ilə nəqliyyat imkanlarının artırılması, Orta Dəhlizin əhəmiyyəti, Azərbaycanın ölkəmizdə və qonşu ölkələrdə nəqliyyat infrastrukturunun inkişafına yatırdığı investisiyalar məmnunluqla qeyd edildi. Bu baxımdan BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyası ilə əməkdaşlığın genişləndirilməsi məsələləri müzakirə olundu.

Söhbət zamanı «Transsərhəd kontekstində ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsi haqqında Konvensiya» – Espoo Konvensiyasının əhəmiyyətinə toxunuldu, bu Konvensiyanın regionda təşviqinin, bölgədə su hövzələrinin və çayların ekoloji təmizliyinin təmin olunmasının, sərhədyanı zonalarda, xüsusilə də mədən sənayesi ilə əlaqədar işlərin aparılmasında qonşu dövlətlərin narahatlıqlarının nəzərə alınmasının vacibliyi qeyd edildi.

**BMT-nin ASIYA VƏ SAKIT OKEAN ÜZRƏ
İQTİSADI VƏ SOSIAL KOMİSSİYASININ
İCRAÇI KATİBİ XANIM ARMİDA SALSİYA
ALİŞAHBANA İLƏ GÖRÜŞ**

23 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 23-də BMT-nin Asiya və Sakit okean üzrə İqtisadi və Sosial Komissiyasının (UNESCAP) icraçı katibi xanım Armida Salsiya Alişahbananı qəbul etmişdir.

Armida Salsiya Alişahbana BMT-nin Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Proqramının (SPECA) 25-ci ildönümündə Azərbaycanda Zirvə görüşünün keçirilməsinin əlamətdar hadisə olduğunu vurğulayaraq, bu münasibətlə ev sahibi və sədr qismində Azərbaycan Respublikasına təbriklərini çatdırdı.

Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, ölkəmiz 1992-ci ildə BMT-nin Asiya və Sakit okean üzrə İqtisadi və Sosial Komissiyasına üzv olub və Azərbaycanın bu təsisatın əksər üzv dövlətləri ilə yüksək səviyyədə siyasi münasibətləri vardır.

Nəqliyyat, rəqəmsallaşma, enerji sahələrində və qarşılıqlı maraq doğuran digər sahələrdə əməkdaşlıq üçün UNESCAP-ın vacib platforma olduğunu bildirən Prezident İlham Əliyev UNESCAP və SPECA

regionları arasında gələcək əməkdaşlıq imkanlarının da mümkünlüyünə toxundu, nəqliyyat sahəsində işbirliyini xüsusilə qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı region ölkələri ilə birlikdə, xüsusən də Orta Dəhliz, Xəzər və Qara dənizləri birləşdirən nəqliyyat dəhlizlərinin inkişaf konsepsiyası haqqında məlumat verdi, nəqliyyat daşımalarının rəqəmsallaşdırılması, vahid tarif və standartların tətbiq edilməsinin vacibliyini diqqətə çatdırdı.

Söhbət zamanı ölkəmizin UNESCAP çərçivəsində Trans-Asiya dəmir yolu Sazişi şəbəkəsi, Asiya quru limanları üzrə hökumətlərarası Saziş və digər hökumətlərarası sazişlərdə iştirakı məsələsi qeyd edildi.

Görüşdə ölkəmizlə UNESCAP arasında əlaqələrin genişləndirilməsi və bu təsisatın müvafiq iclaslarının Azərbaycanca keçirilməsinə dair məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

MACARISTANIN BAŞ NAZİRİ VİKTOR ORBAN İLƏ GÖRÜŞ

23 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 23-də Macarıstanın Baş Naziri Viktor Orban ilə görüşmüşdür.

Macarıstanın Baş Naziri Viktor Orban SPECA-nın Zirvə görüşündə fəxri qonaq qismində iştirak üçün dəvətə görə dövlətimizin başçısına təşəkkürünü bildirdi. O, Macarıstan xalqının ən xoş arzularını və Azərbaycanın suverenliyinin bərpası, regionda vəziyyətin sabitləşməsi münasibətilə Prezident İlham Əliyevə təbriklərini çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan ilə Macarıstan arasında əlaqələrin və dostluq münasibətlərinin hərtərəfli inkişafından məmnunluğunu ifadə etdi, ölkələrimizin ikitərəfli əsasda və Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində yaxından əməkdaşlıq etdiyini, həmçinin SPECA-nın işbirliyi üçün yeni format yaratdığını vurğuladı.

Viktor Orban Macarıstanın türk ailəsinə yaxınlaşmasında və Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə münasibətlərin inkişaf etdirilməsində Azərbaycanın göstərdiyi dəstəyə görə təşəkkürünü bildirdi.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Azərbaycan ilə Mərkəzi Asiya ölkələri siyasi, iqtisadi, geosiyasi ba-

xımdan vahid məkanı özündə əhatə edir. Ölkələrimiz arasında iqtisadi integrasiya daha da dərinləşir, Mərkəzi Asıyanı Xəzər dənizi və Qara dəniz ilə birləşdirən nəqliyyat, enerji, o cümlədən bərpa olunan enerji və digər sahələrdə yeni əməkdaşlıq layihələri və platformaları inkişaf etdirilir.

Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş Cəbrayıl rayonunun Soltanlı kəndinin təməlqoyma mərasiminin Macarıstanla birgə həyata keçirilməsinin böyük əhəmiyyətə malik olduğu qeyd edildi, bu layihənin macar şirkətlərinin iştirakı ilə icra olunacağı vurğulandı.

Görüşdə ölkələrimizin beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində də uğurla əməkdaşlıq etdiyi qeyd olundu. Azərbaycan ilə Macarıstan arasında iqtisadi-ticari, investisiya əlaqələrinin inkişafından məmnunluq ifadə edildi. Bu baxımdan ölkələrimiz arasında enerji sahəsində icra olunan layihələrin önəmi xüsusi vurğulandı, turizm, əczaçılıq, nəqliyyat-logistika sahələrində və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edildi.

**BOSNIYA VƏ HERSEQOVİNANIN
RƏYASƏT HEYƏTİNİN SƏDRİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB JELKO KOMŞIÇƏ**

Hörmətli cənab Sədr!

Bosniya və Herseqovinanın milli bayramı münasibətilə Sizə və bütün xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi və xoş arzularımı yetirirəm.

Azərbaycan ilə Bosniya və Herseqovina arasında dostluq və əməkdaşlıq münasibətləri xoş ənənələrə malikdir. İnanıram ki, ikitərəfli münasibətlərimizin daha da möhkəmləndirilməsi, əməkdaşlığımızın bütün sahələrdə genişləndirilməsi yolunda birgə səylərimiz bundan sonra da xalqlarımızın rifahına töhfələr verəcəkdir.

Belə bir əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər, dost Bosniya və Herseqovina xalqına daim əmin-amanlıq və rifah diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 24 noyabr 2023-cü il

**QAZAXISTAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ KASIM-JOMART
TOKAYEV İLƏ GÖRÜŞ**

24 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 24-də Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev ilə görüşmüşdür.

Kasım-Jomart Tokayev: Mənimlə böyük nümayəndə heyəti gəlib.

İlham Əliyev: Bəli, doğrudur.

Kasım-Jomart Tokayev: Hökumət üzvləridir.

İlham Əliyev: Bütün qonaqların gəlişinə şadam. Bu onu göstərir ki, gündəlik kifayət qədər genişdir.

Kasım-Jomart Tokayev: Azərbaycanla qarşılıqlı münasibətlər, əməkdaşlıq bizim üçün prioritetdir.

İlham Əliyev: Bizim üçün də belədir. Kasım-Jomart Kemeleviç, bu tədbirdə iştirakınıza görə sağ olun. Hesab edirik ki, bu həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli formatda qarşılıqlı fəaliyyətimizin gələcəyi ilə bağlı məsələləri birlikdə müzakirə etmək üçün yaxşı fürsətdir.

İkitərəfli gündəliyə gəldikdə, Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, nümayəndə heyətinin tərkibi özlüyündə bunun göstəricisidir. Mövzular çoxdur. Əməkdaşlığın

bütün istiqamətləri üzrə maksimum səmərəli fəaliyyət mövcuddur. Biz yaxşı dost, qardaş, tərəfdaşlarıq. Ona görə də son illər ölkələrimizin hökumət üzvləri arasında, şirkətlər arasında rəsmi səfərlər çərçivəsində bizim aramızdakı təmasların dinamikası əyani şəkildə görünür. Həqiqətən də biz, zənnimcə, ölkələrimizin müstəqil inkişafının bütün tarixində qarşılıqlı fəaliyyətimizin ən yüksək səviyyəsinə çatırıq. Bu çox xoşdur. Birincisi, bu, məntiqi olaraq xalqlarımız arasında münasibətlərin ruhunu və xarakterini əks etdirir və zamanın hökmüdür. Biz bu gün Xəzər regionunda və daha geniş regionda bir çox sahələr üzrə səyləri birləşdirərək, çox mühüm energetika və nəqliyyat layihələri həyata keçiririk. Əlbəttə, bunun əsası ondan ibarətdir ki, ölkələrimizin iqtisadi inkişafı çərçivəsində yaxşı təməl qoyulub.

Bu gün SPECA Proqramının 25 illiyinə yekun vurarkən, yəqin ki, hər bir ölkə bizim necə irəlilədiyimizi görə bilər. Sevindirici haldır ki, Qazaxıstan ilə Azərbaycan arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinə bu gün yeni məzmun əlavə edilir. Bu tədbirdə iştirak etmək üçün vaxt tapdığınıza görə Sizə çox minnətdaram. Son vaxtlar bizim təmaslarımız müntəzəm xarakter daşıyır. Biz artıq bu ay Qazaxıstanda görüşmüşdük. Beləliklə, düşünürəm ki, növbəti ildə də təmasların dinamikası planlaşdırılacaq.

Növbəti ildə Sizi dövlət səfəri ilə gözləyirik. Düşünürəm ki, biz bu səfərə də yeni ideyalar və yeni nəticələrlə yaxşı hazırlaşacağıq. Bir daha xoş gəlmisiniz!

Kasım-Jomart Tokayev: Təşəkkür edirəm. Möhtəşəm Bakı şəhərində olmaq mənim üçün çox xoşdur. Mən çıxışında Bakını Xəzər regionunun incisi adlandırmaq istəyirəm. Burada heç bir mübaliğə yoxdur, çünki mən bir çox şəhərlərdə olmuşam. Prinsipial olaraq hesab edirəm ki, Bakı geniş beynəlxalq miqyasda ən gözəl şəhərlərdən biridir. Fərsətdən istifadə edərək, indi Azərbaycan ərazisində Sizi və bütün qardaş Azərbaycan xalqını əsrin tarixi hadisəsi – beynəlxalq hüquqa və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının qətnamələrinə uyğun olaraq, ölkənin ərazi bütövlüyünün təmin olunması münasibətilə təbrik etmək istərdim. Bu Sizin güclü və nüfuzlu rəhbərliyiniz, dövlətçiliyin möhkəmləndirilməsinə yönəlmiş uzaqgörən müdrik siyasətiniz, xalqın rifahının yüksəldilməsi və beynəlxalq aləmdə ölkənizin nüfuzunun artırılması sayəsində mümkün olub. Zənnimcə, bu həqiqətən, tarixi hadisədir və özünü Azərbaycana münasibətdə qardaş, dost hesab edən ölkələrin hamısı buna sevinib.

Sizinlə razıyam ki, ölkələrimiz arasında əməkdaşlıq yüksələn xətlə inkişaf edir, yeni layihələr ortaya çıxır. Bizim bir-birimizə heç bir sualımız yoxdur. Biz həqiqi strateji tərəfdaşlar, Xəzər dənizi ilə faktiki qonşularıq. Strateji münasibətlərin möhkəmləndirilməsi və müttəfiqlik qarşılıqlı fəaliyyətinin dərinləşdirilməsinə dair birgə Bəyannamənin qəbul edilməsi, həmçinin Ali Dövlətlərarası Şuranın təsis olunması da tarixi hadisədir. Qeyd etdiyim kimi, bu fərsətdən istifadə edərək, mən Bakıya faktiki olaraq, tam formatda nümayəndə heyəti ilə gəlməyi qərara aldım. Çünki hesab edirəm

ki, Azərbaycanda bugünkü görüşlərdə danışıqlar məhiyyətə çox zəngin olacaqdır.

* * *

Qazaxıstan Prezidenti Azərbaycan Respublikasının suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün bərpa olunması münasibətilə Prezident İlham Əliyevi və Azərbaycan xalqını təbrik etdi, bu uğurlara dövlətimizin başçısının müdrik siyasəti nəticəsində nail olunduğunu vurğuladı.

Prezident Kasım-Jomart Tokayev hazırda Füzuli şəhərində Kurmanqazı adına Yaradıcılıq Mərkəzinin inşasının Qarabağda həyata keçirilən bərpa-quruculuq işlərinə bir töhfə olduğunu qeyd etdi.

Prezident İlham Əliyev təbrikə və Kurmanqazı adına Yaradıcılıq Mərkəzinə görə Qazaxıstan Prezidentinə təşəkkürünü bildirdi.

Prezident Kasım-Jomart Tokayev atası, görkəmli qazax yazıçısı Kemel Tokayevin 100 illik yubileyinin keçirilməsinə və «Gecə açılan atəş» əsərinin çapdan çıxmasına görə minnətdarlığını ifadə etdi.

Görüşdə Azərbaycanın və Qazaxıstanın beynəlxalq təşkilatlarda daim bir-birini dəstəkləməsi, ölkələrimiz arasında iqtisadiyyat, ticarət, nəqliyyat sahələrində əməkdaşlığın genişləndirilməsi məmnuniyyətlə qeyd olundu. Qazaxıstan neftinin Azərbaycan ərazisindən daşınması və ölkəmizin nəqliyyat imkanlarından istifadə edilməsi, bütövlükdə nəqliyyat-logistika imkanlarının və Trans-Xəzər nəqliyyat dəhlizinin inkişaf etdirilməsi məsələləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı. Həmçinin «Rəqəmsal İpək yolu» layihəsinin və Xəzər dənizinin

dibi ilə xəttin çəkilməsi məsələsinin əhəmiyyəti, eləcə də burada ölkələrimizin işbirliyi məmnuniyyətlə qeyd olundu. Qazaxıstan, Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə arasında Orta Dəhliz üzrə multimodal əməkdaşlığın qurulması və bu xüsusda ayrıca şirkətin yaradılması həmin istiqamətdə nəqliyyat-logistika imkanlarının inkişaf etdirilməsi baxımından müsbət irəliləyiş kimi vurğulandı. Energetika sahəsində Azərbaycan–Qazaxıstan–Özbəkistan üçtərəfli əməkdaşlığı, Xəzərin dibi ilə elektrik xəttinin çəkilməsi və bunun gələcəkdə Avropa istiqamətində ixracı qeyd olundu.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın hazırda Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolu ilə yanaşı, ölkəmizin cənub regionları istiqamətində İran ərazisindən keçməklə Naxçıvana və Türkiyə tərəfindən Qars–İğdır dəmir yolu xəttinin qurulması ilə yeni bir alternativ nəqliyyat dəhlizi formalaşdırmasının ötürücülük qabiliyyətinin və nəqliyyat imkanlarının artırılmasına töhfə verəcəyini diqqətə çatdırdı.

Söhbət zamanı SPECA-nın əhəmiyyəti xüsusi vurğulandı, bu Zirvə görüşünün Proqramın 25-ci ildönümünə həsr olunduğu qeyd edildi.

Dövlətimizin başçısı bu Zirvə görüşündə SPECA-ya üzv ölkələrlə yanaşı, region dövlətləri ilə dost və tərəfdaş olan Macarıstanın və Gürcüstanın iştirakını da məmnuniyyətlə qeyd etdi. Macarıstanın və Gürcüstanın nəqliyyat-logistika imkanları baxımından da tərəfdaş ölkələr olduqları bildirildi.

Görüşdə ölkələrimiz arasında mədəniyyət və humanitar sahələrdə əməkdaşlıqla bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

KÖRFƏZ ƏMƏKDAŞLIQ ŞURASININ BAŞ KATİBİ CASİM MƏHƏMMƏD ƏL-BUDEYVİ İLƏ GÖRÜŞ

24 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 24-də Körfəz Əməkdaşlıq Şurasının baş katibi Casim Məhəmməd əl-Budeyvini qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı Körfəz Əməkdaşlıq Şurasının SPECA-nın Zirvə görüşündə iştirakını yüksək qiymətləndirdi, Azərbaycanın təşkilata üzv dövlətlərlə çox yaxın tərəfdaşlıq münasibətlərinin olduğunu vurğuladı. Prezident İlham Əliyev Körfəz Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv ölkələrin dövlət başçıları ilə şəxsi dostluq əlaqələrinin olduğunu, bu ölkələrlə müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığın uğurla inkişaf etdiyini bildirdi, investisiyalar, bərpa olunan enerji, turizm və digər sahələrdə əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsi üçün böyük perspektivlərin mövcudluğunu qeyd etdi. Azərbaycan Prezidenti respublikamızda və Mərkəzi Asiya ölkələrində siyasi sabitliyin tam təmin olunduğunu, ölkələrimizin siyasi, iqtisadi, demoqrafik amillər baxımından sürətlə inkişaf etdiyini vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı ölkəmizin Mərkəzi Asiya regionu ilə integrasiyası prosesinin dinamik getdiyini, Azərbaycanın və Mərkəzi Asiya ölkələrinin vahid geosiyasi,

iqtisadi və siyasi məkan, Xəzər dənizinin bizi birləşdirən dəyər olduğunu diqqətə çatdırdı. Prezident İlham Əliyev gələcəkdə Azərbaycan, Mərkəzi Asiya və Körfəz Əməkdaşlıq Şurasına üzv ölkələr arasında əməkdaşlıq üçün böyük perspektivlərin mövcudluğunu bildirdi. Dövlətimizin başçısı, həmçinin Mərkəzi Asiya ölkələrinin və Azərbaycanın SPECA ilə yanaşı, Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində bir araya gəldiklərini, Türk Dövlətləri Təşkilatı və Körfəz Əməkdaşlıq Şurası arasında da təsisatlanmış əməkdaşlığın qurulmasının vacibliyini qeyd etdi.

Baş katib SPECA-nın Zirvə görüşünün Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı. Qonaq Körfəz Əməkdaşlıq Şurasına üzv ölkələrin Azərbaycan və Mərkəzi Asiya ölkələri ilə əlaqələrin hərtərəfli inkişafına böyük əhəmiyyət verdiyini qeyd etdi, münasibətlərin müxtəlif sahələrdə inkişafını vurğuladı, siyasi, iqtisadi, investisiyaların artırılması və digər istiqamətlərdə böyük perspektivlərin olduğunu dedi.

Görüşdə hazırda dünyada islamofobiya meyillərinin artması və ona qarşı mübarizənin aparılması məsələləri də müzakirə edildi.

TACİKİSTAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ EMOMƏLİ RƏHMƏN İLƏ GÖRÜŞ

24 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 24-də Tacikistan Respublikasının Prezidenti Emoməli Rəhmən ilə görüşmüşdür.

İ l h a m Ə l i y e v: Hörmətli Emoməli Şaripoviç, Sizi Azərbaycanda salamlayıram. Sizinlə yenidən görüşməyimə şadam. Dəvəti qəbul etdiyinizə və SPECA Proqramının sammitində iştirakınıza görə sağ olun. Görüşmək, danışmaq həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli əməkdaşlıq gündəliyini müzakirə etmək üçün daha bir yaxşı fürsətdir. Həmçinin Mərkəzi Asiya dövlət başçılarının Məşvərət Şurasının iclasında yeganə fəxri qonaq qismində iştirak etmək üçün dəvətinizə görə bir daha təşəkkürümü bildirmək istədim. Mən bunu yüksək qiymətləndirirəm, dostluq və hörmət əlaməti hesab edirəm.

Münasibətlərimiz çox uğurla inkişaf edir. Son vaxtlar biz Sizinlə müxtəlif sahələrdə ikitərəfli əlaqələrin inkişafını dəfələrlə müzakirə etmişik. Əminəm ki, Sizin hazırkı səfəriniz də münasibətlərimizin möhkəmləndirilməsi nöqtəyi-nəzərindən əhəmiyyətli olacaq. Nümayəndə heyətlərimizin üzvləri artıq sıx təmasdadırlar, həm dünən görüşüblər, həm

də bu gün davam edirlər. Çoxlu planlar, layihələr vardır. Ən əsası isə xalqlarımızın qardaşlığıdır, əminəm ki, ortaqlıq gələcəyimizdir.

Bir daha «Xoş gəlmisiniz!» deyirəm. Vaxtınızın xoş keçməsinə diləyirəm.

E m o m ə l i R ə h m o n: Hörmətli İlham Heydər oğlu, çox sağ olun. SPECA-nın yubiley sammitinə dəvətə görə təşəkkür edirəm. Səmimi qəbul üçün sağ olun.

İkitərəfli qarşılıqlı fəaliyyətimiz həm ticarət sahəsində, həm də humanitar müstəvidə dinamik şəkildə inkişaf edir. Azərbaycanlı dostlarımızın uğurlarına sevinirik, ölkəniz inkişaf edir. Düzgün qeyd etdiniz ki, son illər, xüsusən Sizin Düşənbəyə dövlət səfərinizdən sonra nazirliklərimiz və idarələrimiz çox fəal əməkdaşlığa başlayıblar. Çoxlu proqramlar işlənib hazırlanır, biz indi bu barədə danışırıq. Dəvətinizə görə sağ olun. Növbəti ildə olacaq səfərə hazırlaşırıq. Biz indi bunun üzərində işləyirik və müvafiq orqanlarımız qarşılıqlı fəaliyyət göstərir. Zənnimcə, bu, ikitərəfli münasibətlərimizə güclü təkan verəcək. Bu gün isə mən Sizinlə münasibətlərimizin mövcud vəziyyətini və perspektivlərini, regional problemləri müzakirə etməyə hazıram.

Bir daha səmimi qəbula görə çox sağ olun.

QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ SADIR JAPAROV İLƏ GÖRÜŞ

24 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 24-də Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə görüşmüşdür.

İlham Əliyev: Hörmətli Sadır Nurqojoyeviç, hörmətli qonaqlar, Azərbaycana xoş gəlmisiniz!

Sizi yenidən görməyimə çox şadam. Dəvətimi qəbul etdiyinizə və sammitdə iştirakınıza görə sağ olun. Fikrimcə, bu həmçinin münasibətlərimizin ikitərəfli gündəliyini müzakirə etmək üçün yaxşı fürsətdir. Sizinlə müntəzəm görüşürük. Mənim Qırğız Respublikasına dövlət səfərimlə bağlı çox yaxşı təəssürlərim var. Həmçinin Sizin Azərbaycana ötən il etdiyiniz səfəri xatırlayıram. Əlbəttə, Sizi növbəti ildə dövlət səfəri ilə yenə də gözləyirik.

Münasibətlərimizin dinamikası ölkələrimizin və xalqlarımızın bir-birinə necə yaxın olduqlarını əyani şəkildə göstərir. Biz bir-birimizi həmişə dəstəkləyəcəyik və gələcəkdə beynəlxalq strukturlarda da bunu edəcəyik. Bu gün əmtəə dövriyyəsinin artırılması, investisiya siyasəti, ölkələrimizin daha da yaxınlaşması ilə əlaqədar mühüm məsələləri həll edirik. Son vaxtlar beynəlxalq tədbirlərdə çox tez-tez

görüşürük. Bu, həmişə gündəlikdə duran məsələləri müzakirə etmək üçün yaxşı fürsətdir. Bu gün nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə il ərzində görülən işlərə bir daha yekun vuracağıq, il başa çatır, növbəti gələcək addımları müəyyən edəcəyik. Beləliklə, bir daha xoş gəlmisiniz!

Sadır Japarov: Hörmətli İlham Heydər oğlu, sağ olun. Növbəti görüşümüzdə çox şadam. Səmi-mi sözlərinizə görə çox sağ olun. Ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin vəziyyətinə Sizin verdiyiniz yüksək qiymətə tam şərikəm. Son illər dövlətlərarası münasibətlərimiz ən yüksək səviyyəyə çatıb. Fürsətdən istifadə edərək, Sizə və azərbaycanlı dostlarımıza mənə və nümayəndə heyətimizin üzvlərinə göstərilən səmimi qonaqpərvərliyə görə təşəkkür etmək istəyirəm. Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, bu gün biz Qırğız Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlığın aktual məsələlərini konstruktiv şəkildə müzakirə edəcək və fikir mübadiləsi aparacağıq.

Qırğızıstan özünün strateji tərəfdaşı olan Azərbaycanla dostluq münasibətlərinə və qarşılıqlı dəstəyə dəyər verir. Bu il ölkələrimiz diplomatik münasibətlərin qurulmasının 30 illik yubileyini qeyd etdi. Biz bu əlamətdar tarixə yaxşı nəticələrlə gəldik. Ötən il yüksək səviyyədə iki görüş olub, dövlət başçıları səviyyəsində Dövlətlərarası Şura yaradılıb və onun birinci iclası keçirilibdir. Yüksək səviyyədə dinamik şəkildə möhkəmlənən və genişlənən əlaqələr parlamentlər, hökumətlər və sahə nazirlikləri arasında fəal qarşılıqlı fəaliyyətə şərait yaradıb.

2022-ci ildə bizim qarşılıqlı səfərlərimiz əsnasında əldə olunmuş bir sıra razılaşmalar 5-ci iclası bu il iyulun 26-da Çolpon-Ata şəhərində hökumət başçıları müavinlərinin sədrliyi ilə keçirilən iqtisadi və humanitar əməkdaşlıq üzrə birgə hökumətlərarası Komissiyanın xətti ilə praktiki dinamika qazanıb.

Biz beynəlxalq təşkilatlarda fəal qarşılıqlı fəaliyyət göstəririk və namizədlərin irəli sürülməsində bir-birimizi dəstəkləyirik.

* * *

Qırğız Prezidenti Azərbaycan Respublikasının suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün bərpa olunması münasibətilə Prezident İlham Əliyevə və Azərbaycan xalqına təbriklərini çatdırdı, bunun Cənubi Qafqazda sülh və sabitlik üçün yeni şərait yaratdığını qeyd etdi. Qırğız Prezidenti Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibətilə də təbriklərini çatdırdı.

Prezident Sadır Japarov Bakıda qırğız xalqının böyük oğlu Çingiz Aytmatovun şərafinə abidənin ucaldılmasını yüksək qiymətləndirdi, buna görə minnətdarlığını bildirdi.

Görüşdə beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində ölkələrimizin daim bir-birinə dəstək göstərdiyi vurğulandı.

Prezident Sadır Japarov qeyd etdi ki, Qırğızıstan həmişə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini dəstəkləyib.

Prezident İlham Əliyev xalqımızın ulu öndəri Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi, Azərbaycanın suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün bərpası münasibətilə təbriklərinə görə Qırğız Prezidentinə minnətdarlığını bildirdi.

Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında iqtisadi-ticari əlaqələrin inkişafı və birbaşa aviareyslərin təşkil olunması müsbət addım kimi qeyd edildi. Azərbaycan–Qırğızıstan İnvestisiya Fondunun yaradılmasının önəmi vurğulandı, bunun birgə iqtisadi layihələrin inkişafı üçün əlverişli imkanlar yaradacağı bildirildi. Həmçinin ölkələrimiz arasında mədəni, humanitar əlaqələrin inkişaf etdirilməsi barədə də fikir mübadiləsi aparıldı.

ÖZBƏKİSTAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ŞAVKAT MİRZİYOYEV İLƏ GÖRÜŞ

24 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 24-də Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyevlə görüşmüşdür.

İ l h a m Ə l i y e v: Hörmətli Şavkat Miromonoviç, hörmətli qonaqlar, sizi yenidən görməyimə çox şadam.

Biz bu ay Özbəkistanda görüşmüşük və bu gün təmaslarımızı davam etdiririk. Biz o qədər tez-tez görüşürük ki, hətta bir-birimizdən ayrılmadığımız təəsüratı yaranır. Əlbəttə, bu çox xoşdur. Mənim Özbəkistana səfərim və Sizin Azərbaycana dövlət səfəriniz zamanı biz Sizinlə elə bu cür də danışmışdıq ki, tez-tez görüşəcəyik, bu, ölkələrimiz və xalqlarımız üçün faydalı olacaqdır. Zənnimcə, cəmiyyətlərimiz də bütün bunları aydın şəkildə görür. Prezidentlərin qardaşlığı, komanda üzvlərinin qarşılıqlı fəaliyyəti və ən əsası – nəticə. Nəticələr artıq görünür. Biz Sizinlə iqtisadi, ticari, sənayenin inkişafı və kooperasiya üzrə çox iddialı plan müəyyən etmişik və hamısı yerinə yetirilir. Sizinlə razılaşdığımız kimi, biz müntəzəm olaraq tapşırıqların icrasına nəzarət edirik, hələ ki, öz tərəfimizdən heç kimə irad tutmamışıq. Sırağün SPECA-ya üzv ölkə-

lərin sərgisi ilə tanış olduqda və sizin hörmətli nazirlə Özbəkistan stendini bir daha ziyarət etdikdə, mən öz səfərim zamanı Daşkənddə şahidi olduqlarımı, məhz sizin yaratdığınız sənaye gücünü yenidən gördüm və xatırladım!

Bu gün biz kooperasiya çərçivəsində, qarşılıqlı investisiyalar çərçivəsində mahiyyətə, həmçinin özümüzü təmin etməyə və ixraca istiqamətlənmiş birgə istehsalı yaradıırıq. Bütün istiqamətlər üzrə fəal iş gedir. İli ikitərəfli münasibətlərin yaxşı nəticələri ilə başa vururuq və növbəti ildən də yeni nəticələr gözləyirik. Bir daha xoş gəlmisiniz!

Şavkat Mirziyoyev: Çox sağ olun. Sizi bir daha gördüyümə, görüşməyimə şadam. Həqiqətən, mən də çox sevinirəm. Siz düzgün qeyd etdiniz ki, bu il bizim üçün çox zəngin il olub. Mən üçüncü dəfədir ki, Azərbaycana gəlirəm, çünki Siz doğru qeyd etdiniz, biz Sizinlə razılaşmışıq ki, görüşlərimiz çox olduğu üçün nəticələr də çoxdur. Xalqlarımız da ölkələrin liderləri arasında belə səmimi, etimada əsaslanan çox yaxşı münasibətlərin olduğu zaman nəticənin də olmasını görürlər. Beləliklə, bir daha Azərbaycanda, gözəl Bakıda olmağıma şadam. Özümü evimdəki kimi hiss edirəm. Hava da elə bizdəki kimidir. Dünən mən tez gəldim, ətrafı seyr etdim və mənim üçün çox xoş oldu.

* * *

Görüşdə ölkələrimiz arasında əlaqələrin hərtərəfli dinamik inkişafından məmnunluq ifadə olundu, dövlət

başçıların qarşılıqlı səfərlərinin əhəmiyyəti qeyd edildi. Özbək xalqı adından Füzuli şəhərində Mirzə Uluqbəy adına orta məktəb binasının inşasına görə minnətdarlıq bildirildi.

SPECA-nın 25 illiyinə həsr olunmuş Zirvə görüşünün önəmi, eləcə də Azərbaycanın və Mərkəzi Asiyanın geosiyasi, iqtisadi və siyasi baxımdan vahid məkan olduğu vurğulandı.

İqtisadi-ticari əlaqələrin müxtəlif sahələrdə, həmçinin yeni əməkdaşlıq istiqamətlərində genişləndirilməsi ilə bağlı konkret layihələr müzakirə edildi.

Söhbət zamanı beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində, eləcə də mədəni və humanitar sahələrdə əməkdaşlıq məsələləri qeyd olundu.

GÜRCÜSTANIN BAŞ NAZİRİ İRAKLİ QARİBAŞVİLİ İLƏ GÖRÜŞ

24 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 24-də Gürcüstanın Baş Naziri İrakli Qaribaşvili ilə görüşmüşdür.

Baş Nazir İrakli Qaribaşvili SPECA-nın Zirvə görüşündə fəxri qonaq qismində iştirak üçün dəvətə görə Prezident İlham Əliyevə təşəkkürünü bildirdi, SPECA-nın 25 illiyi münasibətilə təbriklərini çatdırdı. Gürcüstanın Baş Naziri Azərbaycanın SPECA-ya sədrliyi dövründə bu Zirvə görüşünün keçirilməsini yüksək qiymətləndirdi.

Dövlətimizin başçısı Gürcüstana səfərini və səfər çərçivəsində aparılan müzakirələri məmnuniyyətlə xatırlatdı.

Söhbət əsnasında Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında mehriban dostluq və strateji tərəfdaşlıq münasibətlərinin inkişafından məmnunluq ifadə olundu. Trans-Xəzər nəqliyyat dəhlizinin inkişafı və bu xüsusda Gürcüstan, Azərbaycan və Mərkəzi Asiya ölkələri arasında nəqliyyat-logistika sahəsində əməkdaşlıq, Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolu xəttinin ötürücülük qabiliyyətinin artırılması məsələləri müzakirə edildi.

Görüşdə Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında ticarət dövriyyəsinin artmasından məmnunluq ifadə olundu. Əməkdaşlığın perspektivləri və qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

**BMT-nin MƏRKƏZİ ASİYA ÖLKƏLƏRİNİN
İQTİSADİYYATLARI ÜÇÜN XÜSUSİ
PROQRAMININ – SPECA-nın İŞTİRAKÇI
ÖLKƏLƏRİNİN DÖVLƏT VƏ HÖKUMƏT
BAŞÇILARININ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNÜN
AÇILIŞI MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK**

Heydər Əliyev Mərkəzi

24 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 24-də Bakıda Heydər Əliyev Mərkəzində BMT-nin Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Proqramının – SPECA-nın iştirakçı ölkələrinin dövlət və hökumət başçılarının Zirvə görüşünün açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Azərbaycan Prezidenti əvvəlcə Zirvə görüşündə iştirak edən dövlət və hökumət başçılarını qarşıladı.

Sonra birgə foto çəkdirildi.

Dövlətimizin başçısı Zirvə görüşündə çıxış etdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Hörmətli dövlət və hökumət başçıları!

Hörmətli beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri!

Xanımlar və cənablar!

Mən sizi səmimiyyətlə salamlayıram, qonaqlarımıza «Xoş gəlmisiniz!» deyirəm.

Bu il BMT-nin Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Proqramının 25-ci ildönümüdür. Hazırda Azərbaycan SPECA-ya sədrlik edir. 25 il ərzində ölkələrimiz arasında hərtərəfli əlaqələr uğurla inkişaf edib, ancaq SPECA-ya üzv dövlətlərin Zirvə görüşü ilk dəfə keçirilir. Zirvə görüşünün keçirilməsi ilə əlaqədar Azərbaycanın təşəbbüsünə dəstək verdikləri üçün Mərkəzi Asiya ölkələrinin rəhbərlərinə təşəkkürümü bildirirəm. Bu gün Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Tacikistan, Türkmənistan və Özbəkistan bir sıra çoxtərəfli formatlarda uğurla əməkdaşlıq edir. Mənim dəvətimlə bu gün Zirvə görüşündə Gürcüstanın və Macarıstanın Baş nazirləri, Körfəz Əməkdaşlıq Şurasının baş katibi fəxri qonaqlar qismində iştirak edirlər. Əminəm ki, bu tərkibdə keçirilən Zirvə görüşü daha geniş iqtisadi əməkdaşlıq formatına yol açacaq.

SPECA yarananda üzv ölkələr dövlət müstəqilliyinin ilk addımlarını atırdılar. Qarşımızda bir çox problemlər, çağırışlar durmuşdu. Son 25 ildə əsas çağırışlar arxada qalıb, biz dövlət suverenliyimizi möhkəmləndirmiş, beynəlxalq aləmin dəyərli üzvlərinə çevrilmiş və iqtisadi cəhətdən sürətlə inkişaf etmişik. Ölkələrimizi birləşdirən daha bir amil var, o da siyasi sabitlikdir. Sabitlik olmadan heç bir iqtisadi inkişafdan söhbət gedə bilməz. Bu gün dünyanın müxtəlif bölgələrində müharibələr, münaqişələr, qanlı toqquşmalar geniş vüsət alıb. Bizim ölkələrimizdə isə sülh, sabitlik, əmin-amanlıq hökm sürür, inkişaf, qurucu-

luq prosesləri uğurla gedir. Bu, dövlətlərimizin və xalqlarımızın böyük nailiyyəti və uğurudur.

Dünyada uğursuz, asılı, 2 və ya daha çox stulda oturmaq istəyən, bir neçə ağaya xidmət edən, özünü daha böyük dövlətlərin qarşısındakı arenasına çevirən ölkələrin sayı az deyil. Onlardan biri Azərbaycanın qonşusu Ermənistandır. Belə ölkələrə, sözün əsl mənasında, müstəqil ölkə demək olmaz. Belə ölkələrin siyasəti xalqlarının iradəsinə əsaslanmır, onların taleyi xarici sponsorların əlindədir. SPECA-ya üzv dövlətlər isə əsl müstəqil ölkələrdir, çünki müstəqil xarici və daxili siyasət aparırlar.

Bu günlərdə BMT Baş Assambleyasında SPECA-nın 25 illiyi ilə əlaqədar qəbul edilmiş qətnaməni alqışlayırıq. BMT-nin himayəsi altında SPECA Etimad Fondu təsis edilmişdir. Azərbaycan Etimad Fondu na 3,5 milyon ABŞ dolları ayıracaq.

SPECA həftəsi ərzində Bakıda təşkil olunmuş iqtisadi forum ölkələrimiz arasındakı biznes əlaqələrinin inkişafına töhfə verəcək. Bakı Ekspo Mərkəzində təşkil edilmiş sərgi ölkələrimizdə gedən inkişafı əyani şəkildə göstərir.

Azərbaycanı Mərkəzi Asiya ölkələri ilə çoxəsrlik tarixi və mədəni əlaqələr bağlayır. Azərbaycan və Mərkəzi Asiya strateji əhəmiyyəti artmaqda olan vahid tarixi-mədəni və geosiyasi məkandır. Sentyabr ayında mən Düşənbədə keçirilmiş Mərkəzi Asiya Dövlət Başçılarının Zirvə görüşünə ilk dəfə fəxri qonaq kimi dəvət olunmuşdum. Dəvətə görə bir daha təşəkkür edirəm. Hazırkı Zirvə görüşünü Düşənbə görüşünün məntiqi davamı kimi qiymətləndirirəm.

Azərbaycanın güclü iqtisadiyyatı müstəqil xarici siyasət kursunu həyata keçirməyə imkan yaradır. Son 20 il ərzində Azərbaycanın ümumi daxili məhsulu 4 dəfə artıb. Büdcə gəlirləri 30 dəfədən, xarici ticarət dövriyyəsi isə 10 dəfədən çox artıb.

Azərbaycanın birbaşa xarici borcu hazırda ümumi daxili məhsulun təxminən 10 faizini təşkil edir. Valyuta ehtiyatları birbaşa xarici dövlət borcumuzu 10 dəfə üstələyir, yoxsulluq səviyyəsi təxminən 50 faizdən 5,5 faizə düşüb.

Biz ölkəmizdə əlverişli investisiya mühiti yarada bilmişik. Son 20 ildə Azərbaycan iqtisadiyyatına 310 milyard ABŞ dollarından çox sərmayə qoyulub ki, bunun da təxminən 200 milyard ABŞ dolları qeyri-enerji sektorunun payına düşür.

Son illərdə Azərbaycan özünün nəqliyyat infrastrukturuna milyardlarla ABŞ dolları həcmində sərmayə qoyub, Avrasiyanın Şərq-Qərb və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizləri üzərində yerləşən nəqliyyat və logistika mərkəzlərindən birinə çevrilibdir.

Hörmətli həmkarlar! Müstəqilliyimizin ilk illərində ölkəmizin beynəlxalq səviyyədə tanınan ərazilərinin təxminən 20 faizi Ermənistan tərəfindən işğal edilmişdi. Ermənistanın həyata keçirdiyi etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində 1 milyondan artıq azərbaycanlı öz dədə-baba yurdlarından qovulmuşdu.

30 ilə yaxın aparılan danışıqlar heç bir nəticə verməmişdir. Çünki Ermənistanın məqsədi işğalı qoruyub saxlamaq idi. 2019-cu ildə Ermənistanın baş nazirinin o vaxt işğal altında olan Xankəndi şə-

hərində «Qarabağ Ermənistandır və nöqtə» açıqlaması danışıqlar prosesini tamamilə məhv etdi.

2020-ci ilin noyabr ayında Azərbaycan xalqı öz tarixinin ən parlaq Qələbəsinə imza atdı. Azərbaycan 44 günlük Vətən müharibəsində Ermənistanı məğlub etdi və işğala son qoydu. BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1993-cü ildə qəbul etdiyi və 27 il kağız üzərində qalmış 4 qətnaməsinin icrasını özümüz təmin etdik.

Təəssüf ki, Ermənistan bundan sonra da öz öhdəliklərini yerinə yetirmədi. Azərbaycanın suveren ərazilərində Ermənistan silahlı qüvvələrinin 15 minə yaxın hərbi kontingenti qalmaqda idi. Onlar tərəfindən törədilmiş hərbi təxribatlar nəticəsində hərbcilərimiz həlak olmuşlar.

Buna cavab olaraq və «boz» zonaya son qoyulması məqsədilə bu il sentyabrın 19–20-də biz Qarabağda antiterror tədbirləri keçirdik. Cəmi bir gün ərzində 1992-ci ildə xalqımıza qarşı soyqırımının törədildiyi Xocalı şəhəri də daxil olmaqla, bütün ərazilərimiz üzərində suverenliyimizi tam bərpa etdik və Azərbaycan ərazisində təcavüzkar separatizmə son qoyduq. Bu tarixi Qələbə münasibətilə Azərbaycanı təbrik edən bütün ölkələrə təşəkkürümü bildirirəm.

Hazırda işğaldan azad olunmuş ərazilərdə genişmiqyaslı bərpa-quruculuq işləri həyata keçirilir. Biz sıfırdan yeni şəhərlər və kəndlər inşa edirik. İlkin mərhələdə 100 yaşayış məntəqəsinin, o cümlədən 9 şəhər və 8 qəsəbənin bərpa edilməsi nəzərdə tutulur. Keçmiş məcburi köçkünlər Böyük Qayıdış Proqramı

çərçivəsində öz dədə-baba yurdlarına qayıdırlar. 2026-cı ilin sonuna qədər 140 min keçmiş məcburi köçkün öz doğma evinə qayıdacaq.

Bu ilin avqust ayında Füzuli şəhərində Özbəkistanın hədiyyəsi olan 960 şagird-yerlik Mirzə Uluqbəy adına məktəbin açılışı oldu. Qazaxıstanın hədiyyəsi – Kurmanqazı adına Yaradıcılıq Mərkəzi hazırda Füzulidə inşa edilir və gələn il açılacaq. Bu qardaşlıq dəstəyinə görə Şavkat Miromonoviç Mirziyoyevə və Kasım-Jomart Kemeleviç Tokayevə bir daha təşəkkürümü bildirirəm.

Çıxışımın sonunda dövlət və hökumət başçılarına dəvətimi qəbul edib Zirvə görüşündə iştirak etdiklərinə görə bir daha təşəkkür edir və Zirvə görüşünün əlaqələrimizə yeni təkan verəcəyinə əminliyimi bildirirəm.

* * *

Sonra digər dövlət və hökumət başçıları, beynəlxalq təşkilatların rəhbərləri çıxış etdilər.

Qazaxıstan Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev çıxışında Zirvə görüşünün iştirakçı ölkələr arasında əməkdaşlığın daha da inkişafı üçün yaxşı zəmin yaradacağını vurğuladı.

Kasım-Jomart Tokayev: Hörmətli dövlət başçıları, hörmətli iştirakçılar! İlk növbədə, mən SPECA Zirvə görüşünü gözəl Bakı şəhərində, Xəzər dənizinin mirvarisi olan şəhərdə təşkil etdiyinə görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri İlham Heydər oğluna dərin minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Onu da deyim ki, bugünkü Zirvə

görüşündə iştirak edən Mərkəzi Asiya ölkələrinin dövlət başçılarını və digər qonaqları salamlamaq istəyirəm.

Bu il SPECA xüsusilə Azərbaycanın təşkilatda sədrliyi ilə qeyd olunur. Düşünürəm ki, əldə edilən nəticələr bizim çox sahələrdə olan əməkdaşlığımız üçün yaxşı zəmin yaradacaq və bu, şəffaflıq, səmimiyyət, qarşılıqlı etimad əsasında davam edəcək.

Qırğız Prezidenti Sadır Japarov BMT-nin Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Proqramına uğurlu sədrliyinə görə Azərbaycana təşəkkürünü bildirdi.

Sadır Japarov: Hörmətli cənab İlham Heydər oğlu, hörmətli nümayəndə heyətlərinin rəhbərləri, hörmətli xanımlar və cənablar!

İlk növbədə, ənənəvi qonaqpərvərliyə, BMT-nin Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Proqramına fəal və uğurlu sədrliyinə və yubiley sammitimizin gözəl təşkilinə görə Azərbaycan tərəfinə minnətdarlığımı bildirirəm.

Tacikistan Prezidenti Emoməli Rəhmon Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə sədrlik dövründə bir çox məsələlərin müsbət həllinə nail ola bildiyi üçün minnətdarlığını ifadə etdi.

Emoməli Rəhmon: Zati-aliləri cənab İlham Əliyev, hörmətli xanımlar və cənablar, hörmətli həmkarlar!

İlk növbədə, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, dostum və qardaşım cənab İlham Əliyevə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm ki, bu Zirvə görüşünün ən yüksək səviyyədə təşkil olunmasını təmin

etmişdir. Qardaş Azərbaycanı BMT-nin Xüsusi Proqramına uğurla sədrlik etməsinə görə təbrik etmək istəyirəm.

Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, şəxsən Siz, hörmətli İlham Heydər oğlu, ən azından SPECA istiqamətində iki əsas sıçrayışa müəllif oldunuz. Birincisi, SPECA-nın son 25 illik tarixi dövründə onun ilk dəfə səviyyəsini iştirakçı ölkələrin dövlət başçıları səviyyəsinə qaldırdınız. İkincisi, uzun müddət idi ki, bu Etimad Fondunun yaradılması alınmırdı, Siz öz sədrlik ilinizdə bu məsələnin müsbət həllinə nail ola bildiniz.

Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyev Zirvə görüşünün üzv ölkələr üçün əhəmiyyətinə toxundu.

Şavkat Mirziyoyev: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti hörmətli İlham Heydər oğlu Əliyevin ünvanına söylənilən təşəkkür sözlərinə mən də qoşuluram. Bildiyiniz kimi, bu gün SPECA-nın Zirvə görüşü keçirilir və bizi burada səmimi-qəlbədən qəbul etdiyinə görə ona təşəkkürümüzü bildirmək istəyirəm.

Qeyd etmək istəyirik ki, müasir ticarət və logistika mərkəzləri, xüsusi iqtisadi zonalar sərhəd yerlərində tikilməkdədir. Bu baxımdan biz hörmətli İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə azad edilmiş Azərbaycan rayonlarında tarixi ədalətin bərpa olunmasını yüksək dəyərləndirir və Azərbaycanın bu yerlərdə gördüyü inanılmaz quruculuq işini qeyd etmək istəyirik. Əslində əminəm ki, müsbət və perspektivli dəyişikliklər yeni imkanlar açacaq və regional əməkdaşlıq inkişaf edəcək.

Gürcüstanın Baş Naziri İrakli Qaribaşvili Bakıya Zirvə görüşünə dəvətə görə dövlətimizin başçısına minnətdarlığını bildirdi.

İ r a k l i Q a r i b a ş v i l i: Hörmətli Prezident, hörmətli Baş nazirlər!

Hörmətli Zirvə görüşünün iştirakçıları!

Çox sevdiyim Azərbaycanı və SPECA-nı burada salamlamaq istəyirəm.

Bu görüşdə fəxri qonaq qismində iştirak etmək mənim üçün böyük qürurdur. Əvvəlcə qonaqpərvərliyə görə cənab Prezident Əliyevə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Güzəl şəhər olan Bakıya məni dəvət etdiyinizə görə minnətdaram.

Mən bu təşkilatın 25 illik yubileyi münasibətilə sizi təbrik etmək istəyirəm. Bu təşkilat regionun dayanıqlı inkişafı üçün gözəl bir platformadır.

Azərbaycan dəyərli qonşumuzdur və strateji tərəfdaşımızdır. Biz qürur hissi ilə demək istəyirik ki, artıq əsrlərdir ölkələrimiz arasında ən yüksək səviyyədə gözəl münasibətlər inkişaf etməkdədir.

Macarıstanın Baş Naziri Viktor Orban Prezident İlham Əliyevi həm bu regionda, həm də global siyasətdə şəxsi səylərinə görə təbrik etdi.

V i k t o r O r b a n: Hörmətli cənab Prezident!

Hörmətli həmkarlar!

Əvvəlcə mən Prezident Əliyevə bu dəvətə görə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Güzəl Bakıya gəlmək mənim üçün çox xoş bir hadisədir. Mən Macarıstanın ən xoş salamlarını gətirmişəm və SPECA təşəbbüsünü bərpa etdiyinizə görə Sizə təbrik sözlərimi çatdırmaq istəyirəm.

Azərbaycan və Macarıstan arasında dostluq təkcə qaz ticarəti üzərində qurulmuş dostluq deyil. Biz aramızda qardaşlıq münasibətlərini qururuq. Biz qardaş ölkələrlik və bu yaxınlarda ölkələr arasında çox güclü enerji münasibətləri formalaşmışdır.

Biz cənab Prezident Əliyevin başladığı bu inkişafı dəstəkləyirik. İki ölkə arasında ticarət dövriyyəsi rekordlar vurmağa başlayıb. Biz sərmayə qoyuluşu sahəsində daha fəal olmaq istəyirik. Azərbaycandan ilk təbii qaz artıq Macarıstana çatmışdır.

Yekunda, cənab Prezident Əliyev, mən bir daha Sizi həm bu regionda, həm qlobal siyasətdə şəxsi səylərinizə görə təbrik etmək istəyirəm. Siz qlobal siyasətdə öz tərəfinizdən qarşılıqlı etimad və hörmət prinsiplərini təşviq edirsiniz. Macarıstan Mərkəzi Asiya iqtisadiyyatlarının inkişafında bütün formalarla iştirak etməyə hazırdır. Macarıstan adından Sizə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Türkmənistan Nazirlər Kabinetinin Sədr müavini Xocamurad Gəldimuradov bugünkü Zirvə görüşünün region ölkələrinin iqtisadi inkişafı üçün çox gözəl imkanlar yaradan platforma olduğunu vurğuladı.

Xocamurad Gəldimuradov: İlk növbədə, mən SPECA Zirvə görüşündə iştirak edənlərin hamısına və cənab Prezident İlham Əliyevə Prezident Sərdar Berdiməhəmmədovun salamlarını və bu tədbirin uğurla keçməsi arzularını çatdırıram.

SPECA-nın yaradılmasının 25 illik yubileyi münasibətilə hamınızı səmimi-qəlbdən təbrik etmək istəyirəm. Bu, nadir bir platformadır, regionda olan

dövlətlərin iqtisadi inkişafına yönəlmiş çox gözəl imkanlar yaradan platformadır.

BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının icraçı katibi Tatyana Molçan SPECA-nın üzvü olan ölkələr tərəfindən həlli vacib məsələlərin müzakirəsi baxımından bu tədbirin önəmini qeyd etdi.

Tatyana Molçan: İcazə verin, mən öz çıxışıma Azərbaycan Respublikasına və xüsusən də cənab Prezident Əliyevə bizə göstərilmiş səmimi qonaqpərvərliyə görə və tədbiri – bu sammiti və ümumiyyətlə, SPECA həftəsini yüksək səviyyədə təşkil etdiklərinə görə minnətdarlığımı bildirim.

Bildiyiniz kimi, SPECA 25 ildən sonra bu tədbirlərlə yeni təkan qazanır. Bu yaxınlarda BMT Baş Assambleyasının Nyu Yorkda keçirilmiş sessiyasında SPECA ilə bağlı xüsusi qətnamə qəbul olunmuşdur. Belə mühüm bir tarixlə mən Azərbaycanı və bütün digər iştirakçıları təbrik etmək istəyirəm.

Burada Etimad Fondunun yaradılması təşəbbüsü səsləndirildi. Biz də istərdik ki, bu məsələ mümkün qədər tez müddətdə öz həllini tapsın. Biz bilirik ki, burada daha çox könüllü surətdə vəsaitlər köçürüləcəkdir. Azərbaycanın bununla bağlı könüllü şəkildə vəsaitlərin ayrılması qərarını alqışlayırıq. İnanırıq ki, digər tərəfdaşlar da bu nümunədən istifadə edəcəklər.

BMT-nin Asiya və Sakit okean üzrə İqtisadi və Sosial Komissiyasının icraçı katibi Armida Salsiya Alişahbana yüksək qonaqpərvərliyə görə Azərbaycan tərəfinə təşəkkürünü bildirdi.

Armida Salsiya Alişahbana: Mən bu əlamətdar Zirvə görüşünə ev sahibliyi etdiyinə görə

zati-aliləri cənab Prezident Əliyevə və Azərbaycan hökumətinə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm.

Körfəz Əməkdaşlıq Şurasının baş katibi Casim Məhəmməd əl-Budeyvi Zirvə görüşünün Körfəz Əməkdaşlıq Şurası ölkələri və Mərkəzi Asiya ölkələri arasında əlaqələrin gücləndirilməsinə təkan verəcəyini qeyd etdi.

Casim Məhəmməd əl-Budeyvi: Xanımlar və cənablar, yekunda mən bir daha öz təşəkkürümü Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri cənab İlham Əliyevə çatdırmaq istəyirəm ki, o məni buraya dəvət edib. Azərbaycan hökumətinə və xalqına da dəvətə görə təşəkkür edirəm. Bu addım – hər iki tərəfin ümumi söyləri Körfəz Əməkdaşlıq Şurası ölkələri və Mərkəzi Asiya ölkələri arasında əlaqələrin gücləndirilməsinə yönəlibdir.

* * *

İlham Əliyev: Təşəkkür edirəm, əziz dostlar.

Hazırkı Zirvə görüşündə qəbul edilməsi üçün 2 sənəd layihəsi – Bakı Bəyannaməsi və Orta Dəhlizin rəqəmsallaşdırılması ilə bağlı «Yol xəritəsi» SPECA iştirakçı ölkələrinin nümayəndə heyətləri arasında müzakirə edilmiş və bütün tərəflər üçün məqbul hesab edilə bilən mətnlər üzrə razılıq əldə olunmuşdur.

Sənədlərlə bağlı əlavə fikir varmı?

Təşəkkür edirəm.

Beləliklə, SPECA-nın Bakı Zirvə görüşünün yekununda Bakı Bəyannaməsi və Orta Dəhlizin rə-

qəmsallaşdırılması ilə bağlı «Yol xəritəsi» sənədləri qəbul edilmiş hesab olunur.

Bununla da Zirvə görüşü başa çatır.

Zirvə görüşündə iştirak etdiklərinə görə dövlət və hökumət başçılarına və beynəlxalq təşkilatların rəhbərlərinə təşəkkür edirəm. Sağ olun.

* * *

SPECA iştirakçı ölkələrinin dövlət və hökumət başçılarının Zirvə görüşünün yekunu olaraq Bakı Bəyannaməsi və Orta Dəhlizin rəqəmsallaşdırılması ilə bağlı «Yol xəritəsi» qəbul edildi.

**SPECA ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK
EDƏN DÖVLƏT VƏ HÖKUMƏT
BAŞÇILARININ ŞƏRƏFİNƏ TƏŞKİL
EDİLMİŞ NAHARDA İŞTİRAK**

24 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin adından noyabrın 24-də BMT-nin Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Proqramının – SPECA Zirvə görüşündə iştirak edən dövlət və hökumət başçılarının şəərəfinə rəsmi nahar verilmişdir.

Dövlətimizin başçısı və Zirvə görüşündə iştirak edən dövlət və hökumət rəhbərləri naharda iştirak etdilər.

**ALBANIYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB BAYRAM BEQAYA**

Hörmətli cənab Prezident!

Albaniya Respublikasının milli bayramı münasibətilə Sizi və Sizin simanızda bütün xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından səmimi-qəlbdən təbrik edirəm.

Diplomatik münasibətlərimizin qurulmasından ötən 30 ildə dost xalqlarımızın iradəsindən qaynaqlanan Azərbaycan–Albaniya dostluq əlaqələri möhkəmlənmiş, qarşılıqlı maraq doğuran əməkdaşlığımız dinamik inkişaf etmişdir.

Keçən il Azərbaycanın Albaniyada səfirliyinin təsis edilməsi, habelə həyata keçirdiyimiz qarşılıqlı səfərlər dövlətlərarası münasibətlərimizin yeni müstəviyə keçməsinə, müxtəlif sahələrdə, xüsusilə də energetika sektorunda əməkdaşlığımızın genişlənməsinə təkan vermişdir.

İnanıram ki, qarşılıqlı etimad və dəstəyə əsaslanan dostluq əlaqələrimizin gücləndirilməsi, həm ikitərəfli, həm də beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində səmərəli əməkdaşlığımızın dərinləşdirilməsi yolunda birgə səylərimizi bundan sonra da uğurla davam etdirəcəyik.

Bu bayram günündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər, dost Albaniya xalqına daim əmin-amanlıq və firavanlıq diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 25 noyabr 2023-cü il

**MAVRİTANİYA İSLAM
RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB MƏHƏMMƏD
ULD ŞEYX ƏL-QAZUANİYƏ**

Hörmətli cənab Prezident!

Mavritaniya İslam Respublikasının milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Sizə və bütün xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi çatdırıram.

İnanıram ki, xalqlarımızın rifahı naminə mövcud imkanlardan yararlanaraq dostluq münasibətlərimizin, həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli əsasda əməkdaşlığımızın inkişafı yolunda bundan sonra da birgə səylər göstərəcəyik.

Belə bir əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər, dost xalqınıza daim əmin-amanlıq və rifah diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 25 noyabr 2023-cü il

BAKIDA CÜDO ÜZRƏ MİLLİ KOMANDALAR ÜÇÜN TƏLİM- MƏŞQ MƏRKƏZİNDƏ ƏSASLI TƏMİRDƏN SONRA YARADILMIŞ ŞƏRAİTLƏ TANIŞLIQ

27 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 27-də Bakıda cüdo üzrə milli komandalar üçün Təlim-Məşq Mərkəzində əsaslı təmirdən sonra yaradılmış şəraitlə tanış olmuşdur.

Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziri, Azərbaycan Cüdo Federasiyasının prezidenti Rəşad Nəbiyev dövlət başçısına Təlim-Məşq Mərkəzində yaradılmış şəraitlə bağlı məlumat verdi.

Bu gün Azərbaycan dünyada həm də güclü idman ənənələri ilə tanınır. İdmanın inkişafı ölkəmizdə dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biridir. Son illərdə inşa olunmuş nəhəng idman kompleksləri Azərbaycanın idman potensialının nümayişi, gənclərin bu sahəyə meyilinin artması ilə nəticələnib. Bütün bunlar isə ilk növbədə, dövlət başçısının idmanın inkişafına göstərdiyi diqqət və qayğının bariz nümunəsidir. Prezident İlham Əliyev dəfələrlə bəyan edib ki, Azərbaycanda dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi, idmanın inkişafı, bu sahənin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi daim diqqətdə saxlanılacaq. Azərbaycanın Bi-

rinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın da idmançılara diqqəti idman ictimaiyyəti tərəfindən yüksək qiymətləndirilir.

Bildirildi ki, olimpiya növləri üzrə milli komandalar üçün Təlim-Məşq Mərkəzi 1967-ci ildə istifadəyə verilib. Bir vaxtlar «Neftçi» təlim-məşq bazası kimi şöhrət tapan bu idman kompleksi şəhərin mərkəzində, Azadlıq prospekti 149 ünvanında yerləşir. İdman qurğusu fəaliyyətini bundan sonra cüdo üzrə milli komandalar üçün Təlim-Məşq Mərkəzi kimi davam etdirəcək.

Diqqətə çatdırıldı ki, mərkəzdə əsaslı təmir və tikinti işləri yüksək keyfiyyətlə aparılıb və bu ilin noyabrında başa çatdırılıb. Ümumi ərazisi 2,2 hektar olan idman qurğusunda bütün zəruri infrastruktur yaradılıb. Təlim-Məşq Mərkəzi müasirliyi ilə diqqəti cəlb edir.

Mərkəzdə qadınlar və yeniyetmələr üçün böyük idman zalı yaradılıb. Burada eyni zamanda 60 idmançı məşq edə biləcək. Əsaslı təmir zamanı Təlim-Məşq Mərkəzinin uzunluğu 96 metr, eni 72 metr olan stadionunun süni ot örtüyü də dəyişdirilib. Həmçinin stadion müasir işıqlandırma sistemi ilə təchiz edilib.

Dövlət başçısı əsas binada yaradılmış şəraitlə də tanış oldu.

Burada kişilər və gənc oğlanlar üçün nəzərdə tutulmuş məşq zalında eyni vaxtda 100 idmançı məşq edə biləcək. Mərkəzdəki bütün məşq zalları Beynəlxalq Cüdo Federasiyasının standartlarına uyğun olan təchizlə təchiz olunub. İdman qurğusunun fiziki hazırlıq zalı da ən yüksək standartlara cavab verir. Məşq-

çilərin otaqlarında da məhsuldar fəaliyyət üçün hər cür şərait yaradılıb.

Təlim-Məşq Mərkəzinin əhəmiyyətini artıran amillərdən biri də burada 28 yerlik müasir hotel bölməsinin yaradılmasıdır. Hoteldə həm idmançıların, həm də məşqçilərin qalması və istirahəti üçün hər cür imkan vardır.

Mərkəzdə çalışacaq 50-dən artıq əməkdaş üçün də əsas binada hər cür şərait yaradılıb. Buradakı restoranda idmançılara yüksək səviyyədə xidmət göstəriləcək. Kompleksdə idmançıların sağlamlığı da nəzərə alınıb. Həkim otağı, fizioterapiya və masaj otaqları idmançıların ilkin reabilitasiyası və müalicəsi üçün lazımi cihaz və avadanlıqlarla təchiz edilib.

İdman qurğusunun həyatında geniş abadlıq-quruculuq işləri görüldü, yaşıllıqlar salınıb.

Bu gün Azərbaycanda idmanın cüdo növünə maraq çox böyükdür. Beynəlxalq Cüdo Federasiyasının fəal üzvü olan Azərbaycan bu idman növünün inkişafında çox maraqlıdır. Bu da idmançılarımızın beynəlxalq yarışlarda əldə etdikləri medalların və ölkəmizdə keçirilən beynəlxalq turnirlərin sayında əksini tapıb. Xüsusilə də cüdo üzrə illik nəticələrə nəzər saldıqda görərik ki, Azərbaycan bu idman növündə 2023-cü ildə Avropa Gənclərinin Olimpiya Festivalında, Avropa və dünya çempionatlarında, eləcə də digər mötəbər yarışlarda tarixi qələbələrə imza atıb. Belə ki, Azərbaycan cüdoçuları il ərzində bütün yaş qrupları üzrə fərdi və komandalar arasında keçirilmiş beynəlxalq yarışlarda ümumilikdə 233 medal əldə ediblər. Bu medallardan 73-ü qızıl, 53-ü gümüş və 107-si bürünc olubdur.

Regionlarda da cüdo üzrə infrastrukturun təkmilləşdirilməsi Azərbaycan Cüdo Federasiyasının əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biridir. Belə ki, 2023-cü ildə Gəncə, Ağstafa, Zaqatala, Goranboy, Zəngilan rayonunun Ağalı kəndi, Sabirabad, Zirə və Sumqayıtda cüdo zalları istifadəyə verilib. Respublikamızın bir neçə şəhər və rayonlarında isə cüdo zallarının təmiri davam etdirilməkdədir.

ABŞ DÖVLƏT KATİBİ ENTONİ BLINKEN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

27 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə noyabrın 27-də ABŞ Dövlət katibi Entoni Blinken telefonla zəng etmişdir.

Söhbət zamanı Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, ABŞ tərəfindən Azərbaycanla bağlı son bəyanatlar və atılan addımlar Azərbaycan – ABŞ münasibətlərinə ciddi zərər vurub.

Dövlətimizin başçısı 2023-cü il noyabrın 15-də ABŞ Dövlət katibinin köməkçisi Ceyms O'Braynın Nümayəndələr Palatasının Xarici İşlər Komitəsinin Avropa üzrə alt komitəsinin dinləmələrində ölkəmizlə bağlı səsləndirdiyi fikirlərin qərəzli olduğunu, həqiqəti əks etdirmədiyini və Azərbaycan tərəfindən rədd edildiyini bildirdi.

Azərbaycan tərəfinin ABŞ-ın Azərbaycana münasibətdə yüksək səviyyəli ikitərəfli görüş və təmasları təxirə salması və «ikitərəfli münasibətlərimizdə «əvvəlki kimi» ola bilməz» bəyanatını nəzərə aldığı, bunu adekvat cavablandırıdğı vurğulandı.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin noyabrın 16-da bununla əlaqədar açıqlama verdiyini, Azərbaycan tərəfinin də öz növbə-

sində, ABŞ-dan olan yüksək səviyyəli səfərləri ləğv etdiyini xatırlatdı.

Dövlət katibi Blinken münasibətlərin normallaşdırılması məqsədilə dekabrda ABŞ Dövlət katibinin köməkçisi Ceyms O'Braynın Azərbaycana səfərinə icazə verilməsini xahiş etdi. Prezident İlham Əliyev həmin təkliflə bir şərtlə razılaşdı ki, bu səfərdən sonra Azərbaycanın yüksək səviyyəli rəsmilərinin ABŞ-a səfərlərinə qoyulan əsassız qadağa aradan qaldırılsın. Dövlət katibi Blinken bunu qəbul etdi.

Bununla yanaşı, qeyd olundu ki, sülh müqaviləsinin mətni ilə bağlı Azərbaycan tərəfinin 2023-cü il sentyabrın 11-də Ermənistanı təqdim etdiyi təkliflər Ermənistan tərəfindən noyabrın 21-də cavablandırılıb. Beləliklə, Ermənistan öz cavabını 70 gün gecikdirib. 70 günlük gecikdirmə bir daha nümayiş etdirir ki, Ermənistan sülh müqaviləsinin mətnindən danışıqlar prosesini uzatmaq üçün bəhanə kimi istifadə edir.

Danışıqlar zamanı tərəflər, həmçinin noyabrın 30-da Azərbaycan–Ermənistan şərti sərhədində keçiriləcək dövlət sərhədinin delimitasiyası üzrə komissiyaların növbəti görüşünə dair fikir mübadiləsi apardılar.

**RUMİNYA PREZİDENTİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
KLAUS VERNER İOHANNİSƏ**

Hörmətli cənab Prezident!

Ölkənizin milli bayramı münasibətilə Sizə və bütün xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi və xoş arzularımı çatdırıram.

Azərbaycan–Rumıniya münasibətləri xoş ənənələrə malikdir. Bu ənənələri özündə bariz şəkildə əks etdirən dövlətlərarası münasibətlərimizin hazırkı inkişaf səviyyəsi və gündən-günə genişlənməsi məmnunluq doğurur.

Bu gün ölkələrimiz arasında əlaqələrin və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın daha da dərinləşdirilməsi üçün yaxşı imkanlar mövcuddur. İnanıram ki, son dövrdə həyata keçirilən ali və yüksək səviyyəli qarşılıqlı səfərlər, müntəzəm təmaslar strateji tərəfdaşlığımızın möhkəmlənməsinə, siyasi, iqtisadi, enerji, nəqliyyat, humanitar və digər sahələrdə birgə fəaliyyətimizin geniş potensialından daha səmərəli istifadə olunmasına mühüm töhfə verəcəkdir.

Belə bir əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər, dost Rumıniya xalqına daim əmin-amanlıq və rifah arzulayıram.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 28 noyabr 2023-cü il

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
PREZİDENTİ ƏLAHƏZRƏT ŞEYX
MƏHƏMMƏD BİN ZƏİD ƏL-NƏHƏYYANA**

Əlahəzrət!

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Sizə və Sizin simanızda bütün xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi və xoş arzularımı yetirməkdən məmnunluq duyuram.

Fürsətdən istifadə edərək, ölkənizdə BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflərinin 28-ci Konfransının rəsmi açılışı münasibətilə də Sizi təbrik edir, tədbirin işinə uğurlar diləyirəm.

Dini və mədəni köklərlə bir-birinə bağlı olan Azərbaycan ilə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında münasibətlərin yüksələn xətt üzrə inkişaf etməsi məmnunluq doğurur. Qarşılıqlı etimad və dəstəyə əsaslanan dövlətlərarası əlaqələrimiz gündən-günə daha da möhkəmlənir, tərəfdaşlığımızın əhatə dairəsi genişlənir.

Aramızdakı fəal siyasi dialoq qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığımızın inkişafında mühüm rol oynayır. Ölkələrimizin dostluq ənənələrinin qorunub saxlanılmasında, ikitərəfli münasibətlərimizin bugünkü səviyyəyə yüksəlməsində Sizin böyük əməyiniz vardır.

Biz dost ölkə və etibarlı tərəfdaşımız olan Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri ilə əlaqələrimizin dərinləşməsinə xüsusi əhəmiyyət verir, birgə fəaliyyətimizi yeni məzmunla zənginləşdirmək əzmindəyik. Bu yaxınlarda ölkənizin «Masdar» şirkəti tərəfindən tikilən və regionda ən böyük Günəş elektrik stansiyası olan Qaradağ Günəş Elektrik Stansiyasının rəsmi açılış qardaşlıq əlaqələrimizin növbəti bariz təzahürüdür.

Əminəm ki, möhkəm təməllər üzərində qurulmuş ikitərəfli münasibətlərimiz və səmərəli, çoxşaxəli əməkdaşlığımız xalqlarımızın mənafeləri naminə bundan sonra da birgə söylərimizlə uğurla inkişaf etməyə və güclənməyə davam edəcəkdir.

Belə bir əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, məsul fəaliyyətinizdə müvəffəqiyyətlər, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin qardaş xalqına daim əmin-amanlıq və firavanlıq arzulayıram.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 29 noyabr 2023-cü il

**LAOS XALQ DEMOKRATİK
RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
THONQLUN SİSULİTƏ**

Hörmətli cənab Prezident!

Laos Xalq Demokratik Respublikasının milli bayramı – Respublika Günü münasibətilə Sizə və Sizin simanızda bütün xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi çatdırıram.

İnanıram ki, xalqlarımızın mənafelərinə uyğun olaraq Azərbaycan ilə Laos arasında dostluq və əməkdaşlıq münasibətləri birgə səylərimizlə bundan sonra da genişlənəcək və möhkəmlənəcəkdir.

Belə bir xoş gündə Sizə möhkəm cansağlığı, işlərinizdə uğurlar, dost xalqınıza daim əmin-amanlıq və firavanlıq arzulayıram.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 29 noyabr 2023-cü il

DÖVLƏT TƏHLÜKƏSİZLİYİ XİDMƏTİNİN YENİ İNZİBATI BİNALARININ AÇILIŞI MƏRASİMİ

29 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 29-da Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin yeni inzibati binalarının açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin rəisi general-polkovnik Əli Nağıyev Prezident, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevə raport verdi.

Dövlətimizin başçısına məlumat verildi ki, inşasına 2021-ci ilin martında başlanılmış inzibati binaların tikintisi bu ilin avqustunda yekunlaşıb. İnşaat işləri müasir standartlara uyğun aparılıb, binalar bütün zəruri avadanlıq və inventarlarla təmin olunub, burada əməkdaşların xidməti fəaliyyətlərini səmərəli həyata keçirmələri üçün hər cür şərait yaradılıb.

Əvvəlcə foyedə quraşdırılmış monitorda son illər ərzində Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin mərkəzi aparatında və ərazi orqanlarında aparılan əsaslı tikinti-quruculuq işlərindən bəhs edən videoçarx nümayiş olundu.

Bildirildi ki, binanın giriş hissəsində ümummilli lider, Azərbaycanın təhlükəsizlik orqanlarının fəxri rəhbəri, bu orqanların inkişafında müstəsna xidmətləri

olan Heydər Əliyevin barelyefi qoyulub, ulu öndərin arxiv sənədlərinin nümayiş olunduğu guşə və dahi şəxsiyyətin mənalı ömrünün 25 ilini həsr etdiyi təhlükəsizlik orqanlarındakı fəaliyyətini əks etdirən fotoşəkillərdən ibarət stend yaradılıb.

Sonra dövlətimizin başçısı xarici xüsusi xidmət orqanları ilə qurulan tərəfdaşlıq münasibətlərinin səviyyəsini və tarixini simvolizə edən muzeydə sərgilənən eksponatlara baxdı.

Qeyd edildi ki, binada Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin mərkəzi aparatının bəzi struktur bölmələrinin yerləşdirilməsi nəzərdə tutulur. Bina iş və iclas otaqlarından, rəhbər və şəxsi heyət üçün ikimərtəbəli yeməxanadan ibarətdir.

Dövlətimizin başçısı xidməti otaqlarla və burada əməkdaşlar üçün yaradılmış şəraitlə yaxından tanış oldu.

Ali Baş Komandan İlham Əliyev Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin xüsusi təyinatlı dəstəsinin istifadə etdiyi xüsusi vasitələrə, silahlara, avadanlıqlara, dron cihazlarına və xüsusi təyinatlı avtomobillərə də baxış keçirdi.

Həmçinin Azərbaycan Prezidentinə digər inzibati binada yerləşən və ən son texnoloji yenilikləri özündə birləşdirən Kriminalistika, Əməliyyat və Şəbəkə İdarəetmə mərkəzləri təqdim olundu, cinayət işlərinin təhqiqatı və müvafiq əməliyyat tədbirlərinin həyata keçirilməsi istiqamətində bu mərkəzlərin imkanları barədə məruzə edildi.

Prezident İlham Əliyev şəxsi heyətin fiziki hazırlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi məqsədilə yaradılmış və

müasir idman avadanlıqları ilə təchiz edilmiş mərkəzlə də yaxından tanış oldu.

Sonda Prezident İlham Əliyev şəxsi heyətə xidməti fəaliyyətlərində uğurlar arzuladı, əməkdaşların öz vəzifələrini bundan sonra da layiqincə yerinə yetirəcəklərinə inamını ifadə etdi.

BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNƏ SƏFƏR

30 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 30-da BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Cərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 28-ci sessiyası – COP28 çərçivəsində təşkil olunmuş Dünya İqlim Fəaliyyəti Sammitində iştirak etmək üçün Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə səfər etmişdir.

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
PREZİDENTİ ŞEYX MƏHƏMMƏD
BİN ZAİD ƏL-NƏHƏYYAN İLƏ GÖRÜŞ**

Dubay

30 noyabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 30-da Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhəyyan ilə görüşmüşdür.

Dövlətimizin başçısı Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 28-ci sessiyası – COP28-ə ev sahibliyi etməsi və bu tədbirin yüksək səviyyədə təşkil olunması münasibətilə şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhəyyana təbriklərini çatdırdı.

Görüşdə Azərbaycan ilə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında dostluq və qardaşlığa əsaslanan əlaqələrin hərtərəfli inkişafından məmnunluq ifadə olundu.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin «Masdar» şirkətinin sərmayəsi ilə 230 MVt gücündə Qaradağ Günəş Elektrik Stansiyasının təsis edilməsi və onun açılış mərasimində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin 4 nazirinin iştirakı ölkələrimiz arasında qardaşlığın bariz nümunəsi kimi qiymətləndirildi. Birləşmiş Ərəb Əmirliklərindən olan tərəfdaşlarla imzalanmış sazişlərə uyğun

olaraq bərpa olunan enerjinin 10 qiqavata çatdırılacağı vurğulandı.

Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında yaradılmış birgə İnvestisiya Fondunun əhəmiyyəti qeyd edildi, bunun iqtisadi-ticari əlaqələrimizin və qarşılıqlı sər-mayə sahəsində əməkdaşlığın inkişafına mühüm töhfə verəcəyi bildirildi.

SOCAR ilə Əbu-Dabi Milli Neft Şirkəti – ADNOC arasında uğurlu əməkdaşlığın və birgə layihələrdə iştirakın əhəmiyyəti vurğulandı.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin «AD Ports Group» şirkətinin Azərbaycan ilə limanlararası, gəmiçilik, nəqliyyat, logistika sahələrində əməkdaşlıq məsələlərinə toxunuldu, Orta Dəhliz istiqamətində nəqliyyat-logistika sahəsində tərəfdaşlığın böyük perspektivlərinin olduğu qeyd edildi.

Dövlətimizin başçısı Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidentini Azərbaycana səfərə dəvət etdi. Dəvət məmnunluqla qəbul olundu.

Görüşdə regional məsələlər ətrafında da fikir mübadiləsi aparıldı.

**BMT-nin İQLİM DƏYİŞİKLİYİ ÜZRƏ
ÇƏRÇİVƏ KONVENSİYASININ TƏRƏFLƏR
KONFRANSININ 28-ci SESSİYASI – COP28
ÇƏRÇİVƏSİNDƏ TƏŞKİL OLUNMUŞ
DÜNYA İQLİM FƏALİYYƏTİ SAMMİTİNİN
AÇILIŞI MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK**

Dubay

1 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 1-də BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 28-ci sessiyası – COP28 çərçivəsində təşkil olunmuş Dünya İqlim Fəaliyyəti Sammitinin açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhəyyan və BMT-nin Baş katibi Antonio Quterreş dövlətimizin başçısını qarşıladılar.

Sonra birgə foto çəkdirildi.

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
MİLLİ GÜNÜ MÜNASİBƏTİLƏ TƏŞKİL
OLUNMUŞ TƏDBİRDƏ İŞTİRAK**

Dubay

2 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 2-də Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Milli Günü münasibətilə təşkil olunmuş tədbirdə iştirak etmişdir.

**TAYLAND KRALI ƏLAHƏZRƏT
MAHA VAJİRALONGKORN
PHRA VAJİRAKLAOCHAOUHUAYA**

Əlahəzrət!

Tayland Krallığının milli bayramı münasibətilə Sizi və Sizin simanızda bütün xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ürəkdən təbrik edir, ən səmimi arzularımı yetirirəm.

Bu xoş gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə uğurlar, Tayland Krallığının dost xalqına daim əmin-amanlıq və rifah diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 2 dekabr 2023-cü il

**MALAYZİYANIN ÖLKƏMİZDƏ
YENİ TƏYİN OLUNMUŞ
FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHİYYƏTLİ
SƏFİRİ AHMAD KAMRİZAMİL
BİN MOHD RZA İLƏ GÖRÜŞ**

4 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 4-də Malayziyanın ölkəmizdə yeni təyin olunmuş Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri Ahmad Kamrizamil Bin Mohd Rzanın etimadnaməsini qəbul etmişdir.

Etimadnaməni qəbul etdikdən sonra Prezident İlham Əliyev səfirlə söhbət etdi.

Ahmad Kamrizamil Bin Mohd Rza Malayziya Kralı əlahəzrət əl-Sultan Abdullah Riayatuddin əl-Mustafa Billah Şah ibni əl-Mərhum Sultan Hacı Ahmad Şah əl-Mustain Billahın və Malayziyanın Baş Naziri Ənvər İbrahimin salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Malayziya Kralına və Baş Nazirinə çatdırmağı xahiş etdi.

Siyasi münasibətlərimizin yüksək səviyyədə olduğunu deyən dövlətimizin başçısı əlaqələrimizin daha da fəallaşdırılmasının və əməkdaşlığımızın yeni isti-

qamətlərinin, o cümlədən investisiya, qarşılıqlı ticarət, humanitar sahələrdə müəyyənləşdirilməsinin zəruriliyini bildirdi.

Beynəlxalq institutlar çərçivəsində əməkdaşlığımızdan məmnunluğunu ifadə edən Prezident İlham Əliyev BMT, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, «Qoşulmama Hərəkəti»ndə ölkələrimizin bir-birini dəstəkləməsinin önəmini vurğuladı və bunu qardaşlıq əlaqələrimizin yaxşı nümunəsi kimi dəyərləndirdi.

Dövlətimizin başçısı eyni zamanda, iqtisadi əlaqələrin genişləndirilməsinin də vacibliyinə toxunaraq, qarşıdan gələn illərdə nazirlər, hökumət nümayəndələri, biznes dairələri arasında qarşılıqlı səfərlərin təşkilinin bu işə xidmət edə biləcəyini diqqətə çatdırdı. Prezident İlham Əliyev səfirin Azərbaycanda fəaliyyəti dövründə bu istiqamətdə səylərini əsirgəməyəcəyini qeyd edərək, ona işində uğurlar arzuladı.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən səfir ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsi üçün yaxşı imkanların olduğunu vurğuladı, turizm, ticarət və digər sahələrdə əlaqələrin möhkəmlənməsinə ümidvarlığını ifadə etdi.

Diplomat bildirdi ki, Prezident İlham Əliyevin rəhbərlik etdiyi Azərbaycanda səfir təyin olunmasından şərəf hissi duyur. O, dövlətimizin başçısının çox xarizmatik və uzaqgörən bir lider olduğunu vurğuladı.

Ahmad Kamrizamil Bin Mohd Rza əlaqələrimizin genişləndirilməsi üçün səylərini əsirgəməyəcəyini bildirdi.

Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında turizm sahəsində əməkdaşlıq, mədəni-humanitar münasibətlərin genişləndirilməsi məsələləri müzakirə olundu, birbaşa aviareyslərin həyata keçirilməsi, Azərbaycan–Malayziya iqtisadi əlaqələrinin genişləndirilməsi üçün hökumətlərarası birgə Komissiyanın yaradılması məsələlərinə toxunuldu.

**FİNLANDİYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB SAULI NİİNİSTÖYƏ**

Hörmətli cənab Prezident!

Finlandiya Respublikasının milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Sizi və xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından səmimi-qəlbdən təbrik edirəm.

Bu bayram günündə Sizə möhkəm cansağlığı, işlərinizdə uğurlar, xalqınıza daim əmin-amanlıq və firavanlıq diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 4 dekabr 2023-cü il

**ADA UNIVERSİTETİNİN VƏ BEYNƏLXALQ
MÜNASİBƏTLƏRİN TƏHLİLİ
MƏRKƏZİNİN BİRGƏ TƏŞKİLATÇILIĞI
İLƏ KEÇİRİLMİŞ «QARABAĞ: 30 İLDƏN
SONRA EVƏ DÖNÜŞ. NAILİYYƏTLƏR
VƏ ÇƏTİNLİKLƏR» FORUMUNDA İŞTİRAK**

ADA Universiteti

6 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 6-da ADA Universitetinin və Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzinin birgə təşkilatçılığı ilə keçirilmiş «Qarabağ: 30 ildən sonra evə dönüş. Nailiyyətlər və çətinliklər» Forumunda iştirak etmişdir.

Hafiz Paşayev (ADA Universitetinin rektoru): Zati-aliləri Prezident İlham Əliyev!

ADA Universitetinin təşkil etdiyi forumun hörmətli iştirakçıları!

Cənab Prezident, bu gün Sizi və bütün iştirakçıları bu tarixi dövrdə universitetimizdə salamlamaqdan böyük şərəf və məmnunluq duyuram. Biz qürur hissi ilə deyə bilərik ki, Azərbaycan özünün ərazi bütövlüyünü və suverenliyini bərpa edib. Bu mühüm nailiyyət Sizin uzaqgörən liderliyiniz sayəsində mümkün olubdur. Prezident İlham Əliyevin

uzunmüddətli səyləri ilə bütün Azərbaycan cəmiyyəti vahid amal naminə səfərbər oldu. Bu qətiyyətli Qələbə Qarabağın 30 illik işğalına son qoydu. Cənab Prezident, icazə verin, Sizi bu misilsiz nailiyyət münasibətilə təbrik edirəm və Sizə Qarabağın bərpası və yenidən qurulması işində uğurlar diləyirəm.

Qarşımızda nəhəng vəzifə vardır. İnfrastruktur layihələri ilə yanaşı, əsas vəzifə azərbaycanlı məcburi köçkünlərin rahat qayıdışı və məskunlaşmasıdır. 1 milyona yaxın azərbaycanlı işğalın qurbanı olub, onların evləri talan edilib və dağıdılıb.

Hökumətin tapşırığı əsasında son 3 il ərzində ADA Universitetinin tədqiqatçıları məcburi köçkün ailələri ilə görüşərək, onların ehtiyacları və prioritetlərini daha yaxşı anlamaq üçün müxtəlif sorğular aparmışlar. Onların əksəriyyəti doğma şəhər və kəndlərinə qayıdışla bağlı istək ifadə etmişlər. Dünnən forum iştirakçıları azad olunmuş Zəngilan rayonunun «ağıllı» və ekoloji cəhətdən təmiz Ağalı kəndindəki inkişafın şahidi olmuşlar.

Məşhur beyin və tədqiqat mərkəzlərini təmsil edən 60-dan artıq xarici qonağın iştirak etdiyi bu forum qayıdış prosesinin sosial, iqtisadi, təhlükəsizlik və infrastruktur aspektlərini və Azərbaycanda beynəlxalq təcrübənin tətbiqini müzakirə etməyə imkan verəcək.

Cənab Prezident, forum iştirakçıları ilə görüşməyə razılıq verdiyinizə və məcburi köçkünlərin qayıdışı ilə bağlı müzakirədə iştirak etdiyinizə görə Sizə təşəkkür edirəm. Bu mövzuda Sizin baxışınız bizim regionumuz və daha geniş coğrafiya ilə məşğul olan bütün

təhlilçilər və tədqiqatçılar üçün çox faydalı olacaqdır. Zati-aliləri, söz Sizindir.

İlham Əliyev: Təşəkkür edirəm. Xanımlar və cənablar, sabahınız xeyir. Əvvəlcə rektor Hafiz Paşayevə dəvətə görə təşəkkür edirəm. İlk dəfə deyil ki, mən ADA Universitetinin forumunda iştirak edirəm, hər birində iştirak etmişəm. Sonuncu dəfə biz bu ilin may ayında bir qrup beynəlxalq mütəxəssis ilə Şuşada görüşdük və şadam ki, bu dəfə siz Azərbaycanın daha bir azad edilmiş bölgəsi olan Zəngilana səfər etdiniz, bərpa və məskunlaşma işlərinin şahidi oldunuz. Mən belə toplantıları faydalı hesab edirəm, çünki bu təmas vaxtı biz bir sıra vacib məsələləri müzakirə edirik. Mən də beynəlxalq ekspert dairələrində regionumuzda cərəyan edən son proseslərlə bağlı hansı sualların olduğunu daha da yaxşı anlayıram.

Regionda vəziyyət dəyişir və xeyli dərəcədə dəyişikliklərin təşəbbüskarı Azərbaycandır. Bu təbiidir, çünki Azərbaycanın beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazisinin üzərində suverenliyini tam bərpa etməli idik. Biz bunu sülh yolu ilə etmək istəyirdik. 30 il Ermənistanla münaqişəni dinc yolla həll etmək üçün çalışdıq. Təəssüflər olsun ki, mümkün olmadı. Bunun bir çox səbəbi var idi və biz onları ötən görüşlərimizdə ətraflı şəkildə müzakirə etmişik.

May ayındakı sonuncu görüşümüzdən bu yana – tam bu heyətlə deyil, ancaq Şuşada olan iştirakçıların əksəriyyəti bu gün buradadır – bizim hələ də ümidlərimiz var idi ki, Ermənistan rəhbərliyini özünün beynəlxalq öhdəliklərini əməl etməyə inandır-

maq mümkün olacaq. Xüsusilə də 2020-ci il noyabrın 10-u erkən saatlarda mənim, Rusiya Prezidentinin və Ermənistanın baş nazirinin imzaladığı Bəyanatla bağlı. Biz ümid edirdik ki, onlar öz imzalarına hörmət edəcək və uzun müddət davam edən qarşıdurmaya son qoymaq üçün vacib addımlar atacaqlar. Başqa sözlə desək, onlar öz qoşunlarını Qarabağdan çıxarmalı idilər. Onlar müxtəlif səbəblərdən bunu etmədilər.

Biz 2 il yarım bundan əvvəl suverenliyimizi bərpa edərkən gözlədiyimizin şahidi olduq – Qarabağda Ermənistana məxsus böyük sayda hərbiçilər var idi və onlar orada beynəlxalq hüquqa məhəl qoymadan yerləşdirilmişdilər. Onların sayı 15 minə yaxın idi. 3 il ərzində biz səbirli davrandıq, ümid edirdik ki, nəhayət, bu vəziyyətin həll yolu tapılacaq. Biz dərk edirdik ki, vəziyyət anormaldır və İkinci Qarabağ müharibəsi bitəndən sonrakı dövrdə təklifimiz çox aydın idi – Qarabağda yaşayan insanların iki seçimi var. Biri Azərbaycan vətəndaşları olmaqdır və biz bunun üçün hüquqi və təhlükəsizlik çərçivəsi yaradıırıq. Yaxud yaşayış üçün başqa yer tapsınlar. Başqa seçim yoxdur. Digər seçim isə özlərinin hesab etmədikləri ölkədə yaşayış və işləmək üçün icazənin alınmasıdır. Bu seçimlər verilmişdi və təəssüflər olsun ki, bizim müraciətlərimiz və bəyanatlarımız lazımı şəkildə dəyərləndirilmədi.

May ayında Şuşadakı görüşümüzdən sonra ayın sonunda Laçına qayıtmış keçmiş məcburi köçkünlərlə görüşdə mən vəziyyətlə bağlı mövqemi ifadə etdim və bildirdim ki, bu məsələnin normal həll yo-

lunu tapmaq üçün imkan var. Onu da dedim ki, separatçıların liderlərinin təslim olacağı təqdirdə onların amnistiyaya düşmək fürsəti olacaqdır. Bu, ictimai bəyanat idi. Təəssüflər olsun ki, bir daha mənim sözlərim lazımi şəkildə qiymətləndirilmədi. Hazırda separatçıların liderləri Azərbaycandadırlar. Onlar bura gəlmək istəyirdilər. Onlar bizi hədələyirdilər ki, buraya tank üzərində gələcəklər. Bu gün isə Azərbaycanın ədliyyəsinin hökmünü gözləyirlər.

Buna baxmayaraq, biz ümid edirdik ki, Qarabağ ermənilərinin nümayəndələri ilə təmaslar qura biləcəyik. Lakin orada «hakimiyyəti» inhisara götürmüş adamlar buna imkan vermədilər. Bundan əlavə, iki hadisə baş verdi ki, bu bizim üçün sonuncu, qırmızı xəttin keçilməsi demək idi. Birincisi, Ermənistanın baş nazirinin «Dağlıq Qarabağ respublikası»nın dırnaqarası müstəqilliyi münasibətilə təbriki idi ki, bu, Ermənistan baş nazirinin dedikləri və imzaladığı ilə tam ziddiyyət təşkil edirdi. Keçən ilin oktyabrında Ermənistanın baş naziri Qarabağı Azərbaycanın tərkib hissəsi kimi tanıyırdı, həmin ruhda olan çoxsaylı bəyanatlardan sonra separatçılara təbrik göndərmək tamamilə qəbuledilməz və ziddiyyətli idi.

İkinci və sonuncu qırmızı xətt isə həmin hadisədən bir həftə sonra «Dağlıq Qarabağ respublikası»nın «prezidenti»nin seçkiləri idi ki, bu da İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra əldə olunmuş şifahi razılıqların tamamilə pozulması oldu. Razılıq ondan ibarət idi ki, həmin ərazidə hər hansı dəyişikliklər baş verməyəcək.

Beləliklə, bir gündən də az sürən antiterror əməliyyatı bizə imkan verdi ki, suverenliyimizi bərpa edək. Yeri gəlmişkən, əməliyyat elə tərzdə aparılmışdır ki, mülki infrastruktura zərər dəyməyib və dinc əhali arasında itkilər olmayıb. Əməliyyat başlayan anda bəyan etdik ki, Ermənistan ordusu silahları yerə qoyan kimi biz dayanacağıq və onlara oraları tərk etməyə icazə verəcəyik. Əməliyyat 24 saatdan az sürdü və onlar təslim olduqlarını bəyan etdikdən sonra bütün fəaliyyətlər dayandırıldı.

Beləliklə, bu bizim may ayında sonuncu görüşümüzdən sonra baş vermiş ən mühüm hadisələr idi. İndi isə biz bir neçə beynəlxalq çağırışla üz-üzəyik. Təəssüflər olsun ki, biz tərəfdaş hesab etdiyimiz bəzi ölkələr tərəfindən anlaşılmazlıq görürük və biz mövqemizi izah etməyə çalışırıq. Həm də izah edirik ki, beynəlxalq hüquq normaları hər kəs üçün mütləqdir və selektiv yanaşmaya yol vermək olmaz. Azərbaycan nə edibsə, BMT Nizamnaməsinin özünümüdafie ilə bağlı 51-ci maddəsinə uyğun olaraq edib. Bu, beynəlxalq hüquqa əsasən olunub və istənilən ölkə kimi, Azərbaycanın da suveren hüququ var ki, ərazisinə tam nəzarət etsin.

Siz dünən Zəngilanda olmusunuz. Bilirəm ki, mənim azad olunmuş ərazilərdəki nümayəndələrim yenidən qurulma və bərpa işləri ilə bağlı sizə məlumat veriblər və bununla bağlı təfərrüata varmağa ehtiyac görmürəm. Əlbəttə, bununla bağlı suallarınız olarsa, cavab verməyə hazıram. Ancaq bununla vaxtınızı almaq istəmirəm. Çünki son 3 ildə görülən

işlərdən danışsam, vaxtımız başa çatır. Çıxışımı burada dayandırım, müzakirəmizi davam edək.

Hikmət Hacıyev (*Prezidentin köməkçisi*): Cənab Prezident, icazənizlə, tədbirimizin sual-cavab hissəsinə keçək. İştirakçılardan xahiş edirəm özlərini təqdim etsinlər, hansı təşkilatı və ölkəni təmsil etdiklərini bildirsinlər. Birinci sual səfir Metyu Brayzadandır.

Metyu Brayza: Cənab Prezident, mən Ceyms-taun Fondunu təmsil edirəm. Bilirəm ki, yenidən qurulma işləri haqqında danışmayacağıq. Mən dərin təəs-sürat altındayam. Strateji planlaşdırma, nəhəng icra və əlaqələndirmə prosesi, minatəmizləmə, infrastrukturun bərpası və insanların geri qaytarılması – bütün bunlar haqqında az öncə rektorla da danışdıq. Bizim yaşadığımız dövrdə dünyanın heç bir yerində darmadağın edilmiş geniş bir ərazinin yenidən qurulduğu ikinci belə məkan yoxdur. Bu, görünməmiş haldır və biz bunun şahidi oluruq, buna görə də Sizə təşəkkür edirik. Mənim həm sualım, həm də şərhim olacaq.

Mən uzun müddət bu münaqişə ilə məşğul idim və bilirəm, hər zaman Azərbaycanın, şəxsən Sizin mövqeniz ondan ibarət idi ki, Azərbaycanın suverenliyi və ərazi bütövlüyü bərpa olunsun, azərbaycanlı məcburi köçkünlər öz yurdlarına qayıtsınlar. Bununla yanaşı, Siz istəyirdiniz ki, erməni əhalisi də qayıtsın, qalsın və yenidən azərbaycanlılarla qonşu olsun. Müharibə zamanı Siz bir neçə müsahibədə bunu qeyd etmişdiniz. Baş nazir Paşinyan bunu dərk edirmi və özünün seçicilərini buna inandıрмаğa çalışırmı?

İlham Əliyev: Birincisi, şahidi olduğunuz yenedən qurulma işləri və planlarımızla bağlı xoş sözlərə görə təşəkkür edirəm. Biz əlimizdən gələni edirik ki, keçmiş məcburi köçkünlər üçün ən yaxşı şərait yaradılsın. Onlar buna layiqdirlər, çünki 30 il çətin şəraitdə yaşayıblar. Burada söhbət təkcə fiziki durumdan getmir. Söhbət 30 il ərzində doğma evlərindən məhrum edilmiş insanların psixoloji vəziyyətidən gedir. Onlar geri qayıtmaq vaxtını gözləyirdilər və bu gün biz əraziləri azad etdiyimiz üçün əlimizdən gələn hər şeyi edirik ki, prosesi sürətləndirək. Biz təhlükəni də yaxşı anlayırıq. Siz minaları qeyd etdiniz, bu, ən böyük təhlükələrdən biridir. Eyni zamanda, biz hər şeyi lazımi qaydada etmək istəyirik. Proses mümkün qədər tez getməlidir, lakin fikrimiz ondan ibarətdir ki, burada ən yaxşı memarlıq təcrübəsi və ən yaxşı texnologiya, o cümlədən «yaşıl» texnologiya tətbiq edilməlidir ki, yaşayış üçün ən yaxşı şərait yaradılsın.

Beləliklə, azad olunmuş ərazilər şəhərlərin inşası baxımından yeni yanaşma nümayiş etdirəcək. Hesab edirəm ki, bu təcrübə müəyyən dərəcədə bizimlə eyni vəziyyətdə olan bir çox ölkələr və şəhərlər üçün faydalı olacaqdır.

Əsas məsələ keçmiş məcburi köçkünlər üçün yaxşı şərait və iş yerləri yaratmaqdır. Yeri gəlmişkən onu da deyim ki, iş yerlərinin yaradılması vacib sahələrdəndir və biz qayıdış prosesini planlaşdırarkən diqqətimizi buna yönəldirik. Beləliklə, geri qayıdan insanların əksəriyyəti artıq işlə təmin edilib və bu bir

daha onu nümayiş etdirir ki, bizim yanaşmamız hərtərəflidir.

Sualınıza gəldikdə deyə bilərəm ki, İkinci Qarabağ müharibəsinin bitməsindən sonrakı 3 il ərzində mən ictimai şəkildə bəyan edirdim ki, biz Qarabağda yaşayan erməniləri öz vətəndaşımız hesab edirik. Biz düşünürük ki, onlar separatçıların liderləri tərəfindən manipulyasiya edilirlər. Biz onlara həmin ərazidə qalmaq və yaşamağa davam etmək üçün şərtlərimizi təklif etdik. Dediym kimi, bu tamamilə beynəlxalq hüquqa uyğun idi. Onların edəcəkləri yeganə iş Azərbaycan vətəndaşlığı üçün müraciət etmək idi. Onların hüquqları və təhlükəsizliyi məsələləri də nəzərə alınmışdı. Biz dəfələrlə demişdik ki, onların təhlükəsizliyi Azərbaycanın Konstitusiyasına uyğun və beynəlxalq təşkilatlar qarşısındakı öhdəliklərimizə əsasən təmin ediləcək. Hüquqlara gəldikdə, biz ictimai şəkildə bəyan etmişdik ki, onların hüquqları da məhz bu şəkildə təmin ediləcək. Proses uzun çəkdi və dərk etdik ki, bizimlə Qarabağda yaşayan ermənilər arasında bir növ, sədd var. Bilmirəm, bu sədd Ermənistan hökuməti və ya separatçılar tərəfindən yaradılıb. Daha sonra qərara gəldik ki, danışmağa başlamaq lazımdır və mən parlamentin üzvü olan bir nəfəri Prezidentin xüsusi nümayəndəsi təyin etdim və onun vəzifəsi Qarabağ erməniləri ilə danışmaqdan ibarət idi. Biz hətta ilk görüşün Rusiya sülhməramlılarının o zaman hələ də işğal altında olan Xocalıdakı bazasında keçirilməsinə razılıq verdik. Bu görüş baş tutdu. Həmin ilk görüşdə onlara təklif etdik ki, qalsınlar və inteqrasiya etsinlər. Mənim dəfələrlə istifadə etdiyim reinteqrasi-

ya sözü istehza ilə qarşılandı, həm Ermənistan hakimiyyəti, həm də separatçılar tərəfindən. Həmin separatçılar ki, bu gün təcridxanada verdikt gözləyirlər. Biz təklif etdik ki, ikinci görüş Yevlax şəhərində keçirilsin, o, Qarabağa yaxın, maşınla bir saatlıq məsafədə yerləşir və bu görüşlər müntəzəm olsun. Təəssüflər olsun ki, Qarabağ erməniləri, yəni özlərini lider hesab edənlər bundan imtina etdilər. Bir neçə dəfə, ən azı 2 dəfə biz ictimai şəkildə bəyan etdik ki, onları dəvət edirik, lakin onlar imtina etdilər.

Beləliklə, heç bir təmas yox idi. Onlar bizimlə danışmaq belə, istəmirdilər. Daha sonra biz digər kənnallardan istifadə etmək qərarına gəldik. Biz bunu bəyan etdik və reinteqrasiya ilə bağlı təklifimizi açıqladıq. Bu məlumat dərc edilib, siz onu tapa bilərsiniz. Hər kəs onunla tanış ola bilər. Biz reinteqrasiyaya dair elektron portal yaratdıq ki, orada Azərbaycan vətəndaşlığını almaq istəyən hər kəs qeydiyyatdan keçə bilər. Onlara təklif etdiyimiz bütün hüquqlarla bağlı əlavə məsləhətləşmələr də aparılacaqdı. Onlara təklif etdiklərimizin hamısı tamamilə qəbuledilən idi və ən yaxşı təcrübəyə əsaslanırdı – milli azlıqlarla bağlı Avropa Konvensiyası, dil ilə bağlı Avropa Konvensiyası, ana dilində təhsil, dini hüquqlar, mədəni hüquqlar, bələdiyyə hüquqları. Onlara bələdiyyə seçkiləri vasitəsilə nümayəndələrini seçmək təklif edildi. Biz onlara mesaj verdik ki, 2024-cü ildə bələdiyyə seçkiləri keçiriləcək və onlar iştirak edə bilərlər. Onlar öz nümayəndələrini seçə bilərlər ki, öz bələdiyyələrinin rəhbərləri olsun.

Bundan başqa biz nə təmin etməli, nə təklif etməli idik? Bu, maksimum idi və hər şey tam şəffaf idi. Bu təklif vasitəçi olmaq istəyən ölkələrin paytaxtlarına göndərildi. Yəni Avropa İttifaqı, Brüssel və Vaşinqton. Biz bunu tam şəffaf şəkildə etdik. Onlar yox cavabı verdilər. Bilirsiniz onlar nə zaman görüşməyə razılıq verdilər? Yalnız sentyabrın 20-dən sonra. Sentyabrın 20-də biz suverenliyimizi bərpa etmək üçün artıq güc tətbiq etməli olandan sonra onların nümayəndələri Yevlaxa gəldilər. Bir dəfə deyil, iki dəfə gəldilər. Sual yaranır ki, bəs niyə o vaxta qədər gəlmirdilər? Onlar əvvəl gəlmiş olsaydılar, antiterror əməliyyatına ehtiyac olmazdı. Yəni bu tarixdir, yaxın tarix.

İndi vəziyyət necədir? Bu gün o təklif masa üzərindədir. Elektron portalımız fəaliyyət göstərir. Artıq bir neçə Qarabağ ermənisindən müraciət daxil olub. Onların bəziləri orada qalıb yaşamağa üstünlük verir. Biz Dövlət Miqrasiya Xidmətinin, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin nümayəndələrini təyin etmişik ki, orada rahatlığını təmin edə bilməyənlərə yardım göstərsinlər. Çünki bu gün həmin ərazidə sosial agentlik tərəfindən müdafiəyə ehtiyac var – qida, istilik və yaşayış üçün digər şəraitlə təmin olunmaq lazımdır. Deyə bilərəm ki, qalanların sayı çox deyil. Lakin qalanların qeydinə qalınır. Qayıtmaq istəyənlər isə sizə artıq məlumat verdim mexanizmdən istifadə edə bilirlər.

Hikmət Hacıyev: Növbəti sual Qlen Hovard dandır.

Q l e n H o v a r d (*Ceymstaun Fondunun sabiq prezidenti*): Təşəkkür edirəm. Burada olmaq gözəl fürsətdir. Zəngilana səfər etmək və orada aparılan bərpa işləri ilə tanış olmaq imkanına görə də təşəkkür edirəm. Daimi nümayəndələrin hər biri ingiliscə səlis danışır və fikirlərini aydın, konkret və «PowerPoint» slaydları vasitəsilə təqdim edir. Yəni mesaj aydın şəkildə ötürülür. Bu gün dostlar və həmkarlarla yenidən Azərbaycanda olmaq çox xoşdur. Sualım belədir: Sizin Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə bağlı baxışınız nədən ibarətdir? Çünki Prezident olaraq, Siz noyabr ayında Astanada Türk Dövlətləri Təşkilatının Zirvə toplantısında iştirak etdiniz və orada çıxışınızda bildirdiniz ki, müdafiə və müdafiə sənayesi sahələrində əməkdaşlıq genişləndirilməlidir. Siz hesab edirsinizmi ki, xarici qüvvələrə qarşı Türk Dövlətləri Təşkilatı bir təhlükəsizlik ittifaqına, dövlətlər blokuna, bir növ türk dövlətlərinin NATO-suna çevrilə bilər? Türk Dövlətləri Təşkilatının gələcəyini necə görürsünüz?

İ l h a m Ə l i y e v: Mənim çıxışımdan sitat gətirdiyinizə görə sağ olun. Mən bunu hazırkı geosiyasi reallığı nəzərə alaraq demişəm. Mən bu tədbirlərdə çox iştirak etmişəm və əvvəlki çıxışlarıma nəzər salsanız görərsiniz ki, mən əsasən humanitar əməkdaşlıq məsələləri, mədəni irs, bizim tarixi və etnik köklərimiz haqqında danışmışam. Bu dəfə isə, zənnimcə, məhz bu mövzuda – müdafiə sahəsi haqqında danışmaq düzgün idi. Çünki dünyada yeni vəziyyəti proqnozlaşdırmaq olmur, Azərbaycan və hesab edirəm ki, digər ölkələr də Rusiya–Qərb geosiyasi qarşıdurmasının nə ilə nəticələnəcəyini bilmir.

Bu səbəbdən regionumuzda, Qafqazda vəziyyəti, Mərkəzi Asiya ölkələrinin sərhədləri boyu, xüsusilə də Əfqanıstandakı vəziyyəti nəzərə aldıqda təhlükəsizlik mövzusu başlıca prioritet olmalıdır. Münəqişə səbəbindən son 20–25 il ərzində bizim üçün bu, prioritet idi. Biz anlayırdıq ki, bu, sülh yolu ilə mümkün olmasa, hərbi yolla həll edəcəyik.

Beləliklə, biz ordumuzu qurduq, digər çoxsaylı təhlükəsizlik infrastrukturunu yaratdıq və hərbiçilərimiz üçün çoxlu təlimlər təşkil etdik. Zaman göstərdi ki, bu, düzgün siyasət idi. Çünki bu olmasaydı, biz hələ də ermənilərlə bilinmir nədən danışmağa davam edəcədik.

Yeni mənim mesajım ondan ibarət idi ki, gəlin diqqətimizi o sahəyə yönəldək. Bizim böyük potensialımız və geniş coğrafiyamız var. Nəhəng enerji ehtiyatlarımız var ki, bu gün milli təhlükəsizlik məsələsidir. Bu əslində mövcudluğun, müstəqil yaşayışın mənbəyidir. Bizim coğrafiyamız Avropadan Şərqi Asiyaya qədər uzanan ərazini əhatə edir. Bizim istifadə edə biləcəyimiz müəyyən infrastruktur var və biz ondan istifadə edirik. Şərq–Qərb marşrutu boyu dostluq mühiti var, niyə söylərimizi səfərbər etməyə ki?!

Hazırda biz NATO-ya bənzər təsisatın yaradılması haqqında danışmırıq. İlk mərhələdə birgə təhlükəsizliyimizin hansı şəkildə təmin edilməsi ilə bağlı konsensus olmalıdır. Bunun üçün bütün ölkələrin razılığı olmalıdır. Mən sadəcə, Azərbaycanın mövqeyini ifadə etdim. Sual versəniz ki, bununla bağlı hansı əlavə ideyalar var, deyə bilərəm: biz müdafiə və müdafiə sənayesi sahələrində daha sıx əməkdaşlıq etməliyik,

birgə istehsal, birgə təlimlər keçirməliyik və sərhədlərimizin qorunması üçün birgə səylər göstərməliyik. Türk Dövlətləri Təşkilatı ölkələrinin milli təhlükəsizliyinin və sabitliyinin təmin edilməsi baxımından bunlara nail olmaq üçün «Yol xəritəsi» hazırlanmalıdır. Zənnimcə, bu, praktiki baxımdan faydalı ola bilər və hər bir ölkə vahid amal naminə öz töhfəsini verə bilər. Əlbəttə, bu hələ ki, ilkin mərhələdir. Mənim sonuncu Zirvə toplantısında dediklərim həmkarlarıma mesaj idi. Məsləhətləşmələr prosesində bəlli olacaq ki, biz bu işdə haraya qədər gedə bilərik. Mən haraya qədər gedə biləcəyimizlə bağlı Azərbaycanın mövqeyini ifadə etdim. Hesab edirəm ki, bu mövqə təkcə son illər bizim əldə etdiyimiz təcrübə deyil, həm də regionda və dünyada proqnozlaşdırıla bilinməyən vəziyyətdən irəli gəlir.

H i k m ə t H a c ı y e v: Denis Sammut. Buyurun Denis, xahiş edirəm, təmsil etdiyiniz təşkilatı və ölkəni qeyd edin.

D e n i s S a m m u t (*Niderland, Links Avropa Fondunun direktoru*): Cənab Prezident, tarix Sizi 2020-ci il Qarabağ müharibəsində qalib gəlmiş lider kimi xatırlayacaq. Həmin Qələbə bir çox cəhətdən Sizin prezidentliyinizin dəstxətini müəyyənləşdirdi. Görəsən, Siz həm də ölkənizə və Cənubi Qafqaz regionuna sülh gətirən lider kimi xatırlanmaq istərdinizmi? Siz bu istiqamətdə hansı addımları atırsınız? Sizin çıxışlarınızı çox diqqətlə oxumuşam. Siz dəfələrlə Ermənistanla sülh müqaviləsinin bağlanması üçün vacibliyindən danışmısınız. Ancaq artıq bir neçə ildir ki, bu məqsədə çatmaq mümkün deyil. Hesab edirsinizmi ki, bu sülh

müqaviləsinin imzalanmasının ləngiməsində risklər var? Maneə yaratmaq istəyənlər fürsətdən istifadə edərək, Ermənistan və Azərbaycanın faktiki razılığa gəlməsinin qarşısını almağa çalışacaqlarmı? Sizcə bu prosesin yekunlaşdırılması üçün prosesə təcillik əlavə edilməlidirmi?

İ l h a m Ə l i y e v: Müsahibələrin birində demişdim ki, ərəziləri azad etmək mənim siyasi həyatımın əsas məqsədini təşkil edir və fəxr edirəm ki, bu məqsədlərə nail olunub. Necə xatırlanacağım bir çox amillərdən asılı olacaq. Düzünü desəm, bu barədə düşünməyə belə, vaxtım yoxdur. Bu barədə düşünsəm də, buna təsir etmək mənim iradəmdən asılı deyil. Sülhlə bağlı onu deyə bilərəm ki, düşünürəm, biz sülh gətirmişik. Biz sülhü müharibə ilə gətirdik. Düşünürəm ki, bu, Qafqazda lokal vəziyyətdən daha geniş şəkildə qiymətləndirilməli olan bir məsələdir. Hərbi yolla sülhə necə nail olmaq olar? Uzun illər danışıqlar və işğal zamanı mən Minsk qrupunun həmsədrlərindən eşidirdim, onlardan üçü bir ağızdan qeyd edirdilər ki, münaqişənin hərbi yolla həlli yoxdur. Belə məlum oldu ki, onların hər üçü səhv edirdi.

Dövlətçilik tarixinə, geniş beynəlxalq təcrübəyə, BMT Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvü olmasına baxmayaraq, onlar yanılırdılar. Düşünürəm ki, ya sadəcə, yanlış qiymətləndirdiklərinə görə yanılırdılar, ya da bu, Azərbaycana bir növ mesaj idi ki, siz sülh ssenarisindən başqa ssenariyə əl atsanız, uğur qazana bilməyəcəksiniz. Biz sübut etdik ki, münaqişənin hərbi yolla həlli var. Beləliklə, münaqişə həll olundu.

Əslində münaqişə 3 il əvvəl, biz işğal olunmuş ərazilərin böyük bir hissəsini azad edəndə həll olunmuşdu. Suverenliyimizin bərpası isə sadəcə, zaman məsələsi idi. Aydın idi ki, həmin dövrdəki coğrafi şəraitdə Ermənistan tərəfindən belə, tanınmayan «Dağlıq Qarabağ respublikası»nın qondarma müstəqil kvazi-dövlət kimi mövcud olmaq şansı yoxdur. İki şans var idi – ya Azərbaycanın qalan hissəsi ilə inteqrasiya etmək, ya da tarixə qovuşmaq. Deməli, mən bunu o zaman aydın şəkildə başa düşürdüm. Tələsməməyimizin səbəblərindən biri də o idi ki, mən aydın şəkildə başa düşürdüm, 5 ildən sonra istədiyimizə nail olacağıq. 2020-ci ilin noyabrında bizim tərəfimizdən antiterror tədbirləri planlaşdırılmırdı. Bunu çox açıq şəkildə deyə bilərəm. Beləliklə, müharibə sülhə təkan verən vasitə kimi – bunu mümkünlüyün bariz sübutu hesab edirəm.

Başqa bir məsələ isə formal sülhlə bağlıdır və hesab edirəm ki, siz bu sülh sazişini xüsusilə qeyd etdiniz. Məncə, həmçinin bu da beynəlxalq ekspertlər tərəfindən təhlil edilməlidir ki, 30 ildir işğala, dağıntılara, etnik təmizləməyə, soyqırımına məruz qalan və ərazisinin tamamilə dağıdılmasından əziyyət çəkən bir ölkə torpaqlarını beynəlxalq vasitəçilər olmadan məhz özü azad etdikdən dərhal sonra özü sülh təklif edib. Ermənistan sülh təklif edən biz idik.

Xatırlayıram, müharibədən sonra o vaxt keçmiş Minsk qrupu gəlib-gedəndə hiss edirdim ki, onlar özləri nə edəcəklərini bilmirlər. Çünki onların fəaliyyətinə artıq ehtiyac yoxdur. Azərbaycan «Mədrin prinsipləri» adlanan və nizamlanma üçün əsas

hesab edilən əksər müddəaları həyata keçirib. Onlar sadəcə, nə edəcəklərini bilmirdilər.

Məhz yenə də biz – Azərbaycan tərəfi bildirdik ki, sülh sazişi imzalamalıyıq. «Delimitasiya ilə bağlı komissiyalarımız olmalıdır» dedik. Ermənistan deyil, Brüssel deyil, Vaşinqton, Paris və ya Moskva deyil, bunu deyən biz idik. Proses məhz belə başladı. Sonra gördük ki, heç nə baş vermir. Beləliklə, biz sülh sazişinin prinsiplərini işləyib hazırlamaq qərarına gəldik. Onları işləyib Ermənistana göndərdik. Sonra yenə sükut oldu və biz bunu ictimailəşdirdik. Beləliklə, biz o məşhur 5 prinsipi açıqladıq ki, Ermənistan indi onları qəbul etməyə daha hazır görünür. Əgər 3 il əvvəl onları qəbul etsəydilər və ya əsasən qəbul etsəydilər, antiterror tədbirlərinə ehtiyac qalmayacaqdı.

Beləliklə, bu, keçmişdə qaldı. Amma bilməliyik ki, bu, Ermənistanın deyil, Azərbaycanın sülh tərəfdarı olduğunu nümayiş etdirir. Son ayların başqa bir nümunəsini də misal göstərmək olar. 5-6 şərh mübadiləsi aparılıb – ilkin Azərbaycan layihəsinə şərhlər verilib. Ermənistanın şərhləri, Azərbaycanın şərhləri, fikir ayrılıqları, razılaşmalar. Xarici İşlər nazirləri bir neçə dəfə müxtəlif yerlərdə görüşüblər. Son şərhimizi sentyabrın 11-də göndərmişik. Beləliklə, bu sülh sazişinin nə olduğu haqqında daha ətraflı məlumat vermək üçün deyim ki, bu, 20-dən az maddədən ibarət maksimum 6-7 səhifəlik bir sənəddir. Belə kiçik bir sənədə Ermənistana bizə cavab vermək üçün 70 gün vaxt lazım olub və onlar yalnız Azərbaycanın Xarici İşlər naziri bunu açıq-

layandan sonra – 2 aydır gözləyirik, niyə cavab vermirsiniz? – deyəndən sonra cavab verdilər.

Deməli, bu onu göstərir ki, bu prosesi gecikdirən tərəf Azərbaycan deyil, Ermənistandır. Niyə gecikdirdilər? Bunu bilmirəm. Bu onların öz qərarı idi, yoxsa bəzi Avropa paytaxtlarında yeni dostları tərəfindən məsləhət görüüb? Bunu bilmirəm, yalnız ehtimal edə bilərəm. Amma fakt budur ki, sentyabrın 11-də göndərdiyimiz şərtlərə cavabı noyabrın 21-də aldığımız. İndi Xarici İşlər Nazirliyimiz həmin şərtləri nəzərdən keçirir və biz onu geri göndərəcəyik. Düşünürəm ki, bundan sonra Xarici İşlər nazirlərinin görüşü məqsəduyğun olacaq. İndi görürük ki, biz hələ də konsensusa yaxın deyilik, amma Ermənistanın əvvəldən təkid etdiyi bir çox mühüm məsələlər artıq mövcud deyil. Onlar, ümumiyyətlə, mövcud deyil və şərtlərində də yoxdur. Təfərrüatlara çox varmaq istəmirəm, çünki bunun məxfi sənəd olduğunu başa düşürsünüz.

Düşünürəm ki, indi biz daha bir addım atırıq. Amma yenə də Azərbaycan təşəbbüskar ölkə olub, Azərbaycan faktiki olaraq, öz iradəsini nümayiş etdirən ölkə olub və ümid edirəm ki, razılığa gəlmək çox vaxt aparmayacaq. Amma bircə müşahidə ondan ibarətdir ki, sülh sazişi əslində sülhü tam əks etdirmir. Sülhü pozan bir çox ölkələr arasında sülh müqavilələri bağlanıb. Yaxud o vaxt Sovet İttifaqı, indiki Rusiya ilə Yaponiya arasında sülh sazişi yoxdur. Ancaq Rusiya–Ukrayna müharibəsindən əvvəl bu ölkələr çox yaxın tərəfdaşlar və dostlar idi –

çoxlu bizneslər, çoxlu investisiyalar, çoxlu qarşılıqlı əlaqələr mövcud idi.

Beləliklə, bu ölkələr üçün, istər Sovet İttifaqı, istərsə də Rusiya və Yaponiya olsun, formal sülh sazişi normal qarşılıqlı fəaliyyət üçün maneçilik törətməyib. Eyni tarixi nümunəni götürmüş kimi görünmək istəmirəm, ancaq bu da variantlardan biridir. Düşünürəm ki, sülh sazişindən danışarkən, bunun yalnız formal tərəfini fikirləşməməliyik. Bizə nə lazımdır, yəni Azərbaycana nə lazımdır? Ermənistanda heç bir revanşizm cəhdlərinin olmayacağı ilə bağlı qəti şəkildə, təsdiqlənmiş zəmanət lazımdır. Bu bizə niyə lazımdır? Çünki biz Ermənistanda nə baş verdiyini bilirik və həmçinin bilirik ki, Ermənistanın bəzi Avropa paytaxtlarında çox pis məsləhətçiləri vardır.

Həmin paytaxtın adını qeyd etmədən belə, mənə, hamı kimi nəzərdə tutduğumu anlayır. Beləliklə, bu, bir təkan rolunu oynaya bilər. Hələlik bunlar təxribatçı məsləhətlərdir, lakin onların dağıdıcı məsləhətlərə çevriləcəyini istisna etmirik. Deməli, iki ölkə arasında daha müharibə olmayacağına, Ermənistanın vəziyyətlə tam razılaşdığına və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü ilə bağlı dediklərini həqiqətən, nəzərdə tutduğuna dair zəmanətimiz olmalıdır. Onlar keçmiş «Dağlıq Qarabağ respublikası»nı unutmalı, sərhədin delimitasiyası məsələsində konstruktiv olmalıdırlar. Əsl sülh məhz budur.

İmzalanacaq sənəd şübhəsiz ki, əhəmiyyət kəsb edir, amma bizim üçün xüsusilə də 30 ildir ermənilərin torpaqlarımızın bir santimetrini belə, azad et-

mək istəməməsindən sonra vacibdir. 2019-cu ildə Xankəndidə «Qarabağ Ermənistandır və nöqtə» deyəndə prezident olan əvvəlki Qarabağ klanının liderləri yox, Paşinyanın özü nə demək istəyirdi? Heç kim ona bu sualı vermirdi. Onun müdafiə naziri 2019-cu ildə Azərbaycanı işğalla hədələyəndə, «yeni ərazilər uğrunda yeni müharibə olacaq» deyəndə bu, Köçəryan–Sarkisyan qruplaşması deyildi. Bu, Paşinyan idi, o idi. İndi o, «Qarabağ Azərbaycandır!» deyir. Ona görə deyir ki, biz müharibədə qalib gəldik, ideologiyasını dəyişdiyi üçün yox. İdeologiya eynidir. Onlar hələ də bu ideologiya ilə yaşayırlar. Ermənistan iqtidarı ilə müxalifətin fərqi yalnız ondan ibarətdir ki, Ermənistan hökuməti aydın başa düşür ki, əgər onlar bizim ərazi bütövlüyümüzə qarşı çıxmağa davam etsələr, arxasında kimin durmasından asılı olmayaraq, biz onları yenidən əzəcəyik, onların arxasında kimin dayanmasından və ya o məşhur, gözəl Avropa paytaxtında kimin onlara nə deməsindən asılı olmayaraq. Müxalifət bunu istəyir, çünki Paşinyanı devirmək istəyirlər. Onlar bunun baş verməsini istəyirlər. Onlar istəyirlər ki, o bu səhvi etsin, sonra hakimiyyətə gəlsinlər. Deməli, bizim gözümlə görə biləcəyimiz zamanətlər lazımdır. Bu, Qafqazda sülh üçün ən yaxşı amil olacaqdır.

Yekaterine Metreveli (*Gürcüstanın Strateji və Beynəlxalq Araşdırmalar Fondunun prezidenti*): Cənab Prezident, fikirlərinizi bizimlə bölüşdüyünüz üçün Sizə təşəkkür edirəm. Mən də dünənki səfəri qiymətləndirmək üçün öz sələflərimə qoşularaq qısaca bildirmək istəyirəm ki, səfər bizdə xoş təəssü-

ratlar oyatdı. Məcburi köçkünlərin problemi başa düşdüyümüz kimi, asan proses deyil və biz bu işdə, regionun gələcək inkişafı yolunda şəxsən Sizə və Azərbaycanla uğurlar arzu edirik. Mənim sualım daha çox müzakirə etdiyimiz məsələdən fərqli bir istiqamətə aiddir. Çünki Azərbaycan bu gün Avropa İttifaqı üçün geoiqtisadi və geosiyasi cəhətdən əhəmiyyət kəsb edir, Avropa İttifaqı Azərbaycanın əsas ticarət tərəfdaşı, Azərbaycan isə onun mühüm enerji təchizatçısıdır. Bu istiqamətdə daha da irəliyə getmək üçün planlar vardır. Bu kontekstdə Gürcüstan həm də tərəfdaş kimi mühüm rol oynayır və dost tranzit ölkədir. Təbii ki, bizim dostluğumuz ancaq tranzitə əsaslanmır, bu kontekstdə müxtəlif aspektləri də əhatə edir. Bildiyiniz kimi, biz Avropa İttifaqının bir hissəsi olmağa çalışırıq və ümid edirik ki, dekabrda müsbət cavab alacağıq. Sonra gələcək addımların atılmasına ümid edirik. Azərbaycan Avropa İttifaqı üçün sadəcə, tərəfdaş olaraq qalır. Bəs Siz Gürcüstanın Avropa İttifaqına doğru daha çox yaxınlaşmasının Azərbaycanla Gürcüstan münasibətlərinə necə təsir edəcəyi və ümumilikdə Avropa İttifaqının Cənubi Qafqazda artan rolu barədə nə düşünürsünüz?

İ l h a m Ə l i y e v: Qarabağda gördüyümüz işlərlə bağlı şərhləriniz üçün sizə minnətdaram. Bu gün bizimlə olduğunuz üçün sizə təşəkkür edirəm. Tamamilə haqlısınız ki, Gürcüstan və Azərbaycan yaxın tərəfdaşlardır. Əlbəttə, bizim tərəfdaşlığımız enerji sahəsində əməkdaşlıqdan daha genişdir. Baxmayaraq ki, bu əməkdaşlıq bizə özümüzü Avropada strateji əhəmiyyət kəsb edən güclü komanda kimi təqdim

etməyə imkan verdi. Mənim Gürcüstana müntəzəm səfərlərim və Gürcüstanın Baş Nazirinin Azərbaycana müntəzəm səfərləri təkcə əməkdaşlığımızı nümayiş etdirmir, bu səfərlər zamanı çox mühüm məsələlər müzakirə olunur.

Gürcüstanın Avropa İttifaqına üzv olmaq istəyi ilə bağlı onu deyə bilərəm ki, biz bunu başa düşürük və Gürcüstana uğurlar arzulayırıq. Gürcü dostlarımızı bu yeni hadisələr və əldə etdikləri status münasibətilə təbrik edirik. Başa düşürük ki, bu, bir prosesdir. Bəzi ölkələrin uzun illər gözlədiyini bilirik. Mən Türkiyənin adını çəkmək istəmirəm. Çünki Türkiyənin uzun illər namizəd olmasına baxmayaraq, onu Avropadan uzaq tutmaq qətiyyəni qəbuledilməz və ədalətsiz yanaşma idi. Həmçinin Balkan regionuna baxsanız görürsünüz ki, ölkələr hələ də gözləməli olurlar. Avropaya gedən yolda müzakirələrlə bağlı indiki vəziyyəti gördüyüm qədər genişlənmə ilə bağlı konsensus yoxdur, amma hər halda, bu mənim müşahidəmdir, hər bir halda, uğurlar arzulayıram. Gürcüstan Avropa İttifaqına üzv olduqda əminəm ki, bizim münasibətlərimizdə, eləcə də enerji əməkdaşlığı ilə bağlı heç nə dəyişməyəcək. Çünki Avropa bizim enerji ehtiyatlarımızın əsas istiqamətidir, istər neft, istərsə də qaz olsun. Avropa Enerji Komissiyası Azərbaycanı artıq ümumavropa qaz tədarükçüsü adlandırıb, bu doğrudur. Deməli, artıq bir çox ölkələr bizim qazımızı alır. Onların əksəriyyəti Avropa ölkələridir və digərləri də alacaq. Çünki biz indi nəinki danışıqlar prosesindəyik, həm də Avropa ölkələri arasında fiziki əlaqələr qurur və bəziləri ilə danışıqlar aparırıq, ona

görə də heç nə dəyişməyəcək. Düşünürəm ki, Azərbaycanın xarici siyasət konsepsiyasında çox pragmatik səbəblərə görə Avropa İttifaqına üzv olmaq hədəfi yoxdur, çünki bizi heç vaxt qəbul etməyəcəklər. Səbəb də çox aydındır və biz bunu başa düşürük.

Biz virtual deyil, real dünyada yaşayırıq. Əgər qəbul edilməyəcəksinizsə, niyə qapını döyməlisiniz?! Əgər onlar sizi istəmirlərsə, siz yalnız ev sahibini qıcıqlandıracaqsınız və yalnız özünüzü alçaladacaqsınız. Biz münasibətləri necə qurmağın yolunu tapmışıq. Bununla belə, deyərdim ki, cənab Borrel son bəyanatı tamamilə faydasızdır. Onun Qarabağı tərk etmiş 150 min erməni ilə bağlı dünənki açıqlaması yalandır. Təəssüf edirəm ki, belə bir təcrübəli avropalı diplomat yalan danışır. Hətta ermənilərin özləri Qarabağı tərk edənlərin 150 min yox, 100 min olduğunu deyirdilər. Əgər cənab Borrel bir ay ərzində belə davam etsə, bu rəqəmin 200 min olacağını söyləyəcək. Bu onun gördüyü yuxulardan asılı olacaq. Amma yenə də nəinki rəqəmlərlə olan bu manipulyasiya, heç bizim etmədiyimiz bir şeylə bağlı Azərbaycana qarşı ittihamlar da qətiyyənlə yolverilməzdir. Xüsusən də qəribədir ki, onun ölkəsi bizim Xarici İşlər Nazirliyinin artıq elan etdiyi kimi, separatizmdən əziyyət çəkib. Bəs o, separatçıları necə müdafiə edə bilər? Bu çox qəribədir. Beləliklə, sualınıza daha geniş şəkildə yanaşaraq deyə bilərəm ki, birincisi, əminəm ki, Gürcüstan Avropa İttifaqına üzv olduqda bizim münasibətlərimizdə heç nə dəyişməyəcək. Əksinə, orada bizi müdafiə edəcək daha bir yaxın dostumuz olacaq.

Ümid edirik ki, Avropa Parlamentinin gürcü deputatları avropalı parlamentarilərini Azərbaycanla bağlı maarifləndirəcək və onlar daha realist olacaqlar.

Niyə belə deyirəm? Çünki Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti cənab Şarl Mişellə telefon danışqlarımın birində ona demişdim ki, Avropa Parlamentinin sədri xanım Metsola bizim antiterror tədbirlərindən sonra bəyan etmişdi ki, Azərbaycanla qaz sahəsində olan münasibətlərə və qaz müqavilələrinə xitam verilməlidir. Mən cənab Şarl Mişelə dedim ki, yəqin o bu işlərin necə idarə olunduğunu bilmir. Çünki tərəflərdən biri müqaviləni ləğv edərsə, o, cərimə ödəməlidir. Birincisi, o, Avropa İttifaqının enerji siyasətinə cavabdeh olanlardan soruşmalıdır ki, Rusiyadan tədarükün kəsilməsinə görə keçən il Avropa İttifaqı Azərbaycandan Avropa üçün daha çox qaz tədarükü ilə bağlı kömək göstərməsini necə xahiş edib və biz buna necə cavab vermişik? Təəssüf ki, belə insanlar var. Deyərdim ki, Avropada liderlər arasında cənab Borrel, xanım Metsola kimi populist insanlar var. Mən həmişə açıq danışmağa üstünlük verirəm, çünki onların yürütdüyü siyasətlə və Azərbaycana olan münasibəti ilə tamamilə razı deyiləm. Çünki bu, ədalətli deyil və bu, Avropa İttifaqının və Avropa institutlarının maraqlarına uyğun deyil. Ancaq ümumilikdə Avropa Komissiyası haqqında danışanda, bizim çox gözəl münasibətlərimiz var. Biz buna böyük əhəmiyyət veririk, onlar strateji əhəmiyyət daşıyır. Bu, təkcə enerji və neft-qaz sahəsini əhatə etmir. Tezliklə hidrogen sahəsində də əməkdaşlıq edəcəyik. Bilirsiniz ki, Gürcüstanı, Azərbaycanı, Rumıniyanı və Macarıstanı

bağlayan bir layihə olacaq. Yəni oyun qaydalarında böyük dəyişiklik olacaq və bu, artıq icra prosesindədir.

Tezliklə texniki-iqtisadi əsaslandırma ilə bağlı yekun hesabatımız olacaq və ümid edirik ki, tikintiyə başlayacağıq. Bu, nəqliyyatla, bağlılıqla əlaqəlidir. Cozef Borrel kimi insanlar üçün xəritəyə baxmaq və Azərbaycanın harada yerləşdiyini görmək kifayətdir. Əgər onlar Mərkəzi Asiyada fəal olmaq istəyirlərsə – və biz görürük ki, onlar istəyirlər, biz hər iki istiqamətdə hərəkətləri görürük – onlar Azərbaycandan necə yan keçə bilərlər? Orta Asiya ölkələri ilə İran vasitəsilə əlaqə quracaqlar, yoxsa Rusiya vasitəsilə? Yoxsa qanadları var? Ona görə də belə bəyanatları verməzdən əvvəl bu barədə düşünməlidirlər.

Ə z i z ə U m a r o v a (Özbəkistan): Zati-aliləri, burada olmaqdan dərin məmnunluq hissi duyuram. Çünki mən Özbəkistandanam və biz ölkələrimiz arasında çoxlu dövlət səfərlərini müşahidə edirik. Onu da qeyd etməliyəm ki, iki ölkənin liderləri arasında münasibətlərin dinamika da təqdirəlayiqdir. Özbəkistan Azərbaycanın yenidən qurulma söylərini dəstəkləyən ilk ölkələrdən biri olub. Xüsusilə də Füzulidə tikilən məktəb hökumətinizin göstərdiyi böyük söylərə kiçik bir töhfədir. Sualım Qarabağa qayıdış fonunda bağlılıq söyləri ilə əlaqəlidir və konkret olaraq aşağıdakılar haqqında fikrinizi soruşmaq istərdim. Biz çox yaxşı bilirik ki, Trans-Xəzər dəhlizi Mərkəzi Asiya üçün imkanlar yaradacaq və o, Qara dənizin Aralıq dənizi ilə, daha sonra Avropaya qoşulmaq baxımından çox perspektivli olacaq. Eyni zamanda, Çin, Qırğızıstan və Özbəkistan

arasında dəmir yolunun inkişafı üçün milli prioritetimiz var ki, bu, Orta Dəhlizlə birləşdirilsə, Cənubi Asiyanı Avropaya qədər birləşdirən bütün Mərkəzi Asiya ölkələri üçün faydalı olan bir layihə olar. Biz həmçinin Qarabağın qayıdışı və Avropa İttifaqının geosiyasi dinamikası fonunda imkanları çox yaxşı başa düşürük, lakin bəzi məhdudiyyətlər də vardır. Hansı çətinliklərlə üzləşəcəyimiz və bu layihələri həyata keçirmək üçün çətinliklərin öhdəsindən gəlmək istiqamətində birlikdə necə işləyə biləcəyimiz barədə fikrinizi bilmək istərdim. Çox sağ olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Çox sağ olun. Sadəcə olaraq, sizin dediklərinizə balaca düzəliş etmək istəyirəm – Özbəkistan ilk ölkələrdən biri deyil, bizə qardaşcasına yardım və dəstək təklif edən ilk ölkədir. Qardaşım Prezident Mirziyoyevlə birlikdə Füzulidə özbək xalqının dahi oğlu Mirzə Uluqbəyin adını daşıyan məktəbin açılışını etdik və bu həm yenidən qurulma işinə, həm də qardaşlıq münasibətlərimizə böyük töhfə oldu. Çünki təkcə Füzulidə yaşayanlar deyil, bütün Azərbaycan xalqı bunu heç vaxt unutmayacaqdır.

Elə bu yaxınlarda Prezident Mirziyoyev ilə Bakıda görüşdük və o söylədi ki, bu onun bu il ərzində Bakıya artıq 3-cü səfəridir. Mən ona xatırlatdım ki, keçən il mən də Özbəkistana 3 dəfə səfər etmişəm. Dediym odur ki, iki ölkə arasında bizim çox sıx şəxsi əlaqələrimiz mövcuddur, hələ mən nazirliklər səviyyəsində olan əlaqələri demirəm.

Biz nəqliyyat, enerji, investisiyalar, avtomobil sənayesi sahələrində çox geniş əməkdaşlıq gündə-

liyini hazırlamışıq. Bu həqiqətən də hər iki tərəfin fəxr edə biləcəyi və gələcək üçün böyük potensiala malik tərəfdaşıqdır. Beləliklə, biz qarşılıqlı investisiya layihələrimizin başlanğıcında artıq 500 milyon dollarlıq ilkin ehtiyatları olan birgə investisiya fondu yaratmışıq. Artıq heyətlərimiz hər iki ölkədə və üçüncü ölkələrdə birgə sərmayə qoyacağımız layihələri müəyyən edirlər.

Kommunikasiya əlaqələri baxımından sizi, həmçinin Qırğızıstan və Çini mühüm dəmir yolu layihəsinə start verilməsi münasibətilə təbrik edirəm. Bilirəm ki, bu, uzun illərdir müzakirə olunub və indi onun başlanması rəsmi olaraq elan edilib. Təbii ki, bu, Orta Dəhlizə böyük töhfə və bizim üçün çox cəlbedici olacaq, çünki istiqamət Xəzərə doğrudur. Hətta indi heç dəmir yolu olmadan Özbəkistan şirkətləri üçün Trans-Xəzər marşrutundan istifadə etmək imkanları var və bunu böyük həcmdə olmasa da, edirlər. Amma düşünürəm ki, bu, zamanla artacaq və daha cəlbedici olacaq. Çünki indi biz nəqliyyat infrastrukturumuzun rəqəmsallaşdırılması ilə bağlı məsələlər üzərində fəal işləyirik, həmçinin tariflər üzrə vahid siyasətlə bağlı işlər aparırıq. Marşrut zaman baxımından şübhəsiz ki, daha cəlbedicidir, lakin açıq şəkildə görünən dəniz marşrutu ilə müqayisədə rəqabətli deyil.

Bizim vəzifəmiz marşrutu kommersiya baxımından daha cəlbedici etməkdir. Bu məqsədlə tariflər, rəqəmsallaşdırma üzrə birgə siyasət həyata keçirilməlidir ki, yük göndərənlər öz yüklərinin hərəkətini izləyə bilsinlər. Bundan əlavə, infrastruktura fiziki in-

vestisiya yatırılmalıdır. Biz Bakıdan Gürcüstan sərhədinə qədər olan dəmir yolunun yenidən qurulmasını artıq tam başa çatdırmışıq. İndi qatarın sürəti saatda 120 kilometrdir və bu da bir neçə il əvvəl ilə müqayisədə – onda 50–60 km/s idi – daha sürətlidir.

Eyni zamanda, hesab edirəm ki, bir-iki aya Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolunun Gürcüstan seqmentinin genişləndirilməsi də başa çatacaqdır. Bu da 100 milyon ABŞ dollarından çox olan, 100 faiz Azərbaycan investisiyasıdır. Bu seqmentdə maksimum bir neçə ay ərzində yükdaşımlar 1 milyon tondan 5 milyon tona qədər genişlənəcəkdir.

Beləliklə, bu, yeni yüklərin qəbulu üçün yeni imkanlardır. Həm də bu yol işğaldan azad edilmiş ərazilərdən, xüsusən də Zəngilandan keçəcək – yəqin ki, orada olan dəmir yolunu görmüsünüz. Bizim bu yolu Ermənistan ərazisindən davam etdirmək planımız var idi, lakin Ermənistan bundan imtina etdi. Beləliklə, biz İran tərəfi ilə razılaşdıq və artıq maşınlar üçün körpü, sonra qatarların Ermənistandan yan keçməsi üçün və Araz çayının cənub sahilində təxminən 50 kilometr dəmir yolu çəkilməsi üçün körpü inşa edirik. Bu yol Naxçıvandan keçir və sonradan Türkiyə dəmir yolu sisteminə qoşulur. Türkiyə tərəfi bizə Qars–Naxçıvan dəmir yolunun da tikintisinin planlaşdırıldığını bildirdi. Beləliklə, bu, Orta Dəhlizin daha bir qolu olacaqdır – biri Gürcüstandan keçərək Qarsa və Aralıq dənizi limanlarına, digəri isə Zəngilan, İran, Naxçıvan və yenidən Türkiyə ərazisindən keçəcək. Bu, fiziki imkanları artırır, lakin biz bu yolu kommersiya baxımından daha cəlbedici et-

məliyik. Bunun üçün Azərbaycan, Gürcüstan, Qazaxıstan və Türkiyə arasında çox səmərəli əməkdaşlıq formatı yaratmışıq.

Hesab edirəm ki, Mərkəzi Asiya ölkələrinin, xüsusən də Özbəkistanın bu formata qoşulmağa marağının olması həqiqətən də bizim üçün daha yaxşı ola bilər. Bu əslində Avrasiyanın böyük potensiala sahib olan bir yeni nəqliyyat xəritəsidir.

Qarabağın yenidən qurulmasına gəldikdə, təbii ki, əsas maneə zaman və minalardır. Bizim rəqibimiz zamandır, çünki biz bu işləri ən qısa müddətdə həyata keçirmək niyyətindəyik. Bundan əlavə, Qarabağın yenidən qurulması üçün maliyyə vəsaiti toplamışıq və bu, investisiya proqramımızın əsas hissəsini təşkil edəcək. Müqayisə üçün deyim ki, Qarabağın yenidən qurulmasına daha çox vəsait xərcləyəcəyik – mən dövlət investisiyalarını nəzərdə tuturam – ölkənin qalan hissəsinə nisbətən daha çox. Bu, ölkənin qalan hissəsini diqqətdən kənar qoyduğumuz anlamına gəlmir. Uzun illər ərzində ölkənin qalan hissəsinə artıq milyardlarla manat investisiya yatırmış və əksər infrastruktur layihələrini başa çatdırmışdıq. Lakin hazırda Qarabağ bizim əsas prioritetimizdir. Bölgənin özü və ən əhəmiyyətli, evlərinə dönməyi gözləyən insanlardır.

Ç o r d u ş u P l a (*Beynəlxalq əlaqələr üzrə professor, İspaniya parlamentinin və AŞPA-nın sabiq üzvü*): **Hörmətli cənab Prezident, burada olmaq mənim üçün böyük şərəfdir. Azad edilmiş ərazilərə səfər bizim üçün çox həyəcanlı idi. Avropa Şurası nəzdində fəaliyyət göstərən Qarabağ Münaqişəsi Komitəsinin**

sədri olduğum vaxtlarda Azərbaycan və Ermənistan parlamentlərinin üzvləri arasında görüşlər təşkil etmək mənim vəzifəm idi. Bu görüşlər çox səslili-küylü keçirdi və nə vaxtsa bu işğalın beynəlxalq hüquq normaları və ərazi bütövlüyü çərçivəsində, habelə cəmiyyətin müxtəlifliyi baxımından sona çatmasını xəyal etmək belə, çox müşkül məsələ idi. Odur ki, bu işğala son qoymağınız həqiqətən də tarixi məqamdır. Sualım isə Azərbaycan ilə Avropa arasında yeni qarşılıqlı əlaqələr barədədir. Güman edirəm ki, Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişel və Avropa Komissiyasının sədri Ursula Fon der Lyayen Azərbaycanla Avropa İttifaqı arasında münasibətlərə realistik və sağlam düşüncə tərzilə yanaşırlar. «Şərq Tərəfdaşlığı» kimi uyğunlaşdırılması mürəkkəb olan formatı kənara qoyaraq, Avropa tərəfdaşlığına əsaslanaraq, etibarlı tərəfdaş tapıblar – təkcə energetika sahəsində deyil, həm də geosiyasi vəziyyətə uyğun iqtisadi layihələr baxımından. Digər tərəfdən, Avropa Parlamenti və AŞPA-nın müxtəlif qurumları beynəlxalq əlaqələrdə sıfır səviyyəsində olan sərəfəsi ilə çox asanlıqla digər siyasi səviyyədə olan bəyanatlar verir. Sanki Avropa Şurası və Avropa Komissiyası real yanaşmadan irəli gələrək bir səviyyədə fəaliyyət göstərir, digərləri isə başqa səviyyədə. Buna rəğmən, Azərbaycan ilə Avropa arasında yeni əməkdaşlıq çərçivəsinin balanslı müsbət ola bilər. Deyilmi? Təşəkkür edirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Təşəkkür edirəm. Sizin təhlilinizlə tamamilə razıyam. Dedikləriniz bizim üçün əhəmiyyətlidir, çünki siz bu məsələyə içəridən baxırsınız, bu işin içərisindəsiniz və bu mənim təsəvvürümlə üst-

üstə düşür. Qeyd etdiyiniz kimi, Avropa İttifaqı Şurası və Avropa Komissiyası ilə müsbət kontaktlar var. Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti və Avropa Komissiyasının sədri – hər ikisi Azərbaycana səfər etmişdilər və biz aramızdakı əlaqələrə dair geniş müzakirələr aparmışıq. Bu, yalnız energetika sektoruna aid deyil, baxmayaraq ki, bu, əsas mövzu idi. Avropa İttifaqı bizim əsas ticarət tərəfdaşımızdır. Bizim xarici ticarətimizin təqribən 50 faizi Avropa İttifaqının payına düşür. Azərbaycan və Avropa İttifaqının 9 üzvü arasında strateji tərəfdaşlığa dair bəyanatlar imzalanıb və ya qəbul edilib ki, bu da Avropa İttifaqının üçdəbiri deməkdir. Bu onu nümayiş etdirir ki, milli səviyyədə və təsisatlar səviyyəsində bizim əlaqələrimiz çox yaxşıdır. Strateji tərəfdaş olmaq çox şey deməkdir, bu, əməkdaşlıq üçün böyük məsuliyyətdir.

Şarl Mişelin Azərbaycan ilə Ermənistan arasında olan münaqişənin uzunmüddətli həllini tapmaq səylərinə gəldikdə, şəxsən mən və Azərbaycan Şarl Mişelin söylərini hər zaman dəstəkləmişik. Onun tərəfindən Brüsseldə bir neçə görüş təşkil edilib. Biz indi mümkün yeni görüşü müzakirə edirik. Mənim köməkçim Hikmət Hacıyev Şarl Mişelin komandası ilə daimi əlaqədədir. Artıq 5-dən çox görüş keçirmişik. Növbəti görüşümüz isə nəticə yönümlü olmalıdır. Biz əvvəlcədən bəyanat layihəsini razılaşdırmalıyıq. Bu, Azərbaycan, Ermənistan və Avropa İttifaqı arasında razılaşdırılmalıdır. Bu görüş yaxşı hazırlanmalı və nəticə yönümlü olmalıdır. Çünki nəticə yönümlü olmasa, həm xalqlarımıza, həm də beynəlxalq aləmə yanlış

mesaj vermiş olarıq. Bu bizim mövqemizdir və hesab edirəm ki, bu, Brüsseldə anlayışla qəbul olunur.

Həmçinin Avropa Komissiyası ilə biz müxtəlif sahələrdə işləyirik. Biri genişlənmə Komissiyasıdır, burada çox fəal əməkdaşlığımız var, digəri isə enerji Komissiyasıdır. Avropa Enerji Komissiyasının və Azərbaycanın Energetika nazirinin sədrliyi ilə «Cənub Qaz Dəhlizi» üzrə mütəmadi olaraq Məşvərət Şurasının iclasları təşkil edilir. Növbəti görüş 2-3 aydan sonra yenidən Bakıda olacaq. Enerji qıtlığını nəzərə alaraq, Avropa Komissiyasından Avropaya qaz tədarükünün artırılması ilə bağlı bizə xahiş daxil oldu. Biz mövcud qaz yataqlarının hasilatını artırmaq üçün böyük məbləğdə – demək olar ki, yüz milyonlarla, hətta milyardlarla avro vəsait ayırdıq. Həmçinin Avropaya daha çox qaz tədarük etməyimizə kömək edəcək amillərdən biri də enerji səmərəliliyi və bərpa olunan mənbələrdir. Nə qədər çox bərpa olunan enerji mənbələrimiz varsa, elektrik enerjisi istehsalı üçün istifadə etdiyimiz qaza da bir o qədər qənaət edirik. Tezliklə Serbiya və Bolqarıstan arasında yeni mühüm bir interkonnektor olacaq və o, artıq hazırdır. Serbiya tezliklə Azərbaycan qazını qəbul edə biləcək, Macarıstan artıq Azərbaycan qazını qəbul edir, o cümlədən Rumıniya. Tərəfimizdən Albaniyada maliyyələşdirilən qazlaşdırılma layihəsi başa çatdıqda, bu ölkə də Azərbaycan qazını alacaq. Avropa İttifaqının üzvü olan ölkələr – İtaliya, Bolqarıstan, Yunanıstan artıq bir neçə ildir ki, Azərbaycan qazını alır. Bunlar hamısı çox müsbət amillərdir. Biz bağlılıq, ticarət və sərmayələr haqqında danışıqlar aparırıq. Mən də si-

zinlə razıyam, Avropa Parlamentində bir qrup məsuliyyətsiz insan var ki, onlar özlərini manyak kimi aparırlar. Onların anti-Azərbaycan hissləri və bəyanatları insanın normal psixoloji durumundan kənardır. Maksimum diplomatik lüğətdən istifadə etmək istəyirəm. Bəs biz nə edə bilərik? Onlar Azərbaycana qarşı olan 10-dan artıq qətnamə qəbul ediblər ki, onların da bizim üçün heç bir əhəmiyyəti yoxdur – biri az, biri çox – nə etməli? Biz bunu təəssüf hissi ilə qarşılayırıq. Anti-Azərbaycan «orkestrinin» təşkilatçıları digər insanların düşüncələrinə təsir göstərirlər, onların beyinlərini «yumağa» çalışırlar. Digər insanlar da Azərbaycanı onların təsvir etdiyi kimi qəbul edirlər. Anti-Azərbaycan fəallarından bəziləri xoşbəxtlikdən artıq yoxdur, anti-Azərbaycan cəbhəsinin fəali olan xanım Eva Kayli kimi. Onun başına gələnləri bilirik. Bu, mediada geniş işıqlandırılmışdır. Düşünürəm ki, bu həm də onu göstərir ki, Avropa Parlamenti kimisə hər hansı yanlışlıqda ittiham etməzdən əvvəl korrupsiya ilə bağlı öz problemlərini həll etməlidir.

Əlbəttə, burada söhbət yalnız Azərbaycan dövlətindən getmir, biz həmçinin Azərbaycan xalqını düşünməliyik. Onlar Qafqazdakı vəziyyəti yanlış şərh edəndə, işğala, dağıntılara, soyqırımına məruz qalmış ölkəni suverenliyimizi, ərazi bütövlüyümüzü bərpa etməkdə günahlandıranda 10 milyonluq Azərbaycan xalqının əleyhinə danışirlər. Onlar bunu başa düşməlidirlər. Əgər məni hədəf seçirlərsə və mənim haqqımda təhqiramiz ifadələr işlədirlərsə, bu mənim üçün heç bir şey deyil. Amma İkinci Qarabağ müha-

ribəsində, antiterror tədbirlərində arxamda duran və indi də arxamda olan Azərbaycan xalqı üçün bir siqnaldır ki, bu, Azərbaycana düşmən kimi baxan bir qrup insanlardır. Bu, təəssüf doğurur. Onların çıxarıqları səs-küy heç də xoş deyil, zərərli də deyil, yaşamaq olar. Amma heç də xoş deyil.

Yeri gəlmişkən, biz artıq uzun illərdir ki, Avropa Parlamenti ilə hər hansı rəsmi əlaqəni dayandırmışdıq və bunu rəsmən bəyan etmişik. Hazırda qarşılıqlı əlaqəmiz yoxdur. Lakin Avropa Komissiyası ilə vəziyyət tamamilə fərqlidir, sizin də qeyd etdiyiniz kimi, müsbət istiqamətdə irəliləyir, təəssüf ki, qeyd etdiyim kiçik epizodlar xaric olmaqla, yeri gəlmişkən, sizin həmvətəninizlə əlaqədar olan epizod.

Darya İşçenko (*Almaniya Beynəlxalq Əlaqələr və Təhlükəsizlik İnstitutunun əməkdaşı*): **Yaratdığınız fürsət üçün təşəkkür edirəm. Mənim sualım Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh danışıqları üçün Qərb platformaları ilə bağlı hazırkı mövqenizə dairdir. Hazırda hansı mövqedəsiniz? Çünki Bakı son vaxtlar Qranada, Brüssel və Vaşinqton danışıqlarında iştirak etməməyi seçib. Beləliklə, gələcək potensialı necə görürsünüz? Siz artıq Avropa İttifaqının roluna toxundunuz və mən Sizdən xahiş etmək istərdim ki, onun enerji və kommunikasiyalara olan marağını nəzərə alaraq, bu mövzuya xüsusi diqqət yetirəsiniz. Bakının ilkin olaraq başladığı və bu yaxınlarda canlandıracağı «3+2» platformasının gələcək potensialını necə qiymətləndirirsiniz? Regional tərəfdaşlarla regional problemlərin həlli üçün bu regional platformanın gələcəyini necə görürsünüz? Çox sağ olun.**

İlham Əliyev: Təşəkkür edirəm. Mən bir az Avropa İttifaqı vasitəçiliyindən danışdım, bu, əsasən Avropa İttifaqı Şurasının sədrinin vasitəçiliyi idi. Keçən il «Avropa Siyasi Birliyi»nin Praqada keçirilmiş Zirvə toplantısı çərçivəsində Prezident Mişel, baş nazir Paşinyan və mənim aramda keçiriləcək görüşə Fransa Prezidentinin dəvət edilməsi təklif olunanda etiraz etmədim. O vaxt düşündüm ki, faydalı ola bilər. Oktyabrın 6-da keçirilmiş bu görüşdə baş nazir rəsmi surətdə Qarabağı Azərbaycan ərazisi olaraq tanıdı. Düzdür, sonradan o, digər bəyanatlar verdi, həmçinin qeyd etdiyim bəyanat – bu ilin sentyabr ayında «Dağlıq Qarabağ respublikası»na təbrikin göndərilməsi. Amma yenə də mən Praqa görüşünün nəticəsini müsbət kimi qəbul etdim. Biz bu formatda davam etməyə hazır idik.

Təəssüflər olsun ki, bir həftə sonra Fransa Prezidenti televiziya verdiyi müsahibələrindən birində Azərbaycanın ünvanına və bizim gördüyümüz işlər barədə müəmmalı və qəbuledilməz sözlərdən, ifadələrdən istifadə etdi. Biz nə etmişik ki? Beləliklə, özünü prosesdən ayırdı. Bizim mövqemiz tam aydındır – əgər siz neytrallığınızı itirirsinizsə, artıq vasitəçi ola bilməzsiniz, bu şansı əldən buraxırsınız. Biz ölkələrə tərəf tutmamaq üçün təsir edə bilmərik. Bunun müxtəlif səbəbləri var. Bu halda artıq vasitəçi olmaq şansı əldən buraxıldı. Biz rəsmən bəyan etdik, artıq münasib hesab etmirik ki, Fransanın hər hansı bir nümayəndəsi Ermənistanla Azərbaycan arasında normallaşma prosesində iştirak etsin. Buna görə, bu məxsusi səbəbə görə mən Qranadaya getmədim.

Lakin Qranadadan əvvəl Kişineu var idi. Kişineu da Almaniya Kansleri Olaf Şolts da iştirak edirdi. Mən xatırlayıram, o dedi ki, «bizə ehtiyacınız olarsa, müraciət edin». Əslində bu çox müdrik yanaşmadır. Kimsə istəmədiyi halda sən özünü necə vasitəçi olmağa məcbur etdirə bilərsən?

Qranada görüşü oktyabrın 5-nə təyin edilmişdi və əvvəlki məsələyə qayıdıram, elə həmin gün Avropa Parlamenti Azərbaycanla bağlı müzakirələr təşkil etdi. Ona görə də qəsdən bu anti-Azərbaycan qətnaməsini mənim Qranadada olmalı olduğum gün qəbul etməyi planlaşdırdılar ki, Azərbaycanla bağlı öz mövqelərini nümayiş etdirə bilsinlər. Getməməyimin bir səbəbi də bu idi. Birinci səbəb Fransa, üçüncü səbəb isə bu görüşün lazımı qaydada təşkil edilməməsi. Bu görüş antiterror tədbirlərindən iki həftə sonra baş tutmalı idi. Yerdə vəziyyətin tamamilə dəyişdiyi andan 2 həftə sonra. Bu səbəbdən görüşə hazırlıq aparılmalı idi. Hansı sənədləri qəbul etməyi planlaşdırırdıq? Hansı bəyanatlar veriləcək? Bəyanatlar necə razılaşdırılmalı idi? Buna dair heç bir məlumat yox idi. Mən bu səbəbdən iştirak etmədim. Lakin təəccüblüsü o idi ki, mən olmadan bu görüş keçirildi. Bir rus deyimi var – «Bez menya menya jenili» – «qız evində toydur, oğlan evinin xəbəri yoxdur». Beləliklə, mən olmadan onların dördü Azərbaycan və Ermənistan ilə əlaqədar necə qətnamə qəbul edə bilirlər ki, hələ də anlamıram.

Hazırkı vəziyyət belədir – Avropa İttifaqı Şurası tərəfindən təşkil olunan vasitəçilik prosesi var. Bundan əlavə, «Moskva istiqaməti» adlandırdığımız Xarici İşlər nazirləri arasında müzakirələr mövcud-

dur. ABŞ Konqresində məşhur dinləmələr baş tutana qədər «Vaşinqton istiqaməti» adlanan proses var idi ki, Xarici İşlər nazirləri Vaşinqtonda görüşürdülər. Belə görünür ki, Vaşinqton istiqaməti artıq aktual deyil. Çünki bu gün Bakıda olan Dövlət Departamentinin rəsmi nümayəndəsi Azərbaycanla «işlər əvvəlki kimi ola bilməz» deyir və Azərbaycanı görmədiyi işlərdə ittiham edir. Belə ki, «əvvəlki kimi işlər» yoxdursa, deməli, hər sahədə «əvvəlki kimi işlər» yoxdur. Eyni zamanda, Azərbaycanın yüksək-vəzifəli rəsmilərinin ABŞ-a səfərlərinə məhdudiyyətin qoyulduğu elan edildi. Bu, ABŞ-la strateji əhəmiyyətə malik olan münasibətlərimizin tarixində ilk dəfə baş verdi. Bu administrasiya bu münasibətləri məhv etməyə çalışır, hansı səbəbdən bilmirəm.

Biz dedik, yaxşı, əgər Azərbaycandan ABŞ-a yüksək-vəzifəli rəsmilərin səfərləri olmayacaqs, o zaman Xarici İşlər nazirimiz oraya necə gedə bilər? Siz deyirsiniz ki, səfərlər olmayacaq, amma Xarici İşlər nazirimizi dəvət edirsiniz. Bunu izah edə bilərsiniz?

Beləliklə, dedik ki, əgər Azərbaycandan ABŞ-a yüksək səviyyəli rəsmi səfərlər olmayacaqs, bizim Xarici İşlər nazirimiz oraya necə gedə bilər? Siz dediniz – səfər yoxdur, ancaq Xarici İşlər nazirimizi dəvət etmisiniz?

Bizə izah edə bilərsinizmi? Təfərrüatlara çox varmaq istəmirəm. Beləliklə, əgər həmişəki kimi, heç bir iş yoxdursa, bunu qəbul edirik. Bu o deməkdir ki, Vaşinqton aktual deyil. Ya deməlidirlər ki, iş həmişəki kimi davam edir – mən ümid edirəm ki, bu gün bunu eşidəcəyəm və biz Vaşinqton prosesini

bərpa edəcəyik – ya da yalnız Brüssel və Moskva prosesi olacaq. Ola bilər ki, ikitərəfli danışıqlar olsun. Çünki məsələn, mən sizə deyə bilərəm ki, aprelin 30-da bizim şərti sərhədimizdə həmsədrlər delimitasiya komissiyalarını toplayıb delimitasiya məsələlərini müzakirə ediblər. Deməli, Azərbaycanla Ermənistan arasında heç bir vasitəçilik olmadan ikitərəfli format ola bilər. Vasitəçilik hər iki tərəfin izah edə bilmədiyi bəzi ideyaların vasitəçi tərəfindən işlənilib hazırlanması baxımından faydalı ola bilər. Beləliklə, vasitəçilik prosesi başa çatdı, bu, ikitərəfli formatda olacaq. Yəni bu, danışıqlar prosesinə aiddir. Bundan başqa, qeyd etdiyim kimi, Avropa İttifaqı ilə münasibətlərimiz yaxşı balanslaşdırılmışdır, əsasən müsbətdir. Biz yeni əməkdaşlıq sənədi üzərində fəal işləyirik. O, hazırda gözləmə rejimindədir, lakin ümid edirəm ki, tezliklə yekunlaşdırmaq üzrə birgə fəaliyyətimizə yenidən başlaya bilərik. Çünki həmin yeni əməkdaşlıq üzrə sənədin 90 faizindən çoxu artıq razılaşdırılıbdır.

Hikmət Hacıyev: Növbəti sual, Stefani Fenkart.

Stefani Fenkart (*Avstriya, Beynəlxalq Sülh İnstitutunun direktoru*): Cənab Prezident, bizi burada qəbul etdiyinizə görə çox sağ olun. Mən ilk dəfədir bu forumda iştirak edirəm. Sualım bir az əvvəlcə söylədiklərinizə qayıdır. Mən Avstriyadanam və Beynəlxalq Sülh İnstitutunda çalışıram. Bir sözlə, sualım sülh haqqında olacaq. Bilirsiniz, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında münaqişənin uzun tarixi, bu qədər əziyyətləri, inamın bu dərəcədə çatışmaması, eləcə də təbii olaraq, ədalətsizlik hissləri göz qarşısındadır. Siz də qeyd etdiniz, tədqiqatlar və məlumatlar da göstərir ki, sülh sa-

zişləri o zaman dayanıqlı olur ki, onları bütün iştirakçı tərəflər qavrasın. Bu, məsələnin bir hissəsidir. Beləliklə, sualım belədir: əgər ədalət bunun üçün çox əhəmiyyətlidirsə, birincisi, bütün müharibələrdən, ikincisi, antiterror əməliyyatından sonra əgər keçid dövrünə aid düzgünlük, həqiqət və barışıq kimi məsələlərin hamısını nəzərə alsaq, onlar daha uğurlu və dayanıqlı sülhə apara bilərmə? Əgər belədirsə, mən burada Almaniya–Fransa yaxınlaşmasından misallar haqqında düşünürəm. Beləliklə, çox uzun perspektivdə, ola bilsin, hətta Cənubi Afrika misalını götürsək, əgər bu işlərdə standart olmasa belə, barışıq mümkündürmü? Bunu necə dəyərləndirirsiniz və kim bu işdə vasitəçi və ya aparıcı rolunu oynaya bilər? Mən Avstriyadan olduğuma görə bu rolda Avstriya haqqında nə düşünürsünüz? Biz neytral ölkəyik, çünki bütün beynəlxalq təşkilatlar ölkəmizdə yerləşir. Təşəkkür edirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Düşünürəm ki, Avstriya qeyd etdiyiniz əyani səbəblər sayəsində yaxşı vasitəçi ola bilər. Çünki biz hamımız beynəlxalq tədbirlərdə əlifba sırasına görə bir-birimizə yanaşı otururuq. Beləliklə, bizim avstriyalı və ermənistanlı həmkarlarımızla hər zaman fikir mübadiləsi aparmaq üçün beynəlxalq tədbirlərdə bir yerdə oturmaq imkanımız var. Sülh sazişinə gəldikdə, qeyd etdiyim kimi, düşünürəm ki, hazırda biz buna yaxınıq, çünki prosesi başladığımız zaman narazılıq doğuran məsələlərdən biri erməni tərəfinin «Dağlıq Qarabağ respublikası»na sülh sazişində istinad etmək cəhdləri ilə bağlı idi və bunu biz qəbul edə bilməzdik. Onlar istəyirdilər ki, həmin məsələni müxtəlif söz birləşmələri vasitəsilə sazişə

salsınlar, lakin onlar yenə də təxminən eyni alınırdı. Bizim yanaşmamız belədir ki, biz onu qeyd edə bilmərik və iki ölkə arasında razılaşma tam qarşılıqlı olmalıdır. Buna görə əgər onlar saziş layihəsində Azərbaycanda yaşayan erməniləri milli azlıq kimi qeyd etmək istəyirlərsə, onda bu, qarşılıqlı olmalıdır və Ermənistandan güclə deportasiya olunmuş azərbaycanlıların Ermənistana qayıtmaq və orada yaşamaq hüquqları da əks olunmalıdır. Onların hüquq və təhlükəsizliyi Qarabağdakı ermənilərin hüquq və təhlükəsizliyi kimi eyni qaydada qorunmalıdır. Əfsuslar olsun ki, erməni tərəfi bundan hər zaman imtina edib və bu addım o qədər məntiqi görünmür, çünki biz qeyri-adi heç nə təklif etmirik, sadəcə, qarşılıqlıq istəyirik. Digər variant bu mövzunu, ümumiyyətlə, qeyd etməmək idi. Beləliklə, sentyabrın 19-da keçirilmiş antiterror əməliyyatından sonra görünür, bu maneə də aradan qalxdı. Biz ya hər iki milli azlığı sülh müqaviləsində qeyd edirik, yaxud həmin məsələ, ümumiyyətlə, qeyd olunmur. Sülh sazişinin digər bəndləri və ya maddələri az problematiktir. Deməzdim ki, onların hamısı artıq razılaşdırılıb, lakin düşünürəm ki, cümlələrə, ifadələrə gəldikdə, əlbəttə ki, hər sözün müəyyən siyasi mənası var. Lakin bunları razılaşdırmaq olar. Bu, yalnız siyasi iradə məsələsidir. Qeyd etdiyim kimi, biz erməni tərəfindən cavabı 70 gün gözlədiyimiz halda, məsələn, deyə bilərəm ki, bizim Ermənistana şərhlərimizin göndərilməsi, adətən, 14-15 gündən çox çəkmir. Əgər onlar cavabı 70 gün yubadırlarsa, onda bunun müəyyən mənası var. Əlbəttə, bu, biristiqamətli proses deyil. Əgər Ermənistan hesab

edir ki, bizə sülh onlardan çox lazımdırsa, fikrimcə, onlar yanılırlar. Biz sülhü onlar istədiyi qədər istəyirik. Əgər onlara bu lazımdırsa, onda bizə də lazımdır. Əgər onlara lazım deyilsə, onda bizə də lazım deyil. Mən istər Şura Prezidenti Şarl Mişelin iştirakı ilə Brüsseldə erməni tərəfi ilə təmaslarımda, istərsə də bəzi beynəlxalq tədbirlər çərçivəsindəki söhbətlərdə demişəm ki, əgər siz Azərbaycanın, Qarabağ da daxil olmaqla, ərazi bütövlüyünü tanımayacaqsınızsa, onda biz də sizin ərazi bütövlüyünüzü tanımayacağıq. Əgər siz ərazi bütövlüyümüzü sual altına çəkməkdə davam edəcəksinizsə, onda biz də sizin ərazi bütövlüyünüzü sual altına çəkəcəyik. Mən ona dedim: inanın ki, bizim sizin ərazi bütövlüyünüzü tanıمامaq üçün daha çox hüququmuz, daha çox tarixi hüquqlarımız var, bunu hamımız bilirik, XX əsrin əvvəllərində Cənubi Qafqazın xəritələri necə olub. Onlar mövcuddur. Hamımız bilirik ki, bolşeviklər 1920-ci ilin noyabrında Zəngəzuru Azərbaycandan ayıraraq, Ermənistanə veriblər və bu, Azərbaycanın sovetləşdirilməsindən 6 aydan az müddətdə baş verib. Həmin ərazi bizdən götürülmüşdür. Beləliklə, mən ona dedim ki, sizin ərazi bütövlüyünüzü sual altına çəkməkdə bizim daha çox tarixi, siyasi və qanuni hüquqlarımız var. Ona görə bu davranışı sizə məsləhət görmürəm. Hazırda isə məsələ eynidir. Əgər onlar Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü bəyanatla deyil, imza ilə tanıyacaqlarsa, onda biz də eyni addımı atacağıq. Mən dəfələrlə demişəm ki, bizim Ermənistan ərazisini ələ keçirmək kimi heç bir planımız yoxdur, çünki bəzən bizi bu məsələdə əsassız olaraq ittiham edirlər. Əgər biz bunu

etmək istəsəydik, edərdik. Mən sizə əmin, açıq və bütün nöqteyi-nəzərdən söyləyə bilərəm ki, bu, böyük problem deyil. Bir gün ərzində onlar Qarabağda təslim oldular və bayrağımız Xankəndidə ucaldı. Bir sözlə, biz yenidən həmin tədbirləri görmək istəmirik və fakt ondan ibarətdir ki, əgər bu addımı atmırıqsa, demək, mən dediklərim düzdür. Biz istəyirik ki, gələcəkdə Azərbaycana potensial risk yaranmasın. Ona görə biz Ermənistanın silahlanması məsələsini hər zaman qaldırırıq və hesab edirik ki, bu, əks nəticə verə bilər və təxribata sürükləyə bilər. Çünki Ermənistana silah təchiz edən Fransa və Hindistan kimi ölkələr hazırda odun üstünə yağ tökür və Ermənistanda reallıqdan uzaq xəlyalar yaradır ki, guya onlar həmin silahlardan istifadə edərək, Qarabağı geri ala bilərlər. Mən həmin silahların keyfiyyəti ilə bağlı təfərrüatlara varmaq istəmirəm, baxmayaraq ki, onların hansı növ silah olmasını bilirəm. Hətta əgər çox müasir silahlar olsa belə, onların şansı olmayacaq, çünki müharibə və onun nəticəsi silahla deyil, insanlar və onların əzmkarlığı ilə həll edilir. İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı Ermənistanın öz bəyanatlarına görə, erməni ordusunda döyüş meydanında 12 min fərari oldu, Azərbaycan Ordusunda isə sıfır. Beləliklə, onların şansı yoxdur. Bir sözlə, mənim onlara mesajım ondan ibarətdir ki, qoy burada, regionda elə vəziyyət yaratmasınlar ki, bizə hər hansı ziyan vurmağın planlaşdırılmasından əmin olaq! Hələ ki, biz əmin deyilik. Bu səbəbdən reaksiya vermirik. Fransanın Ermənistana heç kəsin almaq istəmədiyi zirehli maşınların təchiz olunmasını müşahidə edirik. Onlar bizə hər hansı təhlükə ehtiva

etmir. Lakin əgər görsək ki, zərərli ola biləcək hər hansı ciddi qurğu olarsa, biz cavab verməli olacağıq və mən bu haqda hər kəsi məlumatlandırmışam ki, sonradan şikayət olmasın. Biz cavab verməli olacağıq, çünki hər ölkə öz xalqını müdafiə etməlidir və ümid edirəm ki, bu cür cavaba ehtiyac qalmayacaq. Lakin bunun üçün yeni böyük qardaş rolunu oynamaq istəyən Ermənistanın yeni havadarlarına öz gözəl paytaxtında oturub dincəlməsi, rahat olması məsləhətlidir.

Julian Kifu (*Ruminiya, Münaqişələrin Qarşısının Alınması və Erkən Xəbərdarlıq Mərkəzinin prezidenti*): Cənab Prezident, çox sağ olun. Regionu yenidən görmək, münaqişədən sonra yenidən qurulma işlərinizlə tanış olmaq və Azərbaycanın göstərdiyi bütün səyləri öyrənmək üçün əla fürsət oldu. Sualım azərbaycanlıların, əgər istəyirlərsə, Ermənistana qayıdışı ilə bağlıdır. Bəlkə bu, sülh razılaşmasının bir hissəsi olsun, yaxud həmin razılaşmadan sonra bəlkə digər müqavilə olsun. Ermənilərin Azərbaycan vətəndaşları kimi Qarabağa qayıtması üçün artıq imkan yaradılıb. Siz bunları artıq qeyd etdiniz. Sualım belədir: Qarabağda yaşamış erməniləri qayıdışa cəlb etmək məqsədilə Azərbaycanın hər hansı siyasəti varmı? Bəlkə onlara elə şəraitlər təklif edilsin ki, onlar mənalı, cəlbədicə olsun və bu, siyasi mənada böyük təəssürat bağışlaya bilər. Çox sağ olun.

İlham Əliyev: Artıq qeyd etdim ki, qayıtmaq istəyən şəxslər bunu edə bilər. Zəngilanda və digər yerlərdə gördüyünüz tamamilə dağıdılmış yerlərdən fərqli olaraq, onların mənzilləri, evləri toxunmaz olaraq qalır. Erməni tarixi irsi tam qorunur. Hərbi polisimiz çox mühüm yerləri, o cümlədən insanların

mülkiyyətini qoruyur. Beləliklə, əgər onlar Azərbaycan vətəndaşı olmaq istəyirlərsə gəlsinlər. Bunu artıq qeyd etdim. Digər variant, hər ölkədə olduğu kimi, ümumi təcrübəyə əsaslanaraq və hər ölkənin miqrant əmək qüvvəsinə tətbiq etdiyi kvota kimi, bizim kvotalardan irəli gələrək, işə icazə və yaşamaq icazəsidir. Bu, təşkil oluna bilər.

Əlbəttə ki, azərbaycanlıların Ermənistan ərazisinə qayıdışına gəldikdə, biz Ermənistandan da eyni yanaşmanı gözləyirik. Ən azı eyni addımı atsınlar və həmçinin kəndlərimiz haqqında məlumatı əldə etmək üçün elektron reinteqrasiya portalını yaratsınlar. Azərbaycanlıların yaşadıkları kəndlərin əksər hissəsi ya dağıdılıb, ya boş qalıb. Ermənistanda çətin demografik vəziyyətdən irəli gələrək, onlar istədikləri kimi azərbaycanlıların yaşadıkları kəndlərdə məskunlaşmanı təşkil edə bilmirlər. Bəzilərində yaşayırlar, lakin onların əksər hissəsi boşdur. Yəni ən azı azərbaycanlılara həmin yerlərə getmək, görmək və ziyarət etmək imkanını yaratmalıdırlar. Hesab edirəm ki, bu, barışığın mühüm işarəsi ola bilər, çünki suallarda və ya şərhlərdə Fransa ilə Almaniya arasında yaxınlaşma ilə bağlı bəzi tarixi paralellər verildi. Demək istərdim ki, qanlı İkinci dünya müharibəsindən sonra sovetlər və almanlar da barışığa getdilər. Beləliklə, iki onillikdən az müddətdə Sovet İttifaqı və Almaniya Federativ Respublikası sıx tərəfdaşa çevrildi. Mən hələ Almaniya Demokratik Respublikasını demirəm, orada yaşayan insanlar dərhal Sovet İttifaqında yaşayan insanlarla çox yaxın dostla çevrildilər. Bir sözlə, düşünürəm ki, Sovet İttifaqı və Almaniya arasında baş vermiş

barışıq çox yaxşı nümunədir. Buna görə biz düşünməliyik, biz bilirik ki, Ermənistanın bugünkü ərazisində kökləri olan azərbaycanlılar qayıtmağı çox arzu edirlər. Onların bəzilərinə elə gəlir ki, oradakı kəndlərdə məskunlaşma tam realdır və mən də belə düşünürəm. Bəziləri isə ulu babalarının məzarını sadəcə, gedib ziyarət etmək istəyirlər. Digərləri sadəcə, səfər edib qayıtmaq istəyirlər. Bir sözlə, buna icazə verilməlidir. Ermənistan oradan deportasiya olunmuş yüz minlərlə azərbaycanlının təbii humanitar tələbatlarının qarşısını almalı deyil. Biz bunun necə olduğunu nümayiş etdirdik. Göstərdik ki, mülkiyyət, dini yerlər necə qorunmalıdır, əhalisinin çoxu erməni olmuş Xankəndinə və digər yerlərə gedən hər kəs bunları görə bilər. Beləliklə, biz onlardan eyni addımı gözləyirik və bu onların sülhə olan iradəsini nümayiş etdirəcək.

Hikmət Hacıyev: Təşəkkür edirəm. Fərhad Pirinççi. Növbəti sualımız.

Fərhad Pirinççi (*Türkiyə, SETA Akademiyasının direktoru*): Cənab Prezident, bizi qəbul etdiyinizə görə sağ olun. Burada olmaq şərəfidir. Əslində mən Zəngəzur dəhlizi adlandırdığımız və üçtərəfli Bəyanatda qeyd edilmiş 9-cu maddə barədə soruşmaq istərdim. Mən öz qərbli həmkarlarımla və Qərb mətbuatında həttə bəziləri ilə danışanda, onlar iddia edirlər ki, Azərbaycan bu maddəni icra etmək üçün Ermənistanı hərbi yolla məcbur edəcək. Həmin dəhlizin reallaşması prosesi barədə nə deyə bilərsiniz? Bu haqda tərəfdaşınızla, ümumiyyətlə, söhbət aparmısınız mı? Mən bu prosesin

icrasında Paşinyan hökumətini nəzərdə tuturam. Təşəkkür edirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Bəli, mən Ermənistanın baş naziri ilə dəfələrlə söhbət etmişəm və soruşmuşam ki, niyə onlar öz öhdəliklərini yerinə yetirmirlər. Çünki qeyd etdiyim kimi, 9-cu maddədə aydın şəkildə qeyd olunur ki, Azərbaycanın qərb rayonları və Naxçıvan arasında bağlantı təmin edilməlidir və hətta yazılır ki, orada nəzarət və təhlükəsizliyi kim təmin edəcəkdir. Söhbət Rusiyanın Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin bir hissəsi olan sərhədçilərindən gedir. Bunu cənab Paşinyanın özü imzalayıb. İndi isə o nə bu marşrutu, nə də ki, Rusiyanın bu işdə iştirakını istəyir. Əslində hüquqi nöqteyi-nəzərindən, bunun artıq mahiyyəti çox deyil. Bu onun öhdəliyidir. Biz nə edə bilərik? Biz yalnız onu deyə bilərik ki, onlar öhdəliklərini pozurlar. Azərbaycan öz beynəlxalq öhdəliklərinə hər zaman hörmətlə yanaşıb, lakin Ermənistan tərəfindən biz eyni yanaşmanı görmürük. Ermənistanın baş naziri ilə Brüsseldə keçirdiyim çoxsaylı görüşlər zamanı ona demişəm ki, hətta bir neçə il əvvəl biz artıq dəmir yolu xəttini çəkməyə başlamışıq. Siz heç olmasa texniki əsaslandırma işlərini niyə başlamırsınız? Buna cavab gəlmədi. Bir sözlə, deyə bilərəm ki, sovet vaxtında mövcud olmuş 42 kilometrlik dəmir yolu nəinki tikinti üçün hazır deyil, onun heç texniki əsaslandırma işləri başa çatdırılmayıb. Bəlkə heç başlanmayıb. Bu o deməkdir ki, onlara bu yol lazım deyil. Yaxşı, onda biz gözlədik və ittiham olunduq ki, biz bunu güc hesabına edəcəyik. Mən artıq deməkdən yorulmuşam ki, bizim belə məramımız yox-

dur. Sonra biz digər variantlara baxmalıydıq. Bizə Naxçıvanla, onun vasitəsilə Türkiyə ilə əlaqəmiz lazımdır. Beləliklə, keçidin tikilməsi məqsədilə İran tərəfi ilə razılığa gəldik. Bəli, bu variantın xərcləri çox olacaq, buna baxmayaraq, biz tikintiyə başladığ. Artıq hər iki ölkənin hökumət rəsmiləri avtomobil körpüsünün tikintisi ilə əlaqədar Zəngilan rayonunun Ağbənd kəndində təməlqoyma mərasimində iştirak ediblər. Sonradan dəmir yolu körpüsü də salınacaq. Ermənistan çox şey itirir. Birincisi, bu nəinki Azərbaycan ilə ölkəmizin Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında yol olacaq, o cümlədən bu, beynəlxalq daşımalar dəhlizinə çevriləcək. Bir çox yüklər Mərkəzi Asiyadan gələcək. Gözləyirik ki, Çindən çox yüklər gəlsin. Beləliklə, qeyd etdiyim kimi, Azərbaycan ilə Türkiyə arasında mövcud bağlantılar, Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolu hətta genişlənsə belə, bütün yükləri əhatə edə bilməyəcək. Bir sözlə, cənub marşrutu ilə başlanğıcda il ərzində minimum 5-7 milyon ton yük daşınacaq və bu da kifayətdir. Beləliklə, Ermənistan özünü Azərbaycanla bütün digər kommunikasiyaların açılmasından məhrum edir, çünki hazırda onların Rusiya ilə dəmir yolu bağlantısı yoxdur. Gürcüstan yolu isə separatçı Abxaziya regionuna görə bağlıdır. Onların Azərbaycan vasitəsilə də yolu yoxdur. Türkiyə ilə dəmir yolu və sərhədi də bağlıdır. Bir sözlə, onlar yenidən dalandadırlar. Düşünürəm ki, onlar üçün hazırda iki variant var. Ya onlar öz hesablarına, yaxud bəzi Avropa fondlarının puluna onların suveren ərazisi hesab edilən 42 kilometrlik zəruri dəmir yolunu çəkirlər. Bizim onların

suverenliyi ilə bağlı hər hansı şərtlərimiz yoxdur, lakin Azərbaycanın əsas ərazisindən Naxçıvana asan çıxış olmalıdır. Baş nazir Paşinyana artıq söylədiyim kimi, bu, Azərbaycandan Azərbaycana gediş olacaq və ona görə hər hansı gömrük rüsumları, yoxlamalar, sərhəd yoxlanışı olmalı deyil, çünki gediş əsas ərazidən Naxçıvana həyata keçirilir. Əgər bunlar Xəzər dənizinin şərq sahilindən Ermənistana və digər yerlərə gedirsə, siz onda bütün gömrük rüsumlarını digər ölkələr etdiyi kimi tətbiq edə bilərsiniz. Lakin Azərbaycandan Azərbaycana yoxlamalar, müdaxilə olmalı deyil və bu bizim legitim hüququmuzdur. Əslində sizə deyə bilərəm ki, Brüsseldə Prezident Mişel tərəfindən təşkil olunmuş görüşdə müzakirə etdiyimiz məsələlərdən biri Rusiya–Kaliningrad dəmir yolu xətti kimi təcrübənin istifadəsi idi. Bir sözlə, hər şey mümkündür, sadəcə, Ermənistan istəmir. Onlar bizi bu qütbədən məhrum etmək istədilər, indi isə başa düşdülər ki, bu bizə heç lazım deyil! Onda onlar şikayətlənməyə başladılar və hətta biz ABŞ Dövlət Departamentinin rəsmilərindən çox müəmmalı məlum bəyanatı eşitdik ki, əgər yol Ermənistandan keçməsə Birləşmiş Ştatlar buna imkan verməyəcək?! Onda mən nə deyə bilərəm? Sadəcə, deyə bilərəm ki, bu nədir? Biz bunu 3 ildir ki, Ermənistan vasitəsilə etmək istəyirdik. Əgər siz istəyirsiniz ki, yol Ermənistandan keçsin, onda öz yeni erməni dostlarınıza bunu söyləyin! Axı siz bizim İranla münasibətlərimizə necə müdaxilə edə bilərsiniz? Deyirsiniz ki, siz yolun çəkilməsinə imkan verməyəcəksiniz. Nə edəcəksiniz? Bombardman edəcəksiniz, nə edəcəksiniz?! Əslində belə məsuliyyətsiz bəya-

natlar onları söyləyənlərə heç bir yaxşı fayda gətirmir və əlbəttə ki, regionda sabitliyi və proqnozlaşdırmanı, o cümlədən bağlantı layihələrini ciddi şəkildə sual altına qoyur. Yeri gəlmişkən, mən artıq bu haqda danışdım ki, Türkiyədəki tərəfdaşlarımızdan məlumat almışdıq və onlar Qars–Naxçıvan dəmir yolunun çəkilməsini planlaşdırırlar. Beləliklə, qeyd etdiyim kimi, bu, bir çox ölkələrin rifahına xidmət edəcək nəqliyyat dəhlizi olacaqdır.

Hikmət Hacıyev: Cənab Prezident, biz artıq Sizin çox vaxtınızı aldığ və ayrılmış vaxt çərçivəsinin sonuna yaxınlaşıırıq, lakin siyahımızda hələ 10 nətiq qalır. Əgər icazə versəniz, biz 3 sualı bir qrupda birləşdirək və sualları qrup şəklində verək.

İlham Əliyev: Gəlin əvvəlki kimi davam edək, sonra baxarıq.

Hikmət Hacıyev: Onda, Rəcəl Rudolf.

Rəcəl Rudolf (*Pekin Texnologiyalar İnstitutunun professoru*): Sağ olun, cənab Prezident. Əslən Birləşmiş Ştatlardanam, lakin Çin Xalq Respublikasının Quandong əyalətinin Böyük Buxta adlanan bölgəsində yüksək texnologiyalar zonasında yaşayıram. Mən iki universiteti təmsil edirəm: Smisfield Rod Aylənd Universiteti və Pekin Texnoloji İnstitutu. Sualım belədir: əgər əsl sülh ədavətli mühitin transformasiyasını tələb edirsə, azərbaycanlıların azad edilmiş yerlərə qayıdışını asanlaşdırmaq üçün hökumətinizin hansı cəlbədicə üsulları var və münaqişədən sonra dinc mühiti necə qurmaq istəyirsiniz?

İlham Əliyev: Böyük yenidən qurulma layihəsinə başlamazdan əvvəl göstəriş verdim ki, keçmiş

məcburi köçkünlər arasında sorğu aparılsın. O, çap edildi və biz onu daxili istifadəmiz üçün hazırladıq. Çünki istəyirdik bilək ki, nə qədər insan qayıtmağı planlaşdırır. Biz aydın şəkildə anlayırdıq ki, 30 il keçib və deportasiya edilmiş insanların çoxu, əfsuslar olsun ki, dünyasını dəyişib. Qalırdı uşaqlar və gənc nəsil. Onlar həmin yerləri heç vaxt görməyiblər və keçmiş məcburi köçkünlərin çoxunun iş yerləri var idi. Beləliklə, biz bilməli idik və mən məmnun oldum ki, gözlədiyim kimi, tam əksəriyyət qayıtmaq istədiyini dedi. Lakin yaxşı anlayırdıq ki, necə və hara qayıtmalıyıq. Qayıtmağa yol varmı?! Biz onlar üçün elə şərait yaratmalı idik ki, həmin şərait nəinki eyni, hətta əvvəlkindən də yaxşı olsun. İndi isə mən nəinki hələ də yataqxanalarda və çox ağır vəziyyətdə yaşayan şəxslər haqqında danışram, o cümlədən yeni evlər tikdiyimiz və mənzil verdiyimiz 300 min keçmiş məcburi köçkünü də nəzərdə tuturam. Beləliklə, Qarabağda və Zəngəzurda şəraitlər daha yaxşı olmalıdır. Prosesin başlanmasının əlamətini və onun gözlədiyimdən də geniş olmasını, fikrimcə, siz Zəngilanda, Ağalıda gördünüz. Siz həmin yerləri heç zaman görməyən uşaqları və gəncləri gördünüz. Onlar qayıtdılar. Mən orada dəfələrlə olmuşam və soruşmuşam ki, Bakı və ya Sumqayıt üçün darıxırsınız? Siz böyük şəhərlərdə yaşamırsınız. İndi isə kəndə gəlmisiniz və o hələ də ayrıca salınmış kənddir və ətrafında heç nə yoxdur. Onlar deyirlər: xeyr! Onlar həyatdan razıdırlar. Qayıdanlar təkcə orada vaxtilə yaşayan insanlar deyil. Bəli, həmin insanları başa düşmək olar. Onların xüsusi hissləri var. Hətta uşaqlar və nəvələr də gəliblər. Bir sözlə, de-

yərdim ki, bu çox mühüm mənəvi və psixoloji amil idi, çünki bunlarsız, biz orada nə edirik edək, onun təsiri sıfır olacaq. Ona görə vacib olan odur ki, onlar qayıtmaq istəyirlər. O ki qaldı onların haraya qayıtmasına, yəqin ki, siz bunu dünən mənim nümayəndələrimdən Zəngilanda şəhərləri, ekoloji vəziyyəti necə planlaşdırdığımız barədə eşitdiniz. Həmin yerlər tam şəkildə ekoloji, «yaşıl enerji» zonası olacaq və əlbəttə ki, məşğulluq təmin ediləcək. Yəqin ki, onlar sizə, həmçinin Ağdam, Cəbrayıl və Laçında yaradılmış sənaye yerləri haqqında da söylədilər. Təvsiyə edirəm ki, gələn dəfə forumunuzu keçirəndə Laçına gedin, çünki o, hazırda bütün azad edilmiş ərazilərdə ən çox məskunlaşmış şəhərdir. Bilirəm ki, formularınız ildə iki dəfə olur və gələn ilin yazında orada artıq minlərlə insan yaşayacaq. Planımız belədir və bu vaxtda qədər uğurlu olub. Rəqəmləri bilirsiniz. 2026-cı ilin sonuna qədər 140 min insan olacaq. Bu, tam real görünür.

Azad edilmiş ərazilərə gəldikdə, digər mühüm məsələ də var. Biz həmçinin yeni idarəçilik modelini sınaqdan keçiririk. Artıq gördüyünüz kimi, biz Prezidentin xüsusi nümayəndələr institutunu yaratmışıq. Bu vaxta qədər 4 nümayəndə var. Onların sayı daha çox olacaq. Bu tamamilə yeni idarəçilik üsuludur və həmin müsbət təcrübə, ola bilsin, ölkənin qalan hissəsində də tətbiq edilsin. Texnoloji inkişaf, ekoloji baxımdan münbit biznes mühiti – bütün bunlar tətbiq ediləcək. Bir sözlə, bizim həmin planlarımız artıq var. Hələ onları kağız üzərinə köçürməmişik, biz əsasən keçmiş məcburi köçkünlərin əsas hissəsini qaytarmalıyıq və bu, Azərbaycanın qa-

lan hissəsinin yenidən qurulmasına və inkişafına dair «Yol xəritəsi» olacaq. Məsələn, Qarabağ və Şərqi Zəngəzuru «yaşıl enerji» zonası kimi elan etdikdən sonra növbəti addım Naxçıvan Muxtar Respublikasında atıldı. Hazırda Naxçıvanda 1500 bərpa olunan enerji mənbəyinin tikintisi planını tərtib etmişik. Biz Naxçıvan Muxtar Respublikası üçün xüsusi Dövlət inkişaf proqramını qəbul etmişik. Həmin proqram bir növ «Böyük Qayıdış» adlanan Qarabağ və Şərqi Zəngəzur proqramına bənzəyir. Biz Qarabağda şəhər-salmanın planlaşdırılmasına kömək etmiş beynəlxalq şirkətləri eyni işləri Naxçıvanda da görməsi üçün artıq seçmişik. Mövcud şəhər infrastrukturunu nəzərə alaraq, bu addım atılır, çünki coğrafi və mədəni baxımdan Qarabağ, Zəngəzur və Naxçıvan müəyyən dərəcədə eyni bölgəyə aiddir. Onların coğrafi və mədəni mühiti, demək olar ki, eynidir. Bu, Azərbaycan ərazisinin böyük hissəsini əhatə edəcək və bütövlükdə Azərbaycanın dördübdör hissəsini, eləcə də ölkənin qalan hissəsini təşkil edəcəkdir. Həmin yenidən qurulma iqtisadi inkişafa, məşğulluğa, əmək qüvvəsinin yerdəyişməsinə təkan verəcəkdir. Bu həmçinin əhalisi artan Bakı və Sumqayıt kimi şəhərlər üçün vacibdir. Onun çoxtərəfli müsbət təsiri olacaq. Lakin bir daha deyirəm: birinci yerdə keçmiş məcburi köçkünlər və onların həyatı, onların yurdları və həyat tərz, öz torpaqlarında layiqli yaşaması məsələsi dayanır.

H i k m ə t H a c ı y e v: Növbəti sualımız, Cekob Korejba.

Cekob Korejba (*Polşa, Avrasiya Tədqiqatlar Mərkəzi*): **Zati-aliləri, mən Polşadanam, lakin Avra-**

siya Tədqiqatlar Mərkəzini təmsil edirəm. Burada olmaqdan məmnunluq və böyük şərəf hissi duyuram. May ayında keçirdiyimiz görüş zamanı mülahizələrinizi dinlədikdən sonra əldə etdiyim təəssüratı xüsusilə xatırlayıram. Belə hisslər, təəssürat yarandı ki, növbəti görüş çox nikbin şəraitdə keçəcək. Beləliklə, mən Sizi və Azərbaycan xalqını Zəfər münasibətilə təbrik edirəm. Sualım regiona integrasiya ilə bağlıdır. Şərq tərəfdaşları, qonşularımız və bizim qonşular arasında bəzi ideal nikbinliyə baxmayaraq, Avropa integrasiyasının da siyasi, texniki və ideoloji hüdudları vardır. Avropa İttifaqı bəlkə də Şərq tərəfdaşlarına gəldikdə uzunmüddətli strateji qərarları hazırlamaq və həyata keçirmək üçün ən yaxşı durumda deyil. Bu səbəbdən mən bilmək istərdim, Siz Cənubi Qafqazda bir növ Benilüks yaratmaq üçün regional integrasiyanın hər hansı mənasını və fürsətini görürsünüzmü? Əgər belədirsə, buna Tbilisi və xüsusən də İrəvanda reaksiyanı necə görürsünüz və gözləyirsiniz?

İ l h a m Ə l i y e v: Təşəkkür edirəm. Məncə, sözlədikləriniz tamamilə realdır. Qələbəmizlə bağlı dediyiniz sözlərə görə təşəkkür edirəm. Şuşadakı görüşümüzü xatırlayıram. Təkrarən buraya gəldiyiniz üçün təşəkkür edirəm. Hesab edirəm ki, bu tamamilə realdır və bu məsələ mənim gürcü həmkarım, Baş Nazir İrakli Qaribaşvili ilə apardığımız müzakirələrin bir hissəsini təşkil edirdi. Hazırda Cənubi Qafqazda ən azı məsləhətləşmələr səviyyəsində prosesə başlamaq imkanımız vardır. İntegrasiyadan danışmaq hələ tez ola bilər, amma məsləhətləşmələrdən başlamalıyıq. Məncə, ilk məsləhətləşmələr bu yaxınlarda Gürcüstan-

da keçirilən beynəlxalq bir tədbir çərçivəsində Cənubi Qafqazın 3 ölkəsinin – Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstanın Baş nazirlərinin görüşü zamanı baş tutmuşdur. Bu, müsbət əlamətdir. Düşünürəm ki, bu əməkdaşlıq çox praktiki səmərə verə bilər. Çünki son 30 illik müstəqillik dövründə Gürcüstanın və Azərbaycanın inkişafı hər iki ölkənin integrasiya səviyyəsini, hər iki ölkədə ümumi qarşılıqlı və faydalı layihələrin həyata keçirilməsini və hər iki ölkənin ayrı-ayrılıqda hərəkət etmək əvəzinə, birlikdə Avropa üçün necə daha vacib olmasını göstərir. Artıq mövcud olan bu layihələrə Ermənistan qoşula bilərmi? Bəli, sülh müqaviləsi imzalanarsa, əlbəttə. Ermənistanın bu əməkdaşlığa nə kimi töhfə verəcəyi məsələsi isə açıq qalmaqdadır. Çünki o, yalnız hüquqlara malik olmamalı, habelə məsuliyyət daşmalıdır. Bu gün neft və qaz kəmərləri, dəmir yolları daxil olmaqla, Gürcüstan və Azərbaycanın böyük sərvətləri var, elektrik xətləri çəkiləcək, ticarət əlaqələri inkişaf edir, təhlükəsizliklə bağlı məsələlər həll olunur.

Bu yaxınlarda Bakıda Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstanın Müdafiə nazirlərinin ənənəvi görüşü keçirilmişdir. Biz yalnız müdafiə sahəsində deyil, iqtisadiyyat və digər sahələrdə də üçtərəfli əməkdaşlıq aparırıq. Ermənistan mehriban qonşu olmaq və bu işə yardım göstərmək niyyətini nümayiş etdirəcəkmi? Yenə də bu, açıq məsələdir. Hesab edirəm ki, əgər onlar strateji düşünsələr, Ermənistanın suverenliyini qoruyub saxlamağın yeganə yolu budur. Çünki hazırda Ermənistan hakimiyyətində baş verənlərə Bakıdan nəzər saldıqda orada bir qütb-

dən digərinə xaotik keçidin olduğunu müşahidə edirik. Onlar başqa qütbün onlar üçün bir növ qurtuluşu səbəb olacağını düşünürlər. Əsla! Bu, başqa bir böyük qardaşdan savayı heç nə deyil. Mən isə açıq, bu böyük qardaşın əvvəlkindən daha yaxşı olacağına şübhə edirəm. O həm çox uzaqda yerləşir, regiona bir o qədər də bağlı deyil, həm də istənilən nöqtəyi-nəzərdən baxıldıqda öz siyasi, bəlkə də şəxsi iddialı məqsədlərini güdür. Beləliklə, Ermənistan baş verən integrasiya prosesinin bir hissəsi olmaq istəyirsə, bunda niyəti olduğunu nümayiş etdirməlidir.

Dediyim kimi, sülh sazişi əsas şərtidir, lakin yeganə şərt deyil. Onlar bizim indi bir-birimizi tərəfdaş kimi qəbul etdiyimizi nümayiş etdirməlidirlər. Bu mümkündür. Paralel olaraq, barışıq prosesi getməlidir. Ziyalılar, ictimai rəyə təsir edə biləcək insanlar arasında təmaslar daha çox olmalı və daha az nifrət nümayiş etdirilməlidir. Əgər İrəvanda keçirilən idman tədbirində iştirak etmək üçün komanda göndəririk və baş nazir Paşinyanın gözləri qarşısında Azərbaycan bayrağı yandırılırsa, onlar bununla nə demək istəyirlər?! Nəticədə dərhal planlarımızdan geriye böyük bir addım atılmış oldu. Hətta bəlkə onların da planlarında geriləməyə səbəb oldu.

Ancaq bunlar çox həssas, emosional, eyni zamanda, çox əyani məqamlardır. Qarşılıqlı səfərlər zamanı biz özümüzü, yəni hər iki tərəf özünü təhlükəsiz hissə edə bilərmə? Bu, cavabsız qalan böyük suallardan biridir. Amma bunun üçün potensial vardır. Bilirəm ki, Gürcüstan hökuməti də bu fikri tamamilə bölüşür. Hələ ki, Ermənistanın öz mövqeyini aydın şəkildə nü-

mayış etdirməsini görmürük. Amma bu baş verərsə, işə başlaya bilərik. Nəticədə onlar özlərini daha təhlükəsiz hiss edəcəklər. Buradakı gürcü dostlarımız bilirlər ki, bu gün Gürcüstanın enerji təhlükəsizliyi tamamilə təmin olunur. Böyük oyunçular arasında nə olursa olsun, şəraitin necə olmasından asılı olmayaraq, o, etibarlı təchizat mənbəyidir. Biz bilirik ki, Azərbaycan üçün etibarlı tranzit marşrutu Gürcüstandan keçir. Bu, qarşılıqlı əlaqə, belə demək mümkündürsə, qarşılıqlı asılılıq deməkdir ki, bu da yaxşı bir şeydir, dostluğu gücləndirir. Bu, elektrik istehsalı, təbii qaz, yanacaq, maneəsiz tranzit imkanlarının yaradılması ilə bağlı bir layihə ola bilər. Amma 3 ildir ki, biz yox, məhz Ermənistan Zəngəzur dəhlizinin açılmasına mane olur. Bu dəhlizin təşviq olunmasında Türkiyə ilə yanaşı, Azərbaycan və bir çox başqa ölkələr də fəal surətdə iştirak edirdi. Amma onlar buna mane olurdular. Yəni məncə, onlar vəziyyəti yenidən nəzərdən keçirməlidirlər və həmçinin başa düşməlidirlər ki, «böyük qardaşın» nə qədər güclü olsa da, burada yaşayan yenə də sən olacaqsan, buradakı ölkələr arasında özünə yer tapmalı olacaqsan.

X u a n B a t a l e m e (*Argentina Beynəlxalq Münasibətlər Şurasının nümayəndəsi*): Təşəkkürlər, zati-aliləri. İcazə verin, həmkarlarımla birlikdə ölkənizin qonaqpərvərliyinə görə Sizə öz təşəkkürümü bildirim. Sualım olduqca sadədir. Ərazi bütövlüyünüzü bərpa etmək üçün hərbi imkanları hazırlamaq nə qədər çətin başa gəldi və nə qədər vaxt apardı?

İ l h a m Ə l i y e v: Açıqı, bu, başqa bir konfransın mövzusu ola bilər. Sual qısadır, amma cavabı ya çox

qısa, ya da çox uzun ola bilər. Bilmirəm, vaxtımız çatacaqmı, çünki bizə ayrılan müddət tükənmək üzrədir. Bəli, bu, uzunmüddətli bir hazırlıq prosesi idi. İlk növbədə, iqtisadi cəhətdən hazırlıq idi. Biz özümüzü təmin edəcək iqtisadiyyata malik olmalı idik və başqa heç bir ölkədən asılı olmamalı idik. Həmçinin siyasi cəhətdən müstəqil olmalı idik, qərarlar bəzən bəzi ölkələrdə olduğu kimi, başqa paytaxtlarda deyil, məhz Bakıda qəbul edilməli idi. Cəmiyyətin möhkəmləndirilməsi, gənc nəslin vətənpərvərlik ruhunda yetişdirilməsi tələb olunurdu. Xeyli hazırlıq işi bilavasitə ailələrdə görülürdü. Hətta deyərdim ki, ən vacib məsələ ailələrdə vətənpərvərlik əhvali-ruhiyyəsinin yaradılması idi. Təkcə keçmiş köçkünlərin ailələrində deyil, bütün ailələrdə və eləcə də məktəblərdə. Bunlar əsas amillərdir. Düzdür, silah və texnologiya itkiləri minimuma endirmək üçün çox vacibdir, itkiləri minimuma endirməyə kömək edə bilər. İkinci Qarabağ müharibəsində təpələrdə mövqe tutub 6 müdafiə xətti ilə əhatələnərək, özünü müdafiə etməyə çalışan, Ermənistandan fərqli olaraq, dağlara dırmaşan bir tərəf kimi, ən azı iki dəfə az itki verməyimizin səbəbi məhz müasir silahlara malik olmağımız idi. Amma ən mühüm məsələ hərbi qulluqçuların hazırlığı və ruh məsələsidir. Şuşaya səfər edənlər şəhəri azad etmək üçün üzərində sadəcə, yüngül silah və surət olan döyüşçülərimizin nə cür qayalara dırmaşdığını yəqin ki, görüblər.

Bəli, bu amillərin reallaşdırılması çox vaxt apardı, amma onlar olmasaydı və təbii ki, bütün cəmiyyətin bu milli ideya ətrafında cəmləşməsi baş verməsəydi, Qələbə mümkün olmazdı. Mümkün qədər qısa olma-

ğa çalışıram. Növbəti dəfə konfransı bu məsələyə həsr edib saatlarla bu barədə danışmaq olar.

Brays Lalond (*Fransa, ekoloji fəal və siyasətçi*): Cənab Prezident, dəvətinizə görə təşəkkür edirəm. Mən həmin gözəl Avropa ölkələrinin birindən gəlirəm. Düşünürəm ki, geri qayıdanda özümlə aparmalı olacağım bəzi mesajlar var.

İlham Əliyev: Nə üçün ikinci sırada əyləşmişsiniz? İndi başa düşdüm niyə ikinci sırada oturmusunuz.

Brays Lalond: Cənab Prezident, bilirsiniz ki, hamı heç də mükəmməl deyil. Doğru buyurursunuz ki, ortada yanlış təsəvvürlər, anlaşılmazlıqlar var. Bu anlaşılmazlıqları necə aradan qaldıra bilərik? Bu mənim əsas suallarımdan biridir. Hazırda bu anlarda Dubayda iqlim məsələlərinə dair böyük bir konfrans keçirilir. Bu konfrans 70 min insanı, xüsusən gəncləri indi və gələcəkdə bir araya gətirir. Gələn il bu konfransın harada keçiriləcəyini bilmirik. Ancaq o burada keçirilə bilər. Sizin deyəcək çox sözünüz var, cənab Prezident. Siz hidrogendən, bərpa olunan enerji mənbələrindən danışdınız, Bakının cənubunda böyük bir Günəş elektrik stansiyası tikmişiniz. Məncə, bu konfransın Bakıda keçirilməsi yaxşı olardı, həm də ona görə ki, qaz hasil edən ölkələrin digər ölkələrə kömək etmək üçün çox işi var, məsələn, kömürü qazla əvəz etmək üçün. Ona görə də növbəti sualım budur: necə düşünürsünüz, mümkün ən qısa zamanda Bakıda bir iqlim konfransı təşkil etmək yaxşı fikirdirmi?

İlham Əliyev: Məncə bu, əla fikir olacaq. Biz bunun üzərində işləyirik. Hadisələri qabaqlamaq istə-

mirəm, amma ümid edirəm ki, tezliklə Azərbaycanın COP29 konfransına ev sahibliyi edəcək ölkələrdən biri kimi müsabiqədə iştirak üçün ərizə verməsi barədə yaxşı xəbərimiz ola bilər. Konfransın Bakıda keçirilməsi ilə bağlı müəyyən problemlər vardır. Ümidvaram ki, bu problemlərin qənaətbəxş həlli tezliklə tapılacaq. Bu isə öz növbəsində, indicə haqqında danışdığımız sülhə doğru atılmış daha bir mühüm addım olacaq.

Azərbaycan COP29-a ev sahibliyi etməyə hazırdır. Məruzə edə biləcəyimiz bir çox məsələlər vardır. Sovet İttifaqının süqutu ilə Azərbaycanda neft-qaz infrastrukturu tamamilə dağıldı, neft hasilatında kəskin azalma oldu, Bakıtrafi ərazilərdə sanki ekoloji fəlakət baş vermişdi. İndi isə Olimpiya stadionuna, Su İdmanı sarayına baxanda onların yerləşdiyi ərazilərdə vəziyyətin əvvəl necə olduğunu təsəvvür etmək çox çətindir. O ərazilərin hamısını neft gölləri basmışdı. Onları təmizləmək üçün çoxlu vəsait xərcləməli olduq və nümayiş etdirdik ki, biz yalnız istehsal etmirik, həm də ərazini təmizləyirik. Qarşıda görülməsi hələ çox işimiz var. Amma bu, məsuliyyətli olmağın yaxşı bir göstəricisidir.

Eyni zamanda, bizim ətraf mühitə məsuliyyətli yanaşmamıza dəlalət edən amillər arasında 2,6 trilyon kubmetr həcmində təbii qaz yataqlarının olmasını, mövcud boru kəmərləri şəbəkəsi və neft yataqları sayəsində enerji təhlükəsizliyimizi tam təmin etdiyimizə baxmayaraq, bərpa olunan enerji mənbələrinə sərmayə qoymağımızı da söyləyə bilərik. Artıq qeyd etdiyim kimi, bütün bunlar çox böyük praktiki təsirə malik olacaqdır. Əgər biz elek-

trik enerjisi istehsalı üçün təbii qaz istehlakını yalnız bərpa olunan enerji resursları hesabına 50 faiz azaltsaq, daha 2,5-3 milyard kubmetr qazı bu saat ehtiyacı olan Avropaya göndərə bilərik. Bu hər iki tərəf üçün faydalı bir vəziyyətdir. Növbəti COP konfransı gələn il keçirilməlidir. Əgər bu son maneə də aradan qaldırılsa, ADA Universiteti məxsusi olaraq bu məsələyə həsr olunmuş yaxşı bir konfrans keçirəcəkdir.

Valentina Şabert (*Roma Sapienza Universitetinin nümayəndəsi*): Cənab Prezident, Şuşadakı görüşümüzdən sonra Sizinlə burada görüşməkdən şərəf duyuram. Sualım Qarabağda 30 illik işğalın yan təsirlərindən biri olan ekoloji ziyanla bağlıdır. İşğal olunmuş ərazilər ötən ilin sentyabrında azad edildikdən sonra orada ekoloji vəziyyət necədir? İşğal müddətində ətraf mühitə ziyan vurmuş Ermənistanın və özəl şirkətlərin beynəlxalq məsuliyyətini hüquqi cəhətdən qiymətləndirməklə bağlı planlarımız varmı? Çox sağ olun.

İlham Əliyev: İşğal olunmuş ərazilərdə qeyri-qanuni fəaliyyət göstərən şirkətlərlə bağlı hüquqi prosedurlar İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatdıqdan dərhal sonra başlanılıb. Xüsusilə mədənçilik, qızıl və digər qiymətli metalların hasilatı ilə məşğul olan şirkətlərlə bağlı prosedurları nəzərdə tuturam. Məlumdur ki, hüquqi proseslər kifayət qədər vaxt aparır. Amma təbii sərvətlərimizi qanunsuz şəkildə mənimsəyənlərin məsuliyyətə cəlb edilməsi üçün artıq 3 ilə yaxındır ki, müxtəlif hüquq şirkətləri ilə fəal iş aparırıq. Hazırda işğaldan yeni azad edilmiş ərazilərdə vəziyyətin qiymətləndirilməsi üzrə iş gedir. Müxtəlif döv-

lət qurumlarının nümayəndələrindən ibarət xüsusi qrupumuz kəndbəkənd gəzərək, ərazilərin monitorinqini davam etdirir, ekoloji ziyanı qiymətləndirir. Sentyabrda işğaldan azad edilmiş ərazidə ekoloji ziyanın həcmnin böyük olacağını gözləmirəm, çünki həmin ərazidə əsasən erməni əhalisi yaşayırdı. Onlar əsasən azərbaycanlı əhalinin yaşadığı ərazilərə ziyan vurublar, xüsusilə Kəlbəcər, Laçın və Zəngilan meşələrinə daha çox ziyan dəyib. 60 min hektardan çox ərazidə ağaclar kəsilib. Bunu həmin ərazilərin əvvəlki və sonrakı vəziyyətini əks etdirən peyk şəkilləri, habelə fiziki monitorinqimizə əsaslanan təhlil də göstərir. Təbii ki, transsərhəd çayların, xüsusən də Zəngilan ərazisindən keçən Oxçuçayın bəzən sarı rəngə boyanması böyük narahatlıq doğurur. Bu həqiqətdən də ekoloji fəlakətdir. Hazırda əsas qaygımız 2020-ci ildə işğaldan azad edilmiş ərazilərə dəyən ekoloji zərərin düzgün qiymətləndirilməsidir. İşğaldan yenidən azad edilmiş ərazilərdə biz əsas diqqəti mülkiyyətin düzgün qiymətləndirilməsinə, eləcə də qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti ilə bağlı faktların araşdırılmasına yönəltmişik. Oradakı zavodların sahibləri yalnız yerli separatçı liderlər deyil, habelə müxtəlif ölkələrdəki erməni diasporunun nümayəndələri idilər. Onlar məsuliyyətə cəlb olunmalıdırlar. Prosesin uzanacağını başa düşürük, lakin eyni zamanda, onları təqib etməyə davam edirik.

Jeande Brabander (*Brüssel Diplomatik Akademiyasının müşaviri*): **Zati-aliləri, ilk növbədə, məndən əvvəl çıxış edən həmkarlarıma qoşularaq, Sizi Qarabağ məsələsinin həlli münasibətilə təbrik etmək istərdim.**

Sualım daha çox bundan əvvəl qaldırılmış və artıq qismən cavablandırılmış Orta Dəhliz mövzusu ilə bağlıdır. Mən bu bölgəyə Peter Frankopanın kitabını oxuduqdan sonra diqqət yetirməyə başladım və dərhal bölgənin, xüsusən də Xəzər hövzəsinin nə dərəcədə əhəmiyyətli olduğunun şahidi oldum. Lakin heç vaxt gözləmədim ki, Orta Dəhliz mövcud şəraitdə bu qədər böyük əhəmiyyət kəsb edəcək. Dənizçilik fəaliyyəti ilə əlaqədar olaraq, Aktau, Bakı və Türkmənbaşı şəhərləri arasında üçtərəfli əlaqəni təmin etmək üçün mövcud potensialdan istifadə və kadr hazırlığı ilə bağlı təşəbbüslər mövcuddurmu? Növbəti sualım isə Türkmənistanla bağlıdır, bu sual hələ verilməmişdir. Türkmənistanla mümkün əlaqəni necə görürsünüz?

İ l h a m Ə l i y e v: Hazırda Azərbaycan Mərkəzi Asiya ölkələrinə, ilk növbədə, Qazaxıstana və Türkmənistanla tranzit xidməti göstərir. Xəzərin şərq hissəsindən gələn tranzit yüklərin böyük hissəsi bu iki ölkədən, həmçinin Mərkəzi Asiyanın digər ölkələrindən, qismən də Çindən gəlir. Uzun illərdir ki, Türkmənistan nefti bizim tankerlərlə nəql edilərək, Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəmərinə daxil olur. Bu ildən cüzi miqdarda olsa da, Qazaxıstan neftinin də nəqlinə başlanılıb. 1,5 milyon ton neftin daşınması üzrə müqavilə imzalanıb. O da Azərbaycana gətirilərək, Bakı–Tbilisi–Ceyhan boru kəmərinə daxil olur. Bu çox yaxşı bir layihədir, həm də ona görə ki, bu kəmərin əvvəlkindən daha böyük həcmdə doldurulmasına imkan verir. Xəzəryanı tərəfdaşlarımız üçün bu həmçinin tədarük marşrutlarını şaxələndirmək imkanı yaradır ki, bu da tamamilə anlaşılandır.

Hazırda Gəmiqayırma zavodumuzun genişləndirilməsi potensialının qiymətləndirilməsi üzrə iş aparılır. Əldə olunan çox nikbin məlumata görə, bu zavodda artıq bütün növ gəmilər istehsal etmək mümkündür. Müqayisə üçün deyim ki, hazırda burada ildə 12 min ton tutumlu 6 tanker istehsal etmək olar. Təkmilləşdirmə işləri nəticəsində bu göstəricini 10–15 tankerə çatdırmaq mümkün olacaq. Düzdür, istehsal edilən gəmilərin hamısı tanker olmayacaq, arasında quru yük gəmiləri, bərə qayıqları da olacaq. Mən bu misalı mənzərəni daha yaxşı təsvir etməyiniz üçün çəkdim. Bu, Orta Dəhlizin əhəmiyyətinin və potensial yüklərin həcmi bərdə təsəvvürümüzün göstəricisidir. Aydındır ki, Xəzər dənizi ilə daşınan yüklərin həcmi və marşrutların sayı artacaq. Bu məqsədlə biz 1 milyon TEU daxil olmaqla, dəniz ticarət limanımızın ötürücülük qabiliyyətinin mövcud 15 milyon tondan 25 milyon tona qədər artırılması mərhələsini həyata keçiririk. Bu isə qarşıdakı 2-3 il ərzində bizim Orta Dəhlizə töhfəmiz olacaqdır. Eyni zamanda, biz Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan və Gürcüstanın müvafiq nəqliyyat strukturları rəsmilərinin çoxtərəfli görüşünün keçirilməsi təşəbbüsü ilə çıxış etdik, bunun üçün əməkdaşlıq formatı yaratdıq. Tariflər və rəqəmsallaşma, eləcə də gömrük məsələlərinin həlli ilə bağlı işlər görürük. Çünki gömrükdə vaxt itkisi çox olur. Cəlbedicilik baxımından vaxt əsas meyardır. Bütün ölkələrin gömrük qurumları daha çox səfərbər olarsa, yaxud öz işlərini daha çox əlaqələndirərsə, proses daha sürətlə gedəcəkdir. Üstəlik, dediyim kimi, dəmir

yollarının fiziki genişləndirilməsi – bütün bu işlər hazırda Azərbaycan ərazisində görülür. Hətta bu işləri tamamlamışıq.

Eyni zamanda, biz Azərbaycan ərazisindən də keçən və bizim ərazimizdə tam hazır olan Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizi üzərində fəal işləyirik. Hazırda bizə yalnız Şimal–Cənub xəttinin ötürücülük qabiliyyətini artırmaq lazımdır. Yəni necə ki, Bakıdan Gürcüstan sərhədinə qədər olan dəmir yolu xəttini modernləşdirdik, eyni işi indi də Rusiya ilə sərhədimizdən İranla sərhədimizə qədər olan hissədə etməliyik. Təkmilləşdirmə işləri görülməlidir. Lakin fiziki olaraq dəmir yolları mövcuddur. Bu marşrut da Körfəzdən Azərbaycana, buradan da Gürcüstana qədər uzanan Cənub–Qərb marşrutu kimi, Orta Dəhlizin bir hissəsi ola bilər. Yəni şimaldan, Rusiyadan gələ bilər. Yeri gəlmişkən, marşrut artıq bir neçə Rusiya şirkəti tərəfindən istifadə olunur. Azərbaycandan Gürcüstana, oradan isə Avropaya uzanan bir marşrut. Bir sözlə, böyük potensial mövcuddur. Müsbət amillərdən biri də iştirakçı dövlətlər arasında, yəni Mərkəzi Asiya ölkələri, Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə arasında münasibətlərin yaxşı səviyyədə olmasıdır. Bu, mühüm bir amildir, eləcə də ümumi, ortaq fayda deməkdir. Amma təbii olaraq, onu da qeyd edirəm ki, son geosiyasi vəziyyət, nəqliyyat obyektlərində baş verən son dəyişikliklər, belə demək mümkündürsə, Xəzər üzərindən keçən dəhlizin önəmini əhəmiyyətli dərəcədə artırır.

İ l a y d a N i c h a r (*Britaniya, «Overseas Development Institute» təşkilatının nümayəndəsi*): **Mən**

Londonda fəaliyyət göstərən «Overseas Development Institute» təşkilatının nümayəndəsiyəm. Əvvəlcə digər iştirakçıların səsəndirdikləri qeydlərə münasibət bildirmək istəyirəm. Dünən Zəngilanda olmaq, sonra Şuşaya səfər etmək və Sizin oradakı nümayəndələrinizlə görüşmək üçün əla bir imkanımız oldu. Bilmək istərdim ki, Azərbaycanın texniki innovasiyalara, xüsusilə süni intellekt və informasiya texnologiyaları kimi sahələrə ayırdığı diqqəti onun digər texnologiya yönümlü ölkələrə münasibətdə regional təsir imkanlarına və geosiyasi mövqeyinə necə təsir edir? Bilirəm, indi qeyd edəcəyim mövzunu artıq əhatə etmişik, lakin bir az bu məsələyə toxunmağımızı istərdim – Azərbaycanın Cənubi Qafqazda regional sabitliyin və əməkdaşlığın təşviqində rolu, xüsusilə Ukrayna müharibəsindən sonra. Təşəkkür edirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Texnoloji inkişafə bağı: bu bizim inkişaf gündəliyimizdə duran ən vacib amillərdən biridir. Bu ilin oktyabr ayında biz bu sahədə dünya miqyasında ən böyük tədbir sayılan Beynəlxalq Astronavtika Konqresinə ev sahibliyi etdik. Yeri gəlmişkən, biz bu tədbirə ikinci dəfədir ev sahibliyi edirdik. Birinci dəfə Sovet İttifaqı dövründə ev sahibliyi etmişdik. Tədbir Bakıda 1973-cü ildə keçirilmişdi. İndi isə 50 il sonra yenə də Bakıda keçirildi. Müzakirə olunan məsələlərdən biri də bu idi və yeri gəlmişkən, konqresin açılışı sessiyasında süni intellektin məşhur tədqiqatçısı və məşhur yazıçı cənab Harari bu məsələ ilə bağı çıxış etdi, onun təhlükəsindən, potensialından danışdı. Bu çox maraqlı bir təqdimat idi. Beləliklə, biz bu məsələnin üzərində işləyirik. Biz Rabitə Na-

zirliyimizi Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinə restrukturlaşdırdıq.

Bizim peyklər və gələcəkdə həyata keçiriləcək layihələr sayəsində kosmik sənayenin inkişafı ilə bağlı artıq müəyyən təcrübəmiz vardır. Bizim texnoloji transformasiyaya hazırlığımızı nümayiş etdirən amillərdən biri də ondan ibarətdir ki, Davos Dünya İqtisadi Forumu Azərbaycanı dördüncü sənaye inqilabı üzrə mərkəzinin yerləşdiyi ölkə kimi seçmişdir. Bu mərkəzin açılışı bir neçə il bundan əvvəl olmuşdur. Mərkəzin Qafqazı və Mərkəzi Asiyanı əhatə etməsi bizi fərləndirir. Biz dördüncü sənaye inqilabının həyatımıza sürətli müdaxiləsi ilə müşayiət olunacaq çağırışların, xüsusilə məşğulluqla bağlı çağırışın idarə edilməsi üzərində fəal çalışırıq.

Azərbaycanda müsbət demografik vəziyyət mövcuddur və mən bunu müsbət amil hesab edirəm. Lakin bu bizi məşğulluq məsələsi üzərində işləməyə məcbur edir. Müstəqillik dönməndə əhalimiz 7 milyondan 10 milyonadək və hətta bundan da çox artıb. Beləliklə, məşğulluq bizim üçün iqtisadi və sosial inkişafın çox mühüm amilidir. Buna görə də sənaye inqilabı insanların adət etdiyi bir çox işləri aradan qaldırırdıqda o, ciddi bir problem yaradacaq. Buna görə də bizim xalqımız, gənc nəslimiz indi mövcud olmayan yeni işlərdə çalışmağa hazır olmalıdır. Bu məqsəd üçün isə Elm və Təhsil Nazirliyi tərəfindən çox işlər görülməlidir. Yeri gəlmişkən, bu nazirlikdə də nisbətən bu yaxınlarda islahatlar aparılmışdır. İndi onun adı Elm və Təhsil Nazirliyi. Peşə təhsilinə də biz böyük önəm veririk. Beləliklə, bütün bunlar – texnoloji inki-

şaf, təhsil, beynəlxalq təmaslar və aparıcı IT şirkətləri ilə əməkdaşlıq – deyərdim ki, bütün aparıcı IT şirkətləri ilə mükəmməl əməkdaşlığımız mövcuddur. Texnologiya İnkişaf Mərkəzi Azərbaycanın gələcəyidir.

Neft və qaz layihələri tamamlananda, indi nəhəng «yaşıl hidrogen» və «yaşıl enerji» layihələrinə start verdikdə Avropaya nəql etmə və ixrac imkanları, həmçinin Mərkəzi Asiya ilə potensial bağlantı imkanı nəzərə alınmalıdır. Çünki Mərkəzi Asiya ölkələrində «yaşıl enerji»ni istehsal etmək üçün çoxlu investisiya layihələri mövcuddur. Biz hətta Xəzər dənizinin dibi ilə elektrik kabelinin çəkilişi haqqında düşünürük. Bununla yanaşı, Xəzər dənizinin dibi ilə Avropaya gedəcək fiber optik xətt də çəkiləcək. Azərbaycanın coğrafiyası böyük bir imkandır. Lakin bu coğrafiyada infrastruktur olmayanda, bu sadəcə, xəritə üzərində bir yerdir. Beləliklə, biz onu doldurmalıyıq və biz ixtiraçılar tərəfindən yaradılan prosesləri qabaqlamalıyıq. İndi ola bilsin, Azərbaycanı çox müasir texnologiya innovasiyaları yaradan ölkə kimi təsəvvür etmək real görünür. Lakin zaman gələcək və biz bunu edəcəyik. Lakin biz bu innovasiyaları ölkəmizdə tətbiq etməyə hazır olmalıyıq. Bunun üçün bizə təlim keçmiş personal və bağçadan başlayaraq, məktəb və universitetlərdə təhsil lazımdır. Digər bir sual da vermişdiniz, mən onu unuttum.

S u a l: Sual Ukrayna müharibəsindən sonra Azərbaycanın regional əməkdaşlığı və sabitliyi necə təşviq etməsi ilə bağlı idi.

İ l h a m Ə l i y e v: Bu baxımdan Azərbaycanda vəziyyət sabitdir. Bizim daxili vəziyyətimiz xarici

amillərdən asılı deyil. Buna baxmayaraq, sərhədlərimizin xaricində olan vəziyyət həmişə ciddi narahatlıq doğuran bir məsələdir. Bunu həmişə nəzərə almaq lazımdır. Lakin daxili risklər nöqtəyi-nəzərindən bizdə daxildə ciddi çağırışlar yoxdur. Sərhədlərimizin lazımi şəkildə müdafiəsi ilə bağlı biz indi müxtəlif layihələri icra edirik, bunlar bizə istənilən potensial riski minimuma endirməyə imkan verəcək.

Əkrəm Umarov (*Qabaqcıl Beynəlxalq Araşdırmalar İnstitutunun direktor müavini*): **Zati-aliləri, Sizə sual vermək imkanı yaratdığımız üçün çox sağ olun.** Bir çox digər həmkarlarım kimi, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə genişmiqyaslı yenidən qurulma işləri məni də həqiqətən, heyran etmişdir. Sonuncu dəfə mənə Ağdamı ziyarət etmək şərəfi nəsim olmuşdur. Dünən biz Zəngilana səfər etdik. Çox qısa müddət ərzində bizə müsbət təsir bağışlayan dəyişikliklər baş verir. Mənim sualım Azərbaycanla Mərkəzi Asiya arasında dərin köklərə malik olan münasibətlərlə bağlıdır. Əvvəllər bu münasibətlər sadəcə, xalqlararası təmaslara söykənirdi. Burada məşhur azərbaycanlı coğrafiyaçı akademik Həsən Əliyevin mənim babamın, özbək coğrafiyaçısının yaxın dostu olduğunu qeyd etməliyəm. O bizim Səmərqənddəki evimizi bir neçə dəfə ziyarət etmişdi. İndi xalqlararası təmaslar başqa səviyyəyə keçir, çox dərin iqtisadi və siyasi əməkdaşlıqla daha da yüksəlir. Hesab edirəm ki, bu ilin sentyabrında Mərkəzi Asiya ölkələrinin Məşvərət Şurasının iclasında iştirak etməyiniz də böyük nailiyyətdir. Bu baxımdan Azərbaycanın əlavə praktiki prioritetlərini

harada görürsünüz? Azərbaycan ilə Mərkəzi Asiya arasında münasibətlərin daha da gücləndirilməsində mövcud olan çağırışlar barədə düşünmək də vacibdir. Təşəkkür edirəm.

İlham Əliyev: Siz bizim uzun, əsrlərboyu davam edən əməkdaşlığımızın və dostluğumuzun – hansı ki, xalqlar arasında təmaslar təşkil edir – çox vacib bir amilini qeyd etdiniz. Əslində xalqlar arasındakı bu təmaslar, ənənələr və xatirələr bu günün inkişafının təməlini təşkil edirdi. Ölkələrimizin erkən müstəqillik illərində hər birimiz çağırışlarla üzləşmişdik, hər birimiz ölkədaxili vəziyyətlə məşğul idik. Bəzi ölkələrdə bu vəziyyət çox ciddi hal almışdı, Azərbaycanda da belə olmuşdu. Tacikistanda vətəndaş müharibəsi olmuşdu və sair. Lakin hər bir ölkənin üzləşdiyi çağırışlar var. Beləliklə, biz əsasən bununla məşğul idik: dövlətçiliyin qurulması, iqtisadiyyatın qurulması və suveren dövlətin qurulması. Dövləti sıfırdan qurmaq asan deyildi, xüsusilə maliyyə resurslarının məhdud olduğu və siyasi sabitliklə məşğul olduğunuz bir vəziyyətdə. Beləliklə, o vaxt hətta Mərkəzi Asiya ölkələrinin özləri arasında bugünkü kimi güclü integrasiyanın olmaması təbii idi. Son illərdə Mərkəzi Asiya ölkələri bir-birinə daha çox integrasiya edib. Mən Mərkəzi Asiya ölkələrinin rəhbərlərinin iştirak etdikləri, ev sahibliyi etdiyimiz SPECA Zirvə görüşündəki çıxışında dedim ki, bizim hamımız üçün vacib amillərdən biri siyasi sabitlikdir, xüsusilə indi ətrafımızda qeyri-sabitlik dalğasının artdığını müşahidə etdiyimiz bir dövrdə. Bizim regionu və dünyanın müxtəlif yerlərini nəzərdə tuturam. Düşənbədə keçirilmiş

Mərkəzi Asiya Dövlət Başçılarının Zirvə görüşündə yeganə fəxri qonaq qismində iştirak etmək üçün dəvət almaq böyük hörmət əlaməti və dostluğumuzun təzahürü idi. Mərkəzi Asiya ölkələrinin bütün rəhbərləri ilə mənim çox yaxşı və dost münasibətim var. Dediym kimi, xalqlararası münasibətlər bunun təməlini təşkil edir.

Əslində bizi daha da yaxından integrasiyaya aparan bir çox layihələr də mövcuddur. SPECA Zirvə görüşünün, 25 il bundan əvvəl yaradılmış BMT-nin Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Proqramının burada təşkil edilməsi və Azərbaycanın ona qoşulması. Mən onu da dedim ki, Mərkəzi Asiya və Azərbaycan bir tarixi və coğrafi ərazidir. İndi siyasi müstəvidə bu qarşılıqlı əlaqə və konkret layihələr ilə biz sinerji yarada bilərik və bunu edirik. Siyasi müstəvidə qarşılıqlı əlaqədən danışdıqda görürük ki, bütün beynəlxalq təsisatlarda, o cümlədən BMT və digər təşkilatlarda avtomatik qarşılıqlı dəstək mövcuddur. İqtisadiyyatla bağlı məsələlər haqqında danışdıqda qarşılıqlı ticarətin artımını görürük. Enerji və nəqliyyat marşrutları bizi birləşdirir. Hazırkı geosiyasi reallıqda bir çox Mərkəzi Asiya ölkələri üçün Azərbaycandan keçən marşrut prioritet marşrutlardan biri hesab olunur. Dediym kimi, nəqliyyat sahəsi ilə bağlı etdiklərimiz artıq bizə onların göndərə biləcəyi bütün yükləri qəbul etmək imkanını verir. Əks istiqamətdə də, siz məndən daha yaxşı bilirsiniz ki, Avropa təsisatlarından böyük maraq vardır. Avropa liderlərinin və Avropa təsisatlarının rəhbərlərinin Mərkəzi Asiyaya səfərləri vardır.

Daha çox qarşılıqlı əlaqəyə gəldikdə, biz həmişə bunu dəstəkləyirik və Avropadan Mərkəzi Asiyaya gedən yol da yenə Azərbaycandan keçir. Mən həmişə deyirəm ki, bizim qarşımızda bir maneə var, o da Xəzər dənizidir. Lakin müasir texnologiya, qurduğumuz donanma ilə bu maneə olmayacaq.

Beləliklə, mən bu məsələyə böyük nikbinliklə baxıram. Bizim çoxlu investisiya layihələrimiz var. Mən sadəcə, onların hamısını sadalamaqla auditoriyanın vaxtını almaq istəmirəm. Lakin həqiqətən də bu investisiya layihələri milyardlarla ABŞ dolları dəyərində qarşılıqlı investisiyalardan ibarətdir. Mən hələ heç enerji və nəqliyyat sahələrini demirəm. Beləliklə, bu, yeni reallıqdır və çox müsbət nəticələr vardır.

Tengiz Pxaladze (*Beynəlxalq Siyasi İqtisadiyyat üzrə Avropa Mərkəzinin əməkdaşı*): **Mən gürcüyəm, lakin Beynəlxalq Siyasi İqtisadiyyat üzrə Avropa Mərkəzində çalışıram. Cənab Prezident, bu imkan üçün Sizə təşəkkür edirəm. Dünən Zəngilana səfərimiz həqiqətən, unudulmaz bir təcrübə idi və əldə etdiyiniz bütün nailiyyətlərlə bağlı Sizi səmimi-qəlbdən təbrik edirəm. Əslində mən Gürcüstanla bağlı və ya sülh prosesində gənclərin rolu haqqında bütün suallarına ətraflı cavab aldım. Mən sadəcə, Sizə sülh və əmin-amanlıq, doğma Azərbaycana ən xoş arzularımı çatdırıram. Çox sağ olun.**

İlham Əliyev: Təşəkkür edirəm. Sizə və bütün gürcü qardaşlarımıza ən xoş arzularımızı çatdırıram. Azərbaycan haqqında xoş sözlərinizə görə təşəkkür edirəm.

Hikmət Hacıyev: Cənab Prezident, artıq, demək olar ki, üçüncü saata yaxınlaşırıq. Sonuncu 20-ci sual. Ventsezlav Sabev.

Ventsezlav Sabev (*Cenevrə Geostrateji Observatoriyasının baş direktor müavini*): **Bəli, biz sona yaxınlaşırıq. Mən Cenevrə Geostrateji Observatoriyasını təmsil edirəm və məcburi köçkünlər məsələsinə qayıtmaq istəyirəm. Cənab Prezident, Siz məcburi köçkünlərin qayıtmasına əsas maneə olan mina problemini qeyd etdiniz. Bir neçə ay bundan əvvəl «Qoşulmama Hərəkəti»nin Zirvə görüşündə Siz global bir təşəbbüs irəli sürərək, humanitar məqsədlər üçün minaların təmizlənməsi ilə bağlı 18-ci Dayanıqlı İnkişaf Məqsədinin əlavə olunmasını təklif etdiniz. Silahsızlaşdırma üzrə global hab olan Cenevrədən gəldiyim üçün biz ABŞ-dan, Avropadan QHT-ləri, vətəndaş cəmiyyəti institutlarını və ziyalıları bir araya toplamaq təşəbbüsü ilə çıxış edirik. Əlbəttə, burada Cenevrə də var, Azərbaycan və başqa tərəfdaşlar da ola bilər. Bizim bu beynəlxalq təşəbbüsü reallaşdırmaq istəyimiz barədə bu mesajı Sizə çatdırıram və bu təşəbbüsün Sizin başladığınız beynəlxalq layihəyə dəstək olaraq həyata keçirilməsinin mümkünlüyünü soruşmaq istəyirəm. Təşəkkür edirəm.**

İlham Əliyev: Bu məsələni qeyd etdiyiniz üçün çox sağ olun. Bəli, mən belə bir təşəbbüs irəli sürmüşəm. Bizim «Qoşulmama Hərəkəti»ndə sədrliyimiz sona çatır. Bu 4 il «Qoşulmama Hərəkəti»nin institusional inkişafı baxımından bizim üçün çox vacib olmuşdur. Hesab edirəm ki, 119 üzv ölkə ilə təmaslar və Zirvə görüşlərinin təşkili baxımından «Qoşulmama Hərəkəti» böyük tərəqqi və böyük bey-

nəlxalq təcrübə əldə etmişdir. Humanitar məqsədlər üçün minaların təmizlənməsinin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri sırasına daxil edilməsi ideyası bizim xoşagəlməz təcrübəmizə əsaslanır. Biz hələ də insanları, həyatları itiririk və demək olar ki, hər həftə bizdə xəsarət alanlar olur. Əfsuslar olsun ki, dünən yenə də istehkamçılardan biri mina partlayışının qurbanı oldu. Artıq demək olar ki, 350 nəfər minanın qurbanı olub, onlardan 65-i həyatını itirib. Fəciə isə ondan ibarətdir ki, Ermənistanın bizə xəritələri verəcəyini deməsinə baxmayaraq, əslində bu xəritələr faydasızdır. Bizə verdikləri xəritələr onların qənaətinə görə dəqiq idi, amma bizdə çoxlu insan mina partlayışından zərər çəkir. İkinci Qarabağ müharibəsindən sonrakı və antiterror əməliyyatından əvvəlki dövərdə onlar separatçılar və Azərbaycan Silahlı Qüvvələri arasında təmas xətti hesab etdikləri ərazidə yenə də yüz minlərlə mina basdırmışlar. Biz 2021-ci ildə Ermənistanda istehsal olunmuş minaları müəyyən etmişdik. Biz Rusiya sülhməramlılarını, həmçinin Rusiya–Türkiyə Monitoring Mərkəzinin nümayəndələrini dəvət etdik və bu minaları onlara nümayiş etdirərək dedik ki, bu, erməni terrorunun sübutudur. Bu minaların İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra Rusiya sülhməramlı missiyası zamanı Qarabağa necə daşınması başqa bir sualdır. Bu, açıq qalan böyük sualdır. Lakin indi bizim hesablamalarımıza görə, işğal dövründə basdırdıqları 1 milyona yaxın minanın əvəzinə, onlar bizə 400 min minanın xəritəsini verdilər. Lakin dediyim kimi, bu xəritələrin dəqiqliyi yalnız

25 faiz təşkil edirdi. İndi yüz minlərlə yeni mina basdırılıb.

Sabiq məcburi köçkünləri həmişə doğma yurdlarına geri göndərdikdə onlara verdiyimiz əsas mesaj ondan ibarətdir ki, ehtiyatlı olun və girişi məhdudlaşdırılan ərazilərə getməyin. Girişi məhdudlaşdırılan bütün ərazilərin sərhədləri var, orada nişanlar var. Lakin ola bilsin ki, bu bizim on illər boyunca üzləşdiyimiz faciə olacaq. Balkan ölkələrinin təcürbəsi onu göstərir ki, hətta indi, 30 il sonra da onlar bu problemi yaşayırlar. Biz minatəmizləmə əməliyyatlarının mümkün qədər tez aparılması üçün əlimizdən gələni edirik. Lakin bilirsiniz ki, bu çox ləng gədən bir prosesdir. Bizim avadanlığımız və təlim keçmiş personalımız yoxdur. Avadanlığı almaq olar, lakin təlim keçmiş personal – bu çox spesifik bir işdir. Biz beynəlxalq şirkətləri də dəvət etməyə çalışdıq, lakin sizə deyə bilərəm ki, bir kvadratmetr üçün onların tələb etdiyi xidmət haqqı bizim xərclədiyimiz vəsaitdən 50 və ya 100 dəfə yüksəkdir. Yatırımın geri dönüşü, əgər bunu belə adlandırmaq olarsa, qəbul edilməzdir. Buna görə beynəlxalq təsisatlar bu məsələyə dəstək göstərərsə, biz çox şad olardıq. Çünki bu məsələdən təkəcə Azərbaycan əziyyət çəkmir. Biz neçə ölkənin bu problemdən əziyyət çəkdiyini bilirik. Söhbət təkəcə maliyyə dəstəyindən getmir. Əslində bizim maliyyə dəstəyinə ehtiyacımız yoxdur. Söhbət texniki dəstəkdən və bizə bunu mümkün qədər tez etməyə kömək göstərəcək təlim keçmiş personaldan gedir.

H i k m ə t H a c ı y e v: Cənab Prezident, hərtərəfli müzakirə üçün bütün iştirakçılar adından Sizə

dərin təşəkkürümüzü və minnətdarlığımızı bildirmək istəyirik. Son sözü isə tədbirimizə ev sahibliyi edən səfir Hafiz Paşayevə vermək istəyirəm.

Hafiz Paşayev: Bəli, cənab Prezident, həmişəki kimi, bu müzakirə bütün iştirakçılar üçün faydalı oldu. Bir daha Siz bizim qarşımıza yeni vəzifə qoydunuz – növbəti dəfə, ola bilsin 5-6 aydan sonra bir daha görüşmək. Bu üçsaatlıq təcrübə üçün çox sağ olun.

İlham Əliyev: Diqqətiniz və səbirli olduğu-nuz üçün təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Sonda xatirə şəkli çəkdirildi.

**ABŞ DÖVLƏT KATİBİNİN AVROPA
VƏ AVRASIYA MƏSƏLƏLƏRİ ÜZRƏ
KÖMƏKÇİSİ CEYMS O'BRAYN
İLƏ GÖRÜŞ**

6 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 6-da ABŞ Dövlət katibinin Avropa və Avrasiya məsələləri üzrə köməkçisi Ceyms O'Braynı qəbul etmişdir.

Görüşdə ABŞ Dövlət katibinin köməkçisi Ceyms O'Braynın ölkəmizə səfərinin ikitərəfli əlaqələrin müxtəlif aspektlərinin müzakirəsi və regional məsələlər ətrafında fikir mübadiləsinin aparılması baxımından əhəmiyyəti qeyd edildi.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan ilə ABŞ arasında münasibətlərin zəngin tarixinin olduğunu deyərək, ölkələrimizin Azərbaycanın müstəqilliyi illərində müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq əlaqələri qurduğunu, xüsusilə energetika sahəsində uğurlu əməkdaşlığın həyata keçirildiyini bildirdi.

Dövlətimizin başçısı 44 günlük Vətən müharibəsi başa çatandan sonra Ermənistanın öz öhdəliklərini yerinə yetirmədiyini, Azərbaycan ərazilərinə silah, sursat və hərbi qulluqçular göndərdiyini, separatizmi dəstəklədiyini qeyd edərək, Azərbaycanın antiterror tədbirlərini öz suveren ərazilərində keçirdiyini, təcə-

vüzar separatizmə son qoyduğunu və əməliyyatın keçirilməsi zamanı nümunəvi şəkildə beynəlxalq humanitar hüququn tələblərinə riayət etdiyini, mülki insanlara və infraqstruktura hər hansı zərərin dəymədiyini diqqətə çatdırdı.

Ölkəmizin regional sülh gündəliyini dəstəklədiyini vurğulayan Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, münəqişə başa çatandan və Azərbaycan suverenliyini tam şəkildə bərpa edəndən sonra sülhün bərqərar olunması üçün tarixi imkanlar yaranıb və ABŞ da yeni reallıqlar nəzərə alınaraq, bu prosesə öz töhfəsini verə bilər.

Prezident İlham Əliyev enerji sahəsində əməkdaşlığı, Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyində oynadığı rolu və bərpa olunan enerji potensialının inkişafı istiqamətində Xəzərdə və Qara dənizdə həyata keçirilən layihələri qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı regionda Orta Dəhliz üzrə yeni nəqliyyat-logistika imkanlarının yarandığını, Azərbaycanın Mərkəzi Asiya ölkələri ilə tərəfdaşlığının daha da genişləndiyini diqqətə çatdırdı və bu istiqamətdə yeni əməkdaşlıq imkanları barədə danışdı.

Ceyms O'Brayn öz növbəsində, ABŞ ilə Azərbaycan arasında əlaqələrin dərin köklərə malik olduğunu və ölkələrimizin yaxşı tərəfdaşlar olduğunu vurğuladı.

O, Azərbaycanın enerji resurslarının dünya bazarlarına çıxarılmasında ABŞ-ın roluna toxundu, ölkəsinin regionda sülh gündəliyini, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşmasını, sülh müqaviləsi üzrə danışıqları dəstəklədiyini bildirdi, bu xüsəda danışıqların Vaşinqtonda davam etdirilməsi üçün ABŞ-ın hazır olduğunu diqqətə çatdırdı.

Ceyms O'Brayn Trans-Xəzər nəqliyyat dəhlizi konsepsiyasının inkişafı, həmçinin Ermənistan ilə Azərbaycan arasında kommunikasiyaların açılması üzrə müzakirələrin davam etdirilməsinin ABŞ tərəfindən dəstəkləndiyini vurğuladı. O, ABŞ–Azərbaycan münasibətlərində gələcəyə baxışın vacibliyini bildirdi.

Görüşdə ikitərəfli münasibətlərin irəli aparılması üçün qarşılıqlı səfərlərin bərpa edilməsi müsbət addım kimi dəyərləndirildi.

Söhbət zamanı qarşılıqlı maraq doğuran regional məsələlər ətrafında da fikir mübadiləsi aparıldı.

QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ SADIR JAPAROV İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

6 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 6-da Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarova telefonla zəng etmişdir.

Prezident İlham Əliyev Sadır Japarova ad günü münasibətilə səmimi təbriklərini və xoş arzularını çatdırdı, ona möhkəm cansağlığı və ali dövləti fəaliyyətində uğurlar arzuladı.

Qırğız Prezidenti göstərilən diqqətə və təbrikə görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlığını bildirdi.

Dövlətimizin başçısı Qırğız Prezidenti ilə həm Azərbaycanda, həm də Qırğızıstanda keçirdiyi görüşləri məmnunluqla xatırladı, görüşlər zamanı aparılmış müzakirələrin qarşılıqlı etimada və dəstəyə əsaslanan dostluq və qardaşlıq münasibətlərimizin genişlənməsinə, strateji tərəfdaşlığımızın inkişafına mühüm tökən verdiyini qeyd etdi.

Telefon danışığı əsnasında Azərbaycanın və Qırğızistanın SPECA, Türk Dövlətləri Təşkilatı və digər beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində uğurla əməkdaşlıq etdiyi vurğulandı.

AVROPA ŞURASININ BAŞ KATİBİ MARIYA PEYÇİNOVİÇ-BURİÇ İLƏ GÖRÜŞ

8 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 8-də Avropa Şurasının baş katibi Mariya Peyçinoviç-Buriçi qəbul etmişdir.

Mariya Peyçinoviç-Buriç Azərbaycanın 2001-ci ildən Avropa Şurasının dəyərli üzvü olduğunu vurğuladı. O, ölkəmiz tərəfindən Avropa Şurasının bir çox konvensiyasının imzalandığını və ratifikasiya edildiyini, bir müddət əvvəl Azərbaycan tərəfinin Avropa Şurasının insan orqanlarının alverinə qarşı Konvensiyasını imzaladığını xatırlatdı və bütün bunları müsbət addım kimi dəyərləndirdi. Avropa Şurasının baş katibi qeyd etdi ki, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda həyata keçirilən islahatları yüksək qiymətləndirir.

Azərbaycanın regionda davamlı sülhün təmin edilməsi istiqamətində atdığı addımları təqdir etdiklərini deyən Mariya Peyçinoviç-Buriç bu xüsusda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası və Ermənistan Respublikası baş nazirinin Aparatı arasında qəbul olunmuş birgə bəyanatı və bundan irəli gələn məsələləri, xüsusilə iki ölkə arasında etimad quruculuğu tədbirləri istiqamətində atılan addımları yüksək qiymət-

ləndirdiklərini bildirdi, Azərbaycan ilə Ermənistan arasında etimad quruculuğu proseslərinə Avropa Şurasının töhfə verməyə hazır olduğunu vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında bu illər ərzində çox sıx əməkdaşlığın formalaşdığını qeyd etdi. Prezident İlham Əliyev özünün Avropa Şurası ilə əlaqələrini və Azərbaycan nümayəndə heyətinin AŞPA-dakı fəaliyyətini məmnunluqla xatırlatdı.

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası və Ermənistan Respublikası baş nazirinin Aparatı arasında qəbul olunmuş birgə bəyanat qarşılıqlı sülh gündəliyinin irəli aparılması və ölkələrimiz arasında münasibətlərin normallaşdırılması üçün qarşılıqlı siyasi iradənin bir daha nümayişidir. Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, Avropa Şurası da iki ölkə arasında etimad quruculuğu proseslərinə töhfə vermək üçün çox yaxşı platformadır.

Söhbət zamanı AŞPA-da Azərbaycan və Ermənistan parlamentinin nümayəndə heyətləri arasında da əlaqələrin və konstruktiv dialoqun vacibliyi bildirildi. Praktiki sahələrdə Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın inkişaf etdiyi qeyd olundu.

Görüşdə mədəniyyətlərarası dialoq prosesində Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığa toxunuldu, bu əməkdaşlığın davam etdirilməsinin önəmi vurğulandı. Ölkəmizdə ənənəvi keçirilən mədəniyyətlərarası dialoq forumunda Avropa Şurasının tərəfdaş qismində çıxış etməsinin, həmçinin Avropa Şurasında islamofobiya meyillərinə qarşı xüsusi nümayəndənin təyin olunmasının təqdir edildiyi bildirildi.

«EURONEWS» TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏ

9 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 23-də «Euronews» televiziyasına müsahibə vermişdir.

Müsahibə dekabrın 9-da «Euronews»da yayımlanubdur.

M ü x b i r: Salam, cənab Prezident.

İ l h a m Ə l i y e v: Salam.

S u a l: Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankının 2023-cü il üzrə hesablamalarına görə Azərbaycan və Mərkəzi Asiya regionu ölkələri ciddi iqtisadi inkişafa nail olublar. Bu güclü inkişaf sanksiyalar altında olan Rusiyadan miqrasiya və oradan daxil olan pul vəsaitləri ilə əlaqələndirilir. Bundan əlavə, regional idxal və ixrac sahəsində də artım müşahidə edilib, o cümlədən Çin ilə biznes əlaqələri vardır. 2024-cü ildə də həmin müsbət tendensiyanın davam edəcəyi gözlənilir. Bu inkişaf sizin ölkəniz üçün nə deməkdir?

C a v a b: Azərbaycan haqqında danışarkən deməliyəm ki, bizim iqtisadi inkişafın təməlində sizin sadaladığınız amillər deyil, əsasən tərəfimizdən aparılmış islahatlar dayanır. Biz iqtisadiyyatımızı şaxələndirməyə, neft və qaz sektorundan asılılığı

azaltmağa nail olmuşuq. Ancaq neft və qaz sektoru iqtisadiyyatımızın əsas hissəsi olmaqda davam edir. Bu il neft hasilatının cüzi aşağı düşməsi səbəbindən bizim iqtisadi artımımız nisbətən zəifdir. Lakin ötən illərə nəzər salsaq görərik ki, son 20 il ərzində Azərbaycanın ümumi daxili məhsulu 4 dəfə artıb və bu çox əhəmiyyətli nailiyyətdir. Bununla yanaşı, biz düşünülmüş sosial siyasət həyata keçirə bilmişik. Son 20 ildə yoxsulluq səviyyəsində yaşayan əhalinin sayını təqribən 50 faizdən 5,5 faizə endirə bilmişik. Bu onu nümayiş etdirir ki, enerji layihələrinin həyata keçirilməsi nəticəsində əldə edilmiş sərvət əhalimizin bütün seqmentləri arasında ədalətli bölünübdür.

Biz həmçinin xarici borcumuzun səviyyəsinin azaldılması istiqamətində fəal işlədik və bu gün bu rəqəm Ümumi Daxili Məhsulun 10 faizindən aşağıdır. Növbəti il üçün hədəf Ümumi Daxili Məhsulun 7 faizidir. Bu isə Azərbaycanın iqtisadiyyatının dayanıqlılığını nümayiş etdirir. Biz ümid edirik ki, gələn il iqtisadi artım daha böyük olacaq. Lakin həmin rəqəmlər əslində iqtisadiyyatın səmərəliliyi və insanların yaşayış standartlarının 100 faizini əks etdirmir. Elə ölkələr var ki, iqtisadi artımı olduqca aşağı səviyyədədir, lakin iqtisadiyyatı çox inkişaf etmişdir.

Beləliklə, ölkənin Ümumi Daxili Məhsulu nə qədər çoxdursa, artıma nail olmaq da o qədər çətin olur. Xüsusilə də bugünkü geosiyasi vəziyyətdə. Çünki bizim iki qonşumuz və əsas ticarət tərəfdaşlarımızdan olan Rusiya və İran sanksiya altındadır. Bunu nəzərə almaq lazımdır. Ancaq bizim 2030-cu

il üçün baxışımızın hədəfi və strategiyası öz resurslarımıza, maliyyə imkanlarımıza əsaslanır və qarşıdan gələn illərdə iqtisadi artımı təmin edəcək sahələrə yerli və xarici investisiyaların qoyuluşundan ibarətdir.

S u a l: İnkişaf və investisiya üçün gələcəkdə hansı sahələri görürsünüz?

C a v a b: Hökumətin siyasətinə gəldikdə, bizim əsas dövlət xərclərimiz azad edilmiş Qarabağa və Şərqi Zəngəzura yönləndiriləcək. Birincisi, ona görə ki, keçmiş məcburi köçkünləri mümkün qədər tez yerləşdirməliyik. 2026-cı ilin sonunadək biz 140 min insanı yerləşdirməyi planlaşdırırıq. Bunun üçün isə infrastruktura, yaşayış yerlərinin inşasına və sosial infrastruktura böyük vəsait yatırmalıyıq. Bununla yanaşı, 30 il işğal altında olmuş bu ərazilərin kənd təsərrüfatı, hidroelektrik enerjisi, Günəş və külək enerjisi, turizm kimi sahələrdə böyük potensialı vardır. Bu, Dövlət investisiya proqramının əsas sahəsi olacaqdır.

Xarici sərmayələrə gəldikdə, yanacaq enerjisi sahəsinə investisiyaların qoyuluşu davam edəcək. Çünki təbii ehtiyatlar baxımından Azərbaycanda böyük potensial var, Avropada Azərbaycan qazına böyük ehtiyac var və bu ehtiyac artmaqdadır. Lakin çox əhəmiyyətli inkişaf bərpa olunan enerji mənbələri ilə bağlıdır. Hesab edirəm ki, bu, birbaşa xarici investisiyaların əsas istiqaməti olacaq. Biz artıq ötən ay regionun ən böyük, 230 meqavat gücündə olan və xarici investorlar tərəfindən tam maliyyələşdirilmiş Günəş elektrik stansiyasının açılışını etdik. Növbəti 5-6 ildə isə biz 10 qiqavat həcmi-

də Günəş və külək enerjisi istehsal etməyi planlaşdırırıq. Zənnimcə, rəqəmsal transformasiya gündəliyimizlə yanaşı, sərmayə qoyuluşu üçün əsas sahələr bunlar olacaqdır.

S u a l: Siz regionunuzda nəyi müşahidə edirsiniz – rəqabət, yoxsa əməkdaşlıq?

C a v a b: Azərbaycana gəldikdə, mən əməkdaşlıq görürəm. Bu da ölkəmizin siyasəti ilə bağlıdır. Biz hər zaman Azərbaycanı istənilən rəqabətdən, geosiyasi mübarizədən və ya böyük dövlətlərin toqquşmasından qorumaq istəmişik və hesab edirəm ki, buna müvəffəq olmuşuq. Azərbaycan bir çox böyük beynəlxalq oyunçular tərəfindən etibarlı tərəfdaş hesab edilir və biz bu əməkdaşlığın real nəticələrini görürük. Azərbaycanda enerji sahəsinin inkişafına nəzər salsanız görərsiniz ki, burada geniş beynəlxalq təmsilçilik vardır. Nəqliyyat sahəsinə baxsanız görərsiniz ki, hər iki – Şərq–Qərb və Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizləri Azərbaycandan keçir və bizim qonşularımız, müxtəlif regionlarda olan çoxsaylı ölkələr bundan faydalanır.

Siyasi inkişafa gəldikdə, burada da Azərbaycan müstəqil xarici və daxili siyasətə malik ölkədir və bu siyasəti milli maraqlara əsaslanaraq yürüdür. Əsas amillərdən biri ölkəni qarşdırma, yaxud rəqabət arenasına çevirməməklə dövləti mənfi xarici təsirdən və daxili işlərə müdaxilədən qorumaqdır. Beləliklə, biz bu riskləri azaltmağı uğurla bacardıq. Bu səbəbdən bu gün Azərbaycan böyük beynəlxalq potensiala, müsbət beynəlxalq reputasiyaya malik ölkədir. Elə

bir ölkə ki, son 20 ildə 300 milyard dollardan artıq sərmayə cəlb edə bilibdir.

S u a l: Enerji təchizatı məsələsi son 2 ildə Avropada ən çox müzakirə olunan mövzulardan biridir. Sizin ölkənizin enerji biznesi ilə bağlı baxışınız nədən ibarətdir?

C a v a b: Bizim enerji sahəsinin inkişafı neft hasilatından təbii qaz istehsalına keçid edib. Bununla yanaşı, bizim neft hasilatımız və ixracımız hələ də bir çox ölkənin enerji təhlükəsizliyinin bir hissəsidir. 3 il öncə 3500 kilometr uzunluğunda integrasiya edilmiş qaz boru kəmərlərindən ibarət olan «Cənub Qaz Dəhlizi»nin başa çatdırılması Azərbaycana özünün qaz təchizatının coğrafiyasını genişləndirmək imkanı yaratdı. Bu gün biz Gürcüstan, Türkiyə, Yunanıstan, Bolqarıstan, İtaliya və Rumıniyaya qaz ixrac edirik. Həmçinin biz Macarıstan və Serbiya ilə müqavilələr imzalamışıq. Bununla yanaşı, Albaniya da bizim qazın paylanılmasına dair planlarımıza daxildir.

Baxın, Avrasiyada və əsasən də Avropada neçə ölkə bizim tərəfdaşımızdır və Azərbaycan qazına olan tələbat artmaqdadır. Biz Rusiyaya qarşı sanksiyalara görə Avropa qitəsinə qaz təchizatının artırılması ilə bağlı Avropa Komissiyasının müraciətinə müsbət cavab verdik. Bu bizim işgüzar əlaqələrimizin vacib hissəsi olmaqda davam edəcəkdir.

Eyni zamanda, mən artıq bərpa olunan enerji sahəsinə toxundum. Bu gün Bakıda olduqca küləkli gündür və bu, normal hava şəraitidir və biz xüsusilə də Xəzər dənizində nəhəng potensiala malikik. Ar-

tıq 10 qiqavat həcmində külək və Günəş enerjisi layihələrinə dair müqavilə və Anlaşma memorandumları imzalanıb. Bu, Azərbaycana yanacaq enerjisindən bərpa olunan enerjiyə rahat keçid imkanı verəcəkdir. Bununla yanaşı, Avropa istehlakçıları da «yaşıl enerji» ilə təmin ediləcəklər.

S u a l: Ölkənin iqtisadi inkişafı ilə bağlı risklərə dair narahatlığınız nədən ibarətdir?

C a v a b: Səmimi desəm, mən hər hansı bir risk görmürəm. Çünki bu günədək bizim iqtisadi inkişafımız müsbət olub, hətta daha mürəkkəb geosiyasi vəziyyətdə belə. Hətta işğal dövründə bizim iqtisadiyyatımız inkişaf edib. İndi isə ərazi bütövlüyümüzü və suverenliyimizi tam bərpa etmişik. Biz genişmiqyaslı iqtisadi islahatlar aparırıq ki, büdcədə daha çox vəsait toplansın. Biz gömrük və vergi inzibatçılığı sahəsində olduqca uğurlu islahatlar həyata keçirmişik. Biz bütün dövlət şirkətlərimizdə korporativ idarəçilik sistemi yaratmışıq və bunun bəhrəsini görürük.

Əlbəttə, bağlantı layihələrindən böyük həcmdə mənfəət əldə olunacaq. Artıq qeyd etdiyim kimi, biz Şimal–Cənub və Şərq–Qərb nəqliyyat dəhlizlərindən Azərbaycan ərazisindən keçən, müxtəlif istiqamətlərə daşınan on milyonlarla ton əlavə yük gözləyirik. Bu, məşğulluq, əlavə vəsait, Azərbaycanın geosiyasi əhəmiyyəti deməkdir. Regionumuzun, Avrasiyanın xəritəsinə baxsanız görərsiniz ki, bütün əsas nəqliyyat marşrutları bizim ərazidən keçir. Biz ən müasir nəqliyyat infrastrukturunu yaratmışıq. Bu da əlavə imkanlar yaradacaq. Üstəgəl

yüz minlərlə keçmiş məcburi köçkünün məskunlaşdırmağı planlaşdırdığımız Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun azad edilmiş əraziləri – bu da əlavə aparıcı qüvvə olacaqdır. Beləliklə, səmimi desəm nə iqtisadi sahədə, nə də digər sahədə ölkəmiz üçün hər hansı bir potensial riskləri görmürəm.

S u a l: Yəni heç bir risk yoxdur?

C a v a b: Bu günə olan vəziyyətə mən risk görmürəm. Ola bilsin potensial risklər sərhədlərimizin xaricindən qaynaqlana bilər. Azərbaycanın daxilində risklər yoxdur. Bizim çox sabit siyasi sistemimiz var, xalqımızın çox güclü birliyi var, xüsusilə işğal olunmuş ərazilərimizin azad edildiyi tarixi Qələbədən sonra. Bizim iqtisadi fəaliyyətimiz uğurludur. Bizim iqtisadiyyatımız özümüzü təmin edir, biz xarici kreditlərdən asılı deyilik. Qeyd etdiyim kimi, növbəti il xarici borc Ümumi Daxili Məhsulun sadəcə, 7 faizini təşkil edəcək. Bizim konvertasiya olunan valyuta ehtiyatlarımıza və xarici borcumuza baxsanız görərsiniz ki, konvertasiya olunan valyuta ehtiyatlarımız borcdan 10 dəfə çoxdur. Beləliklə, başqa sözlə desək, biz bir ay içində xarici borcumuzu ödəyə bilərik. Dünyada bunu edə biləcək çox ölkə yoxdur. Əsas beynəlxalq aktorlarla yaxşı siyasi əlaqələri olan, özünü təmin edən iqtisadiyyat, ölkədəki siyasi sabitlik və birlik – bütün bu amillər onu göstərir ki, bizdə daxili risklər yoxdur. Xarici risklər, bəli, var, lakin bu sərhədlərimizin xaricindəki vəziyyətdən asılı olacaq. Sərhədlərimizin xaricində şimala doğru müharibə gedir, Yaxın Şərqdə qeyri-sabit vəziyyət mövcud-

dur, regionumuzda potensial gərginliklər vardır. Bu, Azərbaycan üçün potensial risk ola bilər. Bu məqsədlə biz sərhədlərimizin müdafiəsinə daha çox diqqət yetirməliyik ki, sərhədlərimiz dostlarımız üçün açıq olsun, bizə zərər vermək istəyənlər üçün isə bağlı qalsın.

S u a l: SPECA Proqramı iştirakçı ölkələrin iqtisadiyyatları üçün nə dərəcədə əhəmiyyətlidir?

C a v a b: Bu gün SPECA Proqramı öz 25 illik yubileyini qeyd edir və mən Mərkəzi Asiyadan olan həmkarlarımıza bizim Zirvə görüşünün keçirilməsi təşəbbüsünü dəstəklədiklərinə görə – hansı ki, SPECA Proqramının tarixində ilk Zirvə görüşüdür – minnətdaram. Əslində bu Proqram Mərkəzi Asiya və Azərbaycan arasında qarşılıqlı iqtisadi əlaqəyə əsaslanır və bu gün biz bu qarşılıqlı əlaqənin yeni dinamikasının şahidi oluruq. İqtisadi göstəricilərə, ikitərəfli səfərlərin dinamikasına nəzər salsanız görürsünüz ki, son 2 ildə Azərbaycan və bütün Mərkəzi Asiya ölkələri arasında və Mərkəzi Asiya ölkələrinin özləri arasında fəal qarşılıqlı əlaqə görünməmiş dərəcədə yüksəkdir. Beləliklə, bu, yeni reallıqdır və biz bundan faydalanmalıyıq.

Bizim SPECA Proqramına üzv olan bütün ölkələrlə mükəmməl əlaqələrimiz vardır. Bizim indi çoxlu investisiya layihələrimiz vardır – Azərbaycanın Mərkəzi Asiyada investisiyalarını, Mərkəzi Asiyanın Azərbaycanda investisiyalarını nəzərdə tuturam. Bizim Şərq–Qərb Trans-Xəzər nəqliyyat marşrutunun bağlılıq layihələri vardır. Bu, Mərkəzi Asiya ölkələri üçün Qara dəniz, Aralıq dənizi və integrasiya

olunmuş bağlılıq layihələri vasitəsilə Avropa ilə ən cəlbedici nəqliyyat bağlantısıdır. Biz siyasi müstəvidə çox müsbət dinamikanı müşahidə edirik, çünki indiki çətin geosiyasi vəziyyətdə SPECA Proqramına üzv olan ölkələr bu gün sabitlik nümayiş etdirir. Bu, ən vacib amillərdən biridir. Çünki sabitlik olmasa, investisiya, iqtisadi inkişaf və təhlükəsizlik olmaz. Bu gün SPECA Proqramına üzv olan ölkələrə baxsanız görürsünüz ki, Mərkəzi Asiya və Azərbaycan geosiyasi sabitlik ərazisidir, baxmayaraq ki, yaxınlıqda risklər də mövcuddur. Mərkəzi Asiya ölkələri üçün bu risklər Azərbaycanla müqayisədə həтта daha da yüksəkdir. Odur ki, bu, qeyd etdiyim ölkələrin uğurunun mühüm amili kimi nəzərə alınmalıdır.

25 il bundan əvvəl hamımız tamamilə başqa bir vəziyyətdə idik. Söhbət iqtisadi inkişafdan, irimiqyaslı sosial problemlərdən gedir və biz həm də müstəqillik yolunun birinci mərhələsini yaşayırdıq. İndi biz artıq uğur haqqında məlumat verə bilərik. Biz Bakı Ekspo Mərkəzində sərgi təşkil etdik. Hesab edirik ki, bu bizim ölkələrin nailiyyətlərini çox yaxşı əks etdirir. Bunlar bizim nailiyyətlərin kiçik bir hissəsidir, amma buna baxmayaraq, gördüyümüz işlərin çox yaxşı təcəssümüdür. Azərbaycanın xarici siyasət prioritetlərindən biri Mərkəzi Asiya ölkələri ilə daha fəal əməkdaşlıqdan ibarətdir və Bakıda keçirilmiş SPECA Zirvə görüşünü bu siyasətin bir hissəsi olan amillərdən biri hesab edirik.

S u a l: Azərbaycan Şərq və Qərb arasında çox əlverişli strateji-coğrafi mövqedə yerləşir. Beynəlxalq arenada ölkənin strategiyası nədən ibarətdir?

C a v a b: Beynəlxalq arenada biz müstəqil siyasət yürütməyə davam edəcəyik. Biz 4-cü ildir ki, BMT-dən sonra ikinci ən böyük beynəlxalq təsisat olan «Qoşulmama Hərəkatı»na sədrlik edirik. Bir çox üzv ölkənin – 120 üzv ölkənin ümumi rəyinə əsasən, Azərbaycan «Qoşulmama Hərəkatı»na yeni ölçü və dinamika verməkdə önəmli rol oynamışdır. Biz «Qoşulmama Hərəkatı»nın institusional inkişafı ilə bağlı çoxlu addımlar atdıq, parlament və gənclər platformalarını yaratdıq, qadınlar üçün platformanın yaradılması üzərində işlədik. Biz COVID pandemiyası məsələsi ilə bağlı çox fəal olmaqla, 80-dən çox ölkəyə yardım etdik. Beləliklə, bizim «Qoşulmama Hərəkatı»nda sədrliyimiz bizə siyasətimizi, imkanlarımızı nümayiş etdirməyə şərait yaratdı və yeri gəlmişkən, bizim sədrliyimiz yekdil qərarla əlavə 1 il uzadılmışdır. 120 ölkə, onların heç də hamısı bir-biri ilə yaxşı münasibətdə deyil, lakin Azərbaycana gəldikdə onların hamısı yekdilliklə bizi dəstəklədi. Beləliklə, bu, beynəlxalq dəstəyi ən yaxşı şəkildə nümayiş etdirir. Bəzən bəzi siyasətçilər beynəlxalq birlik haqqında danışdıqda, ola bilsin ki, onlarla ölkəni nəzərdə tuturlar. Lakin beynəlxalq birlik 200-dən artıq ölkədən ibarətdir və bu ölkələrin əksəriyyəti Azərbaycanı dəstəkləyir. Bu, yalnız bir istiqamətdir.

Bizim qonşularımızla münasibətlərimiz yaxşı balanslaşdırılıb, dostluğa və qarşılıqlı marağa əsaslanır. Bizim Avropa təsisatları ilə münasibətlərimizin öz müsbət dinamikası vardır. Mən artıq enerji layihələrini qeyd etdim, Avropa bizdən dəstək istədikdə bizim Avropanı necə dəstəklədiyimizi nəzərdə

tuturam. Biz bunu ona görə etdik ki, həmişə bizdən kömək istəyənlərə kömək etməyə çalışırıq. Bizim müsəlman ölkələri ilə münasibətlərimiz həmrəylik və tərəfdaşlıq nümunəsidir. Azərbaycan İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının ən fəal üzvlərindən biri hesab olunur. Beləliklə, bu əslində beynəlxalq birliyin, demək olar ki, bütün üzvlərini əhatə edir və bizim siyasətimiz həmişə kiməsə dəstək lazım olduqda ona dəstəyin göstərilməsinə və bütün ölkələrə dost münasibətin nümayiş etdirilməsinə hədəflənib. İndi isə – ərəzi bütövlüyümüz və suverenliyimizin bərpasından sonra Azərbaycanın beynəlxalq arenada imkanları qat-qat böyük olacaq. Döyüş meydanında öz ərəzi-sini, öz ləyaqətini qorumuş ölkənin beynəlxalq nüfuzu və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrini özü yerinə yetirmiş Azərbaycanın nüfuzu, əlbəttə ki, indi kəskin şəkildə yüksəlibdir.

S u a l: Bu ilin yayında «Euronews»-a müsahibə zamanı demişdiniz ki, ümid edirsiniz ilin sonunadək Ermənistan və Azərbaycan arasında sülhə nail olunacaq. Xüsusilə on minlərlə insanın evlərini tərk etməli olduqlarından sonra hələ də sülhə nail olunacağını düşünürsünüz? Bu regionun dinamikası üçün növbəti mərhələdə onu nə gözləyir?

C a v a b: Bəli, vaxt qrafiki ilə bağlı mən nikbin fikirdə idim, çünki biz Azərbaycanın özünün hazırladığı sülh sazişinin ilkin layihəsi ilə bağlı şərtləri bir neçə dəfə Ermənistanla mübadilə etmişdik. Bundan sonra isə iki ölkə arasında 6 dəfə şərtlər mübadilə edilmişdir və keçən dəfə «Euronews»-a bunun haq-

qında danışdıqda mən ümid edirdim ki, Ermənistan bizim təkliflərin nəzərdən keçirilməsi vaxtını uzatmayacaq. Biz sentyabrın 11-də onlara sonuncu şərtlərimizi təqdim etmişdik və onlardan cavabı yalnız iki gün əvvəl almışıq. Beləliklə, onlar təqribən 2 ay yarım bir neçə səhifədən ibarət mətn layihəsini nəzərdən keçiriblər. Bu nə deməkdir? O deməkdir ki, onlar süni olaraq prosesi ləngitmək istəyirlər. İndi noyabrın sonudur və ilin axırına qədər sülh sazişinin imzalanması ilə bağlı ümidlər o qədər də nikbin deyil. Lakin hesab edirəm ki, zaman qrafiki o qədər də vacib deyil. Vacib olan hər iki ölkənin gündəliyidir. Məhz Azərbaycan işğaldan və etnik təmizləmədən əziyyət çəkib. 1 milyon azərbaycanlı Ermənistan hökuməti tərəfindən deportasiya edilib. Sahəsi təxminən 15 min kvadratkilometr olan ərazi dağıdılıb.

Bununla belə, sülh sazişini imzalamaq və delimitasiya işlərini başlamaq üçün təklif verən ölkə biz olduq. Bir sözlə, hazırda Qarabağ məsələsi bitdikdən sonra düşünürəm ki, Ermənistan bizimlə razılığa gəlməkdə daha həvəsli olacaq. Çünki suverenliyimizin bərpası və Qarabağda qeyri-qanuni separatçı rejimin ləğv edilməsi ilə fikrimcə, Ermənistana daha cəsarətli davranmağa və ya danışıqlara getməyə mane olan əsas amil artıq mövcud deyil.

Bir sözlə, biz, qeyd etdiyim kimi, iki gün əvvəl aldığımız ən son təklifləri dəyərləndirəcəyik və öz şərtlərimizi verəcəyik. Bununla yanaşı, biz müxtəlif rəsmilər arasında və fərqli kanallar vasitəsilə işçi səviyyədə təmasları saxlayırıq. Düşünürəm ki, sülh üçün alternativ

yoxdur. Əgər sülh sazişi imzalanmasa, bu, bütöv bölgə üçün çox pis olacaq. Biz istəyirik ki, Cənubi Qafqaz bölgəsində hər hansı risk olmasın. Əlbəttə, biz istəyirik ki, Ermənistan nə bu gün, nə də gələcəkdə ərazi bütövlüyümüzü sual altına qoymasın və Azərbaycana qarşı hər hansı ərazi iddialarından tam əl çəksin.

S u a l: Beləliklə, nəhayət ki, sülhə nail olmaq üçün şərtlər nədən ibarətdir?

C a v a b: Bilirsiniz, biz sülh sazişi üçün əsas götürüləcək 5 təməl prinsipi hazırladıq: bir-birinin ərazi bütövlüyünün qarşılıqlı surətdə tanınması; gücdən istifadə etməmə; bir-birinə ərazi iddialarının olmaması; iki ölkə arasında kommunikasiyaların açılması və münasibətlərin normallaşması və bir sıra digər mühüm amillər vardır. Bütün bunlar beynəlxalq hüquqa əsaslanır. Danışqlar prosesinin təxminən 3 il ərzində Ermənistan hər zaman sülh sazişinə Qarabağın erməni azlığına dair müddəanı salmaq istəyirdi. Bizim mövqemiz ondan ibarət idi ki, bu bizim daxili işimizdir. Əgər onlar Azərbaycanda erməni azlığı məsələsini əks etdirmək istəyirlərsə, onda biz də 30 il əvvəl Ermənistandan qovulmuş azərbaycanlı azlığı məsələsini daxil etmək istərdik. Özü də Ermənistanda azərbaycanlıların sayı Azərbaycandakı ermənilərin sayından daha çoxdur və təxminən 300 min insan təşkil edir. Bir sözlə, mövqemiz belədir ki, həmin məsələ qarşılıqlı olmalıdır. Biz iki milli azlığın məsələsini, onların hüquqları və təhlükəsizliyini, o cümlədən qayıtmaq hüququnu qeyd edək. Yəni təkcə ermənilərin Azərbaycana qayıtması deyil, o cümlədən azərbaycanlıların Ermənistana qayıtması məsələsini qoyuruq. Azərbaycanlıların 30 il

əvvəl qovulması və ermənilərin 2 ay əvvəl ölkəmizi tərk etmək qərarı arasında fərqlə əhəmiyyəti yoxdur. Fakt sadəcə, ondan ibarətdir ki, bunlar qarşılıqlı olmalıdır. Yaxud da ki, biz sülh sazişində bu məsələni qeyd etmirik. Bir sözlə, bu vaxta qədər biz həmin məsələ ilə bağlı Ermənistandan hər hansı aydın anlaşma görmədik. Əgər Ermənistan hər iki milli azlığa eyni yanaşmanın tətbiq edilməsinə razılaşırsa, onda sülh əldə oluna bilər, çünki həmin məsələ bizimlə danışqlar aparan Ermənistan üçün əsas maneə idi. Bir sözlə, görəcəyik bundan sonra necə olacaq. Səmimi desək, mən hazırda məntiq nöqtəyi-nəzərindən sülh sazişinin imzalanmasına hər hansı ciddi maneə görmürəm.

Biz bəyan edirik ki, bunu imzalamalıyıq və onlar da deyirlər ki, bu saziş imzalanmalıdır. Lakin biz buna nail olmalıyıq. Bizim təklifimiz ictimaiyyətə açıqlandı. Bəhs etdiyim həmin 5 məşhur prinsipi biz ictimaiyyətə açıqladıq. Bunlar bəllidir. İstənilən mühüm beynəlxalq tərəfin də etirazı yoxdur, çünki bütün həmin prinsiplər beynəlxalq hüququn fundamental prinsipləridir. Ermənistan sadəcə, onlara əməl etməlidir. Onlar ərazi bütövlüyümüzü sual altına qoymaq və ərazimizdə separatçılığa rəvac vermək kimi bütün cəhdlərinə son qoymalıdırlar, çünki Qarabağ Azərbaycanın hissəsidir və bu hamı, o cümlədən Ermənistanın özü tərəfindən etiraf edilir. Məhz Ermənistanın baş naziri 2019-cu ildə Xankəndidə böyük nümayiş zamanı demişdi: «Qarabağ Ermənistandır». Bu, danışqlar prosesinin sonu demək idi, çünki bundan sonra danışqlar üçün heç

bir şey qalmadı. Beləliklə, İkinci Qarabağ müharibəsi üçün səbəb məhz Ermənistan hökuməti idi. İndi isə həmin şəxs artıq «Qarabağ Azərbaycandır» deyir. Bu, yaxşı haldır, irəliləyişdir. Biz irəliləyişi hər zaman dəstəkləyirik, lakin hazırda «Qarabağ Azərbaycandır» dedikdə, o, gərək bunun altında öz imzasını qoysun və biz bunu gözləyirik.

S u a l: Bəs öz evlərini tərk etmiş insanlar necə?

C a v a b: Öz evlərini tərk etmiş insanlara gəldikdə, əvvəlcə, bu onların öz qərarı idi. Qarabağ erməniləri ilə bağlı ictimaiyyətə verdiyimiz bəyanat və sonradan atdığımız addımlar göstərdi ki, biz istəyirik onlar qalsınlar. Biz açıq şəkildə elan etdik və mən antiterror əməliyyatı başa çatdıqdan sonra Azərbaycan xalqına müraciətimdə bildirdim ki, onlar qala bilərlər. Biz elektron qeydiyyat portalını açdıq. Qayıtmaq istəyən hər kəsin belə bir hüququ vardır. Onların mülkiyyəti lazımi dərəcədə qorunur. Bütün tarixi və dini yerlər lazımınca qorunur.

Geri qayıtmaq üçün onlar müəyyən qaydalara əməl etməlidirlər və mən antiterror əməliyyatının keçirilməsindən bir neçə ay əvvəl demişdim ki, qalmaq istəyənlər Azərbaycan vətəndaşlığı üçün müraciət etməlidirlər. Çünki insanlar başqa ölkənin vətəndaşı olmaqla Azərbaycanda necə yaşaya bilərlər?! Ya vətəndaşlıq, ya iş icazəsi, ya da yaşayış icazəsi olmalıdır. Onlar «Dağlıq Qarabağ respublikası»nda yaşadıklarını deyərək, Azərbaycanda yaşaya bilməzlər. Çünki «Dağlıq Qarabağ respublikası» mövcud deyil. Onlar bunu öz xəyallarında, mifologiyalarında uydurublar. Onlar Azərbaycan vətən-

daşları olaraq Azərbaycanda yaşamaq istəyirlərsə, bunu edə bilərlər. Azərbaycan çoxmillətli, çoxkonfessiyalı bir ölkədir. Azərbaycanda bir çox etnik qruplar vardır. Bu etnik qrupların bəziləri, bir neçəsi, onlara mənsub olan insanlar Qarabağda erməni əhalisindən qat-qat çoxdur. Onların hamısı sülh içində yaşayır, onlar bütün hüquq və təminatlardan faydalanırlar. Bizim Qarabağ ermənilərinə etdiyimiz təklifdə – hansı ki, ictimai şəkildə açıqlanmışdır – biz həmçinin onların hüquqlarını da nəzərə almışdıq. Onların dil, tədris, din, bələdiyyə hüquqlarını nəzərə almışdıq. Onlar bələdiyyə seçkiləri vasitəsilə öz nümayəndələrini seçə bilərlər və orada yaşamağa davam edə bilərlər. Tərk etmək qərarı onların öz qərarı idi və bizim indi əldə etdiyimiz məlumata əsasən, bu, «Dağlıq Qarabağ respublikası»nın «səbiq rəhbərləri»nin qəsdən etdiyi hərəkət idi. Onlara oranı tərk etməyə ehtiyac yox idi, lakin onlar tərk etmək qərarını verdikdə biz onları dayandıra bilməzdik. Biz onlara oranı sülh şəraitində tərk etsinlər deyə, maksimum dərəcədə rahat şərait yaratdıq. Azərbaycanlılara qarşı tam əksi edilmişdi. Onlar 30 il bundan əvvəl ya qətlə yetirilmiş, ya da deportasiya olunmuş, işgəncələrə məruz qalmış, həbs edilmişlər, onların bəziləri isə yüksək dağlıq əraziləri aşmaq məcburiyyətində qalaraq, həmin ərazilərdə donub ölmüşlər. Bu, sənədlərlə təsdiq edilib. Qarabağ bölgəsinin ermənilərinin Ermənistanı daxil olmaları da sənədləşdirilib və hər şey humanitar standartlara əsasən edilibdir. Lakin yenə də sizin suala gəldikdə deyə bilərəm ki,

onlar qayıda bilərlər. Əlbəttə, onlar bizim açdığı-mız mövcud elektron portalda qeydiyyatdan keçərək geri qayıtmaq, Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul etmək istədiklərini bildirməlidirlər. Onların bir neçəsi artıq vətəndaşlıq üçün müraciət edib və hazırda onların müraciətlərinə baxılır. Bəzi ermənilər Qarabağda qalmağa qərar veriblər və indi bizim Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Miqrasiya Xidməti onların qeydinə qalır, onları qeydiyyata salır. Ermənilərin hamısı oranı tərk etməyib. Lakin Azərbaycanda yaşamaq üçün, məsələn əgər siz Azərbaycanda yaşamaq istəyirsinizsə siz nə etməlisiniz? Siz iş icazəsi, uzun müddət burada yaşamaq istəyirsinizsə yaşayış icazəsi və ya vətəndaşlıq almalısınız. Başqa halda, digər ölkənin vətəndaşı olaraq Azərbaycanda necə yaşaya bilərsiniz? Bu, mümkün deyil. Bu da eyni məsələdir.

Əgər Ermənistandan qovulmuş azərbaycanlı məcburi köçkün ora geri qayıtmaq istəyərsə, o necə qayıda bilər? O, geri qayıdıb Qərbi Azərbaycan Respublikasının sakini olduğunu deməyəcək. Xeyr. O, gəlib vətəndaşlıq və ya iş icazəsi üçün müraciət edəcək. Nəyə görə bu proses burada fərqli olmalıdır? Bu, yalnız belə olacaqdır. Bələdiyyə seçkiləri vasitəsilə onlar öz nümayəndələrini seçə bilərlər və bu nümayəndələr bələdiyyələrə görə məsul şəxslər olacaqlar. Bütün bu məlumatlar Qarabağ ermənilərinin nümayəndələrinə antiterror əməliyyatından sonra çatdırılmışdır. Lakin bu məlumatın onlar tərəfindən Qarabağ əhalisinə açıqlanmadığından agah olduğdan sonra biz onu açıqladıq, dərc etdik.

Beləliklə, bu, beynəlxalq norma və standartlara əsasən, hüquqi bir prosesdir. Bir daha qeyd etmək istəyirəm: Azərbaycan çoxmillətli ölkədir və Azərbaycandakı heç bir etnik qrupun dini və etnik zəmində heç vaxt heç bir problemi və ya narahatlığı olmamışdır. Azərbaycanı tanıyan istənilən kəs bunu təsdiqləyə bilər. Yeri gəlmişkən, bu gün Azərbaycanın müxtəlif yerlərində erməni əhalisi heç bir problem olmadan yaşayır. Ermənilər və azərbaycanlılar Rusiyada bir yerdə yaşayırlar, Ukraynada bir yerdə yaşayırlar və Gürcüstanda hətta eyni kəndlərdə yaşayırlar. Nəyə görə onlar Azərbaycanda və yaxud Ermənistan-da bir yerdə yaşaya bilməsinlər? Hesab edirəm ki, onlar bir yerdə yaşaya bilərlər.

M ü x b i r: Çox təşəkkür edirəm, cənab Prezident.

**KENİYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB UİLYAM SAMOI RUTOYA**

Hörmətli cənab Prezident!

Keniya Respublikasının milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Sizi və Sizin simanızda bütün xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından səmimi-qəlbdən təbrik edirəm.

Bu il Azərbaycanın Keniyada səfirliyinin fəaliyyətə başlaması ikitərəfli münasibətlərimizin yeni müstəviyə keçməsinin bariz nümunəsidir. İnanıram ki, xalqlarımızın mənafelərinə uyğun olaraq Azərbaycan–Keniya əlaqələrinin dostluq məcrasında inkişafı, həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli müstəvidə əməkdaşlığımızın uğurla davam etdirilməsi yolunda bundan sonra da birgə səylər göstərəcəyik.

Bu əlamətdar gündə Sizə ən xoş arzularımı çatdırır, dost xalqınıza daim əmin-amanlıq və rifah arzulayıram.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 9 dekabr 2023-cü il

BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN PREZİDENTİ ŞEYX MƏHƏMMƏD BİN ZAİD ƏL-NƏHƏYYAN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

9 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 9-da Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhəyyan telefonla zəng etmişdir.

Söhbət zamanı dövlət başçıları ölkələrimiz arasında münasibətləri və gələcək əməkdaşlıq perspektivlərini nəzərdən keçirdilər.

Prezidentlər Azərbaycan ilə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında mövcud əməkdaşlıq sahələrinə, xüsusilə iqtisadi inkişaf, bərpa olunan enerji və ölkələrimizin davamlı inkişafı üçün digər vacib istiqamətlərdə əməkdaşlıq imkanlarına toxundular.

Prezident İlham Əliyev və Prezident şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhəyyan qarşılıqlı maraq doğuran regional və beynəlxalq məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi apardılar.

Telefon danışığı əsnasında BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 28-ci sessiyası – COP28 çərçivəsində Dubayda təşkil olunmuş Dünya İqlim Fəaliyyəti Sammitinə toxunuldu.

Dövlətimizin başçısı bu sammitin uğurla keçirilməsi münasibətilə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidentini təbrik etdi, bu tədbirdə iştirak etmək üçün Dubaya səfəri zamanı şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhəyyan ilə görüşünü məmnunluqla xatırlatdı və göstərilən qonaqpərvərliyə görə təşəkkürünü bildirdi. Azərbaycan Prezidenti bu tədbirin nəticələrinin global iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizəyə praktiki və əhəmiyyətli töhfə verəcəyinə, həmçinin dünyada davamlı inkişafa xidmət edəcəyinə ümidvarlığını bildirdi.

SERBİYA RESPUBLİKASINA İŞGÜZAR SƏFƏR

10 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 10-da Serbiya Respublikasının Prezidenti Aleksandr Vuçiçin dəvəti ilə Serbiyaya işgüzar səfər etmişdir.

Niş şəhərinin «Konstantin Velikiy» Aeroportunda dövlətimizin başçısının şəərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Prezident İlham Əliyevi Serbiyanın Baş Nazir müavini, Maliyyə naziri Siniša Mali və digər rəsmi şəxslər qarşıladılar.

**SERBİYA–BOLQARISTAN
QAZ İTERKONNEKTÖRÜNÜN
AÇILIŞI MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK**

Serbiya, Niş

10 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Serbiya Respublikasının Prezidenti Aleksandr Vuçiç və Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radev dekabrın 10-da Serbiyanın Niş şəhərində Serbiya–Bolqarıstan qaz interkonnektorunun açılış mərasimində iştirak etmişlər.

Əvvəlcə Serbiya–Bolqarıstan qaz interkonnektorunun texniki göstəricilərindən və layihənin əhəmiyyətindən bəhs edən videoçarx nümayiş etdirildi.

Serbiya Respublikasının Prezidenti Aleksandr Vuçiç mərasim iştirakçılarını salamladı.

Sonra Serbiyanın Mədən və Energetika naziri Dubravka Djedoviç Handanoviç çıxış edərək, layihə barədə məlumat verdi.

Dövlətimizin başçısı mərasimdə çıxış etdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Hörmətli cənab Prezident Vuçiç, hörmətli cənab Prezident Radev, hörmətli xanım nazir, xanımlar və cənablar!

İlk növbədə, dəvətə və qonaqpərvərliyə görə dostum Aleksandra təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Yenidən gözəl ölkənizdə olmağımdan çox məmnunam. Bildirməliyəm ki, mən keçən il Serbiyaya rəsmi səfər etmişdim. Ondan bir ay sonra Prezident Vuçiç Azərbaycana səfər etmişdir. Bu gün yenə də sizin gözəl ölkənizdəyəm. Bu bir daha onu göstərir ki, Serbiya–Azərbaycan əlaqələri sürətlə və dinamik şəkildə inkişaf edir. Biz strateji tərəfdaş, çünki strateji tərəfdaşlıq haqqında Bəyannamə imzalanmışdır və sözdə, sənəddə və əməldə bu yüksək statusa sadıqlığımızı göstəririk.

Öfəslər olsun ki, Prezident Vuçiçə bu gün rəsmi tədbirdə çıxış etmək üçün müəyyən məhdudiyyətlər tətbiq edilib, onun qeyd etdiyi kimi, qəbul edilmiş qanuna görə. Ancaq buna baxmayaraq, bizim söhbət etmək üçün imkanımız olacaq. Sadəcə olaraq, onu bildirmək istəyirəm ki, bizim Aleksandr ilə şəxsi dostluq münasibətlərimiz yüksək dərəcədə Serbiya–Azərbaycan əlaqələrinin inkişafına xidmət etmişdir. O, ölkəsi üçün çox yüksək işlər görür. Onun liderliyi ilə Serbiya uğurla inkişaf edir, müstəqil siyasət aparır. O siyasət ki, Serbiya xalqının və dövlətinin maraqlarına cavab verir. Biz də dostları kimi, onun uğurlarına həmişə sevinirik və əməli addım-

larla, konkret işlərlə ikitərəfli gündəliyimizi genişləndiririk.

Əminəm ki, bugünkü tədbir və açılışdan sonra interkonnektorun fəaliyyəti Serbiyanın sənaye inkişafına böyük töhfə verəcəkdir. Bilirəm ki, Prezident Vuçiçin ölkəsinin sənaye potensialının inkişafı ilə bağlı çox genişmiqyaslı planları vardır. O planların böyük hissəsi həyata keçirilib. Gələcək planların həyata keçirilməsi üçün, əlbəttə, enerji resursları lazımdır və şaxələndirilmiş təchizat şəbəkəsi də təbii ki, qurulmalıdır.

Eyni sözləri dostum, Prezident Radev haqqında da deyə bilərəm. Bolqarıstanla da bizi strateji tərəfdaşlıq sazişi bağlayır. Bu il mən Bolqarıstana və Prezident Radev Azərbaycana səfərlər etmişik. Bu da onu göstərir ki, münasibətlərimiz çox dinamikdir, dostluq və strateji tərəfdaşlıq üzərində qurulubdur.

Yəni deyə bilərəm ki, bugünkü mərasim dostluq mərasimidir, strateji tərəfdaşlıq mərasimidir. Əlbəttə, hər iki Prezidenti bugünkü açılış münasibətilə ürəkdən təbrik etmək istəyirəm. Bu, Serbiya və Bolqarıstanın enerji təhlükəsizliyinə böyük töhfə verə biləcək layihədir. Eyni zamanda, Azərbaycan xalqını təbrik etmək istəyirəm. Çünki Azərbaycanın qaz ixracı coğrafiyası daha da genişlənir. Hazırda biz təbii qazımızı 8 ölkəyə ixrac edirik, Serbiya 9-cu ölkədir. Bu 9 ölkənin 7-si Avropa ölkəsidir və təbii ki, bugünkü mərasim – interkonnektorun fəaliyyətə başlaması Avropanın enerji təhlükəsizliyinə də önəmli töhfə verəcəkdir.

Bildirməliyəm ki, keçən il Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında enerji sahəsində strateji tərəfdaşlıq

üzrə Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır və bu memorandum icra edilir. Bu memoranduma görə, Azərbaycan 2027-ci ilə qədər Avropaya göndərilən qazın həcmi iki dəfə artırmalıdır. Artıq rəqəmlər onu göstərir ki, biz inamla bu hədəfə doğru gedirik. 2021-ci ildə bizim Avropa məkanına qaz ixracımız 8 milyard kubmetrdən bir qədər çox olmuşdursa, bu il bu, təxminən 12 milyard kubmetrə çatacaq. Bu da Azərbaycanın ümumi qaz ixracının 50 faizini təşkil edir.

Bizim çox genişmiqyaslı başqa planlarımız vardır. Azərbaycanın bütövlükdə enerji strategiyası uğurla icra edilir. Bizim tərəfimizdən irəli sürülmüş və icra edilmiş layihələr Avropanın və Asiyanın – Avrasiyanın enerji xəritəsini böyük dərəcədə yenicənən tərtib etmişdir. Bakı–Tbilisi–Ceyhan, Bakı–Supsa neft kəmərləri bu gün Azərbaycan neftini Aralıq dənizinin və Qara dənizin bazarlarına çatdırır. «Cənub Qaz Dəhlizi» – uzunluğu 3500 kilometr olan nəhəng infrastruktur layihəsi Avropanın enerji təhlükəsizliyinə çox böyük töhfə verir. Təsədüfi deyil ki, Avropa Komissiyası, onun yüksək vəzifəli şəxsləri Azərbaycanı etibarlı tərəfdaş və pan-Avropa qaz təchizatçısı kimi dəyərləndirirlər. Onu da bildirməliyəm ki – bu sözləri əminəm ki, dostum Rumen də təsdiq edə bilər – bizim Bolqarıstana qaz təchizatımız 2 il bundan əvvəl başlamışdır. 2021-ci ildə 270 milyon kubmetr qaz təchiz edilmişdir. Keçən il 500 milyon kubmetrdən bir qədər çox. Bu il isə bu rəqəm 1 milyard kubmetrə yaxın olacaqdır.

Azərbaycan, sözün əsl mənasında, etibarlı tərəfdaşdır, dostluq ənənələrinə həmişə sadıqdır və dostluğu yüksək qiymətləndirir. Məhz dostluq, qarşılıqlı anlaşma, strateji tərəfdaşlıq üzərində qurulmuş əlaqələr bir çox ölkələrin maraqlarını təmin edir və qaz sahəsində əməkdaşlıq eyni zamanda, genişmiqyaslı regional əməkdaşlığa da güclü zəmin yaradır. Xəzər dənizi, Qara dəniz, Aralıq dənizi, Avropa məkanı və Azərbaycan, Avropa İttifaqı əlaqələri – bütün bu istiqamətlər müsbət məcrada inkişaf edir və bizim gələcək planlarımız da bu istiqamətlərə xidmət göstərəcəkdir.

Gələcək planlarımız, təbii ki, qaz təchizatının coğrafiyasını daha da genişləndirməkdir və gələcəkdə Avropa məkanında yeni yaradılacaq interkonektorlar vasitəsilə yeni ölkələrin bazarlarına çıxmaqdır. Bizim əsas hədəfimiz bərpa olunan enerji növləri ilə bağlıdır və 10 qiqavat bərpa olunan enerji növlərinin yaradılması üzrə Azərbaycan tərəfindən investorlarla sazişlər və Anlaşma memorandumları imzalanmışdır.

Bir neçə gün bundan əvvəl biz yenə də növbəti dostluq təzahürünün şahidi olduq. Həm Serbiya, həm Bolqarıstan, həm Şərqi Avropa qrupuna daxil olan digər ölkələr Azərbaycanın namizədliyini dəstəkləyərək, COP29 konfransının Azərbaycanda, Bakıda keçirilməsinə izn verdilər, öz dəstəklərini göstərdilər. Bu, bir daha həm dostluğumuzun nümunəsidir, həm də göstərir ki, Azərbaycanın zəngin neft və qaz resurslarının olmasına baxmayaraq, biz gələcəyimizi təmiz «yaşıl enerji»nin istehsalında və

ixracında görürük. Əminəm ki, gün gələcək və buna oxşar mərasim «yaşıl enerji» layihələri ilə bağlı keçiriləcəkdir.

Bir daha əziz dostum Aleksandra dəvətə görə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm və hamımıza uğurlar arzulayıram. Sağ olun.

* * *

Daha sonra Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radev və Avropa İttifaqının Serbiyadakı daimi nümayəndəliyinin rəhbəri Emmanuel Jofre çıxış etdilər.

Prezidentlər İlham Əliyev, Aleksandr Vuçiç, Rumen Radev və Avropa İttifaqının daimi nümayəndəliyinin rəhbəri Emmanuel Jofre Serbiya–Bolqarıstan qaz interkonnektorunu işə saldılar.

**BOLQARISTAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ RUMEN RADEV
İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ**

Serbiya, Niş

10 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin dekabrın 10-da Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radev ilə təkbətək görüşü olmuşdur.

Görüşdə Azərbaycan ilə Bolqarıstan arasında dostluq və strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin müxtəlif sahələrdə inkişafından məmnunluq ifadə edildi.

Serbiya–Bolqarıstan qaz interkonnektorunun açılışının əhəmiyyətini vurğulayan dövlət başçıları bu münasibətlə bir-birinə təbriklərini çatdırdılar.

Söhbət zamanı «Solidarity Ring» təşəbbüsünün əhəmiyyətinə toxunularaq, bu layihənin Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasında enerji sahəsində əməkdaşlığın genişlənməsi və ölkəmizin Avropanın qaz təchizatının təmin olunması işinə verdiyi töhfə baxımından önəmli bir daha qeyd edildi.

Dövlətimizin başçısı Bolqarıstan Prezidentini Azərbaycana səfərə dəvət etdi. Dəvət minnətdarlıqla qəbul olundu.

SERBİYA RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ALEKSANDR VUÇİÇ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ

Serbiya, Niş

10 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin dekabrın 10-da Serbiya Respublikasının Prezidenti Aleksandr Vuçiç ilə təkbətək görüşü olmuşdur.

Görüşdə Azərbaycan ilə Serbiya arasında dostluq və strateji tərəfdaşlıq münasibətlərinin müxtəlif istiqamətlərdə uğurla inkişaf etdiyi bildirildi, əməkdaşlığımızın bundan sonra da möhkəmlənəcəyinə əminlik ifadə olundu.

Söhbət zamanı Serbiya–Bolqarıstan qaz interkonektorunun açılışının əhəmiyyəti qeyd edilərək, Azərbaycanın Avropanın qaz təchizatına verdiyi töhfə xüsusi vurğulandı.

Dövlətimizin başçısı Serbiya Prezidentini Azərbaycana səfərə dəvət etdi. Dəvət minnətdarlıqla qəbul olundu.

Söhbət zamanı əməkdaşlığın perspektivləri ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

Sonra Prezident İlham Əliyevin və Prezident Aleksandr Vuçiçin birgə nahar əsnasında geniş tərkibdə görüşü keçirildi.

HƏRBİ TEXNİKA VƏ AVADANLIQLARA BAXIŞ

Serbiya, Niş

10 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Serbiya Respublikasının Prezidenti Aleksandr Vuçiç dekabrın 10-da Serbiyanın Niş şəhərində hərbi texnika və avadanlıqlara baxmışlar.

Səfər başa çatdı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Serbiya Respublikasına işgüzar səfəri dekabrın 10-da başa çatdı.

Niş şəhərinin «Konstantin Velikiy» Aeroportunda dövlətimizin başçısının şəərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Prezident İlham Əliyevi Serbiya Prezidenti Aleksandr Vuçiç yola saldı.

GÜRCÜSTAN PARLAMENTİNİN SƏDRİ ŞALVA PAPUAŞVİLİNİN BAŞÇILIQ ETDİYİ NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ

11 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 11-də Gürcüstan Parlamentinin Sədri Şalva Papuaşvilinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında ikitərəfli dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin bütün sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Gürcüstanın Baş Naziri ilə mütəmadi görüşlərinin, o cümlədən Azərbaycan Prezidentinin dəvəti ilə İrakli Qaribaşvilinin fəxri qonaq qismində SPECA-nın Bakıda keçirilmiş Zirvə görüşündə iştirakı zamanı onunla görüşünün əlaqələrimizin möhkəmlənməsi işində rolunu qeyd etdi.

Prezident İlham Əliyev ölkələrimizin həyata keçirdiyi birgə layihələrin önəminə toxunaraq, bunu geniş regionda – Avrasiya məkanında önəmli amil kimi dəyərləndirdi və birgə təşəbbüslərimizin bundan sonra da uğurla həyata keçiriləcəyinə əminliyini bildirdi. Dövlətimizin başçısı parlamentlərarası əməkdaşlığın da münasibətlərimizin inkişafına mühüm töhfə verdiyini vurğuladı, bunun əməkdaşlığımızın daha da möhkəmlənməsi üçün zəruri hüquqi baza yaratdığını diqqətə çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev Şalva Papuaşvilinin Azərbaycanla səfərinin əlaqələrimizin uğurlu inkişafına töhfə verəcəyinə əminliyini ifadə etdi.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən Gürcüstan Parlamentinin Sədri bu ilin mayında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin ümummilli lider Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr olunmuş xüsusi iclasında iştirakı ilə bağlı ölkəmizə səfərini məmnunluqla xatırladı. Şalva Papuaşvili ulu öndərin çox çətin bir dövrdə Azərbaycanla müdrik rəhbərliyini qeyd edərək, ümummilli lider Heydər Əliyevin və Gürcüstanın sabiq Prezidenti Eduard Şevardnadzenin münasibətlərimizin əsasının qoyulmasında müstəsna rol oynadıqlarını bildirdi.

Qonaq ölkələrimizin həyata keçirdiyi layihələrin önəmini qeyd etdi, bu layihələrin xalqlarımızın rifahına və bölgədə sülhə xidmət etdiyini vurğuladı. O, ikitərəfli dostluq münasibətlərimizin uğurla inkişaf etdiyini deyərək, bu işdə müxtəlif səviyyələrdə həyata keçirilən qarşılıqlı səfərlərin roluna toxundu.

Görüşdə energetika, nəqliyyat, mədəniyyət sahələrində əməkdaşlığın perspektivləri ilə bağlı məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN RƏSMİ SOSIAL
ŞƏBƏKƏ HESABLARINDAN**

11 dekabr 2023-cü il

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəf-
fər Ali Baş Komandan İlham Əliyev dekabrın 11-də
ulu öndər Heydər Əliyevlə bağlı rəsmi sosial şəbəkə
hesablarında foto paylaşmışdır.*

*Ulu öndərin əks olunduğu fotonun üzərində: «Ümum-
milli lider Heydər Əliyev 1923–2003» sözləri yazılıbdır.*

ÜMUMMİLLİ LİDER HEYDƏR ƏLİYEVİN MƏZARINI ZİYARƏT

12 dekabr 2023-cü il

Müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, dünya şöhrətli siyasi xadim, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin vəfatından 20 il ötür.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 12-də Fəxri xiyabana gələrək, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin məzarını ziyarət etmişdir.

Prezident İlham Əliyev ulu öndərin məzarı önünə əklil qoydu.

Azərbaycanın Dövlət himni səsləndirildi.

Dövlətimizin başçısı İlham Əliyev ulu öndərin ömür-gün yoldaşı, görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın da xatirəsini ehtiramla andı, məzarı üzərinə gül dəstələri qoydu.

Tanınmış dövlət xadimi Əziz Əliyevin və professor Tamerlan Əliyevin də xatirələri yad edildi, məzarları üstünə gül dəstələri düzüldü.

* * *

Azərbaycanın ən yeni tarixinin bütöv bir dövrü ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Müstəqilliyimizin dönməz xarakter alması, milli şüurun dirçəlişi, iq-

tisadiyyatın inkişafı, ordu quruculuğu bu dövrün əsas mahiyyətini təşkil edir. Ümummilli liderin Azərbaycana bəxş etdiklərini tarix boyunca ondan əvvəl heç kim bacarmayıb. Məhz bu dahi şəxsiyyət ölkəmizdə qüdrətli ordu yaratdı, iqtisadiyyatı dirçəltdi, Azərbaycanın müasir tarixində misilsiz işlərə imza atdı.

Xalqımız ulu öndərin xilaskarlıq və quruculuq missiyasını unutmur və heç vaxt unutmayacaq. Ötən əsrin 90-cı illərində çox ağır, böhranlı vəziyyətə düşər olmuş Azərbaycan xalqı xilasına, bugünkü tərəqqisinə görə özünü Heydər Əliyevə borclu sayır. Hər il dekabrın 12-də və mayın 10-da Fəxri xiyabanda yaşanan böyük izdiham ulu öndərin xatirəsinə əbədi ehtiramdan xəbər verir. Azərbaycan xalqı Heydər Əliyev ideologiyasına da, ideallarına da sadıqdır. Bunun davam etdirilməsi sosial çağırışıdır. Məhz bu çağırışa cavab olaraq, Prezident İlham Əliyevin 2022-ci il 29 sentyabr tarixli Sərəncamına əsasən, ulu öndərin anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə 2023-cü il ölkəmizdə «Heydər Əliyev ili» elan edildi.

Sərəncamda da qeyd olunduğu kimi, Heydər Əliyev dönəmi Azərbaycan tarixinin, mədəniyyətinin, elminin, təhsilinin qızıl dövrünə çevrildi. Bu gün Azərbaycan ümummilli liderin müəyyənləşdirdiyi yolla inamla irəliləyir. Xalqımız ulu öndərin layiqli davamçısı, Prezident, Silahlı Qüvvələrimizin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyevə inanır və onu dəstəkləyir. Bu inamın, dəstəyin və həmrəyliyin ən bariz nümunəsi 44 günlük Vətən müharibəsində qazanılmış Zəfər, bu gün isə Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə aparılan möhtəşəm bərpa və quruculuq işləridir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin ən böyük arzusu Qarabağın düşmən tapdağından azad edilməsi, ərazi bütövlüyümüzün bərpası idi. Ulu öndərin illər öncə böyük uzaqgörənliklə dediyi bu sözlər yada düşür: «Qarabağ məsələsini həll edəcəyik. Zaman lazımdır, vaxt lazımdır. Azərbaycan torpaqları heç vaxt onun əlindən gedə bilməz. Bizim işğal olunmuş torpaqlarımız mütləq qaytarılacaqdır. Nəyin bahasına olursa olsun».

Dahi şəxsiyyətin bu arzusunu və vəsiyyətini onun layiqli davamçısı, Azərbaycan Prezidenti, Silahlı Qüvvələrimizin Müzəffər Ali Baş Komandanı, qüdrətli sərkərdə İlham Əliyev yerinə yetirdi, ölkəmizin ərazi bütövlüyü hərbi-siyasi yolla bərpa olundu. Üçrəngli bayrağımız yenidən bütövləşən Vətən torpağında qürurla dalğalanmağa başladı.

İşğaldan azad edilmiş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur hazırda yenidən qurulur, ərazilər minalardan təmizlənir, sürətlə genişmiqyaslı bərpa və yenidən qurulma işləri aparılır. Dövlətimizin başçısı, qalib sərkərdə İlham Əliyev böyük və müdrik xalqımıza bu il sentyabrın 19-da növbəti Qələbənin sevincini yaşatdı. Dövlət bayrağımızı əzəli və əbədi torpaqlarımızda – Xankəndidə, Xocalıda, Xocavənddə, Ağdərədə, Əsgəranda ucaltmaqla xalqımızın arzularını çin etdi. Müstəqil Azərbaycanın suverenliyi tam bərpa olundu.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev bu gün cismən aramızda olmasa da, onun parlaq ideyaları Azərbaycanın inkişaf yolunu işıqlandırmaqdadır. Ulu öndərin yolu əzmlə davam etdirilir və ölkəmizi inamla irəli aparır. Bu gün ölkəmizin milli maraqlarını qətiyyətlə müdafiə edən Prezident İlham Əliyev uzaqgörən

və titanik fəaliyyəti ilə Azərbaycanı dünya miqyasında, o cümlədən Türk Dünyasında və bölgədə güdrətli dövlətə, söz və nüfuz sahibinə, etibarlı tərəfdaşa çevirib.

Əminliklə söyləmək olar ki, Azərbaycan var olduqca ulu öndər Heydər Əliyevin ideyaları yaşayacaq və daha da inkişaf etdiriləcəkdir.

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN BMT-nin İQLİM
DƏYİŞİKLİYİ ÜZRƏ ÇƏRÇİVƏ
KONVENSIYASININ TƏRƏFLƏR
KONFRANSININ 29-cu SESSİYASININ –
COP29-un GƏLƏN İL ÖLKƏMİZDƏ
KEÇİRİLMƏSİ İLƏ ƏLAQƏDAR RƏSMİ
SOSİAL ŞƏBƏKƏ HESABLARINDA
PAYLAŞIMI**

12 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 12-də BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının – COP29-un gələn il ölkəmizdə keçirilməsi ilə əlaqədar rəsmi sosial şəbəkə hesablarında paylaşım etmişdir.

Paylaşımnda deyilir: «Azərbaycan iqlim dəyişikliklərinə qarşı qlobal mübarizəni sistemli olaraq dəstəkləyir və enerji səmərəliliyi ilə bağlı tədbirlər görür. Təmiz ətraf mühit və «yaşıl» inkişaf bizim milli prioritetlərimizdir. Bərpa olunan enerji Azərbaycanda geniş vüsət almağa başlayır.

BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına (COP29) 2024-cü ildə ev sahibliyi etməyimiz iqlim dəyişikliklərinə qarşı mübarizə üzrə qlobal səy-

lərə öz töhfəmizi vermək qətiyyətimizdən irəli gəlir. Azərbaycanın namizədliyinə verilən dəyərli dəstəyə görə bütün ölkələrə səmimi təşəkkürümü bildirirəm.

Biz COP29 sessiyasının uğurlu hadisəyə çevrilməsi üçün əlimizdən gələni edəcəyik.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərində COP28-in yüksək səviyyədə təşkil edilməsinə görə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhəyyana minnətdarlığımı bildirir və iqlimlə bağlı birgə tədbirlərimizi davam etdirməyimizi səbirsizliklə gözləyirəm».

AZƏRBAYCAN KÖNÜLLÜLƏRİNİN VI HƏMRƏYLİK FORUMUNUN İŞTİRAKÇILARINA

Əziz gənclər!

Sizi – Azərbaycan könüllülərinin VI həmrəylik forumunun iştirakçılarını salamlayır, Beynəlxalq Könüllülər Günü münasibətilə təbrik edir və hamınıza cənsağlığı, gələcək işlərinizdə nailiyyətlər arzulayıram.

Forumun ümummillə lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi ilə əlaqədar ölkəmizdə elan olunmuş «Heydər Əliyev ili» çərçivəsində təşkilə xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Könüllülük hərəkəti məhz ulu öndərin xeyir-duası ilə geniş vüsət alaraq, Azərbaycan gənclərini vahid platformada birləşdirmiş və ötən müddət ərzində ictimai həyatımızın ən müxtəlif sahələrini əhatə etmişdir. Zəngin mədəni və mənəvi dəyərlərimizi rəhbər tutan hərəkət əməli fəaliyyətində xeyirxahlıq, fədakarlıq və təmənnasız yardım kimi ali bəşəri keyfiyyətləri təcəssüm etdirmiş, cəmiyyətin etimadını layiqincə doğrultmuşdur.

Sevindirici haldır ki, könüllülərimiz bu gün yurdun hər bir guşəsində dövlət gənclər siyasətinin məqsəd və prinsiplərinə uyğun şəkildə Azərbaycanın davamlı tərəqqisinə yönəlmiş sosial təşəbbüslərə və innovativ layihələrə hamılıqla qoşulurlar. Onlar ekofəallarmızla birgə Qarabağda təbii sərvətlə-

rimizin qanunsuz istismarına qarşı etiraz ifadə edən və uğurla nəticələnən dinc aksiyanın əsas iştirakçıları olmuşlar. Artıq onların həmçinin ölkə həddlərindən kənarda humanitar yardım istiqamətində koordinasiyalı fəaliyyət təcrübəsi vardır.

İndi müstəqillik tariximizin inkişaf dövrünün qururverici yeni mərhələsindəyik. İşğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə ən qısa zamanda həyatın əvvəlki ahənginə qaytarılması üçün genişmiqyaslı işlər aparılır. İnanıram ki, ulu öndərin tövsiyələrini özünüəşüar seçən siz könüllülər Vətənə və dövlətə bundan sonra da dərin bağlılıq nümayiş etdirəcək, yüksək fəallıq göstərərək, Böyük Qayıdışa töhfələr verəcəksiniz.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 13 dekabr 2023-cü il

**BƏHREYN KRALI ƏLAHƏZRƏT
ŞEYX HƏMƏD BİN İSA AL XƏLİFƏYƏ**

Əlahəzrət!

Bəhreyn Krallığının milli bayramı münasibətilə Sizə və Sizin simanızda bütün xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi və xoş arzularımı yetirməkdən məmnunluq duyuram.

Əminəm ki, Azərbaycan–Bəhreyn dostluq əlaqələrini möhkəmləndirmək, həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli müstəvidə qarşılıqlı maraq doğuran əməkdaşlığımızı genişləndirmək üçün bundan sonra da birgə səylər göstərəcəyik.

Belə bir əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə uğurlar, dost Bəhreyn xalqına daim əmin-amanlıq və firavanlıq arzulayıram.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 13 dekabr 2023-cü il

ROMA PAPASI FRANSİSK HƏZRƏTLƏRİNƏ

Zati-müqəddəsləri!

İsa peyğəmbərin mübarək mövludu – Milad bayramı münasibətilə Sizi və Sizin simanızda bütün həmməzhəblərinizi ürəkdən təbrik edir, ən səmimi və xoş arzularımı çatdırıram.

Xristian aləminin ən müqəddəs bayramlarından biri, yeniliyin, mərhəmət və şəfqət duyğularının rəmzi olan Milad bayramı insanları yüksək mənəvi ideallar və dəyərlər ətrafında birləşdirərək, qəlbləri parlaq ümidlərlə doldurur, yeni nailiyyətlərə ruhlandırır. Yüksək birgəyaşayış mədəniyyəti və çox-əsrlik tolerantlıq mühitinin mövcud olduğu Azərbaycan cəmiyyətində Milad bayramı ölkəmizdə ənənəvi olaraq qeyd olunan dini bayramlar arasında özünəməxsus yer tutur.

Fəxrlə qeyd edirəm ki, bu gün Azərbaycan etnik və dini müxtəlifliyin milli sərvət kimi qorunduğu, bütün konfessiyalar üçün bərabər şəraitin yaradıldığı məkan, dünyada multikulturalizmin ünvanlarından biridir. Ölkəmizdə tarixən olduğu kimi, hazırda da əmin-amanlıq, mehribanlıq, qarşılıqlı hörmət və etimad şəraitində yaşayan müxtəlif xalqların və dinlərin nümayəndələri arasında

nümunəvi dostluq və qardaşlıq münasibətləri hökm sürür.

Cəmiyyətimizdə etnik-mədəni müxtəlifliyin, dinlərarası harmoniyanın, dini-mənəvi irsin və multikultural dəyərlərin qorunub-saxlanması dövlət siyasətimizin başlıca istiqamətlərindəndir. Azərbaycanda xristian inanlıq vətəndaşlarımız digər etiqadların mənsubları ilə birgə ölkəmizin ictimai-siyasi həyatının bütün sahələrində yaxından iştirak edir, dövlətimizin hərtərəfli inkişafına layiqli töhfələr verirlər. Əminəm ki, xristian icması doğma Vətəni olan Azərbaycanın tərəqqisi və rifahı naminə qüvvə və bacarığını bundan sonra da əsirgəməyəcəkdir.

Azərbaycanın Müqəddəs Taxt-tac ilə əlaqələrinin yüksələn xətlə və dinamik inkişafı məmnunluq doğurur. Xoşməramlı niyyətlərə xidmət edən ikitərəfli münasibətlərimizin tarixi əlamətdar hadisələr və nailiyyətlər ilə zəngindir. Azərbaycan–Müqəddəs Taxt-tac əməkdaşlığının inkişafında, konstruktiv dialoqumuzun genişləndirilməsində Sizin böyük şəxsi töhfənizə, habelə Azərbaycanın multikulturalizm və tolerantlıq ənənələrinə daim verdiyiniz yüksək qiymətə görə Sizə minnətdarlığımı bildirirəm.

İnanıram ki, Azərbaycan ilə Müqəddəs Taxt-tac arasında mövcud olan nümunəvi əməkdaşlıq münasibətləri bundan sonra da sivilizasiyalar arasında qarşılıqlı etimad mühitinin yaradılmasına və ümumbəşəri dəyərlərin təşviqinə xidmət edəcəkdir.

Bu xoş fürsətdən istifadə edərək, Sizi doğum gününüz və qarşıdan gələn Yeni 2024-cü il münasibətilə də səmimi-qəlbdən təbrik edir, möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, humanizm ideallarının təntənəsi naminə ali missiyanızda uğurlar diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 14 dekabr 2023-cü il

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ
XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ
HAKAN FİDAN İLƏ GÖRÜŞ**

14 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 14-də Türkiyə Respublikasının Xarici İşlər naziri Hakan Fidanı qəbul etmişdir.

Görüşdə ölkələrimiz arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin bütün sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini vurğulandı.

Dövlət başçıları və digər səviyyələrdə qarşılıqlı səfərlərin və təmasların əməkdaşlığımızın daha da möhkəmləndirilməsi üçün töhfə verdiyi bildirildi.

Söhbət zamanı əlaqələrimizin bundan sonra da bütün istiqamətlərdə daha da möhkəmlənəcəyinə əminlik ifadə olundu, əməkdaşlığımızın perspektivləri və qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMLƏRİNİN XVI QURULTAYININ İŞTİRAKÇILARINA

Hörmətli qurultay iştirakçıları!

Əziz müəllimlər və təhsil işçiləri!

Azərbaycan müəllimlərinin XVI qurultayının öz işinə başlaması münasibətilə sizi ürəkdən salamlayır, ölkəmizin təhsil işçilərinə ən xoş arzularımı yetirir, hamınıza cansağlığı və şərəfli fəaliyyətinizdə yeni nailiyyətlər arzulayıram.

Bu qurultay «Heydər Əliyev ili» çərçivəsində keçirilməsi və ümummilli liderin 100 illik yubileyinə həsr olunması ilə əlamətdardır. Ulu öndər genişmiqyaslı fəaliyyətində təhsilin dinamik inkişafına həmişə həssaslıqla yanaşmış və misilsiz qayğı göstərmişdir. Təhsil ocaqlarımız yüksəliş mərhələlərini məhz Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə yaşamışdır. Milli təhsildə zamanın çağırışlarına müvafiq, gələcək perspektivlər yönündə atılan uğurlu addımlar həmin dövrdə ardıcıl surətdə gerçəkləşdirilmiş dövlət siyasətinin nəticəsidir.

«Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası»nın icrasına başlanılmasından bəri keçən müddətdə təhsilin bütün pillə və səviyyələrində innovativ təşəbbüslərin tətbiqi genişləndirilmişdir. Təhsil sistemində idarəetmənin qabaqcıl dünya təcrübəsinə uyğun təkmilləşdirilməsi-nə, universitetlərimizin beynəlxalq reyting cədvəllə-

rində irəliləməsinə, təhsilin elmlə integrasiyasının dərinləşdirilməsinə daim xüsusi diqqət yetirilir. Kadr ehtiyatının səriştəlilik baxımından gücləndirilməsi, müəllim peşəsinin ictimai nüfuzunun möhkəmləndirilməsi və müəllim fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər ictimaiyyət tərəfindən rəğbətlə qarşılanır.

Azərbaycanın təhsil sisteminin mütərəqqi beynəlxalq meyarlara əsaslanması rəqabətqabliyyətli insan kapitalının hazırlanması prosesinə töhfəsini verməkdədir. İstedadlı gənclərimizin xarici ölkələrin tanınmış ali təhsil müəssisələrində təhsil almalarına dövlətimiz hər bir lazımı dəstəyi təmin edir.

Vətən müharibəsindəki parlaq Qələbəmizdən dərhal sonra azad olunmuş ərazilərimizdə ən müasir standartlarla tikilmiş məktəblər artıq fəaliyyətədir. Bu məktəblərdə gələcəyimizin layiqli vətəndaşları oxuyurlar. Yeni yaradılan Qarabağ Universiteti isə şübhəsiz, regionda tarixən mövcud olmuş təhsil mühitini çox yaxın vaxtda canlandıracaqdır.

Ötən dövrün dolğun təhlilini apararaq, təhsil sahəsində strateji məqsədlərə nail olmaq və Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramında nəzərdə tutulmuş hədəflərə çatmaq əzmi ilə ali məclisinizin ətraflı müzakirələr şəraitində mühüm qərarlar qəbul edəcəyinə və ölkənin intellektual potensialını təhsildə dayanıqlı inkişaf naminə sıx birləşdirəcəyinə əminəm.

İnanıram ki, xalqımıza Zəfər sevinci yaşadan igid və qəhrəman övladlarımızın formalaşması naminə müstəsna əmək sərf etmiş fədakar müəllimlə-

rimiz gənc nəslə bundan sonra da mükəmməl bilik verməklə yanaşı, onların milli-mənəvi dəyərlərə bağlılıq və azərbaycançılıq məfkurəsi ruhunda böyümələri üçün var qüvvə ilə çalışacaqlar.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 15 dekabr 2023-cü il

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SƏDRLIYI İLƏ BMT-nin
İQLİM DƏYİŞİKLİYİ ÜZRƏ ÇƏRÇİVƏ
KONVENSİYASININ TƏRƏFLƏR
KONFRANSININ 29-cu SESSİYASININ –
COP29-un GƏLƏN İL ÖLKƏMİZDƏ
KEÇİRİLMƏSİ İLƏ ƏLAQƏDAR
MÜŞAVİRƏ**

15 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin sədrliyi ilə dekabrın 15-də BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının – COP29-un gələn il ölkəmizdə keçirilməsi ilə əlaqədar müşavirə keçirilmişdir.

Dövlətimizin başçısı müşavirədə çıxış etdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Bir neçə gün bundan əvvəl ölkəmiz növbəti böyük uğura imza atmışdır, COP29 beynəlxalq konfrans Azərbaycanda, Bakıda keçiriləcək. Bu qərarı bütün dünya ölkələri bir neçə gün bundan əvvəl qəbul etmişdir və beləliklə, Azərbaycana növbəti dəfə böyük etimad və böyük hörmət göstərilmişdir. Biz buna layiqik, biz apardığımız siyasət nəticəsində dünya miqyasında çox güclü mövqelərə sahib olmuşuq.

Azərbaycana beynəlxalq aləmdə olan hörmət günbəgün artır və biz bu hörməti öz əməlimizlə, işimizlə, siyasətimizlə qazanmışıq. Bizim müstəqil siyasətimiz, prinsipial mövqemiz, beynəlxalq hüquqa bağlılığımız, sədaqətimiz və eyni zamanda, ölkə ərazisində suverenliyin bərpa edilməsi bizə olan hörməti daha da artırdı.

Bu hadisənin önəmi, o cümlədən ondadır ki, bu qərar antiterror əməliyyatından 2 ay yarım sonra qəbul olunmuşdur və beləliklə, bir daha bütün dünya ictimaiyyəti Azərbaycanı öz dəstəyini ifadə etmişdir. Onu da bildirməliyəm ki, Bakıda COP29 konfransının keçirilməsi beynəlxalq aləmin hər bir üzvünün razılığı ilə mümkün olmuşdur. Yəni burada yekdil mövqe bir daha özünü göstərdi.

Düzdür, antiterror əməliyyatından sonra bəzi Qərb ölkələri Azərbaycanı əsassız ittihamlar irəli sürmüşdür. Bizə qarşı irəli sürülmüş bu ittihamların heç bir əsası yoxdur. Çünki Azərbaycan öz suveren ərazisində separatçılığa qarşı, işğalçılara qarşı antiterror əməliyyatı keçirərək, beynəlxalq hüququn aliliyini özü bir daha təmin etmişdir və eyni zamanda, bütün humanitar normalara riayət edərək, öz suverenliyini bərpa etmişdir. Bəzi Qərb ölkələri, onların arasında təbii ki, ənənəvi olaraq Fransa bununla barışmaq fikrində deyil. Halbuki artıq beynəlxalq birlik də görür ki, hətta Ermənistan bu vəziyyətlə barışıb və COP29 konfransının keçirilməsi bunu bir daha göstərir. Ancaq Fransada bəzi siyasi liderlər ermənilərdən daha çox erməni olma-

ğa çalışırlar. Lakin onlar da bu vəziyyətlə barışmağa məcbur olacaqlar.

Bir də bəzi hallarda beynəlxalq aləm, beynəlxalq birlik anlayışı Qərbdə təhrif edilir. Beynəlxalq birlik 30–40 ölkə deyil. Beynəlxalq birlik dünyanın bütün ölkələridir və bu ölkələr yekdilliklə Azərbaycana öz böyük dəstəyini göstərmişdir. Bu, birinci dəfə deyil. Biz «Qoşulmama Hərəkatı»na 4 il ərzində uğurla sədrlik edirik və burada da bizim sədrliyimiz 120 ölkənin dəstəyi ilə mümkün olmuşdur, hətta sədrliyimiz 1 il də uzadılmışdır. Bu, artıq böyük bir göstərici idi. Dünyanın 120 ölkəsi Azərbaycana öz dəstəyini ifadə etmişdir. Bu dəfə isə bütün dünya ölkələri bu dəstəyi göstərmişdir.

İrimiqyaslı beynəlxalq tədbirlərin keçirilməsi təbii ki, üzərimizə böyük məsuliyyət qoyur. Biz bu günə qədər bir çox beynəlxalq tədbirlər keçirmişik. Hətta bu il Beynəlxalq Astronavtika Konqresini böyük müvəffəqiyyətlə keçirmişik. Onu da hər kəs bilir ki, bu mötəbər beynəlxalq tədbir ikinci dəfə Bakı şəhərində keçirilib – 50 il bundan əvvəl sovet Azərbaycanının paytaxtı olan Bakıda, bu il isə müstəqil Azərbaycanın paytaxtı olan Bakıda. Ancaq təbii ki, COP29 bu vaxta qədər keçirilmiş tədbirlərlə müqayisəyə gəlmir. Hətta Avropa oyunlarını xatırlasaq, o vaxt 5 min idmançı və onları müşayiət edən təqribən 3 min qonaq gəlmişdir. Ancaq COP29-da on minlərlə xarici nümayəndə ölkəmizə gələcək, iki həftə ərzində Bakı dünyanın mərkəzi olacaq. Müəyyən ehtimallara görə, təqribən 70–80 min xarici qonaq bu müddət ərzində ölkəmizdə olacaqdır.

Hesab edirəm ki, COP29 dünyada ən mötəbər beynəlxalq tədbirlərdən biridir. Ölkələrin təmsilçiliyi nöqteyi-nəzərindən BMT Baş Assambleyasından geri qalmır. Bu səbəbdən də biz dərhal bütün hazırlıq işlərinə start verməliyik. Bizim vaxtımız o qədər də çox deyil, 11 aydan az vaxtımız vardır. Ona görə mən hesab etdim ki, birinci müşavirəni öz sədrliyimlə keçirim, bütün lazımi tapşırıqları verim. Bu tapşırıqların yerinə yetirilməsi barədə müntəzəm olaraq mənə məlumat veriləcək.

Mən şübhə etmirəm ki, COP29 beynəlxalq konfransını da biz yüksək səviyyədə keçirəcəyik, bu, ölkəmizin, xalqımızın növbəti böyük uğuru olacaq. Eyni zamanda, Azərbaycan neft-qaz ölkəsi kimi, bu sahədə də özünü göstərəcək və dünyada hər kəs bir daha görəcək ki, bizim gündəliyimiz «yaşıl enerji» ilə bağlıdır. «Yaşıl enerji» növlərinin yaradılması və dünya bazarlarına nəqli hazırda bizim enerji siyasətimizin prioritetidir. Bu reallıqdır və bütün dünya bunu bir daha görəcəkdir.

BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN İNVESTİSİYA NAZİRİ MƏHƏMMƏD HƏSƏN ƏL-SUVEYDİ İLƏ GÖRÜŞ

15 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 15-də Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin İnvestisiya naziri Məhəmməd Həsən əl-Suveydini qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Cərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 28-ci sessiyası – COP28-in Dubayda uğurla keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı.

Məhəmməd Həsən əl-Suveydi Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhəyyanın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidentinə çatdırmağı xahiş etdi.

Dövlətimizin başçısı bu yaxınlarda Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə səfərini və səfər çərçivəsində bu ölkənin Prezidenti şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhəyyan ilə görüşünü məmnunluqla xatırlatdı.

Görüşdə Azərbaycan ilə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında ikitərəfli dostluq münasibətlərinin bir çox sahədə uğurla inkişaf etdiyi bildirildi, müxtəlif səviyyələrdə təmasların əməkdaşlığımızın möhkəmləndirilməsi işinə xidmət etdiyi qeyd olundu.

BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının – COP29-un gələn il Azərbaycanda keçirilməsi barədə qərar beynəlxalq aləmdə ölkəmizə göstərilən böyük etimadın və hörmətin nümunəsi kimi dəyərləndirildi.

Söhbət zamanı bu gün imzalanacaq sənədlərin önəmi qeyd edilərək, bunun iqtisadi sahədə əməkdaşlığın və ümumilikdə əlaqələrimizin uğurlu inkişafının yaxşı göstəricisi olduğu bildirildi.

Sonra sənədlərin imzalanması mərasimi oldu.

«Azərbaycan İnvestisiya Holdingi və Əbu-Dabi İnkişaf Holding Şirkəti arasında birgə sərmayə Çərçivə Razılaşması» imzalandı.

Razılaşmanı Azərbaycanın İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin İnvestisiya naziri Məhəmməd Həsən əl-Suveydi imzaladılar.

«Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi ilə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin İnvestisiya Nazirliyi arasında data mərkəzləri layihələrində investisiya əməkdaşlığı haqqında Anlaşma Memorandumu» imzalandı.

Memorandumu Azərbaycanın Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin İnvestisiya naziri Məhəmməd Həsən əl-Suveydi imzaladılar.

**KÜVEYT DÖVLƏTİNİN ƏMİRİ
ƏLAHƏZRƏT ŞEYX MƏŞƏL
ƏL-ƏHMƏD ƏL-CABİR ƏS-SABAHA**

Əlahəzrət!

Qardaşınız – Küveyt Dövlətinin Əmiri şeyx Nəvaf əl-Əhməd əl-Cabir əs-Sabahın vəfatı xəbərini dərin kədər hissi ilə qarşıladıq.

Bu ağır anlarda dərdinizə şərik çıxır, Sizə, ailənin bütün üzvlərinə, Küveyt Dövlətinin dost xalqına öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından dərin hüznə başsağlığı verirəm.

Allah rəhmət eləsin.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 16 dekabr 2023-cü il

TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ VİTSE- PREZİDENTİ CEVDƏT YILMAZ İLƏ GÖRÜŞ

20 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 20-də Türkiyə Respublikasının vitse-prezidenti Cəvdət Yılmaz ilə görüşmüşdür.

Cəvdət Yılmaz Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Türkiyə Prezidentinə çatdırmağı xahiş etdi.

Azərbaycan Prezidenti hər fürsətdə və beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində keçirilən tədbirlərdə Türkiyə Prezidenti ilə görüşdüyünü və müzakirələri davam etdirdiyini vurğuladı.

Cəvdət Yılmaz ümummilli lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibətilə təbriklərini çatdırdı və ulu öndər Heydər Əliyevin əsl liderlik nümayiş etdirərək, Azərbaycan dövlətinin qurucusu olduğunu qeyd etdi.

Türkiyənin vitse-prezidenti tarixi Qələbə və Azərbaycanın suverenliyinin tam bərpa olunması münasibətilə bir daha təbriklərini çatdırdı, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə genişmiqyaslı bərpa-quruculuq işlərinin Türkiyədə böyük sevinclə qarşılandığını vur-

ğuladı. Bu xüsusda ermənilər tərəfindən basdırılmış minaların hələ də böyük təhlükə törətdiyi və yenidən qurulma işlərinə mane olduğu bildirildi.

Vitse-prezident Türkiyədə baş vermiş zəlzələ zamanı Azərbaycanın göstərdiyi qardaşlıq dəstəyinə görə təşəkkürünü bildirdi, Kahramanmaraşda həyata keçirilən bərpa və tikinti işlərini xüsusilə qeyd etdi. Cevdat Yılmaz dünyanın «yaşıl» və rəqəmsal transformasiya dövründə olduğunu nəzərə alaraq, Azərbaycanla Türkiyənin bu sahədə də birgə çalışmasının və əməkdaşlığının vacibliyini vurğuladı.

Görüşdə Azərbaycan ilə Türkiyə arasında ticarət döviyyəsinin Preferensial Ticarət Sazişinin imzalanmasından sonra daha da artmasından məmnunluq ifadə olundu. Həmçinin gələn il Azərbaycan–Türkiyə hökumətlərarası birgə Komissiyasının iclasının keçirilməsi, eləcə də ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın müxtəlif sahələrdə inkişaf perspektivləri müzakirə edildi.

Söhbət zamanı beynəlxalq təşkilatlar, Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində əməkdaşlıq, təşkilatın daha da gücləndirilməsi, digər qardaş türk ölkələri ilə işbirliyinin dərinləşdirilməsinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

QARABAĞA SƏFƏR

20 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva dekabrın 20-də Qarabağa səfər etmişlər.

Dövlətimizin başçısı və xanımı həmin gün Xocavənd rayonunun Qırmızı Bazar qəsəbəsində oldular.

Qəsəbə 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi. Bu il sentyabrın 19–20-də Azərbaycan Ordusunun Qarabağda keçirdiyi anti-terror tədbirləri nəticəsində Qırmızı Bazar qəsəbəsi separatçılardan təmizlənilibdir.

Qırmızı Bazar Xocavənd rayonunun iki qəsəbəsindən biridir və olduqca əlverişli strateji mövqedə, mühüm yolların kəsişməsində yerləşir. Qırmızı Bazara 1947-ci ildə qəsəbə statusu verilib. Qəsəbənin ərazisi təbii sərvətlər, meşə zolaqları və şirin su ehtiyatları ilə zəngindir. İşğaldan əvvəl qəsəbədə gövdəsinin diametri 6 metr, hündürlüyü 25 metr, yaşları 1000 və 2000 il olan iki Şərq çınarı qədim təbiət abidəsi kimi qorunurdu. Qəsəbə eyni zamanda, kənd təsərrüfatı və turizm potensialına malikdir.

**Xocavənd rayonunun Şıx Dursun kəndindəki
«Çinar müqəddəs yer» abidə kompleksinə
baxış**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva dekabrın 20-də Xocavənd rayonunun Şıx Dursun kəndində olmuşlar.

Dövlətimizin başçısı və xanımı kənddəki «Çinar müqəddəs yer» abidə kompleksinə baxış keçirdilər.

Qırmızı Bazar qəsəbə inzibati ərazisi dairəsinə daxil olan Şıx Dursun kəndi 1992-ci il oktyabrın 2-də Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunmuşdu.

Kənd 2023-cü il sentyabrın 19–20-də Azərbaycan Ordusunun Qarabağda həyata keçirdiyi lokal xarakterli antiterror tədbirləri nəticəsində separatçılardan təmizlənibdir.

Kənddə 2500 ilə qədər yaşı olduğu təxmin edilən çinar nəinki Azərbaycanın, dünyanın ən yaşlı ağaclarından biri sayılır. Ağacın hündürlüyü 54 metr, gövdəsinin diametri 27 metrdir. Ağacın yaxınlığında onu su ilə təmin edən Təngri bulağı yerləşir.

XOCALI RAYONUNUN ŞUŞAKƏND KƏNDİNİ ZİYARƏT

20 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva Xocalı rayonunun qədim Şuşakənd kəndinin ərazisinə baxış keçirmişlər.

Şuşakənd kəndi 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunmuşdu. Kənd 2023-cü il sentyabrın 19–20-də Azərbaycan Ordusunun Qarabağda həyata keçirdiyi lokal xarakterli antiterror tədbirlərindən sonra separatçılardan təmizlənibdir.

Qədim tarixə malik kənddə bəzi tədqiqatlara görə, eramızın əvvəllərində Şimali Qafqaz çöllərində yaşamış türkdilli tayfalar məskunlaşmışlar.

Kəndin ərazisi turizm və kənd təsərrüfatı potensialına malikdir.

ŞUŞA ŞƏHƏRİNDƏ 23 BİNADAN İBARƏT İLK YENİ YAŞAYIŞ KOMPLEKSİNDƏ APARILAN TİKİNTİ İŞLƏRİNİN GEDİŞİ İLƏ TANIŞLIQ

21 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 21-də Şuşa şəhərində 23 binadan ibarət ilk yeni yaşayış kompleksində aparılan tikinti işlərinin gedişi ilə tanış olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Şuşa rayonunda xüsusi nümayəndəsi Aydın Kərimov dövlət başçısına görülməli işlərlə bağlı ətraflı məlumat verdi.

Bildirildi ki, 23 binadan ibarət yaşayış kompleksinin ümumi sahəsi 8 hektara yaxındır. Burada 8 binanın tikintisinə ötən il iyulun 1-də, 15 binanın inşasına isə sentyabrın 1-də başlanılıb. Kompleksin yaxın vaxtlarda istifadəyə verilməsi planlaşdırılır.

Dövlət başçısı yaşayış kompleksində hazır mənzillərə baxdı.

Məlumat verildi ki, yaşayış kompleksində ümumilikdə 450 mənzil istifadəyə veriləcək. Burada 28 birotaqlı, 195 ikiotaqlı, 190 üçotaqlı, 30 dördotaqlı və 7 beşotaqlı mənzil olacaq. Mənzillərin əksəriyyəti keçmiş məcburi köçkünlərin istifadəsinə veriləcək. Üçmərtəbəli və beşmərtəbəli binalardan ibarət kompleksdə sakinlərin rahat yaşayışı üçün hər cür şərait

yaradılacaq. Keçmiş məcburi köçkünlərin bu binalara köçürülməsinə 2024-cü ilin birinci rübündə başlanılacaq.

Diqqətə çatdırıldı ki, ərazidə geniş abadlıq və yaşıllaşdırma işləri görülməkdir.

Qarabağ küçəsində aparılan tikinti işləri ilə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 21-də Şuşa şəhərinin Qarabağ küçəsində aparılan tikinti işləri ilə tanış olmuşdur.

Dövlət başçısına görülmə işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, şəhərin mərkəzi küçəsinin layihəsi ümumilikdə 10 bina olmaqla, dövlət–özəl sektor tərəfdaşlığı çərçivəsində həyata keçirilir. Tikilməkdə olan binalarda artıq dəmir-beton konstruksiya işləri yekunlaşmaq üzrədir. Binalarda fasad və dam örtüyü işlərinə tezliklə başlanılacaq. Həmçinin layihə çərçivəsində Sadıqcanın evinin bərpa işlərinə də başlanılıb.

Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, Azərbaycan Prezidenti bu küçəyə rəmzi olaraq «Qarabağ» adını verib. Gövhər ağa məscidi, «Qarabağ» hoteli, xüsusi nümayəndəliyin binası Şuşanın mərkəzini əhatə edən bu küçədə yerləşir. Küçənin yenidən qurulması zamanı Şuşanın tarixi-milli memarlıq üslubunun qorunması xüsusilə diqqət mərkəzində saxlanılır. Tikinti işləri yüksək səviyyədə həyata keçirilir.

Aşağı Gövhər ağa məscidində aparılan bərpa işləri ilə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 21-də Şuşa şəhərində Aşağı Gövhər ağa məscidində aparılan bərpa işləri ilə tanış olmuşdur.

Prezidentin köməkçisi Anar Ələkbərov dövlət başçısına görülmən işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Şuşada Heydər Əliyev Fondu tərəfindən ən geniş bərpa işlərindən biri dağıntılardan miqyasına uyğun olaraq Aşağı Gövhər ağa məscidində aparılır. Aşağı Gövhər ağa məscidi XIX əsrdə memar Kərbəlayi Səfixan Qarabaği tərəfindən inşa edilib. Tarixi mədəniyyət abidəsi olan Aşağı Gövhər ağa məscidi işğal dövründə ermənilər tərəfindən vandalizmə məruz qalmışdır. Ötən müddətdə yerli və beynəlxalq ekspertlər məscidin mövcud vəziyyətinə dair qiymətləndirmə və layihələndirmə işləri aparıblar. Buna uyğun olaraq «PAŞA Holding»in dəstəyi ilə məsciddə bərpa-təmir işləri həyata keçirilir. Bərpa işləri Avstriya, İtaliya, Latviya və Türkiyədən olan mütəxəssislərin nəzarəti ilə aparılır. Ötən müddətdə məscidin minarələri bərpa olunub, dam və döşəmə örtükləri dəyişdirilməklə bir sıra təmir işləri həyata keçirilib. Məsciddə bərpa-təmir işləri davam edir.

Heydər Əliyev Fondu Şuşada bir sıra tarixi mədəniyyət abidələrimizin, o cümlədən məscidlərin bərpa və tikinti işlərini həyata keçirir. Artıq bərpası başa çatmış Yuxarı Gövhər ağa, Saatlı məscidləri bu ilin may ayında istifadəyə verilib. Hazırda Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Şuşada Mamayı və Çöl Qala məscidlərində

bərpa işləri, o cümlədən Yeni Şuşa məscidinin tikintisi davam edir.

Daşaltı kənd məscidində tikinti işlərinin gedişi ilə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 21-də Şuşa rayonunun Daşaltı kənd məscidində tikinti işlərinin gedişi ilə tanış olmuşdur.

Dövlət başçısına görülmə işlər barədə məlumat verildi.

Azad edilmiş ərazilərimizdə işğal dövründə düşmən tərəfindən dağıdılmış dini-mədəni abidələrimiz bərpa olunur və yeniləri tikilir. Bunlardan biri də Daşaltı kənd məscididir. Daşaltı məscidinin təməli 2021-ci il noyabrın 7-də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva tərəfindən qoyulub. Hazırda məsciddə, köməkçi binalarda və istinad divarında dəmir-beton və daş hörgü işləri davam edir. Tikinti işlərinin 2024-cü ilin ikinci rübündə başa çatdırılması planlaşdırılır.

XOCALI RAYONUNUN DAĞDAĞAN KƏNDİNİ ZİYARƏT

21 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 21-də Xocalı rayonunun Dağdağan kəndində olmuşdur.

Dövlət başçısı kəndin ərazisinə baxış keçirdi.

Qarabağ dağ silsiləsinin ətəyində yerləşən Dağdağan kəndi 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi. Bu il sentyabrın 19–20-də Azərbaycan Ordusunun Qarabağda keçirdiyi anti-terror tədbirləri nəticəsində kənd separatçılardan təmizlənilibdir.

**XANKƏNDİ STADIONUNDA İLK
DƏFƏ KEÇİRİLMİŞ FUTBOL ÜZRƏ
AZƏRBAYCAN KUBOKUNUN
1/8 FİNAL MƏRHƏLƏSİNDƏ
AĞDAMIN «QARABAĞ» VƏ MOİK
KOMANDALARININ OYUNUNA BAXIŞ**

21 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva Xankəndi stadionunda ilk dəfə futbol üzrə Azərbaycan Kubokunun 1/8 final mərhələsində Ağdamın «Qarabağ» və Bakının MOİK komandalarının oyununa baxmışlar.

Əvvəlcə Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səsləndirildi.

Azərbaycanın müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda canından keçən Vətən övladlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad olundu.

Dövlət başçısı oyundan əvvəl stadionda çıxış etdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Əziz dostlar, Xankəndiyə xoş gəlmisiniz!

İlk dəfədir ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə futbol matçı keçirilir. Bu münasibətlə bütün Azərbaycan xalqını ürəkdən təbrik edirəm.

Bu gün qəhrəman şəhidlərimizin uşaqları, ailə üzvləri bizim yanımızdadırlar. Gəlin hamımız birlikdə onları salamlayaq.

Bu futbol matçının Xankəndidə keçirilməsinin çox böyük mənası vardır. Xankəndi qədim Azərbaycan diyarıdır. Bu kəndin təməli Qarabağ xanı tərəfindən qoyulmuşdur və ondan sonra Azərbaycan Respublikasının vəsaiti hesabına Azərbaycan memarları, inşaatçıları tərəfindən böyük şəhər yaradılmışdır. Əfsuslar olsun ki, 30 il ərzində bu şəhərdə separatçılar yuva salmışdılar. Bu şəhər separatizmin rəmzinə çevrilmişdi. Torpaqlarımızı 30 il ərzində işğal altında saxlayan Ermənistan hesab edirdi ki, bunu əbədi edə biləcək. Biz, şanlı Azərbaycan Ordusu onlara və bütün dünyaya sübut etdik ki, bu bizim tarixi, əzəli torpağımızdır. Bu torpaqların sahibləri bizik, Azərbaycan xalqıdır. Biz buraya qayıtmalı idik və qayıtdıq.

Üç ay bundan əvvəl Xankəndi işğaldan azad edildi. Birgünlük antiterror əməliyyatı nəticəsində Azərbaycan öz dövlət suverenliyini tam təmin etdi, bu gün bütün Qarabağ bölgəsində Azərbaycan bayrağı dalğalanır. Bu, böyük tarixi hadisədir və bu tarix bizim qəlbimizdə əbədi yaşayacaqdır. Azərbaycan xalqı, dünya azərbaycanlıları bu Zəfər ilə bundan sonra əbədi fəxr edəcəklər.

Biz – bu torpaqların sahibləri qurub-yaradıırıq, o cümlədən Xankəndi şəhərində, Xocalıda, işğaldan azad edilmiş digər ərazilərdə geniş quruculuq-abadlıq işləri aparılır. Bu stadion cəmi 2 ay ərzində, demək olar ki, yenidən inşa edilib, əsaslı təmir

olunubdur. Separatizm simvolikasını əks etdirən bütün yazılar artıq tarixin zibilxanasına atıldı. Bütün başqa şəhərlər kimi, bu gün Ağdam şəhəri də yenidən qurulur. O cümlədən bir neçə aydan sonra Ağdam şəhərində «İmarət» stadionunun yenidən inşa edilməsinə başlanılacaq.

Bugünkü oyunun nəticəsindən asılı olmayaraq qalib bəllidir. Qalib Azərbaycan xalqıdır, Azərbaycan dövlətidir! Bugünkü oyunda «Qarabağ» və Mərkəzi Ordu İdman Klubunun qarşılaşması təbii ki, böyük rəmzi mənə daşıyır. Qarabağ–ordu–xalq birliyi bizim Zəfərimizin əsas mənbəyidir.

Əziz dostlar, 4 il bundan əvvəl bu stadionda bəziləri «Qarabağ Ermənistandır və nöqtə» demişdilər. Biz onlara sübut etdik ki, Qarabağ Azərbaycandır!

İşğal edilmiş torpaqların böyük hissəsi 3 il bundan əvvəl – İkinci Qarabağ müharibəsi nəticəsində işğalçılardan azad edilib. Qarabağın tacı olan Şuşa şəhərində Azərbaycan bayrağı qaldırılıb. Üç ay bundan əvvəl – sentyabrın 19–20-də Xankəndi, Xocalı, Əsgəran, Xocavənd, Ağdərə rayonları da işğalçılardan azad edilib. Oktyabrın 15-də bütün bu şəhərlərdə mən Azərbaycan bayrağını uraltdım. Noyabrın 8-də Xankəndinin mərkəzi meydanında Zəfər paradı keçirildi. Bu gün isə bu gözəl idman bayramını biz birlikdə qeyd edirik.

Bundan sonra bu torpaqlarda Azərbaycan bayrağı əbədi dalğalanacaq. Biz azərbaycanlılar burada əbədi yaşayacağıq! Yaşasın Qarabağ! Yaşasın şanlı ordumuz! Qarabağ Azərbaycandır!

* * *

Sonra ulu öndər Heydər Əliyevin idmançılarla görüşləri, idmanla bağlı fikirləri barədə videoçarx nümayiş olundu.

Stadiona daxil olan dövlətimizin başçısı futbolçularla və oyunu idarə edən hakimlərlə görüşdü, onlarla xatirə şəkli çəkdi.

Prezident İlham Əliyevin topa rəmzi toxunuşundan sonra «Qarabağ»–MOİK görüşü başlandı.

Maraqlı idman mübarizəsi şəraitində keçən görüş «Qarabağ» komandasının 1:0 hesablı qələbəsi ilə başa çatdı. «Qarabağ»ın futbolçusu Nəriman Axundzadənin matçın əsas vaxtına əlavə olunmuş 3-cü dəqiqədə vurduğu qol oyunun taleyini həll etdi. Bununla da Nəriman Axundzadə işğaldan azad olunmuş ərazilərdə 30 ildən sonra keçirilmiş ilk futbol matçında fərqlənmiş hücumçu kimi tarixə düşdü.

**XANKƏNDİ STADIONUNDA
«QARABAĞ» VƏ MOİK KOMANDALARI
ARASINDA KEÇİRİLMİŞ OYUNUN
FASILƏSİNDƏ 2023-cü İLİN İDMAN
YEKUNLARI İLƏ BAĞLI TƏŞKİL
OLUNMUŞ MƏRASİMDƏ İDMAN
İCTİMAİYYƏTİNİN TƏLTİF EDİLMİŞ
NÜMAYƏNDƏLƏRİ İLƏ GÖRÜŞ**

21 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 21-də Xankəndi stadionunda futbol üzrə Azərbaycan Kubokunun 1/8 final mərhələsində Ağdamın «Qarabağ» və Bakının MOİK komandaları arasında keçirilmiş oyunun fasiləsində 2023-cü ilin idman yekunları ilə bağlı təşkil olunmuş mərasimdə idman ictimaiyyətinin təltif edilmiş nümayəndələri ilə görüşmüşdür.

İ l h a m Ə l i y e v: Xoş gəlmisiniz Xankəndiyə! İdmançılarla ənənəvi görüşü bu il Xankəndidə keçiririk. Bunun çox böyük mənası vardır. Sizi ilk növbədə, əldə edilmiş uğurlar münasibətilə təbrik etmək istəyirəm. Siz öz zəhmətinizlə dövlətimizin idman şöhrətini göylərə qaldırmısınız və Azərbaycan dövləti də sizi mükafatlandırmaqda tam haqlıdır, çünki siz buna layiqsiniz.

Bu gün burada düzülən mükafatlar, mənzillərin orderləri, digər mükafat növləri sizə işğaldan azad olunmuş Xankəndi şəhərində tarixi futbol matçının fasiləsində təqdim edilir. Bu münasibətlə sizi ürəkdən təbrik etmək istəyirəm.

Yarışlar çox olub. Ancaq bugünkü yarış tarixdə əbədi qalacaq, həm xalqımız üçün, həm dövlətimiz üçün, həm də dünya üçün. Dünyada hələ ki, belə bir nümunə olmayıb ki, xalq, dövlət öz torpağını – uzun illər işğal altında olmuş torpaqları döyüş meydanında qan tökərək, şəhidlər verərək azad etsin, qursun, yaratsın və cəmi 3 ildən sonra artıq azad edilmiş torpaqlarda futbol matçı keçirilsin, vətəndaşlar Bakıdan, digər yerlərdən gəlib oyuna tamaşa etsinlər və qürur hissi yaşasınlar. Biz tarix yazmışıq, yazırıq və bu gün dediyim kimi, Xankəndi cəmi 3 ay bundan əvvəl azad edilib, artıq Xankəndi – Azərbaycan şəhəri olan Xankəndi yaşayır və dirçəlir.

Mən bir daha sizi ürəkdən təbrik etmək istəyirəm. Mən sizi buraya dəvət etməklə sizə öz münasibətimi, hörmətimi bildirmək istəmişəm. Bu görüşü biz Bakıda da keçirə bilərdik. Ancaq hesab etdim ki, bu görüşün burada keçirilməsi və sizə bu yüksək mükafatların burada verilməsi tam ədalətli olacaqdır. Bir daha təbrik edirəm.

Sonra xatirə şəkli çəkdirildi.

* * *

Azərbaycan Prezidenti həmişə olduğu kimi, bu il də idmançılarımızı sevindirib. Belə ki, dekabrın 20-də

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanda idmanın inkişafında xidmətləri olan bir qrup şəxsin təltif edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb. Sərəncama əsasən, 1 nəfər «Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fəxri diplomu», 17 nəfər «Tərəqqi» medalı ilə təltif edilib. Bundan başqa, Azərbaycanda idmanın inkişafında xüsusi xidmətlərinə və yüksək peşəkarlığına görə 3 nəfərə «Əməkdar bədən tərbiyəsi və idman xadimi» fəxri adı verilib. Həmçinin ölkə idmanının inkişafında uzunmüddətli səmərəli fəaliyyətinə görə 4 nəfərə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdü təyin edilib. İdman ictimaiyyətinin 29 nümayəndəsinə isə mənzil verilibdir.

ŞUŞA RAYONUNDA SAXSI BULAĞINI ZİYARƏT

22 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 22-də Şuşa rayonundakı Saxsı bulağını ziyarət etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Şuşa rayonunda xüsusi nümayəndəsi Aydın Kərimov dövlət başçısına görülən işlərlə bağlı ətraflı məlumat verdi.

Bildirildi ki, bulaq Şuşa şəhərinin şimal-qərb hissəsində, təxminən 5 kilometr məsafədə, Şuşa–Laçın yolunun üzərində yerləşir. Bulağın suyu tərkibinə görə çox keyfiyyətli olduğu üçün daim şuşalıların və şəhərin qonaqlarının diqqət mərkəzində olub. İnsanlar bu əraziyə istirahət etmək üçün üz tutublar. Əvvəllər qayadan süzülən su sonradan metal boruya salınıb. Bulaq hazırda mövcuddur. Şuşa şəhəri işğal olunanaq bulağın üstündə restoran inşa edilmişdi. Bəzi məlumatlara görə, bulaq metal boruya salınmamışdan əvvəl qayadan çıxan su qədim saxsı borudan süzülüb gəldiyi üçün bulağa insanlar arasında Saxsı bulaq adı verilib və bu ad günümüzə qədər gəlib çatıb. Şuşa şəhəri işğal ediləndən sonra ərazi uzun illər baxımsız qalıb, restoranın binası yarıuçuq vəziyyətə salınıbdir.

Turşsu bulağını ziyarət

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 22-də Şuşa rayonundakı Turşsu bulağını ziyarət etmişdir.

Dövlət başçısı bulaq ərazisinə baxış keçirdi.

Məlumat verildi ki, meşənin daxilində mineral su mənbəyi olan Turşsu bulağı Şuşa şəhərindən 17 kilometr cənub-qərbdə, Şuşa–Laçın yolundan bir qədər aralı, Zarışlı çayının sahilində 1700 metr hündürlükdə çıxır. Bu ərazi uzun illər şuşalıların və şəhərin qonaqlarının istirahət etdikləri sevimli məkanlardan biri olub. Yay aylarında ətraf rayonlardan buraya insanlar gəlir, yaxınlıqdakı yamaclarda çadırlar qurur, dincələr, bulağın suyundan içərək sağlamlıqlarını möhkəmləndirərdilər.

Qeyd olundu ki, Şuşa rayonunun ərazisində bir neçə belə su mənbəyi vardır. Turşsu qəsəbəsinin yaxınlığındakı bu bulağın suyu fasilələrlə – təxminən bir saatdan bir axır. Bulağın suyu faydalı mikroelementlərlə, əsasən karbon, hidrogen-karbonad, maqnezium, natrium, kalsiumla zəngindir. Minerallaşma dərəcəsi 2,4 qr/l, temperaturu 5–10 dərəcədir. Bu su ürək-damar, qanazlığı, qaraciyər, öd yolları, öd kisəsi, mədə-bağırsaq və böyrək xəstəliklərindən əziyyət çəkənlər üçün müalicəvi xüsusiyyətlərə malikdir. Bu su, həmçinin orqanizmdə maddələr mübadiləsi pozulmalarını nizama salır, daxili orqan xəstəliklərinə qarşı profilaktik təsir göstərir.

Rayon ərazisində suyu minerallarla zəngin olan digər bulaqlar da vardır. Bu bulaqlardan karbon tur-

şulu–hidrokarbonatlı–natriumlu «Narzan» tipli mineral sular axır. Bu müalicəvi sulardan Şuşanın sanatorilərində həm süfrə suyu kimi, həm də vanna qəbulunda istifadə olunurdu.

Turşsu qəsəbəsini ziyarət

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 22-də Şuşa rayonunun Turşsu qəsəbəsində olmuşdur.

Dövlət başçısı qəsəbənin ərazisinə baxış keçirdi. Qəsəbə Şuşa şəhərindən təxminən 17 kilometr məsafədə, Şuşa–Laçın yolunun kənarında yerləşir. Turşsu qəsəbəsi işğaldan əvvəl Şuşa rayonunda Şuşa şəhərindən sonra azərbaycanlıların ən sıx yaşadığı ikinci yaşayış məntəqəsi olub. Qəsəbə 1992-ci il mayın 15-də işğal edilmişdi. 1989-cu ildə aparılan siyahıyaalmaya əsasən, qəsəbədə 755 nəfər yaşayırdı. Burada fərdi evlər, tibb məntəqəsi, xəstəxana, Mədəniyyət evi, kitabxana, məktəb, televiziyaötürücü qurğu, elektrik yarımstansiyası, uşaq bağçası, musiqi məktəbi, klub və digər binalar mövcud olub. Sadalanan infrastruktur işğal dövründə tam dağıdılıb.

Qəsəbə 2023-cü il sentyabrın 19–20-də Azərbaycan Ordusunun Qarabağda keçirdiyi antiterror tədbirləri nəticəsində separatçılardan təmizlənilibdir. Hazırda Turşsu qəsəbəsində 353 ailə – 1403 nəfər qeydiyyatdadır.

XOCALI RAYONUNUN NAXÇIVANLI KƏNDİNİ ZİYARƏT

22 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 22-də Xocalı rayonunun Naxçıvanlı kəndini ziyarət etmişdir.

Dövlət başçısı kəndin ərazisinə baxış keçirdi.

Dağətəyi ərazidə yerləşən bu yaşayış məntəqəsini vaxtilə Naxçıvandan köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Kənd 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi. Bu il sentyabrın 19–20-də Azərbaycan Ordusunun Qarabağda keçirdiyi antiterror tədbirləri nəticəsində Naxçıvanlı kəndi separatçılardan təmizlənibdir.

Pircamal kəndini ziyarət

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 22-də Xocalı rayonunun Pircamal kəndində olmuşdur.

Dövlət başçısı kəndin ərazisinə baxış keçirdi.

Pircamal kəndi dağətəyi ərazidə yerləşir. Kəndin adı keçmişdə burada mövcud olmuş Pircamal piri ilə bağlıdır. Tarixi mənbələrə görə, bu yaşayış məntəqəsini qədim Beyləqandan köçüb gəlmiş ailələr salmışlar.

Kənd 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi. Bu il sentyabrın 19–20-də Azərbaycan Ordusunun Qarabağda keçirdiyi antiterror tədbirləri nəticəsində Pircamal kəndi separatçılardan təmizlənibdir.

Xanabad kəndini ziyarət

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 22-də Xocalı rayonunun Xanabad kəndində olmuşdur.

Dövlət başçısı kəndin ərazisinə baxış keçirdi.

Dağətəyi ərazidə yerləşən Xanabad kəndi 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi. Bu il sentyabrın 19–20-də Azərbaycan Ordusunun Qarabağda keçirdiyi antiterror tədbirləri nəticəsində kənd separatçılardan təmizlənibdir.

Xanabad kəndi qədim yaşayış məskənlərindən biri kimi tanınır. 1990-cı ildə kənddə kooperativ zavodun tikintisi zamanı inşaatçılar tərəfindən qədim qəbir aşkar edilmişdi. Həmin qəbirə baxış keçirilərkən insan cəsədindən əlavə, qədim döyüş və məişət əşyaları aşkarlanmışdı. Müvafiq təhlillərdən sonra bu əşyaların eramızdan əvvəl XII–XI əsrlərə aid olduğu müəyyən edilmişdi.

Pirlər kəndini ziyarət

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 22-də Xocalı rayonunun Pirlər kəndində olmuşdur.

Dövlət başçısı kəndin ərazisinə baxış keçirdi.

Dağətəyi ərazidə yerləşən Pirlər kəndi 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi. Pirlər kəndi Azərbaycan Ordusunun cari il sentyabrın 19–20-də Qarabağda keçirdiyi antiterror tədbirləri nəticəsində separatçılardan təmizlənibdir.

Bu yaşayış məntəqəsi kənd təsərrüfatı və turizm sahələrində böyük potensiala malikdir.

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ RƏCƏB TAYYİB
ƏRDOĞAN İLƏ TELEFONLA
GÖRÜŞ**

24 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 24-də Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan telefonla zəng etmişdir.

Türkiyə Prezidenti dövlətimizin başçısını ad günü münasibətilə təbrik etdi, ona fəaliyyətində uğurlar, möhkəm cansağlığı arzuladı.

Azərbaycan Prezidenti göstərilən diqqətə və təbrikə görə minnətdarlığını bildirdi.

Dövlət başçıları ölkələrimiz arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin bundan sonra da hərtərəfli inkişaf edəcəyinə əminliklərini ifadə etdilər, əməkdaşlığımızın perspektivləri barədə fikir mübadiləsi apardılar.

RUSİYA FEDERASIYASININ PREZİDENTİ VLADİMİR PUTİN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 24-də Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin telefonla zəng etmişdir.

Vladimir Putin Azərbaycan Prezidentini ad günü münasibətilə təbrik etdi, prezidentlik fəaliyyətində yeni uğurlar və cansağlığı arzuladı.

Dövlətimizin başçısı göstərilən diqqətə və təbrikə görə minnətdarlığını bildirdi.

Telefon söhbəti zamanı ikitərəfli dostluq münasibətlərimizin müxtəlif sahələrdə uğurla inkişaf etdiyi məmnunluqla vurğulandı, əlaqələrimizin bundan sonra da genişlənəcəyinə əminlik ifadə olundu.

Dövlət başçıları ikitərəfli münasibətlərimizin perspektivləri ətrafında fikir mübadiləsi apardılar.

QAZAXISTAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ KASIM-JOMART TOKAYEV İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 24-də Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev telefonla zəng etmişdir.

Kasım-Jomart Tokayev dövlətimizin başçısını ad günü münasibətilə təbrik etdi, ona prezidentlik fəaliyyətində yeni uğurlar və möhkəm cansağlığı arzuladı.

Prezident İlham Əliyev göstərilən diqqətə və təbrikə görə minnətdarlığını bildirdi.

Azərbaycan və Qazaxıstan prezidentləri ölkələrimiz arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin müxtəlif sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini vurğuladılar.

Telefon söhbətində bu ilin noyabrında SPECA-nın Bakıda keçirilmiş Zirvə toplantısı zamanı Azərbaycan və Qazaxıstan dövlət başçıları arasında keçirilmiş görüşdə əldə edilmiş bütün razılaşmaların uğurla icra olunduğu qeyd edildi, gələn il Qazaxıstan Prezidentinin Azərbaycana həyata keçiriləcək dövlət səfərinin əlaqələrimizin hərtərəfli inkişafına təkan verəcəyinə əminlik bildirildi.

ÖZBƏKİSTAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ŞAVKAT MİRZİYOYEV İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 24-də Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev telefonla zəng etmişdir.

Şavkat Mirziyoyev dövlətimizin başçısına ad günü münasibətilə təbriklərini çatdırdı, prezidentlik fəaliyyətinə yeni uğurlar və cansağlığı arzuladı.

Prezident İlham Əliyev göstərilən diqqətə və təbriklə görə minnətdarlığını ifadə etdi.

Dövlət başçıları Azərbaycan ilə Özbəkistan arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin bütün sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini vurğulayaraq, yüksək səviyyədə keçirilən mütəmadi görüşlərin və təmasların əməkdaşlığımızın genişlənməsinə töhfə verdiyini qeyd etdilər.

Prezident İlham Əliyev COP29-un gələn il Azərbaycanda keçirilməsi ilə bağlı qəbul edilmiş qərar münasibətilə Özbəkistan Prezidentinin göndərdiyi təbrik məktubuna görə bir daha təşəkkürünü bildirdi.

Öz növbəsində, Özbəkistan Prezidenti bu münasibətlə dövlətimizin başçısını bir daha təbrik edərək, bunu Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə nüfuzunun

möhkəmlənməsinin və ölkəmizə göstərilən hörmətin təzahürü kimi dəyərləndirdi.

Telefon söhbəti zamanı əlaqələrimizin perspektivləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı, əməkdaşlığımızın daha da möhkəmlənəcəyinə əminlik ifadə olundu, gələn ildə yeni təmaslar barədə danışıldı.

**BELARUS RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ALEKSANDR LUKAŞENKO
İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ**

24 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 24-də Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko telefonla zəng etmişdir.

Aleksandr Lukaşenko dövlətimizin başçısını ad günü münasibətilə təbrik etdi, dövlətçilik fəaliyyətində yeni uğurlar və cansağlığı arzuladı.

Prezident İlham Əliyev göstərilən diqqətə və təbri-kə görə minnətdarlığını bildirdi.

Azərbaycan və Belarus prezidentləri ölkələrimiz arasında ikitərəfli dostluq münasibətlərinin uğurlu inkişafından məmnunluqlarını bildirərək, gələcəkdə əlaqələrimizin daha da genişlənəcəyinə əminliklərini ifadə etdilər.

Telefon söhbəti zamanı dövlət başçıları əməkdaşlığımızın perspektivləri ilə bağlı fikir mübadiləsi apardılar.

AĞDAM RAYONUNA SƏFƏR

24 dekabr 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva dekabrın 24-də Ağdam rayonuna səfər etmişlər.

Dövlətimizin başçısı «AzərEnerji» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin 110/35/10 kV-luq «Ağdam» qovşaq yarımstansiyasının açılışı mərasimində iştirak etdi.

«AzərEnerji» ASC-nin prezidenti Baba Rzayev dövlət başçısına stansiyada görülmüş işlər barədə məlumat verdi.

Ağdam rayonunun Xocalı rayonu ilə sərhədində yerləşən Şelli kəndi ərazisində «AzərEnerji» tərəfindən 110/35/10 kV-luq «Ağdam» qovşaq yarımstansiyası inşa edilib. «Ağdam» qovşaq yarımstansiyasına «Ağdam-I» yarımstansiyasından 10 kilometr məsafədə ikidövrəli olmaqla, 110 kilovoltluq ötürmə xətti və bu xəttin üstündəki ildırımötürən trosun içində 24 damarlı fiber optik kabel xətti çəkilibdir.

Qeyd olundu ki, bu yarımstansiyanın Ağdamın Xocalı ilə sərhədində tikilməsinin xüsusi əhəmiyyəti vardır. Yəni «Ağdam» qovşaq yarımstansiyası rayonun bəzi kəndləri ilə yanaşı, əsasən Xocalı, Əsgəran, Xocavənd, Ağdərə və Xankəndini ölkə enerjisisteminə qoşmaqla bərabər, həmçinin ehtiyat qida mənbəyi kimi, regionun enerji təchizatında etibarlılığı təmin

edir. Bunun üçün yarımstansiyada ehtiyat yuvalar da quraşdırılmışdı. Regionda suverenliyimiz bərpa olunduğuna görə yaxın vaxtlarda «Ağdam» qovşaq yarımstansiyasından Xankəndiyə 110 kilovoltluq ötürmə xətti çəkilərək, 110/35/10 kilovoltluq «Şuşa» və «Füzuli» yarımstansiyaları ilə əlaqələndiriləcək. Bununla da ikitərəfli elektrik təchizatına nail olunacaq. Eyni zamanda, Xocalı, Əsgəran və digər kənd və qəsəbələrin 35 kV-luq elektrik təchizatı da «Ağdam» qovşaq yarımstansiyasından təmin ediləcək.

«Ağdam» qovşaq yarımstansiyasında 110 kV-luq açıq paylayıcı qurğu yaradılıb və açarların, ayırıcıların və digər texniki avadanlıqların açılıb-qoşulması, o cümlədən aktivlərin, proseslərin, resursların idarə edilməsi, qüsurların təcili aradan qaldırılması və başqa əməliyyatların proqram təminatı vasitəsilə avtomatik həyata keçirilməsi təmin edilib.

Yarımstansiyanın yeni tikilmiş İdarəetmə Mərkəzində isə 35 və 10 kV-luq rəqəmsal qapalı paylayıcı qurğular yerləşdirilib. Bununla yanaşı, mərkəz əks-qəza avtomatikası, mikroprosessor tipli rele mühafizəsi, avtomatika və idarəetmə panelləri, sabit və dəyişən cərəyan qurğuları ilə təmin edilib. Yarımstansiyada müasir tələblərə cavab verən mikro SCADA sistemi yaradılıb və «AzərEnerji»nin mərkəzi SCADA sistemi ilə sinxronlaşdırılıb.

Dövlət başçısı «Ağdam» qovşaq yarımstansiyasını işə saldı.

Buna qədər 2022-ci il fevralın 13-də Prezident İlham Əliyevin və xanımı Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə «AzərEnerji»nin yeni tikilmiş 110/35/10 kV-luq

«Ağdam-I» yarımstansiyası və onun yaxınlığında tikilmiş «Qarabağ» Regional Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzi istismara verilibdir.

Ağdam şəhərində salınacaq 4-cü yaşayış kompleksinin təməlqoyma mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva dekabrın 24-də Ağdam şəhərində salınacaq 4-cü yaşayış kompleksinin təməlqoyma mərasimində iştirak etmişlər.

Dövlət başçısına və xanımına yaşayış kompleksi barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, ümumi sahəsi 14 hektara yaxın olan yaşayış kompleksinin salınacağı ərazinin bir hissəsi çoxfunksiyalı zonanı əhatə edir. Bu kompleksdə tikiləcək yaşayış binalarında ümumi sahəsi 137 min kvadratmetr təşkil edən 1080, o cümlədən 36 birotəqəli, 363 ikiotaqlı, 484 üçotaqlı, 197 dördotaqlı mənzil olacaq.

Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva yaşayış kompleksi barədə videoçarxa baxdılar.

Qeyd edildi ki, yaşayış kompleksindəki binaların inşasında istilik tutumlu təbii materiallardan istifadə olunacaq. Binalar daimi su, elektrik enerjisi və yüksək sürətli internet ilə təmin ediləcək. İstilik və isti su təchizatı mərkəzi qazanxana sistemi ilə həyata keçiriləcək.

Kompleksdə, həmçinin idman meydançaları, istirahət guşələri, uşaq oyun meydançaları, velosiped yolları və avtomobil dayanacaqları yaradılacaq.

Dövlət başçısı Ağdam şəhərində 4-cü yaşayış kompleksinin təməlini qoydu.

5-ci yaşayış kompleksinin təməlqoyma mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva dekabrın 24-də Ağdam şəhərində salınacaq 5-ci yaşayış kompleksinin təməlqoyma mərasimində iştirak etmişlər.

Qarabağ iqtisadi rayonuna daxil olan işğaldan azad edilmiş ərazilərdə (Şuşa rayonu istisna olmaqla) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Emin Hüseynov dövlət başçısına və xanımına yaşayış kompleksi barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, ümumi sahəsi 12 hektar olan yaşayış kompleksinin ərazisinin böyük bir hissəsi yaşıllıq zonasından ibarət olacaq. Kompleks şəhərin təsdiq edilmiş ümumi baş planına uyğun salınacaq. Bu kompleksdə tikiləcək yaşayış binalarında ümumilikdə 1115 mənzil olacaq. Mənzillərdən 25-i birotalıq, 314-ü ikiotaqlı, 552-si üçotaqlı, 224-ü isə dördotaqlı olacaqdır.

Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva yaşayış kompleksi barədə videoçarxa baxdılar.

Qeyd edildi ki, kompleksdəki binaların inşasında modern memarlıq yanaşmalarından və milli naxış elementlərindən istifadə olunacaq. Burada idman meydançalarının, istirahət guşələrinin, velosiped dayanacaqlarının və digər zəruri infrastruktur obyektlərinin yaradılması nəzərdə tutulur.

Bütün binalar daimi su, elektrik enerjisi və yük-səksürətli internet ilə təmin ediləcək. İstilik və isti su təchizatı mərkəzi qazanxana sistemi ilə həyata keçiriləcək. Binaların inşasında istilik tutumlu təbii inşaat materiallarından istifadə ediləcək.

Dövlət başçısı Ağdam şəhərində 5-ci yaşayış kompleksinin təməlini qoydu.

«İmarət» kompleksində aparılan təmir-bərpa işləri ilə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva dekabrın 24-də Ağdam şəhərində «İmarət» kompleksində aparılan təmir-bərpa işləri ilə tanış olmuşlar.

Dövlət başçısına və xanımına görülmə işlər barədə məlumat verildi.

Ağdam rayonunda erməni vandalizminə məruz qalmış tarix-memarlıq abidələrindən biri də Qarabağ xanlığının banisi Pənahəli xanın sarayıdır. XVIII əsrə aid bu tarix-memarlıq abidəsi Azərbaycan ərazisində yayılmış digər xan saraylarından fərqlənərək dəbdəbəli ev xüsusiyyəti daşıyır. İşğal altında olmuş ərazilərdəki digər tarixi, mədəni və dini abidələr kimi, Pənahəli xanın imarəti də işğalçılar tərəfindən təhqir edilib, vandalizmə məruz qalıbdır.

Burada Qarabağ xanlığının əsasını qoymuş Pənahəli xanın və xanlıqda müxtəlif illərdə hakimiyyətdə olmuş hökmdarlar – İbrahimxəlil xanın və oğlu Mehdiqulu xanın qəbirüstü türbələri, həmçinin Mehdiqulu xanın qızı Xurşudbanu Natəvanın məzarı olub. Qa-

rabağ xanlarının nəslindən olan digər görkəmli şəxslər də bu qəbiristanlıqda dəfn edilibdir. Lakin Ağdam şəhəri işğal olunduqdan sonra qəbiristanlıq da erməni vandalizminə məruz qalıb. İbrahimxəlil xanın türbəsi və Qarabağın sonuncu hakimi Mehdiqulu xan Cavanşirin qızı Xurşudbanu Natəvanın qəbirüstü abidəsi ermənilər tərəfindən dağıdılıbdir.

Prezident İlham Əliyevin müvafiq tapşırığına uyğun olaraq, Pənahəli xanın sarayının yerləşdiyi «İmarət» kompleksinin bərpası ilə bağlı xarici mütəxəssislər tərəfindən hazırlanmış konsepsiya 2022-ci il oktyabrın 4-də dövlətimizin başçısına təqdim olunub və işlərə başlanılıb. Konsepsiyaya əsasən, kompleks Pənahəli xanın sarayı, türbələr və Qarabağ Atları parkından ibarət olacaq, xanın sarayı bərpa edilərək, interaktiv muzey kimi fəaliyyət göstərəcəkdir.

Xarici mütəxəssislərin Ağdama səfərləri çərçivəsində sahənin inspeksiyası və çəkilişləri aparılıb, arxiv materialları araşdırılıb, beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq, bərpa və dizayn layihələri hazırlanıb. Kompleks ümumilikdə 3,3 hektar ərazini əhatə edəcəkdir.

«İmarət» kompleksindəki tarixi qəbiristanlıqda mövcud 5 türbə qalıqı tədqiqat sahəsinə daxil edilib. Türbələrin içi və ətrafı erməni işğalçılarının bu abidələrin daxilində qurduğu donuzçuluq təsərrüfatının tullantılarından və digər qalıqlardan təmizlənib.

Tədqiqat nəticəsində burada çox sayda müsəlman qəbirləri, daş abidələrin fraqmentləri – başdaşları, sinədaşları, antik dövr sütun bazası, antropomorf büt aşkarlanıb. Ərazidə xüsusilə kəllə və alt çənə sümükləri, çox sayda insan skeletinin fraqmentləri ta-

pılıb. Onların arasında xan nəslinə aid olan qədim sərdabə tipli qəbirlər də yer alıb. Burada sovet dövründə dəfn edilənlərin qəbirlərinin böyük bir hissəsi vandalizmə məruz qalıb. Ərazidə aşkarlanmış sümüklərdən DNT nümunələri götürülüb, qəbirlərin identifikasiyası üzərində araşdırmalar davam etdirilir.

Erməni işğalçıları tərəfindən məzarların sinədəşi və başdaşları sındırılıb, bir çoxu müxtəlif məqsədlə istifadə üçün qəbiristanlıq ərazisindən çıxarılıb.

Kompleksin ərazisində arxeoloji tədqiqatların aparılması məqsədilə AMEA-nın Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutu bu ilin aprelinə Ağdam şəhərinə mütəxəssislərdən ibarət elmi ekspedisiya göndərib. Tədqiqatlar zamanı tapıntıların foto və videoçəkilişləri həm fotoaparət, həm də kvadrokopterlə aparılıb. Tədqiqatlar nəticəsində müəyyən edilib ki, «İmarət» kompleksinə aid olan tarixi qəbiristanlığın ərazisi 6 min kvadratmetrdir. Cari ilin sonunadək kompleksin ərazisindəki tarixi qəbiristanlıqda arxeoloji tədqiqat işlərinin birinci mərhələsi yekunlaşacaq. Burada tədqiqat işlərinin ikinci mərhələsinə başlanılacaqdır.

Kompleksin tam bərpası üçün vəsaitin Qarabağ Dirçəliş Fondu tərəfindən ayrılması nəzərdə tutulur.

Mərkəzi parkın təməlqoyma mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva dekabrın 24-də Ağdam şəhər Mərkəzi parkının təməlqoyma mərasimində iştirak etmişlər.

Dövlət başçısına və xanımına parkda görülmək işlər barədə məlumat verildi.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə infrastrukturun yenidən qurulması ilə yanaşı, həmin yerlərdə ekoloji tarazlığın bərpası, yeni yaşıllıq sahələrinin və parkların salınması istiqamətində də ciddi addımlar atılır.

Ağdam şəhərinin yeni baş planına əsasən salınacaq park 5 hektar ərazini əhatə edəcək. Parkın layihəsi Prezident İlham Əliyevin tapşırığı və tövsiyələri nəzərə alınmaqla hazırlanıb.

Mərkəzi parkın ümumi ərazisi 4 zonaya ayrılacaq. Şəhər meydanı, Botanika bağı, Çəmənlik və Meşəlik zonalarında mədəni-kütləvi tədbirlərin keçirilməsi üçün hər cür şərait yaradılacaq. Burada, həmçinin su oyun zonaları, çay evləri, istirahət və iaşə obyektləri, mədəni və öyrədici meydançalar, təhsil və sağlamlıq sahələri, eləcə də aktiv oyun zonaları fəaliyyət göstərəcək. Müxtəlif ağac növlərinin və dekorativ kolların əkilməsi Ağdam şəhər Mərkəzi parkında istirahət etmək, idmanla məşğul olmaq istəyənlər üçün hər cür şərait yaradılacaq.

Parkın salınması ərazidə ekoloji tarazlığın bərpasına ciddi töhfə verməklə yanaşı, həm Ağdam sakinlərinin, həm də şəhərin qonaqlarının, turistlərin istirahəti üçün ən gözəl məkanlardan birinə çevriləcək.

Prezident İlham Əliyev Ağdam şəhər Mərkəzi parkının təməlini qoydu.

Sonra dövlət başçısı və xanımı Mərkəzi parkın ərazisində ağac əkdi.

Ağdam şəhərinin daxili yollarında aparılan işlərlə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva dekabrın 24-də Ağdam şəhərinin daxili yollarında aparılan işlərlə tanış olmuşlar.

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi-nin İdarə Heyətinin sədri Saleh Məmmədov dövlət başçısına görülmə işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi tərəfindən təsdiq edilmiş Ağdam şəhərinin baş planına əsasən, şəhərin daxili yollarının ümumi uzunluğu 189,7 kilometr təşkil edir. Şəhərin daxili yol və kommunikasiya şəbəkəsinin təməli 2022-ci il oktyabrın 4-də Prezident İlham Əliyevin və xanımı Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə qoyulub.

Ağdam şəhərinin daxili yollarının 6 tip en kəsiyinə uyğun tikilməsi nəzərdə tutulub. Hər bir tip en kəsi-yinin əhəmiyyətinə uyğun olaraq, hərəkət zolaqla-rının sayı 2–8 ədəd, yaşıllıq zolağının eni 1,5–3 metr, velosiped zolağının eni 1,5 metr, piyada zolağının eni isə 4–6 metr təşkil edir. Bu yolların birinci mərhələdə uzunluğu 58,7 kilometr təşkil edən hissəsi müsbət ekspertiza rəyi alıb.

Qeyd edildi ki, magistral şəhər yollarının uzunlu-ğu 17,5 kilometrdir. Eni 55–60 metr təşkil edəcək bu yol 6–8 hərəkət zolağından ibarət olacaq. Ümumşə-hər əhəmiyyətli yolların uzunluğu 50, yerli əhəmiy-yətli yolların ümumi uzunluğu isə 122,2 kilometr təş-kil edəcək. Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı-

na uyğun olaraq, Ağdam şəhərinin daxili yollarının tikintisi 2026-cı ildə başa çatdırılacaqdır.

Qiyaslı kəndinin təməlqoyma mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 24-də Ağdam rayonunun Qiyaslı kəndinin təməlqoyma mərasimində iştirak etmişdir.

Dövlət başçısına kənddə görülməli işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, kənd tarixi ənənələri qorumaqla müasir üslubda layihələndirilib. Kəndin ümumi ərazisi 400 hektara yaxındır. Qiyaslı kəndində 4972 nəfərin məskunlaşması planlaşdırılıb. Kənddə ümumilikdə 1323 fərdi evin tikilməsi nəzərdə tutulub.

Burada məskunlaşacaq əhəlinin yaşayış yükünü nəzərə alaraq, məhəllələrin salınmasının birinci mərhələsi üçün 145 hektar torpaq sahəsi ayrılıb. Birinci mərhələdə kəndə 2546 nəfərin köçürülməsi üçün 656 fərdi ev tikiləcək.

Vurğulandı ki, kənddə əhəlinin məşğulluğunun təmin edilməsi üçün də hər cür şərait yaradılacaq. Burada əhəli mədəniyyət və əyləncə mərkəzləri, dini, xidmət, kommersiya müəssisələri, iqtisadi inkişaf obyektləri, təhsil, idarəetmə və kənd təsərrüfatı sahələri üzrə işlə təmin olunacaqlar.

Qiyaslı kəndində 540 şagird-yerlik məktəb, 180 yerlik 2 uşaq bağçası və digər sosial obyektlər inşa olunacaq.

Kənddə enerji daşıyıcılarına qənaət etmək məqsədilə alternativ enerjidən istifadə olunacaq.

Prezident İlham Əliyev Qiyaslı kəndinin təməlini qoydu.

**Xaçınçay su anbarının təmir və bərpadan
sonra istifadəyə verilməsi mərasimi**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva dekabrın 24-də Ağdam rayonunda Xaçınçay su anbarının təmir və bərpadan sonra istifadəyə verilməsi mərasimində iştirak etmişlər.

Dövlət Su Ehtiyatları Agentliyinin sədri Zaur Mikayılov görülmüş işlər barədə dövlət başçısına və xanımına məlumat verdi.

Bildirildi ki, Xaçınçay su anbarının 7 kilometr uzunluğunda kanalla birlikdə təmiri və bərpası aparılıb.

Ağdam rayonu ərazisində yerləşən Xaçınçay su anbarı 1964-cü ildə istismara verilib. Anbarın ümumi su tutumu 23 milyon kubmetr, bəndin hündürlüyü 44 metr, uzunluğu 940 metr, su səthinin güzgü sahəsi isə 176 hektar təşkil edir. Su anbarının yerləşdiyi ərazi 28 il işğal altında olduğundan bu mənbədən ümumilikdə suvarılan 7 min hektar torpaq sahələrinin su təminatında ciddi çətinliklər yaranmışdı.

Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva su anbarında görülmüş işləri əks etdirən videoçarxa baxdılar.

Dövlət başçısı Xaçınçay su anbarını işə saldı.

Qeyd edildi ki, texniki sxemlə Xaçınçay su anbarına daxil olan sular tənzimlənərək, ümumi suburaxma qabiliyyəti saniyədə 3,2 kubmetr olan əsas ma-

gistrəl kanala ötürülür. Kanalı başlağıc 6,64 kilometr hissəsi də bəndlə bərabər təmir və bərpa olunub. Su anbarında yeni inzibati bina və gözətçi binası, təmir emalatxanası və nasosxana tikilibdir.

Salahlı Kəngərli kəndinin təməlqoyma mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 24-də Ağdam rayonunun Salahlı Kəngərli kəndinin təməlqoyma mərasimində iştirak etmişdir.

Dövlət başçısına kənddə görülməkl işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, kənd tarixi əhənləri qorumaqla müasir üslubda layihələndirilib. Kəndin ümumi ərazisi 178 hektara yaxındır. Salahlı Kəngərli kəndində 1376 nəfərin məskunlaşması nəzərdə tutulub. Layihə üzrə kənddə ümumilikdə 418 fərdi ev tikiləclək.

Burada məskunlaşacaq əhalinin yaşayış yükünü nəzərə alaraq, məhəllələrin salınmasının birinci mərhələsi üçün 99 hektar torpaq sahəsi ayrılıb. Birinci mərhələdə kəndə 850 nəfərin köçürülməsi üçün 150 fərdi evin tikilməsi planlaşdırılır.

Diqqətə çatdırıldı ki, kənddə əhalinin məşğulluğunun təmin edilməsi üçün də hər cür şərait yaradılacaq. Burada əhali müxtəlif təyinatlı obyektlərdə və kənd təsərrüfatı sahələrində işlə təmin olunacaqlar.

Salahlı Kəngərli kəndində 480 şagird-yerlik məktəb, 80 yerlik uşaq bağçası və digər sosial obyektlər inşa olunacaq.

Kənddə enerji daşıyıcılarına qənaət etmək məqsədilə alternativ enerjidən istifadə olunması nəzərdə tutulur.

Prezident İlham Əliyev Salahlı Kəngərli kəndinin təməlini qoydu.

Bərdə–Ağdam avtomobil yolunun açılışı mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 24-də Bərdə–Ağdam avtomobil yolunun açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Dövlət başçısına görülmüş işlər barədə məlumat verildi.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları ərazisində icra edilən yol infrastrukturunu layihələrindən biri olan Bərdə–Ağdam avtomobil yolunun təməli 2021-ci il mayın 28-də Prezident İlham Əliyev tərəfindən qoyulub.

Bildirildi ki, başlanğıcını Bərdə şəhərindən götürən avtomobil yolunun uzunluğu 44,5 kilometrdir. Avtomobil yolu 4 hərəkət zolaqlı olmaqla, 1-ci texniki dərəcəyə uyğun inşa edilib.

Bərdə–Ağdam avtomobil yolunun 25-ci və 40-cı kilometrlik hissələrində 91,3 metr və 18,2 metr uzunluğunda avtomobil körpülərinin, yolun 14-cü və 42-ci kilometrlik hissələrində 66 metr və 43 metr uzunluğunda yol qovşaqlarının, 4-cü, 14-cü və 16-cı kilometrlik hissələrində isə yerüstü piyada keçidlərinin tikintisi uğurla icra olunub. Nəqliyyat vasitələrinin normal hərəkətinin təşkili üçün yolboyu üfüqi nişan-

lanma xətlərinin çəkilişi, yol nişanlarının və məsafə göstəricilərinin, həmçinin müasir məlumatverici lövhələrin quraşdırılması işləri icra olunmaqla, yol beynəlxalq standartlar çərçivəsində istifadəyə verilib.

Bərdə–Ağdam avtomobil yolunun ilk 14 kilometrlik hissəsi Bərdə şəhəri və rayonun bir neçə yaşayış məntəqəsinin daxilindən keçir. Ümumilikdə isə yol Bərdə və Ağdam şəhərləri də daxil olmaqla, sözügedən həmin rayonların 20-dən çox yaşayış məntəqəsini əhatə edir.

Baş Qərvənd kəndinin təməlqoyma mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 24-də Ağdam rayonunun Baş Qərvənd kəndinin təməlqoyma mərasimində iştirak etmişdir.

Dövlət başçısına kənddə görülməli işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, kənd tarixi əhəmiyyəti qorumaqla müasir üslubda layihələndirilib. Kəndin ümumi ərazisi 476 hektardır. Kənddə 6057 nəfərin məskunlaşması və ümumilikdə 1495 fərdi evin tikilməsi nəzərdə tutulub.

Layihənin birinci mərhələsi üçün 202 hektardan çox torpaq sahəsi ayrılıb. Birinci mərhələdə kəndə 851 ailənin – 3703 nəfərin köçürülməsi planlaşdırılır. Bunun üçün bu mərhələdə 851 ev inşa ediləcək. Bu evlərin 170-i ikiotaqlı, 425-i üçotaqlı, 213-ü dördotaqlı, 43-ü isə beşotaqlı olacaq.

Prezident İlham Əliyev görülməçək işlər barədə videoçarxa baxdı.

Vurğulandı ki, kənddə əhalinin məşğulluğunun və istirahətinin təmin edilməsi üçün də hər cür şərait yaradılacaq. Burada uşaq bağçası, məktəb, kollec binaları, kollektiv istirahət və təhsil obyektləri, inzibati bina, klub icma mərkəzi, tibb məntəqəsi, aptek, mehmanxana, bazar və bir sıra xidmət müəssisələri yaradılacaq. Kənddə enerjidaşıyıcılarına qənaət etmək məqsədilə alternativ enerjidən istifadə olunacaq.

Prezident İlham Əliyev Baş Qəryyənd kəndinin təməlini qoydu.

**MİSİR ƏRƏB RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB ƏBDÜLFƏTTAH ƏS-SİSİYƏ**

Hörmətli cənab Prezident!

Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti vəzifəsinə yenidən seçilməyiniz münasibətilə Sizi səmimi-qəlbdən təbrik edirəm.

Biz Azərbaycan ilə Misir arasında ənənəvi dostluq münasibətlərinin inkişafına xüsusi əhəmiyyət veririk. İnanıram ki, dövlətlərarası əlaqələrimizin möhkəmlənməsi, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığımızın genişlənməsi yolunda birgə səylərimizi bundan sonra da davam etdirəcəyik.

Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, dost Misir xalqının rifahı naminə ali dövləti fəaliyyətinizdə uğurlar diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 25 dekabr 2023-cü il

**İSVEÇRƏ KONFEDERASIYASININ
YENİ SEÇİLMİŞ PREZİDENTİ
XANIM VİOLA AMHERDƏ**

Hörmətli xanım Amherd!

İsveçrə Konfederasiyasının Prezidenti vəzifəsinə seçilməyiniz münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edir, qarşıdakı ali dövləti fəaliyyətinizdə uğurlar diləyirəm. Biz Azərbaycan Respublikası ilə İsveçrə Konfederasiyası arasında təşəkkül tapmış əlaqələrə böyük əhəmiyyət veririk. Dövlətlərarası münasibətlərimizin yüksələn xətt üzrə inkişaf edərək hazırkı səviyyəyə çatması məmnunluq doğurur.

İnanıram ki, xalqlarımızın rifahı naminə dostluq əlaqələrimizin daha da möhkəmləndirilməsi, qarşılıqlı maraq doğuran sahələrdə əməkdaşlığımızın genişləndirilməsi yolunda birgə səylərimizi bundan sonra da davam etdirəcəyik.

Bu xoş fürsətdən istifadə edərək, qarşıdan gələn Yeni, 2024-cü il münasibətilə də Sizə və dost xalqınıza ən səmimi təbriklərimi yetirir, İsveçrə Konfederasiyasına daim firavanlıq və rifah arzulayıram.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 25 dekabr 2023-cü il

**KÜVEYT DÖVLƏTİNİN ƏMİRİ
ƏLAHƏZRƏT ŞEYX MƏŞƏL
ƏL-ƏHMƏD ƏL-CABİR ƏS-SABAHA**

Əlahəzrət!

Küveyt Dövlətinin Əmiri kimi taxta çıxmağınız münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edirəm.

İnanıram ki, xalqlarımızın mənafelərinə uyğun olaraq Azərbaycan–Küveyt dostluq əlaqələrinin möhkəmləndirilməsi, qarşılıqlı maraq doğuran əməkdaşlığımızın dərinləşdirilməsi istiqamətində söylərimizi bundan sonra da davam etdirəcəyik.

Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, dost Küveyt xalqının rifahı naminə ali dövləti fəaliyyətinizdə uğurlar arzulayıram.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 25 dekabr 2023-cü il

QEYDLƏR

1. Özbəkistan, Özbəkistan Respublikası—Orta Asıyanın mərkəzində dövlət. Sahəsi 448,8 min km², əhalisi 35,7 milyon nəfərdir. Özbəkistanın tərkibinə Qaraqalpaqıstan Muxtar Respublikası və 12 vilayət daxildir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Məclisdir. Paytaxtı Daşkənd şəhəridir. – 5–8, 13, 18, 19, 60, 61, 63, 84, 93, 94, 99, 103, 105, 163–165, 167, 303.

2. Şavkat Mirziyoyev (d.1957) – Özbəkistanın dövlət və siyasi xadimi. 2003–2006-cı illərdə Özbəkistan Respublikasının Baş Naziri olmuşdur. 2016-cı ildən Özbəkistan Respublikasının Prezidentidir. – 5, 6, 19, 93, 94, 103, 105, 164, 303.

3. Mehriban Əliyeva, M e h r i b a n A r i f q ı z ı (d.1964) – ictimai və siyasi xadim, fəlsəfə doktoru, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Prezident İlham Əliyevin həyat yoldaşı. 1988-ci ildə M.Seçenov adına 1-ci Moskva Dövlət Tibb İnstitutunu bitirmişdir. 1988–92-ci illərdə akademik M.Krasnovun rəhbərliyi altında Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda işləmişdir. 1995-ci ildə «Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları» xeyriyyə fondunu yaratmışdır. Fəaliyyətə başladığı ilk gündən fond milli mədəniyyətimizin inkişafı, təbliği, tanın-

ması üçün xeyli işlər görmüşdür. 1996-cı ildə fond Azərbaycan mədəniyyətini xarici ölkələrdə geniş təbliğ etmək üçün 3 dildə – Azərbaycan, rus və ingilis dillərində çıxan «Azərbaycan–İrs» jurnalını təsis etmişdir. 2004-cü ildən Azərbaycan xalqının ümummilli liderinin zəngin irsinin öyrənilməsi, həmçinin Heydər Əliyevin milli dövlətçilik ideyalarını yeni nəsillərə aşılamaq məqsədilə yaradılmış Heydər Əliyev Fonduna başçılıq edir.

Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə Heydər Əliyev Fondu respublikanın bir çox şəhər, rayon və kəndlərində yeni məktəb binaları tikdirmiş və təmir etdirmişdir. Onun keçirdiyi xeyriyyə aksiyaları şəkər, talassemiya və anemiya xəstəliklərindən əziyyət çəkən Azərbaycan uşaqlarına yardım məqsədilə təşkil olunur.

Azərbaycanın şifahi xalq yaradıcılığı və musiqi irsinin qorunub saxlanılması və inkişaf etdirilməsi sahəsindəki yorulmaz işlərinə görə UNESCO və ISESCO-nun Xoşməramlı səfiri seçilmişdir.

Yeni Azərbaycan Partiyası Siyasi Şurasının üzvü, 2005–2017-ci illərdə isə Milli Məclisin üzvü olmuşdur. Mehriban Əliyeva ölkəmizdə təhsil sisteminin inkişafına, milli mədəni irsimizin qorunub saxlanılmasına və dünyada təbliğinə, xarici ölkələrdə xalqımızın müsbət imicinin möhkəmlənməsinə, genişmiqyaslı xeyriyyəçilik işlərinə xüsusi diqqət yetirir. 2015-ci ildə Bakıda keçirilmiş ilk Avropa oyunlarının Təşkilat Komitəsinin sədri olmuş, oyunların yüksək səviyyədə keçirilməsində müstəsna xidmətlərinə görə «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 5, 20, 22, 116, 279–281, 285, 287, 306–310, 312, 314, 316.

4. Xankəndi – Azərbaycan Respublikasında şəhər. Sahəsi 29,12 km², əhalisi 55 min nəfərdir. 1991-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi.

2023-cü ilin sentyabr ayında Azərbaycan Ordusunun həyata keçirdiyi antiterror əməliyyatlarından sonra 29 sentyabr 2023-cü ildə Azərbaycan polisi şəhərə nəzarəti bərpa etmişdir. 15 oktyabr 2023-cü ildə Azərbaycan Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyev Xankəndi şəhərində Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağını qaldırmışdır. «Zəfər Günü» münasibətilə erməni separatçılarından birdəfəlik azad olunmuş Xankəndidə Qələbə Paradı keçirilmişdir. – 5, 19, 101, 158, 180, 183, 233, 256, 287–289, 291, 292, 306, 307.

5. Qarabağ – Azərbaycan Respublikası ərazisində keçmiş muxtar vilayət. Öncə ərazisi 4161 km² olmuş, sonralar bura müxtəlif ərazilər də daxil edilərək ərazisi 4400 km²-dək genişləndirilmişdi. 1988-ci ilə qədər burada 170 min əhali yaşayırdı.

DQMV inzibati ərazi vahidi kimi 1991-ci il noyabrın 26-da Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin qərarı ilə ləğv edilmişdi.

1988-ci ildən muxtar vilayətin erməni separatçıları və millətçiləri Ermənistan silahlı qüvvələri ilə birlikdə bu ərazidə yaşayan azərbaycanlıları doğma torpaqlarından çıxararaq, Dağlıq Qarabağın işğalına başlamışdılar.

Azərbaycan Ordusunun 2020-ci il 27 sentyabrda başladığı əməliyyatların bir hissəsi keçmiş DQMV

ərazilərində həyata keçirildi. 2020-ci il noyabrın 8-də Şuşa şəhəri düşmən işğalından azad edildi.

Azərbaycan Ordusunun Qarabağda keçirdiyi uğurlu antiterror və hərbi əməliyyatlardan sonra Qarabağ tamamilə azad edilmişdir. – 5, 6, 9, 16, 46, 48, 64–66, 83, 102, 139, 140, 142, 143, 147–149, 152, 154, 157–159, 161, 163, 164, 167, 168, 173, 177–181, 188, 190, 200, 211, 231–236, 256, 260, 268, 279–281, 283, 286–291, 296–299, 308–312.

6. Şuşa – Azərbaycan Respublikasında şəhər. Sahəsi 289 km², əhalisi 32,8 min nəfərdir. Elmi ədəbiyyatda Şuşanın əsasının XVIII əsrin 50-ci illərinin əvvəllərində Qarabağ xanı Pənahəli xan Cavanşir tərəfindən qoyulması göstərilərsə də, tədqiqatlar Şuşanın qədim yaşayış məntəqəsi olduğunu qeyd edir. Qarabağ xanlığının mərkəzi olan Şuşa bir müddət Pənahəli xanın adı ilə Pənahabad adlandırılmışdır.

Şuşa 1813-cü il Gülüstən müqaviləsinə əsasən, Qarabağ xanlığının tərkibində Rusiyaya birləşdirildi. 1920-ci ilin martında erməni daşnaklarının Qarabağda törətdikləri qırğın nəticəsində Şuşanın bir hissəsi tamamilə yandırıldı və minlərlə günahsız insan qətlə yetirildi. Lakin iyun ayının əvvəlində müsavətçilər və türk generalı Nuru Paşa Şuşanı erməni qəsbkarlarından xilas etdi. 1923-cü il Azərbaycan MİK-nin dekretinə əsasən, keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti təşkil olunduqda Şuşa muxtar vilayətin tərkibinə daxil edildi. 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi.

Ali Baş Komandan İlham Əliyevin birbaşa rəhbərliyi ilə Müzəffər Azərbaycan Ordusu Şuşa şəhərini 8 noyabr 2020-ci ildə işğaldan azad etmişdir. – 5, 6, 19, 141, 142, 191, 198, 282–285, 294–296.

7. Füzuli – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1386 km², əhalisi 144 min nəfərdir. 1993-cü ildə ərazisinin bir hissəsi Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi.

27 sentyabr 2020-ci il tarixindən etibarən Azərbaycan Ordusu tərəfindən keçirilmiş əks-hücum əməliyyatı nəticəsində rayonun kəndləri, 17 oktyabr tarixində isə Füzuli şəhəri işğaldan tam azad edilmişdir. – 5–7, 19, 69, 83, 95, 103, 163, 164.

8. Mirzə Uluqbəy, **Uluqbəy Məhəmməd Tاراڭاي** (1394–1449) – özbək astronomu, riyaziyyatçısı, Əmir Teymurun nəvəsi. 1409-cu ildə Səmərqənd hakimi elan edilmiş, atası Şahruxun ölümündən (1447) sonra Teymurçilər sülaləsinin başçısı olmuşdur. Hələ gəncliyindən elmlə maraqlanmış, ensiklopedik biliyə malik olmuşdur. Onun yaratdığı Uluqbəy rəsədxanasında tərtib edilmiş ulduz kataloqu dünyada ən yaxşı kataloq olmuş, Oksfordda (1665) nəşr edilmişdir. – 7, 95, 164.

9. İran, İran İslam Respublikası – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 1,65 milyon km², əhalisi 81 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 24 ostanə bölünür. Ali qanunverici orqanı 4 il müddətinə

seçilən Xalq Şurası Məclisidir. Hökuməti Baş Nazir təşkil, Prezident isə təsdiq edir. Paytaxtı Tehran şəhəridir. – 9–12, 84, 163, 166, 185, 186, 202, 221.

10. İbrahim Rəisi (d.1960) – İran siyasətçisi və dövlət xadimi. 2021-ci ildən İran İslam Respublikasının Prezidentidir. – 9, 11.

11. Naxçıvan – Azərbaycan Respublikasında şəhər, Naxçıvan Muxtar Respublikasının paytaxtı. Sahəsi 35 km², əhalisi 95 min nəfərdir. Azərbaycanın ən qədim şəhərlərindəndir. Müasir Naxçıvan Antik və orta əsr şəhər yerinin xarabalıqları üzərində yerləşmişdir. E.ə. IX–VI əsrlərdə qədim Manna və Midiyanın, eramızın əvvəllərində Albaniyanın, IV əsrdən Sasanilərin tərkibində olmuşdur. 654-cü ildə isə Naxçıvanı ərəblər işğal etmişlər. Atabəylər dövlətinin (1136–1225) paytaxtlarından biri olmuşdur. 1828-ci il Türkmənçay müqaviləsinə qədər müxtəlif dövlətlərin nüfuz dairəsində olmuş, məhz bu ildən Rusiya imperiyasına birləşdirilmiş və qəza mərkəzinə çevrilmişdir. 1924-cü il fevralın 9-da Naxçıvan MSSR təşkil ediləndən muxtar respublikanın paytaxtıdır. – 10, 11, 17, 166, 184–186, 190, 297.

12. İkinci Qarabağ müharibəsi – Azərbaycan Silahlı Qüvvələri və Ermənistan silahlı qüvvələri arasında atəşkəsdən sonra müşahidə olunan ən gərgin döyüşlər. Tarixə «Vətən müharibəsi», «Dəmir yumruq» əməliyyatı kimi daxil olan döyüşlər Azərbaycanın inamlı qələbəsi ilə başa çatmışdır. Qarşıdurma-

lar 27 sentyabr 2020-ci il səhər saatlarında başlamışdır. Rusiyanın vasitəçiliyi ilə həm Ermənistan, həm də Azərbaycan tərəfindən qəbul edilən humanitar atəşkəs rəsmi olaraq 10 oktyabr tarixində qüvvəyə minsə də, Ermənistan silahlı qüvvələri atəşkəsi yenedən pozmuşdur. Döyüşlər zamanı Azərbaycan Ordusu Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin birbaşa rəhbərliyi ilə işğal altındakı torpaqlar uğrunda qəhrəmancasına mübarizə aparmış və qələbə qazanmışdır. 44 günlük müharibə ərzində 4 oktyabrda Cəbrayıl, 17 oktyabrda Füzuli, 20 oktyabrda Zəngilan, 25 oktyabrda Qubadlı, 8 noyabrda isə Şuşa şəhəri işğaldan azad edilmişdir. Şuşa şəhərinin azad edilməsi ilə Ermənistan silahlı qüvvələrinə ciddi zərbə vurulmuş, bununla da məğlubiyyətə məcbur edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Rusiya Federasiyasının Prezidenti və Ermənistanın baş naziri arasında imzalanmış müqaviləyə əsasən, 10 noyabr 2020-ci il tarixində Bakı vaxtı ilə saat 00:00-dan etibarən keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişə zonasında atəşin və hərbi əməliyyatların tam dayandırılması, 1 dekabr 2020-ci il tarixinədək Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan ərazisindən çıxarılması razılaşdırılmışdır. Bu müqaviləyə əsasən, işğal altındakı digər ərazilər Azərbaycana qaytarılmış, döyüşlər Azərbaycan tərəfinin inamlı qələbəsi ilə başa çatmışdır. – 11, 142, 143, 147, 172, 195, 198, 211, 234, 289.

13. Fələstin, Fələstin Dövləti – BMT Baş Məclisinin 1947-ci il 29 noyabr tarixli Qərarına əsasən, Böyük Britaniya mandatlığı ləğv edilərək, Fələs-

tin ərazisində müstəqil ərəb və yəhudi dövlətləri yaradılmalı idi. Fələstin Ərəb Dövləti üçün ayrılmış ərazinin böyük hissəsi 1948–49-cu illərdə və 1967-ci ildə İsrail tərəfindən zəbt edilmişdir. 1988-ci ildə Fələstin Azadlıq Təşkilatı müstəqil Fələstin Dövlətinin yaranmasını elan etdi. 1994-cü ildə isə Müvəqqəti Fələstin Muxtariyyəti yaradıldı. Sahəsi 6,2 min km², əhalisi 5 milyon nəfərdir. Paytaxtı Qüds şəhəridir. – 14, 15, 54.

14. Mahmud Abbas (d.1935) – Fələstin siyasətçisi, Fələstin Milli Administrasiyasının Sədri (Fələstin Dövlətinin Prezidenti) və FƏTH hərəkatının rəhbəridir. – 14.

15. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT) – müasir dünyanın ən nüfuzlu beynəlxalq təşkilatı. Qərargahı Nyu Yorkda yerləşir. Əsas vəzifəsi beynəlxalq sülhü və təhlükəsizliyi qorumaq və möhkəmlətmək, dövlətlər arasında əməkdaşlığı inkişaf etdirməkdir. BMT Nizamnaməsi 1945-ci il iyulun 26-da San-Fransisko Konfransında 50 dövlətin nümayəndəsi tərəfindən imzalanıb və 1945-ci il oktyabrın 24-də qüvvəyə minib. Hazırda BMT-yə 193 dövlət daxildir.

BMT-nin əsas orqanları Baş Assambleya, Təhlükəsizlik Şurası, İqtisadi və Sosial Şura, Qəyyumluq Şurası, Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsi və Katiblikdir. Azərbaycan Respublikası 1992-ci ildən BMT-nin üzvüdür. – 14, 25, 32, 33, 46, 60, 72, 74, 75, 82, 98, 99, 100, 104, 105, 108, 111, 123, 129, 130, 132, 136, 144, 208, 229, 239, 258, 270, 274, 275.

16. ATƏT – Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı. 57 üzv, 11 əməkdaşlıq üzrə tərəfdaş dövlətlə dünyanın ən böyük regional təşkilatıdır. Əsası 1973-cü ilin iyulunda Helsinkidə qoyulmuşdur. Burada Avropanın 33 dövlətinin, həmçinin ABŞ və Kanadanın dövlət və hökumət rəhbərləri iştirak edir. ATƏT «soyuq müharibə»nin qurtarmasından sonra Ümumavropa təhlükəsizlik sistemini formalaşdıraraq, yeni Avropanın siyasi və iqtisadi həyatının sivil birgəyaşayış qaydalarını müəyyən edən, dövlətlərarası münasibətləri rəqiblik və münaqişə yolundan əməkdaşlıq və qarşılıqlı mənafe istiqamətlərinə yönəldən bir təşkilat funksiyasını icra edir.

Azərbaycan 1992-ci ildən ATƏT-in üzvüdür və 1993-cü ilin ikinci yarısından ATƏT-in Zirvə görüşlərində Azərbaycan nümayəndə heyəti fəal iştirak edir. – 16, 17, 47.

17. 10 noyabr Bəyanatı – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Rusiya Federasiyasının Prezidenti və Ermənistanın baş naziri arasında imzalanmış, 10 noyabr 2020-ci il tarixində Bakı vaxtı ilə saat 00:00-dan etibarən keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişə zonasında atəşin və hərbi əməliyyatların tam dayandırılması, 1 dekabrədək Ermənistan silahlı qüvvələrinin keçmiş Dağlıq Qarabağın ətrafında Ermənistanın nəzarətindəki Azərbaycan ərazilərindən çıxarılması və Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə Azərbaycanın qərb rayonlarını birləşdirən yeni nəqliyyat kommunikasiyalarının inşasının təmin edilməsi haqqında bəyanat. – 16, 142.

18. Şərqi Zəngəzur və Qarabağ iqtisadi rayonları – 7 iyul 2021-ci ildə Azərbaycan Prezidentinin «Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında» Fərmanına əsasən yaradılmışdır. Qarabağ iqtisadi rayonuna Ağdam, Şuşa, Füzuli, Tərtər, Ağcabədi və Bərdə rayonları, yeni yaradılmış Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna isə işğaldan azad olunmuş Zəngilan, Qubadlı, Cəbrayıl, Laçın və Kəlbəcər rayonları daxil edilmişdir. – 17, 69, 190, 222, 226, 255, 256, 318.

19. Sahil Babayev, S a h i l R a f i q o ğ l u (d.1980) – hüquq elmləri üzrə fəlsəfə doktoru. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 13 mart 2014-cü il tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat və Sənaye nazirinin müavini, 30 yanvar 2016-cı il tarixli Sərəncamı ilə isə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat nazirinin müavini vəzifəsinə təyin edilmişdir. 2018-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi naziridir. – 20, 43.

20. «Qoşulmama Hərəkatı» – özlərini heç bir bloka tərəfdar olmadığını bildirmiş 120 dövlətin üzv olduğu, digər 17 ölkənin və 10 beynəlxalq təşkilatın müşahidəçi statusunda birləşdikləri blok. 1961-ci ildə yaradılmışdır. Mənzil-qərargahı Cakartadadır. Azərbaycan Respublikası 25–26 oktyabr 2019-cu il tarixində Bakı şəhərində Hərəkatın 18-ci dövlət və hökumət başçılarının Zirvə görüşünə ev sahibliyi etmişdir. Bakı Sammiti ilə Hərəkata sədrlik 2019–2023-cü illər üzrə

Azərbaycan Respublikasına keçmişdir. – 25–29, 31, 32, 35, 39, 45, 46, 66, 136, 210, 211, 229, 272.

21. COVID-19 – koronavirus pandemiyası. 2019-cu ilin ortalarında Çinin mərkəzi Hubey əyalətində yerli sakinlərdə naməlum mənşəli virusun yayılması ilə başlayan xəstəlik. – 25, 26, 229.

22. BMT Baş Assambleyası – BMT-nin qanunverici orqanı. Hal-hazırda hər bir sessiyada iştirak etməli olan və 5-dən çox nümayəndəsi olmayan 191 üzv dövlətdən ibarətdir. Baş Assambleya Baş Assambleyanın sessiyalarıarası görüşən 7 Əsas Komitə, Prosesual Komissiya və Daimi Komissiyalar kimi Daimi Komitələrdən ibarətdir. O həmçinin Təhlükəsizlik Şurasının rəyi ilə növbəti 5 il müddətində fəaliyyət göstərəcək Baş katibi təyin etmək üçün də məsuliyyət daşıyır. – 25, 26, 32, 33, 35, 73, 100, 108, 273.

23. Fransa, Fransa Respublikası – Qərbi Avropada dövlət. Sahəsi 643,8 min km², əhalisi 68 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 101 departamentə bölünür. Qanunverici orqanı iki palatadan ibarət parlamentdir. İcra hakimiyyəti Prezident və Nazirlər Şurasına məxsusdur. Paytaxtı Paris şəhəridir. – 26, 31–35, 48, 49, 173, 174, 177, 180, 182, 196.

24. Əlcəzair, Əlcəzair Xalq Demokratik Respublikası – Şimali Afrikada dövlət. Sahəsi 2,38 milyon km², əhalisi 44,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 48 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı

Prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Milli Xalq Məclisidir. Paytaxtı Əlcəzair şəhəridir. – 32.

25. Vyetnam, Vyetnam Sosialist Respublikası (VSR) – Cənub-Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 331,2 min km², əhalisi 100,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 50 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, ali orqanı birpalatalı Milli Məclisdir. Paytaxtı Hanoy şəhəridir. – 32.

26. İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) – müsəlman ölkələrinin çoxunu birləşdirən təşkilat. 1969–2011-ci illərdə İslam Konfransı Təşkilatı adlanırdı. Nizamnaməsinə görə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının fəaliyyəti müsəlmanların həmrəyliyinin möhkəmlənməsinə, üzv dövlətlər arasında əməkdaşlığa yönəlmişdir. İqamətgahı Ciddədə yerləşir. Azərbaycan 1991-ci ildən İƏT-in üzvüdür. – 33, 46, 65–70, 136, 230.

27. Avropa İttifaqı (Aİ) – Avropa dövlətlərinin ən iri integrasiya birliyi. Avropa İttifaqına 27 dövlət daxildir.

Avropa İttifaqının yaradılması haqqında müqavilə 1993-cü ildə Maastrixtdə imzalanmışdır. Aİ azadlıq, demokratiya, insan hüquqları və azadlıqlarına hörmət, həmçinin hüququn aliliyi prinsiplərinə – üzv dövlətlər üçün ümumi olan prinsiplərə əsaslanır.

Aİ Avropada iqtisadi integrasiyanın daha da inkişaf etmiş formasıdır. İqtisadi və valyuta ittifaqı 1999-cu ildən fəaliyyətə başlamış və vahid valyuta –

avro dövrüyyəyə buraxılmışdır. Aİ üzvləri yalnız Avropa dövlətləri ola bilər. Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlıq Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətinin əsas istiqamətlərindəndir. Təşkilatın mənzil-qərargahı Brüsseldə yerləşir. – 33, 149, 159–162, 164, 168–170, 172–174, 176, 191, 244, 246, 247.

28. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurası (BMTTS) – BMT-nin daimi fəaliyyət göstərən mühüm orqanı. BMT Nizamnaməsinə görə, beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin qorunmasında əsas məsuliyyət daşıyır. 15 üzvü var: 5 daimi (Çin, Fransa, Rusiya, Böyük Britaniya, ABŞ), 10 üzvü isə 2 il müddətinə seçilir. Şuranın hər bir üzvü 1 səsə malikdir. Prosedura məsələlərinə dair qərarlar Şuranın 9 üzvü səs verdikdə qəbul olunmuş sayılır.

Dövlətimizin apardığı uğurlu xarici siyasət nəticəsində Azərbaycan 24 oktyabr 2011-ci ildə BMT Təhlükəsizlik Şurasına qeyri-daimi üzv qəbul olunmuşdur. – 33, 34, 102, 153, 230.

29. Ceyhun Bayramov, Ceyhun Əziz oğlu (d.1973) – iqtisadçı-hüquqsünas. 2018–2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri olmuşdur. 16 iyul 2020-ci ildən isə Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər naziridir. – 43.

30. Rəşad Nəbiyev, Rəşad Nəbi oğlu (d.1977) – iqtisadçı. 2011–2021-ci illərdə «Azərkosmos» ASC-nin sədri olmuşdur. 2021-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat

naziridir. Azərbaycan Respublikasının «Tərəqqi» medalı ilə təltif edilmişdir. – 44, 115, 275.

31. Böyük Britaniya, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı – Qərbi Avropada dövlət. Böyük Britaniya adası, İrlandiya adasının şimal-şərq hissəsi, Anqlsi, Uayt, Normand, Orkney, Hebrid, Şetlend adaları və bir sıra kiçik adalardan ibarətdir. Sahəsi 244,1 min km², əhalisi 65,6 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən qraflıqlara və qraflıq hüququnda olan şəhərlərə bölünür. Böyük Britaniya parlamentli monarxiyadır. Paytaxtı London şəhəridir. – 57, 203.

32. bp – dünyanın ən iri neft şirkətlərindən biri. 1909-cu ildən bir çox ölkələrdə neftin kəşfiyyatı, çıxarılması, emalı və satışı ilə məşğuldur. 1994-cü ildən Azərbaycanda fəaliyyət göstərir. – 58.

33. Mikayıl Cabbarov, Mikayıl Çingiz oğlu (d.1976) – hüquqşünas-iqtisadçı. 2004–2009-cu illərdə Azərbaycan Respublikasının İqtisadi İnkişaf nazirinin müavini, 2013–2017-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri, 2017–2019-cu illərdə isə Vergilər naziri olmuşdur. 23 oktyabr 2019-cu ildən İqtisadiyyat naziridir. – 60, 275.

34. Qazaxıstan, Qazaxıstan Respublikası – Avrasiyanın mərkəzi hissəsində dövlət. Sahəsi 2,7 milyon km², əhalisi 20 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlament-

dir. Paytaxtı Astana şəhəridir. – 60, 61, 63, 80, 81, 83, 84, 99, 103, 167, 200, 201, 302.

35. Tacikistan, T a c i k i s t a n R e s p u b l i k a s ı – Orta Asiyanın cənub-şərqində dövlət. Sahəsi 143,1 min km², əhalisi 10 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi Bədxəşan Muxtar Vilayətinə, 2 vilayət və 45 rayona bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Məclisdir. Paytaxtı Düşənbə şəhəridir. – 60, 61, 63, 87, 99, 104, 207.

36. Qırğız Respublikası – Orta Asiyanın şimal-şərqində dövlət. Sahəsi 200 min km², əhalisi 7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 7 vilayət və 40 rayona bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Bişkek şəhəridir. – 60, 61, 63, 89–92, 99, 104, 163, 165, 217.

37. Türkmənistan – Orta Asiyanın cənub-qərbində dövlət. Sahəsi 491,2 min km², əhalisi 7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 5 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Məclisdir. Paytaxtı Aşqabad şəhəridir. – 60, 61, 63, 99, 107, 200.

38. Əfqanıstan, Ə f q a n ı s t a n İ s l a m Ə m i r l i y i – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 652,8 min km², əhalisi 40 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 34 vilayətə bölünür. Paytaxtı Kabil şəhəridir. – 60, 63, 151.

39. Amerika Birləşmiş Ştatları (ABŞ) – Şimali Amerikada dövlət. Şimaldan Kanada, cənubdan Meksi-

ka, şərqdən Atlantik okeanı və qərbdən Sakit okeanla əhatə olunur. Sahəsi 9,5 milyon km², əhalisi 333,3 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 50 ştat və Kolumbiya federal paytaxt dairəsinə bölünür. Ali qanunvericilik orqanı ikipalatalı (Nümayəndələr Palatası və Senat) ABŞ Konqresidir. Dövlət başçısı Prezidentdir. Paytaxtı Vaşinqton şəhəridir. – 62, 101, 119, 120, 166, 175, 186, 209, 210, 214–216.

40. Heydər Əliyev, H e y d ə r Ə l i r z a o ğ l u (1923–2003) – Müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, xalqımızın ümummilli lideri, görkəmli dövlət xadimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti (1993–2003), 2 dəfə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı.

1964-cü ildə Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti yanında Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsi sədrinin müavini, 1967-ci ildə isə sədri vəzifəsinə irəli çəkilmişdir.

Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin iyul (1969) plenumunda Heydər Əliyev MK-nın Büro üzvü, Azərbaycan KP MK-nın Birinci katibi seçilmişdir.

H.Əliyevin respublikaya rəhbərlik etdiyi ilk illərdən əhatəli iqtisadi konsepsiya hazırlanmış, yeni istehsal sahələri yaradılmış, Azərbaycanın iqtisadi potensialı güclənmişdir. H.Əliyevin respublikaya bilavasitə rəhbərlik etdiyi dövrdə (1969–82-ci illər) idarəetmə mexanizminin və metodlarının təkmilləşdirilməsi, əmək və ictimai-siyasi fəallığın artırılması, kənd təsərrüfatının inkişafında yüksək göstəricilər əldə edilməsi, azərbaycançılıq məfkurəsinin, milli ruhun,

milli özünüdərkin yüksəlişi, müstəqil dövlətçilik ideyalarının güclənməsi və reallaşması üçün dəyərli işlər görülmüşdür.

H.Əliyev 1976-cı ildə Sov.İKP MK Siyasi Büro üzvlüyünə namizəd, 1982-ci ildə isə Siyasi Büro üzvü seçilmiş və eyni zamanda, SSRİ Nazirlər Soveti Sədri-nin Birinci müavini təyin edilmişdir.

H.Əliyev Moskvada işlədiyi dövrdə də həmişə Azərbaycanı düşünmüş, onun taleyi ilə yaşamış, doğma respublikanın dünyada tanındılması üçün əlindən gələni etmişdir.

H.Əliyev 1990-cı ilin 20 yanvarında sovet qoşunlarının Bakıda törətdiyi qanlı faciəni qətiyyətlə pisləmiş və Azərbaycanın Moskvadakı nümayəndəliyində kəskin bəyanatla çıxış etmişdir.

H.Əliyev 1990-cı ilin iyulunda Azərbaycana qayıtmış, əvvəlcə Bakıda, sonra isə Naxçıvanda yaşamışdır. O, 1991–93-cü illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Sədr müavini olmuş, Ali Sovetin sessiyalarında fəal iştirak etmiş, Azərbaycanda mövcud ictimai-siyasi vəziyyəti həmişə obyektiv təhlil etmiş, mühüm prinsiplial fikirlər söyləmiş, keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin səbəblərini aşkara çıxarmış və təqsirkarların dəqiq ünvanını göstərmişdir. 1993-cü ilin may–iyununda dövlət böhranının, hakimiyyətsizliyin, başıpozuqluğun kulminasiya nöqtəsinə çatması ilə ölkədə vətəndaş müharibəsi və müstəqilliyin itirilməsi təhlükəsi yarandıqda Azərbaycan xalqı H.Əliyevin hakimiyyətə gətirilməsi tələbi ilə ayağa qalxdı və Azərbaycanın ozamankı dövlət rəhbərliyi

onu rəsmən Bakıya dəvət etməyə məcbur oldu. H.Əliyev iyunun 15-də Azərbaycan Ali Sovetinin Sədri seçildi, iyunun 24-də Milli Məclisin qərarı ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini həyata keçirməyə başladı.

1993-cü il oktyabrın 3-də ümumxalq səsverməsi nəticəsində H.Əliyev Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildi. H.Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdışı ilə ölkənin ictimai-siyasi, sosial, iqtisadi, elmi-mədəni həyatında böyük dönüş oldu, beynəlxalq norma və prinsiplərə uyğun müstəqil dövlət quruculuğu prosesi başlandı. Dövlətimizin xarici siyasəti, eləcə də dünyanın aparıcı dövlətləri və beynəlxalq təşkilatları ilə əlaqələri milli maraqlara əsaslanan xətlə inkişaf etməyə başladı. Keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində ilk mərhələ kimi, cəbhə xəttində atəşkəs elan edilməsinə nail olundu. H.Əliyevin fəal diplomatiyası nəticəsində ATƏT-in Lissabon Sammitində (1996) bu beynəlxalq təşkilatın 54 üzvündən 53-ü (Ermənistandan başqa) Dağlıq Qarabağ probleminin həllində Azərbaycanın mənafeyinə uyğun prinsipləri açıq şəkildə müdafiə etdi.

1994-cü ilin sentyabrında Bakıda dünyanın aparıcı neft şirkətləri ilə «Əsrin müqaviləsi» adı almış mühüm müqavilələr bağlandı.

1999-cu ilin aprelində GUÖAM birliyinin geniş bir məkanda yaranmasında H.Əliyevin önəmli xidməti olmuşdur.

H.Əliyevin «İnsan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında» Fərmanı Azərbaycanın dünyaya və Avropaya integrasiyası prosesinin sürətləndirilmə-

sinə geniş imkanlar yaratdı. Məhz bunun nəticəsində Azərbaycan 1996-cı ilin iyunundan Avropa Şurasına «Xüsusi qonaq» statusu almış, 2001-ci il yanvarın 25-də isə onun tamhüquqlu üzvü olmuşdur.

H.Əliyev 1998-ci il oktyabrın 11-də xalqın yüksək siyasi fəallığı şəraitində keçirilən seçkilərdə yekdilliklə yenidən Prezident seçildi.

H.Əliyev bir sıra beynəlxalq mükafatlara, o cümlədən Beynəlxalq Atatürk Sülh Mükafatına, müxtəlif ölkə universitetlərinin Fəxri doktoru və digər yüksək nüfuzlu fəxri adlara layiq görülmüşdür. – 63, 64, 88, 90, 91, 98, 103–105, 127, 252–257, 260, 267, 277, 284, 290.

41. Laçın – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Laçın şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1835 km², əhalisi 79,9 min nəfərdir. Laçın rayonu 18 may 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi.

10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış üçtərəfli Bəyannata əsasən, 1 dekabr 2020-ci ildə Laçın rayonu 28 il sonra yenidən Azərbaycan Respublikasının nəzarəti altına keçmişdir. – 69, 142, 189, 199, 294–296.

42. Macarıstan – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 93 min km², əhalisi 9,6 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Dövlət Şurasıdır. Paytaxtı Budapeşt şəhəridir. – 77, 78, 84, 99, 106, 107, 162, 224

43. Viktor Orban (d.1963) – Macarıstanın siyasi və dövlət xadimi. 1998–2002-ci illərdə Macarıstanın Baş Naziri olmuşdur. 2010-cu ildən yenidən Macarıstanın Baş Naziridir. – 77, 106.

44. Türk Dövlətləri Təşkilatı, Türk dilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası – 3 oktyabr 2009-cu ildə Naxçıvanda imzalanmış Naxçıvan müqaviləsi ilə Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə arasında qurulmuş beynəlxalq təşkilat. 14 sentyabr 2019-cu ildə Özbəkistan quruma üzv olmuşdur. – 77, 86, 150, 152, 217, 278.

45. Cəbrayıl – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1050 km², əhalisi 80,8 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

4 oktyabr 2020-ci ildə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğaldan azad edilmişdi. – 77, 189.

46. Bosniya və Herseqovina – 1945–92-ci illərdə Yuqoslaviya Sosialist Federativ Respublikasının tərkibində olmuşdur. Yuqoslaviyanın tərkibindən çıxdıqdan sonra əhali arasında (müsəlman boşnak, serb və xorvat) milli və dini zəmində yaranmış mübahisə qanlı hərbi qarşıdurmaya səbəb oldu. 1993-cü ildə Deytonda (ABŞ) ümumi sülh haqqında Saziş imzalandı. 1995-ci ildə qüvvəyə minən Konstitusiyaya görə ölkədə Birləşmiş Bosniya və Herseqovinadan ibarət federativ respublika yaradıldı. Sahəsi 51,2 min km²,

əhalisi 3,5 milyon nəfərdir. Paytaxtı Sarayevo şəhəridir. – 79.

47. Kasım-Jomart Tokayev (d.1953) – Qazaxıstan siyasətçisi və dövlət xadimi. 2013–2019-cu illərdə Qazaxıstan Senatının Sədri olmuşdur. 2019-cu ildən Qazaxıstan Respublikasının Prezidentidir. – 80, 82, 83, 103, 302.

48. Gürcüstan – Cənubi Qafqazın mərkəzi və qərb hissəsində dövlət. Sahəsi 69,7 min km², əhalisi 3,7 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Tbilisi şəhəridir. – 84, 96, 97, 99, 106, 158–162, 166, 167, 185, 192, 194, 201, 202, 209, 224, 237, 251, 252.

49. Bakı–Tbilisi–Qars – Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyəni dəmir yolu ilə birləşdirən nəqliyyat dəhlizi. 30 oktyabr 2017-ci ildə istifadəyə verilmişdir. Yolu uzunluğu 826 km-dir. – 84, 96, 166, 185.

50. Türkiyə, T ü r k i y ə R e s p u b l i k a s ı – Qərbi Asiyada və Avropanın cənub-şərqində dövlət. Sahəsi 783,5 min km², əhalisi 85,3 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 81 ilə (vilayətə) bölünür. Dövlət başçısı Prezident, ali qanunverici orqanı Türkiyə Böyük Millət Məclisidir. Paytaxtı Ankara şəhəridir. – 84, 160, 166, 167, 183, 185, 187, 192, 194, 201, 202, 211, 224, 266, 277, 278, 284, 300.

51. Emoməli Rəhmon, E m o m ə l i Ş ə r i f o ğ l u (d.1952) – Tacikistanın dövlət və siyasi xadimi. 1992-ci ildə Tacikistan Ali Sovetinin Sədri olmuşdur. 1994-cü ilin noyabrından Tacikistan Respublikasının Prezidentidir. Azərbaycan Respublikasının «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 87, 88, 104.

52. Sadır Japarov (d.1968) – qırğız dövlət və siyasi xadimi. 2021-ci ildən Qırğız Respublikasının Prezidentidir. – 89, 90, 91, 104, 217.

53. Çingiz Aytmatov, Ç i n g i z T o r e k u l o v i ç (1928–2008) – görkəmli qızğız yazıçısı. Qırğız Respublikasının Xalq yazıçısı. Qırğızistan və SSRİ Dövlət mükafatları laureatı. SSRİ Yazıçılar İttifaqının (1976–1990) katibi, SSRİ Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. İncə lirizm, dərin ictimai psixologizm, obrazların daxili aləminə nüfuz etmək Aytmatovun yaradıcılığının xarakterik xüsusiyyətləridir. İnsan və cəmiyyət problemi yaradıcılığının əsas mövzusu olmuşdur, Azərbaycan Respublikasının «Dostluq» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 91.

54. İrakli Qaribaşvili (d.1982) – Gürcüstanın dövlət və siyasi xadimi. 2013–2015-ci və 2021–2024-cü illərdə Gürcüstanın Baş Naziri olmuşdur. – 96, 106, 191, 251.

55. Xocalı soyqırımı – 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistan silahlı qüvvələri və Xankəndidə yerləşən Rusiyanın 366-cı alayının əsgər və

zabitləri Xocalıya hər tərəfdən hücum etmiş, şəhəri tamamilə yandırmış, 613 azərbaycanlı öldürülmüş, yüzlərlə şəhər sakini yaralanmış, itkin düşmüşdür. Faciəni qətləmin kimi dünyanın 10-dan çox ölkəsi, həmçinin ABŞ-ın 22 ştatı tanımışdır. – 102.

56. Sərdar Berdiməhəmmədov (d.1981) – Türkmənistanın dövlət və siyasi xadimi. 19 mart 2022-ci ildən Türkmənistan Prezidentidir. – 107.

57. Albaniya, A l b a n i y a R e s p u b l i k a s ı – Balkan yarımadasının cənub-qərbində yerləşən ölkə. Adriatik və İon dənizləri sahilində yerləşir və şimal-qərbdən Monteneqro, şimal-şərqdən Kosovo, şərqdən Şimali Makedoniya və cənubdan Yunanıstan ilə həmsərhəddir. Ərazisi 28,7 min km², əhalisi 2,8 milyon nəfərdir. Paytaxtı Tirana şəhəridir. – 112, 113, 170.

58. Bayram Beqay (d.1967) – Albaniya siyasətçisi və dövlət xadimi. 2022-ci ildən Albaniya Prezidentidir. – 112.

59. Gəncə – Azərbaycan Respublikasında əhəliyinə görə Bakıdan sonra ikinci böyük şəhər. Gəncə şəhəri Kiçik Qafqazın şimal-şərqində, Gəncə-Qazax düzənliyində yerləşir. Sahəsi 173 km², əhalisi 360,4 min nəfərdir. – 118.

60. Zəngilan – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi

707 km², əhalisi 42 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

20 oktyabr 2020-ci ildə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğaldan azad edilmişdir. – 118, 140, 141, 144, 150, 166, 181, 185, 188, 189, 199, 203, 206.

61. Entoni Blinken (d.1962) – Amerika siyasətçisi və diplomatı. 2021-ci ildən Amerika Birləşmiş Ştatlarının Dövlət katibidir. – 119, 120.

62. Rumıniya – Cənub-Şərqi Avropada dövlət. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqan isə ikipalatalı parlamentdir. Ərazisi 238,3 min km², əhalisinin sayı 19 milyon nəfərdir. Paytaxtı Buxarest şəhəridir. – 121, 122, 162, 181.

63. Klaus İohannis (d.1959) – Rumıniya dövlət xadimi və siyasətçisi. 2014-cü ildən Rumıniyanın Prezidentidir. – 121.

64. Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri – Yaxın Şərqdə dövlət. Sahəsi 83,6 min km², əhalisi 10,2 milyon nəfərdir. Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin tərkibinə 7 əmirlik daxildir. Ali orqanı Federal Milli Şuradır ki, Prezidenti 5 il müddətinə seçir. Paytaxtı Əbu-Dabi şəhəridir. – 123, 124, 129–133, 239, 240, 274, 275.

65. Şeyx Xəlifə bin Zaid əl-Nəhəyyan (d.1948) – 2004-cü ildən Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidentidir. – 123, 130, 132, 239, 240, 259, 274.

66. SOCAR, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) – Azərbaycan Respublikası ərazisində neft sərvətlərindən istifadəni vahid siyasət əsasında həyata keçirən, neft sənayesinin idarəetmə strukturunu təkmilləşdirən, yanacaq-enerji kompleksinin inkişafını təmin edən şirkət. Respublikanın bütün ərazisində (quru və dənizdə) neft və qaz yataqlarının axtarışı, kəşfiyyatı və işlənilməsi, emalı və nəqli, həmçinin onlardan alınan məhsulların daxili və xarici bazarlarda satışı ilə məşğul olur. 1992-ci ildə «Azərneft» Dövlət Konserninin və «Azərneft-kimya» İstehsalat Birliyinin bazasında yaradılmışdır. ARDNŞ Azərbaycan Respublikasının təmsilçisi kimi, dünyanın tanınmış neft şirkətləri ilə «Həsilatın Pay Bölgüsü» Sazişi üzrə 30-a qədər neft müqaviləsi imzalamışdır.

ARDNŞ 2008-ci ildən mühasibat hesablarının beynəlxalq standartlarına keçmişdir. – 131.

67. Finlandiya, Finlandiya Respublikası – Avropanın şimalında Baltik dənizi sahilində dövlət. Sahəsi 338 min km², əhalisi 5,5 milyon nəfərdir. Finlandiya inzibati cəhətdən 12 ərazi vahidinə (lyaniya) bölünür. Finlandiya parlament respublikasıdır. Paytaxtı Helsinki şəhəridir. – 138.

68. Sauli Niinistö (d.1948) – Finlandiyanın dövlət və siyasi xadimi. 2012-ci ildən Finlandiya Respublikasının Prezidentidir. – 138.

69. Azərbaycan Diplomatik Akademiyası (ADA Universiteti) – beynəlxalq münasibətlər və dip-

lomatiya, biznes administrasiyası, enerjinin idarə edilməsi və ətraf mühit kimi sahələr üzrə mütəxəssis hazırlayır. 2006-cı ildə təsis edilmişdir. ADA-nın fəaliyyəti bakalavr, magistr, xarici siyasət proqramı, doktorantlara dəstək proqramı – doktoranturada təhsil alan gənc alimlərə elmi işləri üçün qrantlar ayırmaqdır. Dərslər ingilis dilində aparılır. ADA-da dünyanın 16 aparıcı institutundan cəlb edilmiş professor-müəllim heyəti çalışır. – 139, 140, 141, 198.

70. Hafiz Paşayev, H a f i z M i r C ə l a l o ğ l u (d.1941) – fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor, diplomat, ADA Universitetinin rektoru. 1992–2006-cı illərdə ABŞ-da (eyni zamanda, Meksika və Kanadada) Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri, 2006–2019-cu illərdə isə Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər nazirinin müavini olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının «Şöhrət» və «Şərəf» ordenləri ilə təltif edilmişdir. – 139, 141, 213.

71. Rusiya, R u s i y a F e d e r a s i y a s ı – Avropanın şərqində, Asiyanın şimalında dövlət. Sahəsi 17,125 milyon km², əhalisi 146,5 milyon nəfərdir. Rusiya Federasiyasına 22 respublika, 9 diyar, 46 vilayət, federal əhəmiyyətli Moskva və Sankt-Peterburq şəhərləri, 4 muxtar vilayət və mahal daxildir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı Dövlət Duması və Federasiya Şurasıdır. Paytaxtı Moskva şəhəridir. – 142, 147, 150, 156, 157, 184, 186, 202, 211, 220, 221, 224, 237, 301.

72. Hikmət Hacıyev, Hikmət Fərhad oğlu (d.1979) – Azərbaycan Respublikası Prezident Administrasiyası Xarici Siyasət Məsələləri şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi. 2014–2018-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətinin rəhbəri olmuşdur. – 145, 149, 152, 169, 176, 183, 187, 190, 210, 213.

73. NATO (Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatı) – hərbi-siyasi ittifaq. 1949-cu il aprelin 4-də Vaşinqtonda ABŞ, Böyük Britaniya, Fransa, Belçika, Niderland, Lüksemburq, Kanada, İtaliya, Portuqaliya, Norveç, Danimarka və İslandiyanın imzaladıqları Şimali Atlantika müqaviləsi əsasında yaradılmışdır. 1952-ci ildə Yunanıstan və Türkiyə, 1955-ci ildə Almaniya Federativ Respublikası, 1982-ci ildə İspaniya NATO-ya qoşulmuşlar. Varşava Müqaviləsi Təşkilatı dağıldıqdan (1991) sonra əvvəllər sosialist ölkələri düşərgəsinə daxil olmuş ölkələrin bir qismi NATO-ya üzvlüyə qəbul edilmiş, digər qismi isə ilkin mərhələ kimi, NATO-nun «Sülh naminə tərəfdaşlıq» Proqramına qoşulmuşdur. Ali orqanı NATO Şurasının sessiyasıdır. Mənzil-qərarı Brüsseldə yerləşir. – 150, 151.

74. Yaponiya – Sakit okeanın Şərqi Asiya sahilləri yaxınlığındakı adalarda dövlət. Sahəsi 378 min km², əhalisi 125,4 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 47 prefekturaya bölünür. Yaponiya konstitusiyalı monarxiyadır. Paytaxtı Tokio şəhəridir. – 156, 157.

75. Ukrayna – Cənub-Şərqi Avropada dövlət. Sahəsi 603,5 min km², əhalisi 42,4 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Radadır. Paytaxtı Kiyev şəhəridir. – 156, 203, 206, 237.

76. Avropa Komissiyası (AK) – Avropa İttifaqının (Aİ) dövlət strukturundan üstün siyasi institutlarından biri, ümumi idarəetmə orqanı. 1958-ci ildə Avropa iqtisadi integrasiya təşkilatları çərçivəsində yaradılmışdır.

Komissiya Avropa komissarlarından, sədrdən, sədrin 2 müavinindən və üzvlərdən ibarətdir. Avropa İttifaqına hər bir üzv dövlət Avropa Komissiyasında 1 yerə malikdir.

Avropa Komissiyasının hazırladığı aktların və qərarların layihələri kitab formasında dərc olunur və geniş müzakirəyə təqdim edilir. Avropa Komissiyası Avropa İttifaqının büdcə layihəsini hazırlayır və onun yerinə yetirilməsini təmin edir. – 162, 168, 169, 170, 172, 245.

77. Şarl Mişel (d.1975) – belçikalı siyasətçi. 2014–2019-cu illərdə Belçikanın Baş Naziri olmuşdur. 2019-cu ildən Avropa İttifaqı Şurasının Prezidentidir. – 162, 168, 169.

78. Çin Xalq Respublikası (ÇXR) – Mərkəzi və Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 9,6 milyon km², əhalisi 1,4 milyard nəfərdir. İnzibati cəhətdən 22 əyalətə (Tayvansız), 5 muxtar rayona və mərkəz tabeliyində olan 3 şəhərə (Pekin, Şanxay, Tyantszin) bölünür. Ali

dövlət hakimiyyəti orqanı Ümumçin Xalq Nümayəndələri Məclisidir. Dövlət başçısı Çin Xalq Respublikasının Sədridir. Paytaxtı Pekin şəhəridir. – 163, 165, 187, 220.

79. İspaniya, İ s p a n i y a K r a l l ı ğ ı – Cənub-Qərbi Avropada dövlət. Sahəsi 506 min km², əhalisi 48,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 17 muxtar vilayətə daxil olan 50 əyalətə bölünür. İspaniya konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı Kral, qanunverici orqanı Korteslərdir. Paytaxtı Madrid şəhəridir. – 167.

80. Avropa Şurası Parlament Assambleyası (AŞPA) – 1949-cu ildə yaradılmışdır. AŞPA-ya 47 Avropa ölkəsi daxildir. Üzv dövlətlərin məclis üzvlərinin təmsil olunduğu Parlament Assambleyası 324 deputatdan ibarətdir. Assambleya baş katibi, İnsan hüquqları üzrə komissarı və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin hakimlərini seçir. Mənzil-qərargahı Strasburqda yerləşir. – 167, 219.

81. «Şərq Tərəfdaşlığı» Proqramı – Avropa İttifaqının üzv ölkələri Polşa və İsveçin MDB-yə daxil olan Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan, Moldova, Belarus və Ukrayna ilə qonşuluq siyasəti çərçivəsində münasibətlərin yaxşılaşdırılmasına aid layihə. – 168.

82. «Cənub Qaz Dəhlizi» – Azərbaycanda hasil olunan enerjidaşıyıcılarını Gürcüstan və Türkiyə vasitəsilə qərb bazarlarına nəql edir. – 170, 245.

83. Serbiya, S e r b i y a R e s p u b l i k a s ı – Cənub-Şərqi Avropada, Balkan yarımadasının mərkəzi hissəsində dövlət. Sahəsi 88 min km², əhalisi 6,7 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Skupşinadır. Paytaxtı Belqrad şəhəridir. – 170, 224, 241, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 250.

84. Bolqarıstan, B o l q a r ı s t a n R e s p u b l i k a s ı – Cənubi Avropada, Balkan yarımadasında dövlət. Sahəsi 110,9 min km², əhalisi 6,8 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 9 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, ali qanunverici orqanı birpalatalı Xalq Məclisidir. Paytaxtı Sofiya şəhəridir. – 170, 224, 242, 244, 246, 247, 248, 249.

85. İtaliya, İ t a l i y a R e s p u b l i k a s ı – Avropanın cənubunda dövlət. Ərazisinə Alp dağlarının qərb yamaqları, Padan düzənliyi, Apennin yarımadası, Siciliya və Sardiniya adaları daxildir. Sahəsi 301,3 min km², əhalisi 58,8 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 20 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezidentdir. Paytaxtı Roma şəhəridir. – 170, 224, 284.

86. Yunanıstan, Y u n a n ı s t a n R e s p u b l i k a s ı – Cənubi Avropada dövlət. Sahəsi 132 min km², əhalisi 10,7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 13 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı birpalatalı parlamentdir. Paytaxtı Afina şəhəridir. – 170, 224.

87. Almaniya, Almaniya Federativ Respublikası – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 357 min km², əhalisi 84,4 milyon nəfərdir. AFR tərkibində 16 ərazisi olan federasiyadır. Dövlət başçısı Prezident, hökumət başçısı Federal Kanslerdir. Ali qanunverici hakimiyyət orqanı parlamentdən – Bundestaq və Bundesratdan ibarətdir. Paytaxtı Berlin şəhəridir. – 172, 174, 182, 183.

88. Zəngəzur, Zəngəzur qəzası – XIX əsrin ikinci yarısında Azərbaycanda inzibati ərazi vahidi. 1861-ci ildə təşkil edilmişdir. Çar Rusiyası hökumətinin 1867-ci il tarixli fərmanına əsasən yaradılmış Yelizavetpol (Gəncə) quberniyasının tərkibinə daxil edilmişdir. – 183, 188, 190, 194.

89. Ağdam – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Ağdam şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1150 km², əhalisi 202,2 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ağdam şəhəri və əksər kəndləri Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış üçtərəfli Bəyana-ta əsasən, 2020-ci il noyabrın 20-də Ağdam yenidən Azərbaycan Respublikasının nəzarəti altına keçmişdir. Ermənistan silahlı qüvvələri Ağdamı boşaldıb Azərbaycan Respublikasına təhvil vermişdir. – 189, 206, 287, 291, 306, 308–319.

90. İrəvan – qədim Azərbaycan şəhəri. Azərbaycan Milli Şurasının 1918-ci il 29 may tarixli Qərarı

ilə «bir siyasi mərkəz» olaraq, ermənilərə güzəşt edilmiş və o dövrdə Cənubi Qafqazda yaradılmış ilk erməni dövlətinin – Ermənistan Respublikasının paytaxtına çevrilmişdir. İrəvan müxtəlif dövrlərdə Sasani dövlətinin (III–VII əsrlər), Ərəb xilafətinin (VII–IX əsrlər), Səlcuq dövlətinin (XI–XIII əsrlər), Monqol imperiyasının (XIII–XIV əsrlər), Azərbaycan Qaraqoyunlu (1410–1468), Ağqoyunlu (1468–1501), Səfəvilər (1501–1736) dövlətlərinin, Nadir şah (1736–47) imperiyasının tərkibində olmuşdur. Nadir şahın ölümündən sonra Azərbaycan torpaqlarında müstəqil dövlətlər – xanlıqlar meydana gələrkən, burada İrəvan xanlığı (1747–1828) yaranmışdır.

Bütün tarixi dövrlərdə azərbaycanlılar İrəvan əhalisinin etnik tərkibində əsas yer tutmuşlar. Rusiyanın İrəvanı işğal etdiyi dövrdə İrəvanın 9700 nəfərlik əhalisinin 75,6 %-i Azərbaycan türkləri idi. Çarizmin erməniləri İran və Türkiyədən kütləvi şəkildə Şimali Azərbaycan torpaqlarına köçürməsi nəticəsində ermənilərin sayı artmağa başladı. – 191, 193.

91. Polşa, P o l ş a R e s p u b l i k a s ı – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 312,7 min km², əhalisi 38,3 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 49 voyevodalığa bölünür. Ali və yeganə qanunverici orqanı ikipalatalı Seymdir. Paytaxtı Varşava şəhəridir. – 191.

92. Argentina, A r g e n t i n a R e s p u b l i k a s ı – Cənubi Amerikanın cənub-şərqində dövlət. Sahəsi 2,780 min km², əhalisi 46,4 milyon nəfərdir. Argentina Federasiyası tərkibinə 22 əyalət, 1 milli ərazi (Od-

lu Torpaq) və 1 Federal (paytaxt) mahal daxildir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı Milli Konqresdir. Paytaxtı Buenos-Ayres şəhəridir. – 194.

93. Kəlbəcər – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Kəlbəcər şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 3050 km², əhalisi 93 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış üçtərəfli Bəyanata əsasən, 15 noyabr tarixində təhvil verilməsi qərarlaşdırılan Kəlbəcər rayonu 25 noyabrda Azərbaycana təhvil verildi. Məğlubiyyətlə barışa bilməyən ermənilər bölgədə Azərbaycana qarşı ekoloji terror fəaliyyətləri həyata keçirmişlər. İşğaldan azad edildikdən sonra Kəlbəcər yenidən qurulur. – 199.

94. Bakı–Tbilisi–Ceyhan – 1998-ci il oktyabrın 29-da Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan, Qazaxıstan, Özbəkistan prezidentləri və ABŞ-ın Enerji naziri Bakı–Tbilisi–Ceyhan marşrutunu müdafiə edən «Ankara Bəyannaməsi»ni imzalamışlar. Uzunluğu 1768 km olan Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəməri 2006-cı ildə istifadəyə verilmişdir. – 200, 245.

95. Dünya İqtisadi Forumu, D a v o s İ q t i s a d i F o r u m u (DİF) – İsveçrənin kurort şəhəri Davosda keçirilən forum. 1971-ci ildə yaradılmışdır. Ötən əsrin 70-ci illərinin ortalarından forumun iclaslarına müxtəlif ölkələrin hakimiyyət nümayəndələri və iş dünyası

nın liderləri olan sahibkarlar dəvət edilməyə başlandı. 1987-ci ildən etibarən DİF Dünya İqtisadi Forumu adlandırılmağa başlanıb. Davos forumu üçün ənənəvi şəkildə illik keçirilən görüşlər xarakterikdir. DİF-in hər il keçirilməsində əsas məqsəd dövlət və hökumət başçılarını, beynəlxalq təşkilatları, elm adamlarını, nüfuzlu siyasətçiləri, iqtisadçılar, Rzayevləri, biznesmenlərin iştirakı ilə yeni beynəlxalq iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsini müzakirə və təşkil etməkdir. 27–31 yanvar 1995-ci ildə ulu öndər Heydər Əliyev ilk dəfə olaraq Dünya İqtisadi Forumunda iştirak etmək üçün İsveçrənin Davos şəhərində işgüzar səfərdə olub. Azərbaycan Respublikasının DİF-də ilk dəfə iştirakı münasibətilə forum çərçivəsində Azərbaycana həsr olunmuş görüş keçirilib və ulu öndər Heydər Əliyev ölkə haqqında, onun siyasi, iqtisadi və sosial-mədəni inkişaf göstəriciləri barədə tədbir iştirakçılarına geniş məlumat verib. – 204.

96. «Euronews» – çoxdilli xəbər kanalı. Xəbərləri Avropa perspektivindən dünyaya baxış formatında xəbərlər çoxluğu təşkil edir və doqquz dildə yayımlanır. – 220, 230.

97. Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı – Qərbi və Şərqi Avropa, həmçinin MDB ölkələrini uzunmüddətli kreditlə təchiz edən regional dövlətlərarası bank. 1990-cı ildə yaradılmışdır. Mənzil-qərargahı Londonda yerləşir. Bankın 61 üzvü var, eləcə də Avropa İnvestisiya Bankı və Avropa İttifaqı ora daxildir. – 220.

98. Aleksandr Vuçiç (d.1970) – Serbiyanın dövlət və siyasi xadimi. 2017-ci ildən Serbiya Respublikasının Prezidentidir. – 241–244, 247, 249, 250.

99. Rumen Radev (d.1963) – Bolqarıstanın hərbi və siyasi xadimi, general-mayor. 2017-ci ildən Bolqarıstan Respublikasının Prezidentidir. – 242–245, 247, 248.

100. Zərifə xanım Əliyeva, Zərifə Əziz qızı (1923–1985) – görkəmli Azərbaycan oftalmoloqu. Tibb elmləri doktoru, professor, Azərbaycan Milli EA-nın akademiki, Rusiya Tibb EA-nın akademiki, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi. Görkəmli siyasi və dövlət xadimi Əziz Əliyevin qızı, ulu öndər Heydər Əliyevin həyat yoldaşı, Prezident İlham Əliyevin anasıdır. Zərifə xanımın Azərbaycanda oftalmologiya elminin inkişafında müstəsna xidmətləri vardır. O, vaxtilə Azərbaycanda geniş yayılmış traxomanın, peşə, xüsusilə kimya və elektron sənayelərində peşə fəaliyyəti ilə bağlı göz xəstəliklərinin öyrənilməsi, profilaktikası və müalicəsinə, habelə oftalmologiyaın müasir problemlərinə dair bir çox sanballı tədqiqatların müəllifidir. Həmçinin yüksəkixtisaslı səhiyyə kadrlarının hazırlanmasına böyük əmək sərf etmişdir. O, Ümumittifaq Oftalmoloqlar Cəmiyyəti Rəyasət Heyətinin, Sovet Sülhü Müdafiə Komitəsinin, Azərbaycan Oftalmologiya Cəmiyyəti İdarə Heyətinin, «Vestnik oftalmologii» (Moskva) jurnalının redaksiya heyətinin üzvü olmuşdur. Yüksək elmi nailiyyətlərinə görə SSRİ Tibb

EA-nın M.İ.Averbax adına mükafatına layiq görül-müşdür. – 254.

101. Əziz Əliyev, Əziz Məmməd Kərim oğlu (1897–1962) – görkəmli dövlət və siyasi xadim, səhiyyə təşkilatçısı. Tibb elmləri doktoru, profes-sor. Müxtəlif illərdə Azərbaycan Klinik İnstitutu-nun direktoru, Bakı Səhiyyə şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Xalq Səhiyyə komissarının müavini və Xalq Səhiyyə komissarı, Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun və Azərbaycan Dövlət Universitetinin rektoru, Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət He-yətinin katibi, Azərbaycan KP MK-nın katibi, Dağıstan MSSR Vilayət Komitəsinin Birinci kati-bi, Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti Sədrinin Bi-rinci müavini, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Ortope-diya və Bərpa Cərrahiyyə İnstitutunun direktoru, Azərbaycan Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutu-nun direktoru vəzifələrində çalışmışdır. SSRİ Ali Sovetinin və Azərbaycan SSR Ali Sovetinin üzvü olmuşdur. – 254.

102. Tamerlan Əliyev, Tamerlan Əziz oğlu (1921–1997) – Azərbaycan tibb elminin görkəmli nü-mayəndəsi, Əməkdar elm xadimi. Dövlət mükafatı laureatı, tibb elmləri doktoru, professor. 250-dən çox elmi əsərin, o cümlədən 12 monoqrafiyanın, dərslik və dərs vəsaitlərinin, metodiki tövsiyələrin, səmərələş-dirici təklif və ixtiraların, həmçinin çoxsaylı elmi-kütləvi məqalələrin müəllifi olmuşdur. – 254.

103. Bəhreyn, B ə h r e y n K r a l l ı ğ ı – Fars kör-fəzində yerləşən ada dövlət. Ümumi sahəsi 780 km², əhalisinin sayı 1,7 milyon nəfərdir. Bəhreyn konstitusiyalı monarxiyadır. Qanunverici hakimiyyət Əmirə və bir palatalı Milli Məclisə məxsusdur. Paytaxtı Manama şəhəridir. – 262.

104. Fransisk (d.1936) – 266-cı Roma Papası, indiki Vatikan hökmdarı. Cənubi amerikalı və Yezuit ordenindən ilk Papa. 2013-cü ildə Roma Papası seçildikdən sonra Fransisk adını qəbul etmişdir. – 263.

105. Küveyt, K ü v e y t D ö v l ə t i – Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 17,8 min km², əhalisi 4,6 milyon nəfərdir. Küveyt konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı Əmirdir. Qanunverici orqan və hökumət Əmirə və birpalatalı Milli Məclisə tabedir. Paytaxtı əl-Küveyt şəhəridir. – 276, 323.

106. Rəcəb Tayyib Ərdoğan (d.1954) – Türkiyənin siyasi və dövlət xadimi. 1980-ci ildən siyasi fəaliyyətə başlamışdır. 1994-cü ilin martında İstanbul Böyük Şəhər Bələdiyyəsinin sədri olmuşdur. Ədalət və İnkişaf Partiyasının lideridir.

2002-ci ildə keçirilən növbədənəkar seçkilər nəticəsində Ədalət və İnkişaf Partiyası təkbəşinə hakimiyyətə gəlmək imkanı əldə etdi və Rəcəb Tayyib Ərdoğan TBMM-də Türkiyənin Baş Naziri olmuş, 2014-cü ildən Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidentidir. Ölkələrimiz arasındakı dostluq və qardaşlıq fəaliyyətinin daha da inkişaf etdirilməsinə görə Azər-

baycan Respublikasının «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 277, 300.

107. Heydər Əliyev Fondu – qeyri-hökumət, qeyri-kommersiya təşkilatı. Rəsmi açılışı 10 may 2004-cü ildə olmuşdur. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti UNESCO və ISESCO-nun Xoşməramlı səfiri, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevadır.

Fondun yaradılmasında məqsəd ümummilli lider Heydər Əliyevin xatirəsinə ehtiramı ifadə etmək, Heydər Əliyev siyasi məfkurəsinin həmişəyaşar səciyyəsinə əks etdirmək, Heydər Əliyevin yaratdığı milli dövlətçilik ideyalarını yeni nəsillərə daima aşılamaq olmuşdur.

Fondun prezidenti onun səlahiyyətli qanuni nümayəndəsidir. Fondun işinə bilavasitə rəhbərlik icraçı direktora aiddir. Fondun nəzdində Ekspert Şurası və digər qurumlar fəaliyyət göstərir. – 284.

108. Anar Ələkbərov, A n a r S a h i b o ğ l u (d.1977) – diplomat. 2008-ci ildə Heydər Əliyev Fondunun icraçı direktoru, 2012-ci ildə isə Heydər Əliyev Mərkəzinin direktoru, 2019-cu il 29 noyabr tarixli Sərəncamla isə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi təyin edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının «Şöhrət» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 284.

109. Vladimir Putin (d.1952) – Rusiyanın dövlət və siyasi xadimi. 2000–2008-ci illərdə Rusiya Fede-

rasiyasının Prezidenti olmuşdur. 1975–97-ci illərdə bir sıra məsul vəzifələrdə çalışmışdır. 1998-ci ildə Rusiya Federasiyası Prezidenti Administrasiyasının rəhbəri, 1998–99-cu illərdə FTX-nin direktoru, 1999–2000 və 2008–2012-ci illərdə Rusiya hökumətinin başçısı olmuş, 2012 və 2018-ci illərdə isə yenidən Rusiya Federasiyasının Prezidenti seçilmişdir. – 301.

110. Belarus, B e l a r u s R e s p u b l i k a s ı – Avropada dövlət. Sahəsi 207,6 min km², əhalisi 9,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 6 vilayətə, 117 rayona bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Minsk şəhəridir. – 305.

111. Aleksandr Lukaşenko (d.1954) – Belarus siyasətçisi və dövlət xadimi. 1994-cü ildən Belarus Respublikasının Prezidentidir. Azərbaycan Respublikasının «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 305.

112. Baba Rzayev, B a b a H ü s e y n a ğ a o ğ l u (d.1957) – Əməkdar mühəndis. 2006–2015-ci illərdə «Bakıelektrikşəbəkə» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin, 2015–2018-ci illərdə «Azərişiq» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin sədri olmuşdur. 2018-ci ildən «AzərEnerji» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Prezidentidir. – 306.

113. Natəvan, X u r ş u d b a n u x a n q ı z ı (1832–1897) – tanınmış Azərbaycan şairəsi. Mehdiqulu xanın qızı, İbrahimxəlil xanın nəvəsidir. «Xan qızı» adı ilə tanınmışdır. Əsərləri dərin səmimiyyəti, incə lirizmi ilə seçilir. Yüksək sənətkarlıq nümu-

nəsi olan şeirlərində təkrir, qoşa qafiyə, rədif, məcaz və s. bədii vasitələri məharətlə işlətmişdir. O həm də istedadlı rəssam olmuşdur. – 310.

114. Pənah xan, P ə n a h ə l i x a n (1693–1763) Qarabağ xanlığının yaradıcısı və birinci hakimi. Cavanşir xanları sülaləsinin əsasını qoymuşdur. – 310, 311.

115. Saleh Məmmədov, S a l e h Ə r ş a d o ğ l u (d.1958) – Əməkdar mühəndis. Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi İdarə Heyətinin sədridir. Azərbaycan Respublikasının «Tərəqqi» medalı və «Şöhrət» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 314.

116. İsveçrə, İ s v e ç r ə K o n f e d e r a s i y a s ı – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 41,3 min km², əhalisi 8,6 milyon nəfərdir. İsveçrə federativ, 23 kantona bölünmüş respublikadır. Dövlət başçısı Prezidentdir, Prezidenti parlament Federal Şura üzvlərindən 1 il müddətinə seçir, yenidən seçilmək hüququ yoxdur. Prezident, həmçinin hökumət başçısıdır. Qanunverici hakimiyyət iki palatadan ibarət Federal Məclisə məxsusdur. Paytaxtı Bern şəhəridir. – 322.

Şəxsi adlar göstəricisi

Abbas Mahmud	– 14
Ahmad Mohd Rza	– 135, 136
Axundzadə Nəriman	– 290
Al Xəlifə bin İsa	– 262
Al Səid Heysəm	– 24
Amherd Viola	– 322
Aripov Abdulla	– 13
Aytmatov Çingiz	– 91
Babayev Sahil	– 20, 43
Bataleme Xuan	– 194
Bayramov Ceyhun	– 43
Beqay Bayram	– 112
Berdıməhəmmədov Sərdar	– 107
Blinken Entoni	– 119, 120
Brabander Jeande	– 200
Brayza Metyu	– 145
Cabbarov Mikayıl	– 60, 275
Camal Rəşid	– 37, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 51, 56
Çorduşu Pla	– 167
Dokerti Leo	– 57, 58
Əl-Budeyvi Casim	– 85, 109
Ələkbərov Anar	– 284
Əl-Əsəd Cassim Sabir	– 43

Əl-Əsəd İmad	– 44
Əliyev Əziz	– 254
Əliyev Heydər	– 63, 64, 88, 90, 91, 98, 103–105, 127, 252–257, 260, 267, 277, 284, 290
Əliyev Həsən	– 206
Əliyev Tamerlan	– 254
Əliyeva Mehriban	– 5, 20, 22, 116, 279– 281, 285, 287, 306– 310, 312, 314, 316
Əliyeva Zərifə xanım	– 254
Əl-Nəhəyyan bin Zaid	– 123, 130, 132, 239, 240, 259, 274
Əl-Sultan Abdullah	– 135
Əl-Suveydi Həsən	– 274, 275
Əl-Ulum Hüseyn Bəhr	– 43
Ərdoğan Rəcəb Tayyib	– 277, 300
Əs-Sabah Cabir	– 276, 323
Əs-Sisi Əbdülfəttah	– 321
Fenkart Stefani	– 176
Fransisk (<i>Roma Papası</i>)	– 263
Gəldimuradov Xocamurad	– 107
Hacıyev Hikmət	– 145, 149, 152, 169, 176, 183, 187, 190, 210, 213
Hakan Fidan	– 266
Handanoviç Dubravka	– 242

Hovard Qlen	– 149, 150
Hüseynov Emin	– 309
Xurşudbanu Natəvan	– 310
İbrahim Ənvər	– 135
İohannis Verner	– 121
İşçenko Darya	– 172
Japarov Sadır	– 89, 90, 91, 104, 217
Jofre Emmanuel	– 247
Kasım-Jomart Tokayev	– 80, 82, 83, 103, 302
Kauma Pia	– 16
Kərimov Aydın	– 282, 294
Kifu Julian	– 181
Komşiç Jelko	– 79
Korejba Cekob	– 190, 191
Kudratov Laziz	– 18, 19
Qaribaşvili İrakli	– 96, 106, 191, 251
Quterreş Antonio	– 132
Lalond Brays	– 196
Lukaşenko Aleksandr	– 305
Lyayen Ursula	– 168
Mahdi Zafer	– 43
Mali Sinişa	– 241
Mehdiqulu xan	– 310, 311
Metreveli Yekaterine	– 158
Məmmədov Saleh	– 314
Mikayılov Zaur	– 316
Mirziyoyev Şavkat	– 5, 6, 19, 93, 94, 103, 105, 164, 303

Mişel Şarl	– 162, 168, 169
Molçan Tatyana	– 72, 73, 74, 108
Mustafayev Vüqar	– 62
Nağıyev Əli	– 126
Nağıyev Fuad	– 43
Nəbiyev Rəşad	– 44, 115, 275
Nichar İlayda	– 203
Niinistö Sauli	– 138
O’Brayn Ceyms	– 119, 120, 214, 215, 216
Orban Viktor	– 77, 106
Papuaşvili Şalva	– 251, 252
Paşayev Hafiz	– 139, 141, 213
Peyçinoviç Mariya	– 218
Pənahəli xan	– 310, 311
Pxaladze Tengiz	– 209
Pirinççi Fərhad	– 183
Putin Vladimir	– 301
Radev Rumen	– 242–245, 247, 248
Rəhmon Emoməli	– 87, 88, 104
Rəisi İbrahim	– 9, 11
Rudolf Raçel	– 187
Rzayev Baba	– 306
Salsiya Armida	– 75, 108
Sammut Denis	– 152
Samoi Uilyam	– 238
Sisuliti Thonqlun	– 125
Şabert Valentina	– 198

Şevardnadze Eduard	– 252
Şolts Olaf	– 174
Taha İbrahim	– 65, 66
Tokayev Kemel	– 83
Uluqbəy Mirzə	– 7, 95, 164
Umarov Əkrəm	– 206
Umarova Əzizə	– 163
Ventsezlav Sabev	– 210
Vuçiç Aleksandr	– 241–244, 247, 249, 250
Yılmaz Cəvdət	– 277, 278

Coğrafi adlar göstəricisi

Afrika	– 26, 31, 34
Ağal	– 118, 140, 188
Ağbənd	– 10, 11, 12, 185
Ağdam	– 189, 206, 287, 291, 306, 308–319
Ağdərə	– 256, 289, 306
Ağstafa	– 118
Aktau	– 200
Albaniya	– 112, 113, 170
Almaniya	– 172, 174, 182, 183
Argentina	– 194
Asiya	– 31, 60, 72, 74–76, 85–87, 98–100, 104, 108, 109, 111, 151, 163, 164, 200, 205, 207–209, 215, 227, 228, 245
Astara	– 11, 12
Avrasiya	– 191, 214, 224, 251
Avropa	– 27, 34, 57, 72, 74, 108, 117, 156–158, 168, 196, 205, 209, 214, 215, 218, 222, 224, 228, 244–246, 248, 249
Avstriya	– 176, 177, 284

Amerika Birləşmiş Ştatları	– 62, 101, 119, 120, 166, 175, 186, 209, 210, 214– 216
Bağdad	– 41, 50
Baş Qərənd	– 319, 320
Belarus	– 305
Benin	– 32
Beyləqan	– 297
Bəhreyn	– 262
Bərdə	– 318, 319
Birləşmiş Ərəb Əmirliyi	– 123, 124, 129–133, 239, 240, 274, 275
Bolqarıstan	– 170, 224, 242, 244, 246– 249
Bosniya və Herseqovina	– 79
Böyük Britaniya	– 57, 203
Brüssel	– 149, 155, 172, 176, 200
Burkina-Faso	– 35
Cenevrə	– 210
Cəbrayıl	– 77, 189
Cibuti	– 32
Çad	– 32
Çin	– 163, 165, 187, 220
Çolpon-Ata	– 91
Dağdağan	– 286
Daşaltı	– 285
Daşkənd	– 7, 9, 13, 18, 94
Dubay	– 130, 132, 133, 239

Düşənbə	– 88, 100, 208
Əbu-Dabi	– 131
Əfqanıstan	– 60, 63, 151
Əlcəzair	– 32
Əsgəran	– 256, 289, 306
Fələstin	– 14, 15, 54
Finlandiya	– 138
Fransa	– 26, 31–35, 48, 49, 173, 174, 177, 180, 182, 196
Füzuli	– 5–7, 19, 69, 83, 95, 103, 163, 164
Gəncə	– 118
Goranboy	– 118
Gürcüstan	– 84, 96, 97, 99, 106, 158– 162, 166, 167, 185, 192, 194, 201, 202, 209, 224, 237, 251, 252
Haiti	– 32
Hindistan	– 180
Xanabad	– 279, 280, 298
Xankəndi	– 5, 19, 101, 158, 180, 183, 233, 256, 287–289, 291, 292, 306, 307
Xocalı	– 256, 281, 286, 288, 289, 297, 298, 299, 306
Xocavənd	– 256, 306
İraq	– 37–41, 43–46, 51–54, 56
İran	– 9–12, 84, 163, 166, 185, 186, 202, 221

İrəvan	– 191, 193
İsmayılı	– 20, 21, 23
İspaniya	– 167
İsveçrə	– 322
İtaliya	– 170, 224, 284
Kahramanmaraş	– 278
Kamerun	– 32
Keniya	– 238
Kəlbəcər	– 199
Kişineu	– 174
Kot-d’İvuar	– 32
Küveyt	– 276, 323
Qabon	– 32
Qafqaz	– 16, 17, 34, 48, 49, 58, 91, 151, 152, 153, 171, 232, 281
Qarabağ	– 5, 6, 9, 16, 46, 48, 64–66, 83, 102, 139, 140, 142, 143, 147–149, 152, 154, 157–159, 161, 163, 164, 167, 168, 173, 177–181, 188, 190, 200, 211, 231– 236, 256, 260, 268, 279– 281, 283, 286–291, 296– 299, 308–312
Qars	– 84
Qazaxıstan	– 60, 61, 63, 80, 81, 83, 84, 99, 103, 167, 200, 201, 302

Qəmər	– 32
Qəzza	– 53, 54
Qırğızıstan	– 60, 61, 63, 89–92, 99, 104, 163, 165, 217
Qiyashlı	– 315, 316
Qranada	– 172, 174
Laçın	– 69, 142, 189, 199, 294– 296
Laos	– 125
Latviya	– 284
London	– 203
Macarıstan	– 77, 78, 84, 99, 106, 107, 162, 224
Malayziya	– 135, 137
Mali	– 32, 35
Mavritaniya	– 114
Mərakeş	– 32
Misir	– 321
Moskva	– 155, 175, 176
Muğanlı	– 21, 23
Naxçıvan	– 10, 11, 17, 166, 184–186, 190, 297
Niderland	– 152
Nigeriya	– 32, 35
Niş	– 242, 248, 249, 250
Nyu York	– 35, 108
Oman	– 24

Özbəkistan	– 5–8, 13, 18, 19, 60, 61, 63, 84, 93, 94, 99, 103, 105, 163–165, 167, 303
Paris	– 155
Pekin	– 187
Pircamal	– 297, 298
Pirlər	– 299
Polşa	– 191
Praqa	– 173
Rəşt	– 12
Roma	– 198, 263
Ruanda	– 32
Rumıniya	– 121, 122, 162, 181
Rusiya	– 142, 147, 150, 156, 157, 184, 186, 202, 211, 220, 221, 224, 237, 301
Sabirabad	– 118
Salahlı Kəngərli	– 317, 318, 132
Seneqal	– 32
Serbiya	– 170, 224, 241–244, 246– 250
Səmərqənd	– 206
Soltanlı	– 78
Sumqayıt	– 118, 188, 190
Şıx Dursun	– 280
Şuşa	– 5, 6, 19, 141, 142, 191, 198, 282–285, 294–296
Şuşakənd	– 281

Tacikistan	– 60, 61, 63, 87, 99, 104, 207
Tayland	– 134
Tbilisi	– 191
Toqo	– 32
Tunis	– 32
Türkiyə	– 84, 160, 166, 167, 183, 185, 187, 192, 194, 201, 202, 211, 224, 266, 277, 278, 284, 300
Türkmənbaşı	– 200
Türkmənistan	– 60, 61, 63, 99, 107, 200
Ukrayna	– 156, 203, 206, 237
Vaşinqton	– 149, 155, 172, 175, 176, 215
Vyetnam	– 32
Yaponiya	– 156, 157
Yevlax	– 148, 149
Yunanıstan	– 170, 224
Zaqatala	– 118
Zəngəzur	– 183, 188, 190, 194
Zəngilan	– 118, 140, 141, 144, 150, 166, 181, 185, 188, 189, 199, 203, 206
Zirə	– 118

MÜNDƏRİCAT

ÖZBƏKİSTAN RESPUBLİKASININ PREZİ- DENTİ ŞAVKAT MİRZİYOYEV İLƏ GÖRÜŞ

9 noyabr 2023-cü il 5

İRAN İSLAM RESPUBLİKASININ PREZİ- DENTİ SEYİD İBRAHİM RƏİSİ İLƏ GÖRÜŞ

9 noyabr 2023-cü il 9

İQTİSADİ ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATININ 16-cı ZİRVƏ TOPLANTISI İŞTİRAKÇILA- RININ ŞƏRƏFİNƏ TƏŞKİL OLUNMUŞ RƏSMİ QƏBULDA İŞTİRAK

9 noyabr 2023-cü il 13

FƏLƏSTİN DÖVLƏTİNİN PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB MAHMUD ABBASA

13 noyabr 2023-cü il..... 14

ATƏT PARLAMENT ASSAMBLEYASININ PREZİDENTİ PİA KAUMA İLƏ GÖRÜŞ

13 noyabr 2023-cü il..... 16

ÖZBƏKİSTAN RESPUBLİKASININ İNVESTİSİYA, SƏNAYE VƏ TİCARƏT NAZİRİ LAZİZ KUDRATOV İLƏ GÖRÜŞ

14 noyabr 2023-cü il..... 18

İSMAYILLIDA DOST İNKLÜZİV İNKİŞAF
VƏ YARADICILIQ MƏRKƏZİNİN «DOST
EVİ» FİLİALININ AÇILIŞI MƏRASİMİ

15 noyabr 2023-cü il..... 20

OMAN SULTANI ƏLAHƏZRƏT HEYSƏM
BİN TƏRİQ AL SƏİDƏ

16 noyabr 2023-cü il..... 24

«QOŞULMAMA HƏRƏKƏTİ»NİN «QADIN
HÜQUQLARININ İNKİŞAF ETDİRİLMƏSİ
VƏ SƏLAHİYYƏTLƏRİNİN ARTIRILMASI»
MÖVZUSUNDA KEÇİRİLMİŞ KONFRANSIN
İŞTİRAKÇILARINA

16 noyabr 2023-cü il..... 25

«DEKOLONİZASIYA: QADINLARIN
GÜCLƏNDİRİLMƏSİ VƏ İNKİŞAF»
MÖVZUSUNDA KEÇİRİLMİŞ BEYNƏLXALQ
KONFRANSIN İŞTİRAKÇILARINA

20 noyabr 2023-cü il..... 30

İRAQ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ƏBDÜLLƏTİF CAMAL RƏŞİDİN
QARŞILANMA MƏRASİMİ

20 noyabr 2023-cü il..... 37

İRAQ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ƏBDÜLLƏTİF CAMAL RƏŞİD
İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ

20 noyabr 2023-cü il..... 39

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

20 noyabr 2023-cü il..... 41

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

20 noyabr 2023-cü il..... 43

**İRAQ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ƏBDÜLLƏTİF CAMAL RƏŞİD İLƏ BİRGƏ
MƏTBUATA BƏYANATLARLA ÇIXIŞLAR**

20 noyabr 2023-cü il..... 45

**İRAQ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ƏBDÜLLƏTİF CAMAL RƏŞİDİN ŞƏRƏFİNƏ
VERİLMİŞ RƏSMİ NAHARDA İŞTİRAK**

20 noyabr 2023-cü il..... 56

**BÖYÜK BRİTANIYA VƏ ŞİMALİ İRLAN-
DIYA BİRLƏŞMİŞ KRALLIĞININ XARİCİ
İŞLƏR, BİRLİK ÖLKƏLƏRİ VƏ İNKİŞAF
OFİSİNDƏ PARLAMENTLƏ ƏLAQƏLƏR
ÜZRƏ DÖVLƏT KATİBİNİN MÜAVİNİ,
AVROPA VƏ ŞİMALİ AMERİKA ÜZRƏ
DÖVLƏT NAZİRİ LEO DOKERTİ İLƏ GÖRÜŞ**

22 noyabr 2023-cü il..... 57

**BAKİ EKSPÖ MƏRKƏZİNDƏ MƏRKƏZİ
ASIYA ÖLKƏLƏRİNİN İQTİSADİYYATLARI
ÜÇÜN BMT-nin XÜSUSİ PROQRAMI – SPECA
HƏFTƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ AZƏRBAYCANIN
XÜSUSİ TƏŞƏBBÜSÜ İLƏ «SPECA ÖLKƏLƏ-
RİNİN SƏRGİSİ: DAYANIQLI İNKİŞAF ÜÇÜN**

REGIONAL ƏMƏKDAŞLIQ» SƏRGİSİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK

22 noyabr 2023-cü il..... 60

İSLAM ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATININ BAŞ KATİBİ HÜSEYN İBRAHİM TAHA İLƏ GÖRÜŞ

22 noyabr 2023-cü il..... 65

İSLAM ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATINA ÜZV DÖVLƏTLƏRİN ƏMƏK NAZİRLƏRİNİN V KONFRANSI İŞTİRAKÇILARINA

23 noyabr 2023-cü il..... 67

BMT-nin AVROPA ÜZRƏ İQTİSADİ KOMİS- SİYASININ İCRAÇI KATİBİ TATYANA MOLÇAN İLƏ GÖRÜŞ

23 noyabr 2023-cü il..... 72

BMT-nin ASİYA VƏ SAKİT OKEAN ÜZRƏ İQTİSADİ VƏ SOSİAL KOMİSSİYASININ İCRAÇI KATİBİ XANIM ARMİDA SALSİYA ALİŞAQBANA İLƏ GÖRÜŞ

23 noyabr 2023-cü il..... 75

MACARISTANIN BAŞ NAZİRİ VİKTOR ORBAN İLƏ GÖRÜŞ

23 noyabr 2023-cü il..... 77

**BOSNİYA VƏ HERSEQOVİNANIN RƏYASƏT
HEYƏTİNİN SƏDRİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
JELKO KOMŞIÇƏ**

24 noyabr 2023-cü il..... 79

**QAZAXISTAN RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ KASIM-JOMART TOKAYEV
İLƏ GÖRÜŞ**

24 noyabr 2023-cü il..... 80

**KÖRFƏZ ƏMƏKDAŞLIQ ŞURASININ BAŞ
KATİBİ CASİM MƏHƏMMƏD ƏL-BUDEYVİ
İLƏ GÖRÜŞ**

24 noyabr 2023-cü il..... 85

**TACİKİSTAN RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ EMOMƏLİ RƏHMƏN İLƏ GÖRÜŞ**

24 noyabr 2023-cü il..... 87

**QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
SADIR JAPAROV İLƏ GÖRÜŞ**

24 noyabr 2023-cü il..... 89

**ÖZBƏKİSTAN RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ ŞAVKAT MİRZİYOEYEV İLƏ GÖRÜŞ**

24 noyabr 2023-cü il..... 93

**GÜRCÜSTANIN BAŞ NAZİRİ İRAKLİ
QARİBAŞVİLİ İLƏ GÖRÜŞ**

24 noyabr 2023-cü il..... 96

**BMT-nin MƏRKƏZİ ASİYA ÖLKƏLƏRİNİN
İQTİSADİYYATLARI ÜÇÜN XÜSUSİ
PROQRAMININ – SPECA-nın İŞTİRAQÇI
ÖLKƏLƏRİNİN DÖVLƏT VƏ HÖKUMƏT
BAŞÇILARININ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNÜN
AÇILIŞI MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK**

24 noyabr 2023-cü il..... 98

**SPECA ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK
EDƏN DÖVLƏT VƏ HÖKUMƏT
BAŞÇILARININ ŞƏRƏFİNƏ TƏŞKİL
EDİLMİŞ NAHARDA İŞTİRAK**

24 noyabr 2023-cü il..... 111

**ALBANİYA RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
BAYRAM BEQAYA**

25 noyabr 2023-cü il..... 112

**MAVRİTANİYA İSLAM RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
MƏHƏMMƏD ULD ŞEYX ƏL-QAZUANİYƏ**

25 noyabr 2023-cü il..... 114

**BAKIDA CÜDO ÜZRƏ MİLLİ KOMANDA-
LAR ÜÇÜN TƏLİM-MƏŞQ MƏRKƏZİNDƏ
ƏSASLI TƏMİRDƏN SONRA YARADILMIŞ
ŞƏRAİTLƏ TANIŞLIQ**

27 noyabr 2023-cü il..... 115

**ABŞ DÖVLƏT KATİBİ ENTONİ BLİNKEN
İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ**

27 noyabr 2023-cü il..... 119

**RUMİNİYA PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB KLAUS VERNER İOHANNİSƏ**

28 noyabr 2023-cü il..... 121

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
PREZİDENTİ ƏLAHƏZRƏT ŞEYX
MƏHƏMMƏD BİN ZAİD ƏL-NƏHƏYYANA**

29 noyabr 2023-cü il..... 123

**LAOS XALQ DEMOKRATİK RESPUBLİKA-
SININ PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
THONQLUN SİSULİTƏ**

29 noyabr 2023-cü il..... 125

**DÖVLƏT TƏHLÜKƏSİZLİYİ XİDMƏTİNİN
YENİ İNZİBATİ BİNALARININ AÇILIŞI
MƏRASİMİ**

29 noyabr 2023-cü il..... 126

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNƏ
SƏFƏR**

30 noyabr 2023-cü il..... 129

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
PREZİDENTİ ŞEYX MƏHƏMMƏD BİN ZAİD
ƏL-NƏHƏYYAN İLƏ GÖRÜŞ**

30 noyabr 2023-cü il..... 130

**BMT-nin İQLİM DƏYİŞİKLİYİ ÜZRƏ
ÇƏRÇİVƏ KONVENSIYASININ TƏRƏFLƏR
KONFRANSININ 28-ci SESSİYASI – COP28
ÇƏRÇİVƏSİNDƏ TƏŞKİL OLUNMUŞ
DÜNYA İQLİM FƏALİYYƏTİ SAMMİTİNİN
AÇILIŞI MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK**

1 dekabr 2023-cü il..... 132

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
MİLLİ GÜNÜ MÜNASİBƏTİLƏ TƏŞKİL
OLUNMUŞ TƏDBİRDƏ İŞTİRAK**

2 dekabr 2023-cü il..... 133

**TAILAND KRALI ƏLAHƏZRƏT MAHA
VAJİRALONGKORN PHRA VAJİRAK-
LAOCHAORYUHUAYA**

2 dekabr 2023-cü il..... 134

**MALAYZİYANIN ÖLKƏMİZDƏ YENİ
TƏYİN OLUNMUŞ FÖVQƏLADƏ VƏ
SƏLAHİYYƏTLİ SƏFİRİ AHMAD
KAMRİZAMİL BİN MOHD RZA İLƏ GÖRÜŞ**

4 dekabr 2023-cü il..... 135

**FİNLANDİYA RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB SAULI
NİİNİSTÖYƏ**

4 dekabr 2023-cü il..... 138

**ADA UNİVERSİTETİNİN VƏ BEYNƏLXALQ
MÜNASİBƏTLƏRİN TƏHLİLİ MƏRKƏZİNİN
BİRGƏ TƏŞKİLATÇILIĞI İLƏ KEÇİRİLMİŞ**

**«QARABAĞ: 30 İLDƏN SONRA EVƏ DÖNÜŞ.
NAILİYYƏTLƏR VƏ ÇƏTİNLİKLƏR»
FORUMUNDA İŞTİRAK**

6 dekabr 2023-cü il..... 139

**ABŞ DÖVLƏT KATİBİNİN AVROPA
VƏ AVRASIYA MƏSƏLƏLƏRİ ÜZRƏ
KÖMƏKÇİSİ CEYMS O'BRAYN
İLƏ GÖRÜŞ**

6 dekabr 2023-cü il..... 214

**QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
SADIR JAPAROV İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ**

6 dekabr 2023-cü il..... 217

**AVROPA ŞURASININ BAŞ KATİBİ MARIYA
PEYÇİNOVİÇ-BURİÇ İLƏ GÖRÜŞ**

8 dekabr 2023-cü il..... 218

«EURONEWS» TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏ

9 dekabr 2023-cü il 220

**KENİYA RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB UİLYAM
SAMOI RUTOYA**

9 dekabr 2023-cü il..... 238

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
PREZİDENTİ ŞEYX MƏHƏMMƏD**

BİN ZAİD ƏL-NƏHƏYYAN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

9 dekabr 2023-cü il..... 239

SERBİYA RESPUBLİKASINA İŞGÜZAR SƏFƏR

10 dekabr 2023-cü il 241

SERBİYA–BOLQARISTAN QAZ İNTER- KONNEKTÖRÜNÜN AÇILIŞI MƏRASİ- MİNDƏ İŞTİRAK

10 dekabr 2023-cü il..... 242

BOLQARISTAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ RUMEN RADEV İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ

10 dekabr 2023-cü il..... 248

SERBİYA RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ALEKSANDR VUÇİÇ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ

10 dekabr 2023-cü il..... 249

HƏRBİ TEXNİKA VƏ AVADANLIQLARA BAXIŞ

10 dekabr 2023-cü il..... 250

GÜRCÜSTAN PARLAMENTİNİN SƏDRİ ŞALVA PAPUAŞVİLİNİN BAŞÇILIQ ETDİYİ NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ

11 dekabr 2023-cü il..... 251

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİ-
DENTİNİN RƏSMİ SOSIAL ŞƏBƏKƏ
HESABLARINDAN**

11 dekabr 2023-cü il..... 253

**ÜMUMMİLLİ LİDER HEYDƏR ƏLİYEVİN
MƏZARINI ZİYARƏT**

12 dekabr 2023-cü il..... 254

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİ-
DENTİNİN BMT-nin İQLİM DƏYİŞİKLİYİ
ÜZRƏ ÇƏRÇİVƏ KONVENSİYASININ
TƏRƏFLƏR KONFRANSININ 29-cu SES-
SİYASININ – COP29-un GƏLƏN İL ÖLKƏ-
MİZDƏ KEÇİRİLMƏSİ İLƏ ƏLAQƏDAR
RƏSMİ SOSIAL ŞƏBƏKƏ HESABLARINDA
PAYLAŞIMI**

12 dekabr 2023-cü il..... 258

**AZƏRBAYCAN KÖNÜLLÜLƏRİNİN
VI HƏMRƏYLİK FORUMUNUN
İŞTİRAKÇILARINA**

13 dekabr 2023-cü il..... 260

**BƏHREYN KRALI ƏLAHƏZRƏT ŞEYX
HƏMƏD BİN İSA AL XƏLİFƏYƏ**

13 dekabr 2023-cü il..... 262

ROMA PAPASI FRANSİSK HƏZRƏTLƏRİNƏ

14 dekabr 2023-cü il..... 263

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ XARİCİ
İŞLƏR NAZİRİ HAKAN FİDAN İLƏ GÖRÜŞ**

14 dekabr 2023-cü il..... 266

**AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMLƏRİNİN
XVI QURULTAYININ İŞTİRAKÇILARINA**

15 dekabr 2023-cü il..... 267

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SƏDRLİYİ İLƏ BMT-nin
İQLİM DƏYİŞİKLİYİ ÜZRƏ ÇƏRÇİVƏ
KONVENSİYASININ TƏRƏFLƏR
KONFRANSININ 29-cu SESSİYASININ –
COP29-un GƏLƏN İL ÖLKƏMİZDƏ
KEÇİRİLMƏSİ İLƏ ƏLAQƏDAR MÜŞAVİRƏ**

15 dekabr 2023-cü il..... 270

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
İNVESTİSİYA NAZİRİ MƏHƏMMƏD
HƏSƏN ƏL-SUVEYDİ İLƏ GÖRÜŞ**

15 dekabr 2023-cü il..... 274

**KÜVEYT DÖVLƏTİNİN ƏMİRİ ƏLAHƏZRƏT
ŞEYX MƏŞƏL ƏL-ƏHMƏD ƏL-CABİR
ƏS-SABAHA**

16 dekabr 2023-cü il..... 276

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ VİTSE-PRE-
ZİDENTİ CEVDƏT YILMAZ İLƏ GÖRÜŞ**

20 dekabr 2023-cü il..... 277

QARABAĞA SƏFƏR

20 dekabr 2023-cü il..... 279

**XOCALI RAYONUNUN ŞUŞAKƏND
KƏNDİNİ ZİYARƏT**

20 dekabr 2023-cü il..... 281

**ŞUŞA ŞƏHƏRİNDƏ 23 BİNADAN İBARƏT
İLK YENİ YAŞAYIŞ KOMPLEKSİNDƏ
APARILAN TİKİNTİ İŞLƏRİNİN GEDİŞİ
İLƏ TANIŞLIQ**

21 dekabr 2023-cü il..... 282

**XOCALI RAYONUNUN DAĞDAĞAN
KƏNDİNİ ZİYARƏT**

21 dekabr 2023-cü il..... 286

**XANKƏNDİ STADİONUNDA İLK DƏFƏ
KEÇİRİLMİŞ FUTBOL ÜZRƏ AZƏRBAYCAN
KUBOKUNUN 1/8 FİNAL MƏRHƏLƏSİNDƏ
AĞDAMIN «QARABAĞ» VƏ MOİK
KOMANDALARININ OYUNUNA BAXIŞ**

21 dekabr 2023-cü il..... 287

**XANKƏNDİ STADİONUNDA «QARABAĞ»
VƏ MOİK KOMANDALARI ARASINDA
KEÇİRİLMİŞ OYUNUN FASİLƏSİNDƏ 2023-
cü İLİN İDMAN YEKUNLARI İLƏ BAĞLI
TƏŞKİL OLUNMUŞ MƏRASİMDƏ İDMAN
İCTİMAİYYƏTİNİN TƏLTİF EDİLMİŞ
NÜMAYƏNDƏLƏRİ İLƏ GÖRÜŞ**

21 dekabr 2023-cü il..... 291

ŞUŞA RAYONUNDA SAXSI BULAĞINI ZİYARƏT

22 dekabr 2023-cü il..... 294

XOCALI RAYONUNUN NAXÇIVANLI KƏNDİNİ ZİYARƏT

22 dekabr 2023-cü il..... 297

TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ PREZİ- DENTİ RƏCƏB TAYYİB ƏRDOĞAN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2023-cü il..... 300

RUSİYA FEDERASIYASININ PREZİDENTİ VLADİMİR PUTİN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2023-cü il..... 301

QAZAXISTAN RESPUBLİKASININ PREZİ- DENTİ KASIM-JOMART TOKAYEV İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2023-cü il 302

ÖZBƏKİSTAN RESPUBLİKASININ PREZİ- DENTİ ŞAVKAT MİRZİYOYEV İLƏ TELE- FONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2023-cü il 303

BELARUS RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ALEKSANDR LUKAŞENKO İLƏ TELE- FONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2023-cü il 305

AĞDAM RAYONUNA SƏFƏR

24 dekabr 2023-cü il 306

MİSİR ƏRƏB RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB ƏBDÜL-
FƏTTAH ƏS-SİSİYƏ

25 dekabr 2023-cü il..... 321

İSVEÇRƏ KONFEDERASIYASININ
YENİ SEÇİLMİŞ PREZİDENTİ XANIM
VİOLA AMHERDƏ

25 dekabr 2023-cü il..... 322

KÜVEYT DÖVLƏTİNİN ƏMİRİ ƏLAHƏZRƏT
ŞEYX MƏŞƏL ƏL-ƏHMƏD ƏL-CABİR
ƏS-SABAHA

25 dekabr 2023-cü il..... 323

QEYDLƏR 324

Şəxsi adlar göstəricisi 364

Cəğrafi adlar göstəricisi 369

Buraxılışına məsul
ƏLÖVSƏT AĞALAROV

Texniki redaktor

Zoya Nəcəfova

Yığım üzrə operator

İlhamə Kərimova

Kompüter tərtibatı

Məhəbbət Orucov

Cildin hazırlanmasında AZƏRTAC-ın materiallarından istifadə olunmuşdur.

«Tayms» qarnitur. Formatı 84×108 1/32. Ofset kağızı № 1
Şerti çap vərəqi 24,5. Uçot nəşr vərəqi 25,0. Tirajı 5000
Müqavilə qiyməti ilə.

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi
Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı
Bakı, Mehdi Hüseyn küç., 55, dalan 2, ev 3.

«Şərq-Qərb» mətbəəsi, Aşıq Ələsgər küçəsi 17.